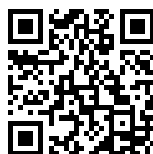

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

GoogleTM books

<https://books.google.com>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

B L O E M L E Z I N G

UIT

MIDDELNEDERLANDSCHE DICTERS,

BIJEENVERZAMELD

DOOR

DR. E. V E R W I J S,

Archivaris-Bibliothecaris der Provincie Friesland.

Vierde Deel.

WOORDENLIJST en SPRAAKKUNST.

Z U T F E N,
W. J. THIEME & Cie.

VOORBERICHT.

Eindelijk dan verschijnt na de belofte in het Voorbericht van het eerste Deel der Bloemlezing, den 1 April 1858 gedaan, en den 29 Mei 1863 herhaald, het vierde Deel, door mij eens, helaas! het „belangrijkste” genoemd.

Noblesse oblige moge op een volbloed democraat niet toepasselijk zijn, maar mutatis mutandis dan toch wel: promesse oblige.

Aan de eens gedane belofte, onberaden, ik moet het erkennen, geschied, moest gestand gedaan worden, hoezeer ik verlangde dat die nooit ware gebeurd.

’t Was niet het Glossarium, dat mij zooveel hoofdbrekens kostte, en „als een dreigende spookgestalte den slaap mijner onschuld” stoorde, maar wel die „beknopte Grammatica,” die zou moeten „voorzien in eene lang gevoelde behoefte.”

Het Glossarium was reeds sinds ruim een jaar afgedrukt, en nu moest de Grammatica wel volgen. Het mes werd mij op de keel gezet, en, gsdreven door de eenmaal aangegane zedelijke verplichting, zette ik het er mij zelven telkens op, en zoo kwam eindelijk de beknopte Spraakkunst tot stand.

Helaas! dat ik ze niet de wijde wereld in kan zenden met het trotsch gevoel over het vaderschap, maar ze liever zou willen binnensmokkelen als een gewrocht, waarvoor de rechtsregel zou mogen gelden, dat „la recherche de la paternité est interdite.”

't Zou onvoorzichtig zijn, wanneer ik mij, de belofte van vóór 10 jaren herinnerende, nogmaals eene deed, en een uitgebreider Spraakkunst voor het vervolg toezeide, waarin met tal van bewijspplaatsen veel twijfelachtigs werd opgehelderd; een handboek voldoende aan strengere eischen en meer volledig; — maar men houde het mij ten goede dat ik thans niets meer beloof, en, wat de toekomst leveren moge, aan haar overlaat.

Ik sta thans voor het taliter qualiter volbrachte werk, en mocht ik geoordeeld en veroordeeld worden, en het gericht over mij een doodengericht zijn, dan zal ik misschien vallen als het slachtoffer eener onberadene belofte, en mijn rechter na volstreken doodvonnis kunnen aantekenen: „Die staet, sie toe dat hy niet en valle, ende zy God syner ziele genadich! Amen!”

LEEWARDEN, 30 Juli 1867.

WOORDENLIJST.

A.

- A belic**, adj. II. 120, 481, *geschikt, fraai*, Lat *habilis*, Eng. *able*.
- Abijt**, s. o. I. 97, 318, *kleed*, met name *kloosterkleed*. Fr. *habit*.
- Absolveren**, ww. trans., II. 179, 78, *vrijspreken* van zonden.
- Abuus**, -ze, s. o. III. 130, 51, *vreemde, wonderlijke zaak*. III. 191, 59, *fopperij, bedrog*.
- Achemant**, adj. I. 115, 206, *hoofsch, beleefd*, O. Fr. *Achesmant* van *achesmer*, Mlat. *acosmare*, versieren, optooien.
- Achten**, ww. intr. I. 37, 286; III. 13, 260, *rekenen op iets*; I. 57, 174, *zich aan iets laten gelegen liggen*.
- Achtende**, II. 77, 123, *achtste*.
- Achter**, adv. I. 93, 148, *hierna, later*.
- Achter**, Tachterst, adv. II. 27, 147, *ten laatste*.
- Achter**, Tachter sijn, III. 159, 63, *in verlegenheid zijn*.
- Achter lande**, I. 133, 283, *door het land heen, hier en daar in het land*. Zoo ook II. 102, 78, *Achterstraten*; II. 63, 14, *Achter woude*.
- Achterbliven**, ww. II. 187, 204; III. 180, 742, *achterwege blijven*.
- Achterdoen**, ww. II. 126, 729, *overwinnen*.
- Achterlaten**, ww. II. 131, 93, *nalaten, opgeven*.
- Achtersteken**, ww. I. 57, 178, *verstooten*.
- Achtertrecken**, ww. intr. II. 159, 76, *zich terugtrekken, zich afmaken*.

Achtervaren, ww. III. 53, 229, *achter op rijden, inhalen.*

Achterwaer^{bewaren}Xen, ww. II. 103, 101, ~~uitstellen~~, part. geachterweert.

Achterwaren, ww. III. 112, 63, *bezorgen, oppassen* (van een zieke); II. 114. 272, *beschermen.*

Achterwart gaen, III. 38, 284, *tegenloopen.*

Accoort, s. II. 182, 18, *harmonie.*

Acoleie, s. v. I. 168, 77, *akelei*, Lat. *aquilegia, columbina*, Fr. *ancolie*, Hd. *Akelei. Dodonaei Cruydt-Boeck*, 273.

Accoort, Acort, II. 77, 112; III. 106, 4, *overeenstemming*; in acorden, III. 29, 26; van acorde vallen, III. 30, 45, *het eens worden.*

Aelmoesnier, s. III. 24, 66, *passim, tasch*, eigenlijk *de aan den gordel der vrouwen hangende geldtasch*, waaruit men de aalmoezen gaf, Fr. *aumonière.*

Aelmoessen, -ene, s. v. I. 107, 710, *aalmoes.* Gr. *ἐλεημοσύνη.*

Aen. Zie An, Ane.

Aenbelt, -e, s. II. 25, 68, *aanbeeld.*

Aengaen, ww. part. aengaen, *ondernemen.*

Aenganc, -nghe, s. III. 188, 985, *begin.*

Aenghescouwe, s. III. 92, 211, *aanzien, aanschouwen.*

Aenscijn, s. I. 20, 171, *gezicht, gelaat.*

Aenschijn, adj. *blijkbaar, duidelijk.* — doen, III. 95, 20, *doen blijken*, — maken, II. 165, 68.

Aentien, ww. tiet, tijdt, teeck, gheteghen, III. 26, 109; 187, 981; II. 180, 111, *aantijgen, te laste leggen*; ook in goeden zin, II. 184, 97, *toekennen, toezwaaien.* Ohd. *zihan, zéh, (ga)zigan*; Hd. *zeihen, zieh, gezien.*

Aenvaerden, -verden, ww. II. 130, 72, *aanvaarden*; III. 89, 93, *vangen, tot zich trekken.*

Aerbeit, s. m. III. 3, 91, *moeite, smart.*

Aerch, s. n. I. 120, 378, *letsel.*

Aergher, s. m. I. 44, 233, *lafaard.* Een bij de Germanen zeer smaadvol scheldwoord. Du Cange (Ed. Henschel), I. 387: *»Arga, inutilis vel timidus. Lex Longob. lib. I.*

tit. 5. » Si quis alium *Argum* per furorem clamaverit.”
 Paulus Warnefridus: » Memento, dux Ferdulfe, quod
 me esse inertem et inutilem dixeris, et vulgari verbo
Arga vocaveris.” Proprie autem *Arja* is dicitur, cuius
 uxor moechatur et ille tacet, id est, adulterio uxoris
 manus dat, vel certe de eo prae socordia nequaquam,
 est sollicitus.”

Aert, -de, s. II. 129, 19, *aard*.

Aes, s. o. II. 37, 40; 213, 285, *voedsel*.

Af gaen, ww. met den dat. III. 184, 861, *verlaten*, II.
 15, 116, *laten varen*, *verloochenen*.

Af peken, ww. II. 111, 129, *afpikken*.

Af staen, ww. met den gen. I. 163, 210; II. 6, 175;
 III. 27, 166, *laten varen*.

Af steken, ww. III. 28, 196, *naar beneden werpen*.

After bliven, ww. III. 92, 219, *nalaten*.

After waert, adv. III. 89, 120, *naar achteren*.

Aftuyschen, ww. II. 194, 126, *afstroggelen*. Zie Wap.
Mart. bl. 123.

Afzyen, ww. II. 104, 150, *afziften*, *afscheppen*.

Aysieren, ww. II. 210, Aant. tot bedaren brengen.

Aisijn, II. 41, 181, *azijn*.

Al, gen. als, III. 113, 87, *alles*.

Al up, III. 11, 91, *geheel en al*.

Mit allen, met alle, II. 113, 203; 123, 604, *ge-
 heel en al*; doch ook bloote verzekeringsformule: *gewis*.

Al bloet, I. 66, 172; 70, 309, *voorzeker*, *stellig*. Zie
 LSp. Gloss.

Al in een, I. 60, 303; 123, 519, *aanhoudend*, *voort-
 durend*. Kil. Al-en-een, *continenter*, *assiduo*. Zie LSp.
 Gloss.

Aldore, aldure, I. 69, 282; 95, 224, *door en door*,
geheel en al.

Alende, allende, alleynde, s. v. II. 6, 186, 196,
ballingschap; II. 100, 226; III. 150, 39, *ellende*, *on-
 geluk*. De eerste beteekenis is de eigenlijke, daar het
 woord is afgeleid van *el*, van waar *elders*, en *land*.

Alf, s. m. III. 192, 106, naar het volksgeloof *booze*

geesten, die de menschen op allerlei wijze kwelden en plaagden. Zij wonen in onderaardsche verblijven of ook wel in het water en zijn, als van het Christendom afkeurige wezens, den menschen vijandig. Zie *Hor. Belg.* VI. 218, maar vooral Mr. van den Bergh, *Woordenb. der Ned. Mythol.* 4—9.

Alfsghedrocht, III. 192, 9). Bij Dr. Jonckbloet, *Beatrÿs en Caerl en El.* Gloss. zijn verschillende voorbeelden aangehaald, doch is onzes inziens de verklaring onjuist van *Alvenbedrog. Droch, Gedrochte*, komt overeen met het Mhd. *Truht*, hoop, schaar, dus: *Alventroep*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 121, en verg. LSp. Gloss.

Alinghe, adv. III. 87, 3, *geheel, ganschelijk*.

Alleene, adv. III. 16, 287, *afzonderlijk*.

Allendich, adj., III. 13, 183, *ongelukkig, rampzalig*.

Allental, Van — I. III, 50, van al ende al, van *alles en alles, van alles te zamen*.

Allesins, III. 68, 28, *overal, van alle kanten*.

Allinc, s. II. 38, 72; III. 13, 191, ook *heller, helder, hellinc* en *hallinc* genoemd, oorspronkelijk een vreemde munt: *denarius hallensis*. De *allinc* had de waarde van een derden penning. Ook komt de *heller* even als de *as* bij de Romeinen als gewicht voor. II. 33, 72. Zie Dr. de Jager, *Nieuwe Versch.* bl. 74—76.

Alminiëre, s. vr., *tasch*, of *geldbuidel*, welke de vrouwen aan hare zijde droegen, eigenlijk om aalmoezen uit te geven, Fr. *Aumonière*. Zie Roquefort in v.

Aloeette, s. vr., III. 123, 1, *leeuwerik*.

Als ende als, I. 56, 121, *ten eenenmale, geheel en al*. Zie D. Doctr. Gloss.

Alse nu, III. 35, 140, *nu eens*.

Alselc, alsulc, I. 78, 147; II. 72, 69; III. 42, 457, *zoodanig*.

Alsene, s. II. 42, 228, *alsem*. Kil. *Alssen*, absinthium, Gal. *aluyne*: It. *assenzo*, Hisp. *alosna*. Zie Dodonaeus, *Cruydt-boeck*, 25 vlg.

Alsus, adv., I. 46, 296, *zoodanig, aldus*.

Alte hant, adv., I. 28, 136, *passim*, *dadelijk*, *terstond*.

Altemet dat, I. 18, 73, *naar mate*, *naar gelang dat*.
Hier: een voor een, naarmate zij aankwamen. LSp.
Gloss. »De afleiding is duidelijk: »allen met dat, d. i. te gelijk als zij” enz.

Alt en en, I. 128, 78, *aanhoudend*, *voortdurend*. Hetzelve van beteekenis als *al in een*. Zie LSp. Gloss.

Alvinne, s. vr., III. 192, 106, zie op Alf.

Ambacht, s. o. II. 21, 326; 199, 330, *ambt*, *bediening*, *handwerk*. Zie MLp. Gloss.

Amie, a mye, s. vr., I. 167, 18; II. 104, 162, *minnares*. Van het mannelijke *Amijs*, minnaar.

Ammelaken, s. o. I. 129, 143, *tafellaken*.

Ammirael, s. m. I. 171, 189, *passim*. Zoo wordt in den *Fl. en Bl.* de vorst van Babylon genoemd; doch de beteekenis is vrij onbepaald, en aanzienlijke mannen van hoogen rang, vooral in het leger, worden bij de Nul. schrijvers *ammiralen* genoemd, waar van Oostersche vorsten sprake is. Het woord is afgeleid van het Arabische *amir* of *emir*. Zie LSp. Gloss, en Du Cange (Ed. Henschel) I. 229.

Amoers, s. o. I. 113, 106, *liefde*.

Amoreus, adj., I. 173, 232, *verliefd*, *van liefde schitterend*.

Anden, ww. II. 141, 172, *leed doen*; II. 101, 52, *eene belediging wreken*; I. 20, 167, *afkeuren*, Lees aldaar: *Daer sijt dorste anden*. Zie MLp. Gloss, en vooral Huyd. op St. II. 431 vlgg.

Andraghen, ww. II. 185, 126; 211, 198, *toeschrijven*.

Ane, zonder, buiten, Hd. *Ohne*. I. 143, 232, *des sinnes ane*, *van het verstand beroofd*, Zie *C. en El.* vs. 736.

Anelopen, ww. met den dat. III. 52, 192, *aanrijden op iemand*.

Aneriden, ww. met den dat. II. 141, 147, *aanrijden op iemand*.

Aneslaen, ww. I. 6, 160, *aanheffen*, *beginnen te zingen*.

Anesteken, ww. I. 133, 297, *aantrekken*, *aanschieten* (van een kleed.)

- Anevaen, ww. II. 204, 36, *aanvatten*, *aangrijpen*.
- Anevallen, ww. anevel, II. 64, 38, *bijvallen*, *te hulp komen*.
- Anevanc, s. III. 87, 5; 123, 11, *begin*.
- Angaen, aengaen, anegaen, ww. trans. I. 33, 111, *aanvangen*, *beginnen*.
- Angaen, ww. trans. met den dat. I. 145, 314, *overvallen*.
- Angaen, ww. intr. met den dat. I. 99, 397, *behooren tot*, *loekomen*.
- Anliggen, leget¹, ww. I. 83, 380, *verbonden zijn aan iets*, *eigen zijn aan iets*. Imp. lach an, III. 10, 53, met den dat. *iemand aanklampen*, *bij iemand aandringen*. Sterker dan *angaen*, *iemand met woorden aan boord komen*. Zie LSp. Gloss. op *Aenleggen*.
- Ansetten, ww. III. 97, 130, *ter harte gaan*. Kil. Impressionem facere.
- Anteren, ww. II. 129, 2, *hanteeren*. De vroegere beteekenis was veel uitgebreider dan de tegenwoordige, als *plegen*, *in praktijk brengen*, *uitoefenen*, *verrichten*, enz. Zie LSp. Gloss. op *Hantieren*.
- Antipes, s. m. plur. Antipedes, I. 162, 198, *tegenvoeter*.
- Antkerst, s. m. II. 94, 17, *Antichrist*.
- Anxtelike, adv. III. 51, 183, *angstverwekkend*, *vreeselijk*. Zie Dr. de Jager, *Nal. op 't Gloss. van Lulofs*.
- Appel, s. m. II. 66, 22; III. 7, 216, *knop van het zwaardgevest*.
- Arbeit, s. m. III. 37, 240; 113, 118, *moeite*, *leed*, *verdriet*.
- Arbeit, s. m. II. 178, 31, *opbrengst van den arbeid*.
- Arch, Arech, s. o. II. 212, 215; III. 90, 123, *kwaad*, *slechtheid*.
- Archeit, s. v. II. 184, 111, *kwaadheid*, *boosheid*.
- Arnasc, Doen in die arnasc, I. 116, 235, *het harnasch aantrekken*.
- Art, s. m. II. 150, 73; III. 31, 43, *aard*, *wijze*.
- Arte, plur. arten, II. 183, 48, *kunst*. Doch niet alleen de *kunsten*, maar ook de *wetenschappen* werden er

naar het begrip van den tijd onder bedoeld, de zeren *artes liberales*.

Arthritike, s. v. II. 33, 146, *jicht*, Gr. ἄρθριτις (ἄρθρος), Lat. arthritis, MLat. artetica gutta, een woord zeer gewoon bij de middeleeuwsche medici. Zie Du Cange (Ed. Henschel) I. 420.

Asen, ww. II. 38, 58, *voeren*; *aas*, *voedsel geven*.

Assel, s. m. plur. — *len*, II. 40, 160, *oksel*, III. 60, 544, *schouder*. Hd. Achsel.

Asselgeren, ww. II. 111, 114 } *belegeren, bestormen*.

Asselgieren, II. 159, 73. } Fr. Assaillir.

Assise, s. II. 196, 227, *schatting*. Du Cange (Ed. Henschel) I. 449, i. v. *Assisae*. » Assisia interdum sumitur pro ipso tributo quod ex consensu optimatum et populorum in Assisiis coactorum imponi decernitur." Zie ook Kil, op *Assijse*.

Ast, s. m. III. 117, 4, *tak*, Hd. Ast.

Auctoer, s. m. II. 188, 271, *schrijver*.

Avedoen, Hem —, ww. met den gen. III. 53, 339, *zich ontdoen van*.

Avelaen, ww. met den gen. III. 126, 30, *nalaten*.

Aventure, *avonture*, s. v. I. 20, 160; III. 42, 445, *de fortuin, het geluk*; I. 116, 240, *der avonturen vader*. Dit was de bijnaam van Walewein, die hem om zijne dapperheid was gegeven. Herhaaldelijk komt deze benaming in den Walewein en Lancelot voor. Zie Dr. Jonckbloet, *Walewein*, II. 21. Zoo wordt bij Stoke, B. IV. bl. 270, Jan I. Hertog van Brabant *der eren vader* genoemd.

Avonturen, ww. I. 29, 154, *op het spel zetten, wagen*.

Aver, s. Van — *tavere*, II. 120, 511, *van ouder tot voorouder*. Door II. de Groot wordt deze spreekwijze nog gebezigd.

Averrecht, III. 192, 95, *verkeerd, achterover, onderste boven*. Van *ave. af en recht*, zoodat de dubbele *r* hier eene verkeerde spelling is.

Averstroo, s. o. III. 121, 19, *haverstroohalm*, in de overdrachtelijke beteekenis van *een kleinigheid, een zier*. Zie Dr. de Jager, *Nieuwe Versch.* bl. 87—80.

- A** vesitten, ww. II. 144, 263, *van het paard afstijgen*.
A vestaen, ww. met den gen. III. 17, 12, *nalaten*.
A vesteken, ww. II. 122, 589, *met de lans van het paard afstooten*.
A vetien, ww. Imp. avetooch, I. 23, 24, *afstrekken, terugtrekken*.

B.

- B** achten, adv. II. 32, 90; III. 22, 190, *van achteren*.
B achten, ww. II. 197, 278, lees: backen, bakken.
B acken, ww. II. 31, 66, *blaffen*.
B aeldadicheit, s. v. I. 116, 245, *euvelmoed*.
B aen, s. III. 100, 230, *effene weg*, en van daar *het vlakke strand*.
B aer, adj. I. 180, 534, *bloot*.
B agaert, s. m. III. 71, 23, gewoonlijk *Beggaert*. De Beggaerden en Begijnen waren vrije geestelijke vereenigingen, die zonder gelofte leefden, en alleen door werken van barmhartigheid met de wereld verbonden waren. De vrouwengenootschappen der Begijnen ontstonden reeds in de 11^e en 12^e eeuw; die van mannen, Beggaerden, in de 13^e eeuw. Later stonden zij in een zeer slechten reuk. In een Vocab. Lat. Germ. ann. 1482: *Beghart*, Gleyschner, Beghardus, Phari-seus. Het Eng. *beggar* is er nog een overblijfsel van. Of evenwel *Beggaert* van het Eng. *to beg* is afgeleid, is onzeker. Misschien is het ww. zijnen naam aan de bedelende orde verschuldigd. Anderen leiden het van eene heilige *Begge* af. Zie Grimm, *D. Wbt.* I. 1295; Du Cange (Ed. Henschel) I. 637; *Hor. Belg.* VI. 231.
B agineren, ww. II. 174, 88, *schertsen, mallen*.
B ake, s. m. I. 9. 89; III. 18, 45, passim, *varken*. Eng. *bacon*. Zie Kil. en Huyd. op St. II. 404.
B aliu, s. m. I. 165, 289; III. 65, 99, 117, *baljuw*. Over de rechtspraak van een baljuw, zie Dr. Noorde-wier, *Ned. Regtsoudh.* bl. 338. Over de afleiding, zie mijn *Wap. Mart.* Gloss.

- Ban, s. m., Den — gheven, III. 70, 98, *in den ban doen, verbannen.*
- Bandekiin, s. o. III. 58, 457, *draagstoel*, Fr. *baldaquin.*
- Banderside, adv. I. 28, 107; III. 3, 58, *aan den anderen kant.* Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.*, 76.
- Banc, s. m. III. 64, 92, *rechtbank.*
- Bane, s. vr. II. 123, 685, *strijdperk*; III. 83, 277, *Buten banen rollen*, eene spreekwoordelijke uitdrukking: *het rechte pad verlaten.* Zie Wap. Mart. Gl.
- Baraet, s. o. I. 8, 58; III. 129, 32, *bedrog*, OFr. *barat.* Zie Huyd. op. St. II. 210.
- Baren, ww. (baerde, ghebaert) II. 157, 90, *vertoonen, te voorschijn brengen*; III. 128, 22, *voortbrengen.*
- Baroen, s. m. III. 187, 966, *titel dien men eenen ridder gaf.* Zie over de afleiding, die nog niet met zekerheid bekend is, Diez, *Etymol. Wtb.* i. v. *Barone.*
- Barren, ww. II. 24, 26, *branden.*
- Bassen, ww. I. 11, 169, *aanblaffen.*
- Bast, s. Niet een —, II. 111, 151, *de bolster eener vrucht* en vandaar *iets van volstrekt geen waarde, geen zier.* Soortgelijke uitdrukking als *een twint, een boon*, en anderen. Zie Dr. de Jager, *Latere verscheid.* 57—154; Dr. de Vries, *Warenar*, 138.
- Bastaert, s. m. III. 158, eig. *bastaard, buiten echt geboren kind*; en hier *als een onwettig geboren kind van het erfdeel verstoken.* Zie Diez, *Etymol. Wtb.* op *Basto.*
- Bat, adv. passim., *beter.* Expletive in uitdrukkingen *bat achter*, II. 174, 95, *ver.* Zie verder op *Bet.*
- Bataelge, s. vr. II. 130, 40, *slagorde.* Roquefort: *division, corps de troupes, armée.* Zie de plaatsen aangehaald in *Rom. van Limborch*, Gloss.
- Bataillie, s. vr. I. 138, 57, *slag.*
- Bate, s. vr. II. 37, 40, 42; II. 143, 225, *beterschap, herstel.*
- Bedacht sijn, III. 64, 78, *zich toeleggen op*; Wael *bedacht, bedachtzaam, overlegend.*

- Bedachteheit, — ede, s. vr. I. 76, 87, *verstand, overleg, bewustzijn.*
- Bedaerf, — arve, s. II. 44, 74, *behoefte, nooddrift.*
- Bedaghen, ww. II. 99, 219, *aanbreken, opdagen.*
- Beddeboom, s. o. I. 20, 171, *rand van het bed.*
- Bedechte, adv. II. 148, 18, *voorzichtig, met bedachtzaamheid.*
- Beden, ww. I. 105, 642; III. 111, 7, *bidden.* Van daar het frequent. *bedelen.*
- Bedenken, Hem —, ww. (bedocht), II. 67, 76, met den genit., *denken aan iets, zorg dragen voor iets.*
- Bederven, ww. (3 p. s. praes. bedarf, bederf, bedaerft; Imperf. bedorste, bedurste). Onpers. met den genit. II. 41, 184; III. 109, 115, *noodig zijn.* Zie Huyd. op *St.* III. 428, Clignett, *Bijdr.* 333.
- Bederven, ww. intrans. I. 21, 230; 113, 129; 181, 559, *in ongeluk geraten, omkomen, bezwijken.* Part. Bederft, III. 99, 205.
- Bedi, adv. I. 62, 22; 147, 10, *daarom.* Conj. I. 53. 11; 56, 117; 59, 245, *omdat, want.* Zie Huyd. op *St.* I. 228, vlgg.
- Bedieden, ww. II. 92, 415, *beduiden, beteekenen.*
- Bediet, — ede, s. o. II. 191, 34, *beteekenis;* III. 65, 126, *leus.*
- Bedinge, s. vr. I. 98, 345; III. 106, Titel, *gebed.*
- Bedocht zijn, Wel —, I. 129, 148, *met goed overleg te werk gaan.*
- Bedraghen, Hem —, ww. II. 50, 78, *zich onderhouden, in zijn levensonderhoud voorzien.* Zie LSp. Gl.
- Bedraghen, ww. II. 20, 314; 199, 346, *beschuldigen, aanklagen.*
- Bedranc, — anghe, s. o. II. 124, 635; III. 189, 49, *gedrang.*
- Bedriven, ww. I. 142, 205, *uitrichten, aandrijven, aansporen.* Zie LSp. Gl.
- Bedwanc, — anghe, s. o. II. 125, 689. Lees *bedranghe*, en zie *aldaar.*
- Bedwanc, Sonder —, I. 168, 62, *vrijwillig, uit eigen beweging.*

Bedwellen, part. *Bedwelt*, III. 84, 300, *bedwelmen*.

Beeten, ww. Imp. *beette*, Part. *ghebeet*, I. 18, 80; III. 48, 27, *afstijgen van het paard*.

Beeten, ww. II. 174, 108, *jagen met valken*, Mhd. *beizen*, (Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 193.) Nhd. *beissen*, (Grimm, *D. Wtb.* I. 1402.) Het werkwoord is zwak (*beiszte*) als derivativum van *Beissen*, *mordere, het wild door den valk doen bijten*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 120.

Begaden, ww. II. 40, 172, *uitrusten, in orde brengen, hier plaatsen, leggen*. Zie LSp. Gl.

Begaen, ww. I. 148, 56, *vatten*; I. 23, 282, *bekalen, verkrijgen*.

Begaren, ww. Imperf. *begaerde*, Part. *begaert, begart*, I. 18, 99; 66, 169; 73, 445, *begeren, met den gen. of acc.*

Begheven, ww. I. 37, 279, *verlaten*; I. 117, 294; II. 119, 436, *nalaten*; II. 66, 155, *laten loopen*; I. 8, 73; Hem —, *de wereld voor een klooster verlaten*; II. 137, 9, *afvallig worden*.

Begheven, adj. I. 8, 60; III. 73, 85, *van de wereld afgezonderd, kloosterling*. Zie Huydec. op *St.* III. 449.

Beghinnen, ww. Imperf. *begonde, begonste*, I. 95, 231; II. 113, 231, *beginnen*.

Begomen, ww. II. 133, 84; 162, 76, *merken, bemerken, opmerken, acht slaan*. Zie LSp. Gl., Clignett en Steenwinkel, *Taalk. Mengel.* 203—214.

Begraven, ww. I. 147, 20, *met grachten omgeven*.

Begrepen zijn in ene dinc, I. 176, 367, *ergens op uit zijn*.

Begrepen, part. II. 158, 28, *beslaande, loopende*.

Begripen, ww. part. *begrepen*, III. 9, 18, *besloten*.

Begripen, ww. II. 104, 141, *grijpen, opvatten, aanvangen*; II. 83, 76; 207, 45, *berispen, viltten op iets*.

Begrijp, s. o. III. 24, 36, *berisping, schande, blaam*.

Behagelheit, — eden, II. 117, 363; III. 35, 152,

- welbehagen, vreugde, genoegen*; II. 149, 47, *vermaak*;
 II. 117, 381, is het niet veel meer dan een stoplap.
- Beheet, s. o. II. 190, 33, *bevel*, Eng. *behest*.
- Behelsen, I. 179, 502, *omhelzen*.
- Behende, III. 109, 121, *aanstonds, dadelijk*.
- Behendicheit, — ede, s. v. I. 168, 55, *list, slimheid*.
- Beheren, ww. III. 66, 163, *besturen, regeeren*.
- Behoef, s. o. I. 108, 734; 114, 136; II. 191, 21, *nut, voordeel, gebruik*.
- Behoet, s. III. 120, 8, *bescherming*.
- Behoeven, ww. I. 168, 58, *noodig zijn*.
- Behouden, III. 37, 224, *behoudens, onder voorbehoud van*.
- Behouder, — ere, s. m. I. 101, 454, *verlosser*.
- Behout, s. II. 84, 122, *zaligheid*.
- Behout, s. II. 143, 235, *macht, geweld*. Zie Huydec. op St. I. 449.
- Beide, s. v. I. 19, 122; 168, 60; II. 111, 113, *oponthoud, verwijl*.
- Beiden, ww. met den gen., I. 27, 67; 36, 233; II. 46, 155, *wachten op iemand, afwachten*.
- Beilde, s. III. 120, 15, *beeld*.
- Beiten, ww. Imp. *beitte*, I. 127, 72, *afstijgen, van een paard*.
- Bejach, Beyach, s. o. III. 82, 220; 150, 30, *voordeel, winst, hetgeen men zoekt te bejagen*.
- Bejaghen, ww. *bejaghede, bejaghet*, I. 159, 91; II. 59, 75; 98, 161; III. 100, 245, *verwerven, erlangen*; II. 178, 44, *er naar streven*.
- Becarmen, ww. II. 196, 236, *met moeite verkrijgen*.
 Naast *besweten*, d. i. door *zweet en lijden en kermen verkrijgen*.
- Bekennen, ww. Imp. *bekande*, I. 127, 56, *kennis krijgen van iets, opmerken, leeren kennen*; III. 81, 183, *inzien, verstaan*.
- Bekinnen, ww. I. 143, 244, *letten op*.
- Becliven, ww. II. 178, 40, *beklijven, bestendig zijn*,

voortduren. Zie LSp. Gloss. op *Cliven* en *Becliven*.

Becomen, ww. met den dat. Imp. *bequam*, I. 81, 268; 128, 89; 170, 143; II. 179, 87, *behagen*, *bevallen*.

Becopen, ww. Imp. *becocht*, II. 102, 64, *bekopen* (met den dood), *verliezen*.

Becoren, ww. I. 14, 313, Aant. *verleiden*, in *verzoeking brengen*. Zie ook Dr. Jonckbloet, *Rein. Gloss*, die dezelfde lezing aanneemt.

Becoren, ww. I. 142, 214, in de spreekwijze: *die doot — smaken, ondervinden, lijden*. Zie LSp. Gloss.

Becraken, ww. I. 112, 90, *nederkomen*.

Belanc sijn, II. 57, 335; III. 118, 10, *er op aan komen, aan gelegen zijn*. Zie over de verschillende beteekenissen in hare ontwikkeling LSp. Gloss.

Belegghen, I. 25, 22; II. 109, 39, *beleggen*. Zie Huydec. *Pr.* II 379 vlg.

Belegghen, I. 139, 108, *toeleggen*.

Beleyden, ww. Imp. *beleede*, III. 13, 193, *overleggen, besturen*.

Beleiden, II. 205, 54, *besteden*.

Beleyder, s. m. II. 196, 230, *aanlegger, beramer*.

Beleven, ww. III. 80, 135, *door het leven in beoefening brengen*.

Belghen, ww. *balch, ghebolghen*, II. 79, 206, *boos worden, vertoornen*. Zie LSp. Gloss.

Beligghen, ww. intrans. III. 43, 493, *liggen*.

Beliggen, ww. trans. Imp. *belach*, II. 110, 75, *beleggen*.

Bellunc, III. 60, 545. Zie *Rom. v. Limb. Gloss.*: »Een duister woord, misschien verbasterd van het oud Fransche *bellong*, dat Roquefort verklaart »*inégal en longueur*,» zoodat de dichter zou willen zeggen: »hij kloofde hem ongelijk in de lengte, dus in de schuinte door.» Bij gebreke eener betere verklaring nemen wij deze hier over.

Belof, s. o. II. 155, 73, *belofte*.

Beloven, Hem —, ww. III. 121, 27, *zich verheugen*,

- vergenoegd zijn*, Kil. *contentum esse, gaudere*. Zie MLp. Gloss.
- Beluken**, ww. *belooc, beloken*, I. 3, 53, *besluiten, insluiten*.
- Bemasschert**, II. 8, 267, *besmet*. Kil. *Bemaschelen, bemascheren, maculare, contaminare*. Zie ook de Aant.
- Benamen**, I. 18, 76, *hoofd voor hoofd*, *nominatim*.
- Bendelijc**, adv. III. 143, 93, *vlug, behendig*.
- Benedien**, ww. part. *ghebenedijt*, I. 64, 76, *zegenen*.
- Benedijst**, III. 194, 152, *gezegend*.
- Beneficie**, II. 192, 53, *kerkelijke beneficie*, welke aan iemand levenslang ten gebruike werd gegeven. Zie Du Cange (Ed. Henschel) I. 650.
- Benemen**, ww. II. 142, 178, *beletten, verhinderen*.
- Beneven**, 142, 188, *naast*.
- Bepeinst zijn**, I. 170, 157, *zich herstellen, gerust gesteld zijn*.
- Bepeken**, ww. II. 8, 279, *bepikken, met pek besmelten*.
- Beproeven**, ww. I. 76, 74, *bewijzen*.
- Bequame**, adj. I. 122, 464; 169, 110, *aangenaam, welgevallig, bevallig*. Clign. *Bijdr.* 200, LSp. en MLp. Gloss.
- Beraden**, *beriet*, ww. met den dat. of acc. I. 24, 325; II. 81, 11; III. 52, 223, *raad schaffen, helpen*. I. 42, 156; III. 158, 129, *berokkenen, te weeg brengen*. Zie *Rein*, Gloss.
- Beraet**, II. 201, 424, *beraadslaging*.
- Beraet**, s. III. 76, 8.?
- Berechten**, ww. met den acc. pers. en gen. der zaak, I. 115, 180, *onderrichten, melden, zeggen*.
- Berechten**, ww. II. 44, 55, 74; 156, 39, *besturen, oorspronkelijk van de rechtsbedeeling gezegd; doch later meer in 't algemeen*; I. 71, 352, *in orde brengen*.
- Berecken**, ww. *berect*, I. 60, 280; 105, 626, *inrichten*; I. 79, 217, *regelen, besturen*.

- Bereet, adj. II. 130, 40; III. 170, 416, *bercid*, *ge-reed*, *beschikbaar*.
- Berespen, ww. 179, 91, *berispen*.
- Berghen, ww. Imp. barch, II. 170, 27; III. 13, 194, *verbergen*.
- Berghinghe, s. vr. III. 28, 188, *hetgeen geborgen wordt*, *voorraad*.
- Beril, s. II. 66, 22, *een edel gesteente*, *behoorende tot de soort der smaragden*, *van een helder groene of gele kleur*, L. Beryllus, Gr. *βερύλλος*. Zie Plin. *Hist. Nat.* L. XXXVII, c. 20.
- Berimpen, ww. Part. berompen, II. 8, 267, *verschrompelen*. Van denzelfden stam als *rimpel*.
- Bernen, ww. I. 8, 78; 98, 352; 159, 59, *branden*.
- Beroemelijk, adj. II. 131, 95, *grootsprekend*, *pochend*.
- Bersen, ww. II. 106, 223, *jagen met slootvogels*. In het Mhd. is *birsen*, *jagen met brakken*, *spoorhonden*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 167.
- Berste, s. vr. II. 15, 100, *gebrek*, *behoefte*.
- Beruwen, ww. onpers. III. 49, 95, *berouwen*.
- Bescatten, ww. II. 199, 334; III. 85, 351, *schatting opleggen*.
- Besceden, ww. Imp. besciet, I. 73, 448, *met juiste onderscheiding beoordeelen*. Zie LSp. Gloss.
- Besceet, s. o. II. 92, 421, *verklaring*, *bericht*, *bescheid*. Zie LSp. en MLp. Gloss.
- Besceiden, ww. III. 126, 20, *vorderen*, *eischen*.
- Bescheiden, ww. III. 70, 101, *uitwijzen*, *beslissen*.
- Bescheit, s. o. III. 170, 404, *uitwijzing*, *beslissing*. Zie Huyd. *Pr.* I. 6—13; *Heim. d. Heim.* 175 vlg. en 438 vlg.
- Bescelden, ww. II. 138, 31, *berispen*, *te zeggen hebben*.
- Bescriden, ww. part. bescreden, I. 42, 142; 125, 580; II. 142, 190, *bestijgen*, *beschrijven* (een paard).
- Bescryewen, ww. II. 197, 274, *bevochtigen*.
- Bescudden, ww. II. 150, 86, *beschermen*, *beschutten*.

- Beseffen, ww. part. beseven, I. 70, 344; II. 103, 123; III. 83, 264, *beseffen*, *opmerken*, *opvallen*.
- Besetten, ww. I. 141, 157, 160, *toerusten*, *voorzien*.
- Besetten, ww. II. 101, 22, *innemen*, *in bezit nemen*.
Zie de Nalezing.
- Bezinghen, ww. II. 8, 279; part. *be z ij n c h t*, II. 9, 283; II. 63, 20, *verschroeien*.
- Besitten, ww. I. 40, 52, *belegeren*.
- Besluten, ww. *besloet*, I. 28, 128, *baten*, *helpen*.
Zie Huyd. op St. II. 431.
- Besmitten, ww. II. 195, 174, *besmetten*. De wisseling van i en e desgelijks in *vel* en *villen*, *lel*, *lillen*, enz.
- Besniden, ww. II. 203, 485, *het overtollige van iets afsnijden*, *besnoeien*.
- Besoeken, ww. *besochte*, II. 209, 133, *onderzoeken*.
- Bezoeten, ww., het tegengestelde van *besuren*. III. 121, 10, *zoetheid*, *aangenaamheid ondervinden*.
- Bespaersen, ww. II. 40, 148, *besproeien*, Eng. *to sparse*.
- Besperren, ww. III. 46, 590, *insluiten*, *gevangen houden*.
- Bespoeien, ww. II. 42, 231, *bevochtigen*.
- Bespringhen, ww. II. 38, 76; 154, 34, *bespreken*.
- Bestaden, ww. I. 80, 226; III. 36, 211, *eene plaats geven*, *plaatsen*, *ter verzorging opdragen*.
- Bestaen, ww. *bestoet*, intr. met den dat. I. 132, 273; II. 19, 246; 98, 156; 103, 114, *toebehooren*, *aangaan*, *raken*; II. 49, 26, *behooren*, *dienen*; II. 101, 22.
- Bestaen, ww. trans. *bestoet*, I. 13. 268; 18, 110; 101, 483; 115, 182; 137, 25; II. 66, 48; 109, 51; 135, 263; III. 89, 97, *ondernemen*, *aanvaangen*; I. 48, 397; II. 130, 45; 132, 140, *aantasten*, *aanvallen*.
Zie LSp. Gloss.; Clignett, *Bijdr.* 246; Huyd. op St. I. 424; III. 97.
- Besteden, ww. part. *besteet*, I. 95, 228, *besteden*, *eene plaats geven*.

Bestoppen, ww. III. 102, 40, *omhullen, er in stoppen, rondom bedekken.*

Bestriken, ww. II. 135, 77, *door list inpakken.*

Besuren, ww. II. 106, 207; III. 66, 140, *lijden, met smart doorstaan.* Zie vooral LSp. Gloss.

Beswart, adj. I. 25. 2, *bezorgd, bezwaard.*

Besweten, ww. II. 196, 236, *door zweet verkrijgen, in het zweet des aanschijns verwerven.*

Bezwichten, ww. III. 102, 24, *omgeven, insluiten, omhullen*, Mhd. *Beswichen*. Zie Dr. de Jager. Arch. v. Ned. Taalk. IV. 146.

Bezwiken, ww. met den gen. III. 101, 280, *afvaltig worden, verlaten.* Zie Huyd. Pr. III. 89 vlg. Huyd. op St. III. 145; Dr. de Jager, *Versch*, 192 vlg.

Beswiken, ww. I. 61, 307, *moedeloos worden, van verdriet verslagen zijn.*

Bet, adv. passim. *beter*. Ook dient het ter versterking bij plaatsbepaling, als *bet naer*, I. 63, 53, *nader bij*; *bet of*, II. 43, 48, *verder af, meer in de verte*; *bet vort*, I. 115, 204; II. 4. 82, *verder, meer voorwaarts.*

Betam, adj. II. 73, 96, *passend, geschikt.*

Betame, adj. II. 3, 66, *passend, geschikt.*

Betamen, ww. Imp. *betamde*, I. 108, 749, *passen, voegzaam zijn.*

Betemen, ww. Imp. *betam*. I. 27, 75; III. 63, 18, *voegen, passen.* Zie Dr. de Jager, Arch. v. Ned. Taalk. IV. 154.

Beten, ww. I. 45, 244; 145, 325, *afstijgen.*

Betide, adv. I. 131, 230, *vroegtijdig.*

Betyen, ww. II. 172, 16, *betichten.* Zie LSp. Gloss. op *tyen*.

Betrouwen, ww. III. 191, 70, *iets van iemand vertrouwen, aan iemand toeschrijven, in slechten zin verdenken.*

Betruwen, ww. II. 177, 24, *vertrouwen*; III. 89, 96, *hem —, zich toevertrouwen aan, vertrouwen hebben op.*

- Bevanc, s. III. 124, 16, *omstriking, verstriking, streek.*
- Bevaen, ww. bevinc, bevaen. I. 39, 36, *vatten, aangrijpen*; I. 90, 42; 118, 296, *omvatten*; II. 205, 47, *laten omgaan*; I. 162, 181, *onderwerpen*; part. bevaen, I. 135, 376; 174, 282, *bevangen*. Zoo ook in *doechden* —, II. 16, 148.
- Bevaren, ww. I. 176, 362; II. 144, 283, *inhalen.*
- Bevinden, ww. bevant, II. 96, 95, *onderzoeken, door onderzoeken uitvinden.*
- Bevroeden, ww. I. 139, 88, *onderrichten*; III. 79, 112, *verklaren, uitleggen.*
- Bewachten, ww. bewaken.
- Bewant sijn, met den dat. des persoons, I. 11, 202; 49, 399, *gesteld sijn*. Zie MLp. Gloss. Van *bewenden.*
- Bewaren, Hem —, ww. II. 172, 12, *zich houden, zich gedragen.*
- Bewaren, ww. II. 135, 253; *bewaken, beschermen, beveiligen*; I. 39, 14; 141, 157; II. 175, 21, *voorzien, toerusten.*
- Bewerd sijn, I. 80, 262, *voorzien sijn.*
- Bewerven, ww. bewarf, I. 168, 76, *verkrijgen, veroorzaken, bewerken.*
- Beweven, ww. II. 103, 126, *verwerven.*
- Bewimpelen, ww. I. 63, 32; III. 102, 41, *omsluieren.*
- Bewinden, ww. Hem —, met den gen. der zaak, bewant, II. 53, 174; 182, 4; III. 108, 97; *zich onderwinden, ondernemen, wagen.*
- Bewisen, ww. II. 95, 45, *tooncn.*
- Bewissen, Hem —, ww. I. 168, 52, *zich overtuigen, zekerheid verschaffen.*
- Bewist, II. 104, 153, *voorzien.*
- Bi, praep. I. 76, 81, *passim. door*; II. 132, 135. Daer bi, *daarom.*
- Bidden, ww. II. 177, 19, *bedelen.*
- Biden, Sonder —, I. 43, 175, *onverwijld.*

Bidien, conj., ook gevolgd door *dat, omdat*, J. 408, 737.

Bieden, ww. boot, III. 407, 65. *Sine onsculde —, zich verontschuldigen.*

Bier, s. o. Een —, III. 493, 438, *een kan bier*. In de oude kluchten leest men ook vaak van *een, twee, drie bier*. Zoo Bredero, *Kl. v. d. Koe*.

Hoe staet de Rekeningh? laet sien, een, twee, dry, dats
vier,

Een Vaentje voor 't licht, een Vaan voor 't huys, en
noch een bier.

Bicant, adv. II. 499, 358, *bijna, bijkans*.

Bilo, III. 435, 47, een basterdvloek, waarvan de oorsprong nog duister is. Tuinman, (*Spreekw.* I. 337.) wil dat deze uitroep zijn oorsprong heeft van den heiligen *Eligius*, Fr. *St. Eloy*, en in de volksuitspraak *Sinte Loy* geworden. Willems (*Ned. Letteroef.* 228.) denkt aan een contractie van *bi lode*, (*Ferg.* vs. 4970) en brengt het zeer te recht in verband met *sapper loot*. Hij zoekt er dan den naam van *Lodine*, gemalin van *Odhin* in, of *Loke*, den god van het hemelsch vuur. Dr. de Vries, *War.* 427, denkt aan den heiligen Lodewijk, bij wien de Franschen zateren. In de volksuitspraak wordt Lodewijk ook tot *Loo* verbasterd.

Binden, II. 70, 4, *binnen den*.

Binden, ww. II. 428, 807, *verbinden* (van wonden).

Bispiel, s. o. II. 69, 30; 95, 45, *voorbeeld*; Hd. *Beispiel*, vooral in den zin van *verhaal, gelijkenis*, dienende tot verklaring eener redeneering. Zie LSp. Gloss.

Bladen, Op eene dinc —, ww. II. 94, 36; 97, 438, *teren van iets, leven van iets*. *Kil.* Bladinghe. *Usus-fructus bonorum, proventus, fructus agrorum, fruges.* *Vulgo* bladum, *Ital.* brada. In de *Recht. en Cost. v. Antw.* 82, vindt men: „voor so vele als de *bladinghe* ende proffytten van deselve goeden jaerlyks wtbrengen.” Zie *Du Cange* (Ed. Henschel) I. 695. *Diez, Etym. Wtb.* 52 op *Biado*.

Blaem, s. v. III. 65, 405, *schande, schandelijk gedrag*.

Blaer, adj. II. 486, 470, *naakt, kaal*. Zie LSp. Gloss.

- Blame**, s. v. *schande*. Sonder —, I. 40, 59, is niets dan een stoplap.
- Blameren**, ww. II. 200, 375, *smaden*, *beledigen*.
- Blecken**, ww. I. 112, 58; II. 5, 153, *schitteren*.
- Blend**, ww. II. 59, 79, *blind maken*. Hd. *blenden*.
- Blent**, adj. II. 177, 12, *blind*.
- Bliaut**, s. o. I. 128, 84; 109, 85, *kort engsluitend kleed van kostbare stof*, ML. *bliaudus*.
- Blick**, ww. II. 116, 340, *blinken*, *schitteren*.
- Blide**, s. III. 34, 125, *blijdschap*.
- Blie**, s. o. I. 140, 123, *gelaatskleur*. Zie Richthofen, *Allfries. Wtb.* en een menigte voorbeelden bij Dr. Jonckbloet, *Beatr. en C. e. El. Gloss.*
- Blijf**, Sonder —, I. 163 229; II. 24, 65, eigenlijk *zonder uitblijven*, *zonder missen*, en dus *voorzeker*. Het is eene bloote verzekeringsformule.
- Bliven**, Des an enen —, II. 201, 414, *het aan iemand laten verblijven*, *ter beslissing overlaten*. Bliven te Gode, III. 50, 110, *vertrouwen op God*.
- Bliven**, ww. I. 79, 199, *achterblijven*, *ophouden*.
- Bleffer**, III. 14, 216, staat voor *bleef er*.
- Bloedelike**, adv. III. 10, 62, *beschroomd*.
- Bloet**, blode, adj. II. 154, 37, *vreesachtig*, *blood*.
- Bloet**, adj. II. 105, 177; 135, 255, 259; *ongewapend*, *onbeschut*.
- Bloet**, s. m. III. 117, 3, *bloesem*.
- Bloeten**, ww. II. 104, 159, *ontblooten*, *kaal plukken*, *wegrooven*.
- Blomekijn**, s. o. I. 172, 217, *bloempjen*.
- Blouwen**, ww. part. gheblouwen of teblouwen, I. 10, 156; 141, 175, *slaan*.
- Blusschen**, ww. III. 109, 148, *stillen (den honger)*; III. 17, 318, *vernietigen*.
- Boecstaef**, s. I. 6, 177, *letter*. Verg. Grimm. *D. Wtb.* II. 479.
- Boef**, s. m. I. 37, 270, *behoefte*.
- Boekelkijn**, s. o. I. 178, 437, *boekjen*.
- Boel**, s. m. III. 87, 27, *minnaar*. Zie Huyd. *Pr.* I. 312, mijne *Ned. Klass.* II. 14.

- Boelk i j n, s. o. verkleinwoord van boel, III. 87, 16, *lieffen*.
- Boemgardek i j n, s. o. III. 117, 3, 10, *kleine boomgaard*.
- Boer, I. 16, 22, *goed geluk*. Zie vooral Dr. de Vries, *Mnl. Taalzuiv.* 176.
- Boerde, s. v. II. 81, 27, *boertig en verducht verhaal*.
- Boerdement, s. III. 193, 187, *klucht*.
- Boerden, ww. III. 89, 101, *schertsen, mallen*.
- Boert, s. m. III. 90, 136, *grap*.
- Boertelijc, adj. III. 88, 59, *schertsend*.
- Boete, s. II. 39, 102; III. 17, 322, *beterschap, herstel*.
- Boetoen, s. II. 103, 122, eigenlijk, *knoop, overdrachtelijk kleinigheid*. Verg. Dr. de Jager, *Lat. Versch.* 79.
- Bogaert, s. m. bogherde, I. 35, 185; 167, 5, 168, 72; III. 158, 38, *boomgaard*.
- Boghen, ww. III. 65, 128. Welke de beteekenis van dit woord is, is mij niet recht helder. Verg. Huyd. op *St.* I. 570 en diens *Pr.* II. 91 vlgg.
- Bone, s. v. Niet ene bone, I. 74, 17, *geen boontjen, volstrekt niet*.
- Boort, s. o. Ant hogher — willen, III. 69, 64, eene uitdrukking aan het scheepsleven ontleend: *in de hoogte willen, grootheid begeren*. Zie *Wap. Mart.* 97.
- Borch, s. Borge in Spaangen, III. 42, 436, *chateaux en Espagne, luchtkasteelen*.
- Borch, s. I. 158, 43, *burcht*.
- Borde, s. II. 152, 55, *boerde, scherts*.
- Borderer, s. m. II. 68, *Tit. logendichter, vervaardiger van boerden*.
- Bordene, s. II. 99, 193, *last, E. burden*.
- Bordine, s. II. 56, 302, *last*.
- Boren, ww. boert, III. 92, 224, *overkomen, te beurt vallen*.
- Born, s. m. II. 2, 27, *bron*.
- Borre, s. III. 189, 7, *bronwater*.
- Borse, s. v. II. 196, 219, *beurs*.
- Bosscelkiin, s. o. III. 58, 446, *boschjen*.
- Bosse, s. v. I. 98, 359, *bus*.

- Bot, s. o. III. 82, 246, *gebod*.
- Bottoen, s. o. I. 48, 377, eig. *knoop*, *kleinigheid*. Zie op *boetoen*.
- Bout, adj. II. 103, 199, *kloek*, *wakker*, E. *bold*.
- Boven ende onder, I. 112, 66, *aan alle kanten*, *overal*.
- Braden, ww. briet, II. 102, 85, *braden*.
- Braet, s. II. 47, 189, *gebraad*.
- Brant, II. 11, 374, plur. *brandere*, II. 11, 385; *brandend stuk hout*; II. 114, 233; 126, 713, *zwaard*, dewijl het vlamt als men het rond zwaait. Verg. Grimm. D. Wb. II. 294.
- Brecht, lees *breckt*, van *breken*. II. 213, 270.
- Breyden, ww. III. 102, 37, *uitbreiden*, *verspreiden*.
- Breke, s. v. I. 66, 179; II. 39, 97, *gebrek*.
- Breken, ww. praes. ind. *brekt*, *breict*, imp. *brac*, II. 41, 184, *breken*; I. 161, 164, *verwoesten*; I. 94, 175, *een einde nemen*.
- Brennen, ww. III. 116, 29, *branden*.
- Brief, s. m. II. 201, 414, *charter of geschrift van de wereldlijke overheid*, hier *bewijsstuk*.
- Bringhen, ww. part. *bracht*, I. 138, 45. Doch daar leze men misschien:
 Hoort wat daer *toe* was *bracht*.
 Bringhen te voren, I. 141, 177, *berokkenen*;
 bringhen in punte, II. 210, 459, *op orde brengen*.
- Broec, s. I. 168, 72, *moerassig land*.
- Broeder, s. m. I. 91, 78, *kloosterbroeder*.
- Broesch, adj. III. 28, 192, *gevaarlijk*.
- Broet, s. I. 3. 50, *broedsel*.
- Bronken, ww. II. 116, 344, *zich fier aanstellen* (van een paard).
 II. 174, 97, *sitten ende bronken*, *te pronk zitten*. Kil. Broncken, i. *proncken*, *Ostentare se*, *dare se spectandum*.
- Broot, Mitten *brode lyen*, III. 68, 46, *Lyen an enen of an iet is zich bij iemands partij voegen*, en zoo ook hier *lyen met iet*. Zie Wap. Mart. Gloss. Mit-

- ten brode*, is met de partij die het brood, het geld, den rijkdom in bezit heeft.
- Brulocht**, s. m. I. 28, 137; 29, 181; II. 151, 27, *bruiloft*. Zie Dr. te Winkel, *N. Ned. Taalmag.* III. 207.
- Bruut**, s. v. II. 72, 51, *bruid*, *jonggheuwde vrouw*. Zie mijn opstel over *de namen der vrouw bij den Germaan*. Vrije Fries. X. 78 vlgg.
- Buc**, s. m. gen. *buxs*, II. 44, 179, *bok*.
- Buc**, s. m. II. 123, 621, *buik*.
- Bugger**, s. m. II. 91, 367, *ketter*, MFr. *Rougre*, *boulgre*, *bulgare*. Du Cange (ed. Henschel) I. 800: »*Bulgari*, *Bugari*, *Bugeri*. Haeretici, qui vulgo Albigenses in Francia, alibi Paterini, Cathari, cet. Zie ook Roquefort, *Gloss.* op *Bogrerie* en *Bougerie*, Maerl. *Sp. H.* II. 69.
- Bullen**, ww. II. 63, 220, *eene bul*, *een charter vervaardigen*. Dit geschiedde niet, wil Maerlant zeggen, op pergament, met inkt; maar met boter, en verdween dus ook als boter voor de zon.
- Busine**, s. v. II. 64, 34, *bazuin*, Lat. *buccina*.
- Butseel**, s. o. II. 175. 23, *buik*, *Kil*. Uter, vas vinarium. Het wordt hier dus verachtelijk gebezigd, even als men nog van *zielsak* spreekt.
- Buuc**, s. II. 44. 57, *bijenkorf*.
- Buwen**, ww. III. 97, 134, *bouwen*.

C zie K.

- Cierheit**, s. v. I. 152, 109; II. 91, 376, *pracht*, *heerlijkheid*.
- Cinoper**, s. I. 112, 63, *groen*. In de heraldiek heet nog de groene kleur *sinopel*, Fr. *sinople*.
- Cytole**, s. v. I. 153, 129, *zacht klinkend snaren-instrument*, OFr. *citole*, *sourdine longue et étroite*. Zie Roquefort, *Gloss.* I. 262 en *Hor. Belg.* VI. 195—200.
- Civetein**, s. m. II. 106, 224, *legerhoofd*, Eng. *chief-tain*.

D.

- Dach gheven, II. 201, 417, *een dag bepalen*, een rechtsterm, voor het stellen van den dag, waarop recht zal gesproken worden.
- Daes, adj. III. 129, 11. *dwaas, dol*, Kil. *Daes* vetus i. *dwaes*. Delirus. Zie ook op *Daesaerd* en *daesen*.
- Daghen, ww. II. 40, 80, *blijven*; III. 46, 592, *uitblijven*.
- Dal, s. o. I. 162, 205, dat droeve dal, *de hel*.
- Dale, adv. I. 25, 16, *naar beneden, in de laagte*; te dale, II. 2. 9, *naar beneden*; II. 113, 226, te dale vellen, *neervellen*.
- Dammen, ww. II. 192, 62, *dammen opwerpen*.
- Damosele, s. v. I. 115, 208, *jonkvrouw*, Fr. *damoiselle*.
- Dan, s. m. I. 16, 3, *woud, schuilhoek*. Verg. Huid. op *St*. II. 71.
- Danc, s. m. van *dinken, denken* afgeleid, is dus eigenlijk *meening* en ook *wil*. An sinen danc, I. 34, 146; 121, 402, *tegen wil en dank*. Danc hebben van iet, I. 26, 31, *ergens wil van hebben, de vruchten van iets plukken*. Verg. Dr. de Vries, *Brief aan Dr. Jonckbloet*, 26.
- Dane, danen, adv. passim. *van daar*; Van danen vort, II. 61, 137, *van dien tijd af*.
- Danghier, s. o. I. 111, 46; 123, 517, *willekeur, geweld*. Zie Diez, *Etym. Wtb.* 606.
- Dankelike, adv. III. 37, 222, *in dank*.
- Dants, s. I. 150, 25, *dans*.
- Darengerde, s. II. 152, 62, *buikriem*. Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss. op *deregarde*, waar verschillende vormen, waarin het voorkomt, worden opgegeven. In Od. Glossen heet het *darmgurtilla*, en dit wijst tevens op de afleiding van *darmgordel, buikgordel*.
- e, pron. relat. voor die komt herhaaldelijk bij Stoke voor. Zie Huid. op *St*. III. 3.
- Decke, adv. = *dicke*, II. 196, 224, *dikwijls, vaak*.

- Decken, ww. I. 57, 169; 128, 110, *bedekken, verbergen*.
- Deel, s. III. 4, 97, *wand*, eigenlijk *plank*, en bij uitbreiding de van planken saamgestelde wand, en in het algemeen *wand*. Zie Grimm. *D. Wb.* II. 1099.
- Deemsterheit, — ede, s. v. I. 161, 156, 233, *duisternis*. Zie *Taalk. Mag.* IV. 72.
- Deerdendeel, s. o. II. 194, 141, *derde gedeelte*.
- Deghen, s. m. I. 40, 61; II. 114, 256, *held*. Zie Huyd. *Pr.* III. 401.
- Deghenlike, adv. I. 120, 398, *heldhaftig*.
- Deilen, ww. III. 85, 358, *beoordeelen*, — jeghen enen, I. 174, 284, *deelen met iemand*.
- Deyncken, ww. III. 101, 278, *denken*.
- Deisen, ww. II. 127, 782, *terug deinzen*.
- Delijt, s. o. III. 36, 199, *genot*, Lat. *deliciae*, Fr. *délic.*
- Delven, ww. I. 93, 130; II. 47, 203, *begraven*.
- Demsterheit, s. v. II. 84, 129, *duisternis*. Zie Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* IV. 72 en *Arch.* IV. 137.
- Der, samentrekking uit die her, I. 111, 25; II. 152, 68, *de heer*.
- Dere, s. v. I. 108, 724, *ziekte, ongemak*.
- Derschen, ww. III. 18, 22, *dorschen*, Hd. *dreschen*.
- Derven, ww. met den gen. I. 114, 174; III. 155, 8, *missen, ontberen*.
- Des, conj. = tes, I. 182, 593; II. 110, 74; III. 23, 10, *tot dat*.
- Despijt, s. o. I. 29, 175, *verachting*. Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss.
- Despiracie, s. III. 13, 184, *wanhoop*.
- Devoticheit, s. v. III. 106, 21, *vroomheid*.
- Deus, interj. II. 155, 24, *God*. Zie Huyd. op *St.* II. 259.
- Dieden, ww. praes. diet, dyet, I. 7, 22; 56, 117; II. 34, 23, *baten, helpen*. Verg. *D. Doctr.* en *Rein.* Gloss.
- Diefte, s. v. I. 7, 21; II. 196, 215, *diefstal*.
- Dieftelic, adv. III. 108, 80, *als een dief*.
- Diepe drinken, II. 99, 200, *zwaar drinken*, Eng. *to drink deep*.

Dier, diere, adj. I. 126, 21, II. 95, 63, *kostbaar*; II. 105, 169, *zeldzaam*, *gering*. Hem te diere maken, III. 35, 144, *zich te kostbaar maken*, overdr. *zich te veel laten bidden*.

Dierne, s. v. I. 152, 90, *deerne*, *meisjen*. Verg. LSp. Gloss.

Dies maels. Tode —, III. 58, 449, *tot dien tijd*.

Diet, s. o. II. 100, 10; 178, 30, *volk*. Zie Dr. te Winkel, *N. Ned. Taalmag.* IV. 144.

Diet, s. o. I. 39, 15, dat coene —, *held*. Zie *Hor. Belg.* V. 114. De naam van het geheele volk, wordt hier op een persoon toegepast.

Dietsc, I. 7, 35, *Nederlandsch*, eigenlijk de *volkstaal*.

Dighen, deech, ghedeghen, ww. I. 5, 131, *vermindern*. Zie *Stoke*, B. I. vs. 1275 en *Rein.* Gloss.

Dic, dicke, dicken, dickent, adv. passim. *dikwijls*.

Diken, ww. III. 17, 21, *graven*, Kil. *Dijcken*; Aggerare, exaggrare, aggerem iacere; Fodere.

Dilevereren, ww. I. 65, 109, *verlossen*.

Dijnen, ww. II. 197, 275, *uildijen*.

Dinghen, ww. I. 182, 596; III. 15, 265, *recht spreken*; II. 172, 34; 202, 477, *een rechtsgeding voeren*; II. 173, 40, *door een geding verkrijgen*; II. 130, 66, *dingen bij een koop*.

Discipline, s. v. II. 49, 17, *tucht*, *kastijding des vleeschcs*.

Discort, s. o. II. 197, 251; III. 15; 272, *oneenigheid*.

Diveers, divers, adj. I. 113, 130; III. 29, 8, *verschillend*.

Diviniteit, s. v. II. 105, 171, *godsvrucht*.

Dochten, ww. III. 113, 120, *duchten*, *vreezen*.

Doechdentlijck, adj. III. 94, 12, *deugdzzaam*, *ingetogen*.

Doecht, s. v. III. 94, 15, *deugd*, *kracht*.

Doekelkijn, s. o. III. 152, 57. *doek*.

Doelen, ww. III. 63, 31, *dolen*, *dwalen*.

Doeme — en, s. v. III. 118, 16, *schande*, *ellende*. Zie LSp. Gloss.

Doemesdach, s. m. II. 62, 199, *dag des oordeels*.

Doen, ww. Imp. daet, dede. Als hulpwerkwoord even als in het Eng. I. 48, 384; II. 43, 47; 102, 78. In de uitdrukking of en doet, II. 180, 114, waar wij thans zouden zeggen *of niet*. Te doene hebben, doen hebben met den gen., II. 109, 59; III. 25, 88, *van doen hebben, noodig hebben*. Zie vooral MLp. Gloss.

Doen, s. o. II. 102, 80, *bestaan, levenswijze*; II. 53, 189; 103, 121, *behoefte*.

Doghederike, adj. III. 116, 16, *rijk aan deugden*.

Doghen, doeghen, ww. trans. I. 31, 50; 131, 222; II. 24, 34, *lijden*; II. 101, 37, *dulden*.

Doghen, s. III. 87, 8, *lijden*.

Doghen, ww. intr. 3. p. enk. praes. dooch, doeck, Imp. dochte, I. 17, 55; 86, 12; 168, 75, *deugen*. Verg. LSp. Gloss.

Doghet, s. v. I. 39, 26, *deugd, dapperheid*; I. 140, 141, *goedheid, bestwil*; II. 88, 284, *weldoende kracht*; I. 90, 38; 174, 278, *kracht, wonderkracht*.

Dole, s. m. III. 13, 187, *doling, hier tobberij*.

In dole houden, I. 175, 336, *voor krankzinnig houden*.

Dommen, ww. II. 185, 162, *dom, onverstandig zijn*.

Dompheit, s. v. II. 83, 81, *domheid*. De *p* is later weggevallen. Verg. *lam* en het Eng. *lamb, kam* en *comb*, en zoo ook tegenover *dom* het Eng. *dumb*. Zie *Wap. Mart.* Gloss.

Donkeren, ww. I. 95, 232, *donker worden*.

Donre, s. III. 152, 49, *donder*.

Door, s. m. II. 95, 49; III. 88, 67, *dwaas*, Hd. *Thor*.

Dor, dore, praep. I. 33, 103, *om, ten wille van, ten gevalle van*.

Dore, dure, s. v. I. 98, 346, *deur*.

Doren, ww. III. 88, 79, *voor den gek houden*.

Dorenijn, adj. III. 132, 795, *doornen*.

Dorenture, adv. I. 150, 41, *samengetrokken uit dore ende dore, dure, door en door, geheel en al*.

- Dorewaden**, ww. Imp. dorewoet, III. 7, 240; waar men echter lezen moet utewoet. Utewaden is uitvloeien. Zie Wap. Mart. Gloss.
- Dormter**, s. o. II. 175, 39, slaapzaal, L. *dormitorium*.
- Dorper**, adj. II. 94, 20, laag, verachtelijk. Eigenlijk dorpsbewoner, en even als in het Fr. *vilain*, Lat. *villanus* in min gunstige beteekenis gebruikt.
- Dorperheit**, — ede, s. v. I. 13, 245; 132, 243; II. 211, 190, gemeenheid, onbeschoftheid, onbetamelijkheid.
- Dorperlijk**, adj. III. 2, 26, laag, gemeen.
- Dorpernie**, s. v. III. 32, 25, lage, gemeene handelingen.
- Dorpmān**, s. m. II. 179, 97, dorpsbewoner.
- Dorren**, ww. *durven*. Praes. Ind. Ic dar, bij klankwisseling der; II. 156, 64; I. 140, 137; Ghi dort, 2. p. pl. praes. ind. III. 139, 18; dordi, I. 46, 283; II. 106, 223, *durft gij*; dorre, 3. p. s. praes. conj. I. 180, 529, dorste, Imp. I. 18, 97. Verg. LSp. Gloss.
- Dorven**, ww. *behoeven*, 3. p. praes. ind. darf en derf, II. 172, 33; III. 90, 162; Imp. dorfte en durfte, III. 155, 2.
- Doven**, ww. I. 14, 290, razen, Hd. *toben*.
- Draghen**, ww. Imp. drouch, Part. gedregen, Imperat. drach; II. 59, 82, dragen; — van ene dinc, I. 173, 267, *ophouden met iets*; int haerde —, II. 129, 20, *met hardnekkigheid voortzetten*; II. 155, 8, *opdragen*; minne — van enen, *bemind worden door*.
- Drake**, s. m. Die helsche drake, II. 95, 67, een bijnaam van den duivel.
- Dreghen**, ww. I. 48, 394, dreigen.
- Dreghen**, ww. wisselvorm van draghen, III. 65, 124, dragen, gebruiken; II. 200, 386, helpen.
- Driven**, ww. I. 111, 21, *bedrijven*, aan den dag leggen. Vroeger werd dit woord in veel ruimer beteekenis gebezigd dan thans. Zoo sprak men van feeste driven, II. 149, 43, *feestvieren*; ghelut —, III. 90, 135, *geluid voortbrengen*, *schreeuwen*; *melodie* —

- II. 109, 151, *welluïdende klanken voortbrengen*; II. 68, 18, *aan het licht brengen*; *driven*, met den gen. II. 141, 151, *doen*, *bedrijven*. Zie LSp. Gloss. op *bedriven*, Huijd. op St. III. 397.
- Droeve, adj. II. 197, 264, *troebel*.
- Droeven, ww. III. 127, 17, *bedroefl worden*.
- Droghenare, s. m. II. 6, 183, *bedrieger*. Zie meer voorbeelden in MLp. Gloss.
- Dropel, s. I. 98, 358, *droppel*.
- Drossate, s. m. III. 32, 35, *tafelmeester*, Hd. *Truchsess*, ML. *clapifer*, een der hoogste eereambten aan de vorstelijke hoven. Zie over het verloop der beteekenis LSp. Gloss.
- Drove, adj. III. 38, 287, *droef*, *treurig*.
- Droven, s. o. III. 38, 293, *bedroeflheid*.
- Druilen, ww. III. 191, 56, 73, hier van het minnespel gezegd, in denzelfden zin als *slapen bij*, *beslapen*. *Druilen* is *langzaam gaan*, *talmen*, en van daar misschien *sluimeren*, welke beteekenis in *druiloor* schijnt te liggen.
- Druust, s. v. I. 119, 356; II. 64, 60, *geweld*: Zie Huyd. op St. III. 110.
- Druut, s. m. Die felle — I. 160, 128, eene benaming van den duivel, zooveel als *booze geest*. Het Mhd. *trute*, unholde, heze, gewoonlijk van vrouwen gezegd, ontleent waarschijnlijk zijn oorsprong aan *Thrudr*, een der Walkyrien. Zie Wap. Mart. Gloss.
- Druut, s. m. III. 190, 38, *vriend*, *liefste*, Mhd. *trút*, afgeleid van den wortel *tru*, waarvan ook Hd. *treu*, Eng. *true*, Nl. *trouw*. Zie Wap. Mart. Gloss.
- Duchtich, adj. I. 169, 104, *klock*, *sterk*. Van *duchten*, vreezen, dus eigentijk *vrees inboezemend*.
- Duck, Ducke, adv. III. 104, 97, 120, *dikwijls*.
- Duen, adj. III. 102, 24, *dicht*, *stijf*.
- Dueren, ww. II. 123, 617, *in iets volharden*, *iets uithouden*.
- Duerenture, adv. II. 15, 106, *door en door*, *van het begin tot het einde*.
- Duyeren, ww. III. 96, 65, *duren*, *aanhouden*.

Dul, adj. I. 144, 282; 152, 93; 174, 299, *zot*, *dwaas*.

Dunken, ww. onpers. met den gen. der zaak en dat.
pers. II. 105, 191 *denken aan*, *in de gedachten komen*.

Dunouwe, s. v. I. 129, 146, *Dunnow*, een graafschap
in Esser.

Dur, praep. II. 82, 66, *om*, *ten gevalle van*.

Duren, ww. III. 37, 227 *volharden*, *gestand blijven*.

Durich, adj. III. 104, 123, *standvastig*.

Dusdaen, adj. II. 186, 174, *zoodanig*.

Duul, s. m. II. 213, 260, *tduuls kint*, *tduvels kind*.

Duvelie, s. v. I. 89, 107, *duivelskunst*.

Duvelijc, adj. II. 132, 154, *duivelsch*.

Duwarie, s. v. I. 113, 99, een soort van *grot*, mis-
schien wel met verschillende gangen, waarin het moei-
lijk was den weg te vinden, een *labyrinth*. Zoo ook
Duwiere, s. v. I. 112, 73, *Kil. Duwiere*, *Flandr.*
Spelunca.

Dwael, s. III. 80, 146, *dwaling*.

Dwale, s. v. I. 98, 353; 171, 190, *handdoek*. Van
dwagen komt *dwagel*, *dwegel*, nog over in de samen-
trekking *dweil*.

Dwaen, ww. oorspr. *dwagen*, Imp. *dwoech*,
dwouch, Conj. *dwa*, I. 7, 32; 129, 137; II. 40,
158; 101, 19, *afwasschen*, *reinigen*.

Dwasen, ww. II. 79, 219, *dwaas zijn*.

Dwinghen, ww. Imp. *dwanc*, I. 161, 160, *bedwin-
gen*; I. 173, 263, *vastklemmen*, *aan het hart drukken*.

E.

Echt, adv. I. 12, 202; 49, 414; II. 41, 201, *daarna*,
daarop.

Echtscap, s. o. III. 76, 211, *echtverbond*.

Edec, s. II. 41, 201, *edik*, *azijn*.

Edelhede, s. v. II. 31, 52 *adel*.

Edelinc, s. m. II. 31, 52; 199, 327, *edelman*.

Eeriet lanc, adv. I. 27, 92; 164, 286, *eerlang*,
binnen kort.

Eerachticheit, s. v. II. 187, 221, *eerzaamheid*,
deugd.

- Eerlec, adj. I. 149, 84, *eervol*.
- Eerlike — ken, adv. I. 27, 97; II. 36, 97; 136, 281, *eervol*.
- Eers, s. III. 21, 168, *achterste*.
- Eerst, Teerst dat, I. 26, 40, *passim*, *zoodra*;
So — eerst, *passim*; *zoo spoedig*.
- Eesch, s. m. I. 87, 28, *eisch*, *behoefte*.
- Eglentier, s. m. III. 47, 17, *eglantier* of *duinroos*.
Zie Dodouaeus, *Cruydt-boeck*, fol. 284.
- Eyghijn, s. m. II. 13, 39, *lijfeigene*, *dienaar*.
- Eyghijnman, s. m. III. 117, 9, *lijfeigene*, *dienaar*.
- Eynde, Een — nemen, III. 90, 143, *zijne reis eindigen*, *gaan*. Zie MLp. Gloss.
- Eyse, adj. III. 33, 333, *vroolijk*, Fr. *aise*.
- Eischen, ww. I. 167, 27, *onderzoeken*.
- Eiselike, adv. I. 151, 50, *vreeselijk*. *Eiselijk* is eene samentrekking uit het oude *egislich*, en van daar de spelling *ijselijk* verkeerd. Zie Huydec. Pr. II. 340; *Taalk. Mag.* IV. 179; Graff. I. 104.
- El, ander. Niet el, I. 20, 159, *niets anders*; el niet, II. 50, 73, *ieman el*, I. 57, 180, *iemand anders*.
- Elkerlijc, vnw. I. 103, 628, *ieder*.
- Ellende, s. v. III. 90, 144, *ballingschap*.
- Elpendier, s. o. II. 79, 213, *olifant*.
- Elre, adv. I. 92, 127, *elders*.
- Els, II. 50, 72, *anders*.
- Elvinne, s. v. III. 192, 104. Zie op Alf.
- Elwaer, adv. II. 174, 86, *elders*, *heen*.
- Ember, wisselvorm van emmer, I. 104, 389, *in allen gevalle*, *stellig*.
- Embertoe, adv. I. 78, 169; 98, 366, *altijd door*, *aanhoudend*.
- Emmer, adv. I. 8, 63, *stellig*, *in allen gevalle*.
- En, praep. En witten donderdage, I. 102, 505, *op witten Donderdag*. Dezelfde praep. wordt nog dagelijks door ons gebruikt.
- Engheyn, vnw. II. 191, 30, *geen*.
- Engbien, vnw. III. 67, 201.?
- Engien, s. I. 6, 170, *kunst*; I. 113, 177, *kunstgreep*,

- list*; II. 43, 41, *aandrift*. Over de verschillende verandering in beteekenis van *engien*, Lat. *ingenium*, zie men *Wap. Mart.* Gloss. en meer breedvoerig Dr. de Jager's *Arch.* II. 89.
- Enich**, vww. II. 131, 107, *iemand*.
- Entrouwen**, I. 51, 501, *waarachtig*, *in waarheid*.
- Enwech**, **Enweghe**, adv. I. 53, 10; 157, 132, 158, 34; III. 39, 331, *weg*, Eng. *away*, en nog in dialect *eweg*. *En* is dezelfde praep. van boven.
- Erachtich**, adj. II. 210, 141, *eerzaam*, *braaf*.
- Erande**, adj. II. 69, 38, *eenerhande*, *eenerlei*.
- Eren**, ww. III. 82, 226, *den akker bebouwen*, Lat. *arare*.
- Erenst**, s. m. I. 167, 4, *ijver*.
- Erien**, ww. III. 17, 21, *landbouwen*.
- Erre**, adj. I. 30, 7; 139, 91; 181, 564; II. 114, 266, 126, 713, *boos*, *vertoord*. Zie *Rom. d. Lorr.*, *LSp.*, Gloss. enz.
- Erselen**; ww. II. 126, 743, *wijken*, *terugdeinzen*. Afgeleid van *aers*, *ers*, en volkomen gelijk met het Fr. *reculer* van *cul*. Zie Dr. de Vries, *War.* 101.
- Ersetere**, s. m. III. 112, 68, *geneesheer*, ook *arsater* van het Gr. *ἀρχιτρος*. Zie Huyd. op *St.* II. 187, Cliggett, *Bijdr.* 221, enz.
- Ertsch**, adj. I. 98, 342; III. 23, 5, *aardsch*.
- Espeye**, s. v. I. 143, 341, *degen*, Fr. *espée*, *épée*.
- Eten**, ww. 3 p. s., praes. ind. et; Imp. at, part, geëten, *geten*, I. 57, 150; III. 73, 162, *eten*.
- Evel**, adj. *kwaad*. **Evele** moet, II. 201, 420, *gramschap*.
- Evele**, s. I. 49, 431, *euvel*, *kwaad*, *ongeluk*.
- Evene**, s. I. 129, 116, *haver*, Fr. *avoine*, Lat. *avena*.
- Evenkerstijn**, s. m. II. 50, 61, *medechristen*.
- Ewech**, adv. III. 112, 78, *weg*. Zie op **Enwech**.

F.

- Fael**, s. III. 93, 49, *misslag*, *bedrog*.
- Faelgie**, s. v. I. 130, 161, *bedrog*.
- Faelieren**, ww. II. 103, 40, *wegzinken*, *bezwijken* (van beenen), Fr. *faillir*.

Faillien. Sonder —, I. 138, 58, *zonder missen*, *zonder mankeeren*.

Fayt, s. o. III. 14, 226, *feit*, *daad*.

Faitijs, adj. III. 35, 159; 43, 470, *schoon*, OFr. *fe-tis*. Zie *Roquefort*, en verscheiden voorbeelden in *Rom. d. Lorr. Gloss.*

Fale, s. Sonder —, II. 122, 563, *zonder missen*.

Falen, ww. III. 106, 8, 3 p. praes. ind. *falt*, *fulen*, *misdoen*; *sonder falen*, III. 101, 261, *zonder missen*.

Falgieren, ww. I. 69, 291; 75, 45, *feilen*, *missen*; I. 79, 196, 200, 206, *afnemen*, *verzwakken*; II. 39, 99, *in de war raken*.

Faloerde, s. v. II. 81, 28, *verdichtsel*, *Roquefort*, *Gloss.* Conte fait à plaisir, van *falour*: *sot*, *inepte*, *de fullere*, suivant *Borel*.

Favle, s. v. II. 81, 27, *sprookjen*.

Feeste, s. v. II. 67, 52, *vreugde*, *genot*, *vermaak*; I. 54, 42, *feeste doen met den dat. iemand vriendschap, eer aandoen*. Verg. LSp. en MLp. *Gloss.* en Dr. de Vries, *War.* 102.

Fel, adj. II. 95, 58, *wreed*, *nijdig*, *boosaardig*.

Fel. Sonder —, II. 38, 80, *zonder arglistigheid*, *zonder bedrog*. Zie *Rom. v. Limb. B. VIII. vs. 1646*.

Festeren, ww. I. 93, 133, *onthalen*.

Fierter, s. m. II. 68, 13, *kist*, *doodkist*, *bepaaldelijk van heilige personen*, Lat. *feretrum*. Zie LSp. *Gloss.*

Fijn, s. m. II. 95, 78, *einde*, *uiteinde*; *den — doen van enen*, III. 162, 174, *iemand het leven benemen*. Zie *Huyd. op St. I. 57*.

Fijn, fine, adj. I. 27, 104; 134, 319; II. 117, 355; 210, 167, *voortreffelijk in zijn soort*, en van daar in allerlei wijzigingen voor *edel*, *rein*, *uitmuntend*, *schoon*. Zie LSp. *Gloss.*

Flassche, s. v. III. 130, 40, *flesch*, Hd. *Flasche*.

Florijn, s. II. 172, 35, *gulden*.

Fobitasie, s. v. III. 196, 193, *pots*, *klucht*. Misschien een dier woorden door het volk zelf gemaakt met toespeling op een bekende aardigheid, of jammerlijk verknoid.

- Folen, ww. III. 89, 104, *gekken*, *gekscheren*.
 Fonderen, ww. ghefondert, II. 210, 139, *onderleggen* in een wetenschap.
 Fonteine, s. I. 71, 377, *bronwater*.
 Foortsier, s. o. III. 188, 989, *kistjen*.
 Fore, s. v. II. 173, 17, *markt*, Fr. *foire*.
 Foreest, s. o. I. 76, 96; II. 67, 51; III. 158, 39, *bosch*, Fr. *forêt*.
 Forel, s. o. I. 84, 406, *overtreksel*, Fr. *fourreau*.
 Fornays, s. II. 25, 89, *fornuis*, *smeltoven*, Lat. *fornax*.
 Fransoys, adj. II. 132, 132, *Fransch*.
 Frenesie, s. v. I. 56, 132, *waanzinigheid*.
 Frotsieren, ww. I. 118, 303, *openbreken*, Fr. *forcer*.
 Funderen, Hem —, ww. II. 203, 84 *zich gronden*, *grondvesten*.
 Furijn, s. II. 2, 33, *een soort van boom*, misschien de *Pinus silvestris*, *wilde pijnboom*, waarvan het hout nog *vurenhout* genoemd wordt.

G.

- Gaderen, ww. II. 131, 82, *vergaderen*, *verzamelen*.
 Gaen, ww. Imper. ganc, Imp. ginc, *gaan*, passim. I. 144, 301. Gaen aen dat lijf, III. 131, 10, *het leven kosten*; gaen in hant, II. 131, 106, *zich overgeven*.
 Gaertsoen, s. m. III. 19, 64, *knaap*, Fr. *garçon*.
 Galgaert, s. m. II. 171, 59, *galgebok*, *galgenaas*.
 Galghe. Te galghen uutghaen met den dat. III. 190, 39, *uitloopen op de galg voor iemand*.
 Galigaen, s. I. 127, 52, *welriekende wortel*, Linn. *maranta galanga*, Dodonaei *Cruydt-boek*, 1463.
 Ganc, s. m. III. 43, 492, *vooruitgang*.
 Ganc, Imper. van gaen. Zie aldaar en Dr. de Jager, *Versch.* 197.
 Ganghen, ww. III. 103, 53, *gaan*.
 Gans, adj. I. 61, 333; II. 28, 196; 74, 5, *waar niets aan ontbreekt*, *ongeschonden*, *gezond*, *goed*, enz.
 Gansen, ww. geganst, I. 107, 722, *herstellen*, *genezen*.

- Garen, ww. met den gen. I. 59, 256; III. 24, 55; 35, 140, *begeren*.
- Gargana, s. I. 152, 114, *zeker welriekend kruid*.
- Gars, s. o. II. 118, 3, *gras*.
- Garsoen, s. m. I. 129, 142, *knecht*; I. 32, 66, *schildknaap*.
- Gast, s. m. I. 35, 206; 118, 313; II. 115, 288; 118, 430, *bezoeker*, vooral in een vijandigen zin; doch ook *rijand*, Lat. *hostis*. Zie *D. Doctr.* Gloss.
- Gat. Die hant sonder — hebben, II. 98, 162, *gierig zijn*. Zie *Wap. Mart.* Gloss.
- Gebare, s. v. *gedaante, uiterlijk, handelwijze*. In dier — I. 99, 387; 144, 288; II. 73, 113; III. 42, 433, *in dier voege*; I. 173, 258, *contenance, bezinning*.
- Gebaren, ww. 3 p. praes. ind. ghebert, I. 120, 388; 171, 176; III. 125, 3, *zich aanstellen*.
- Gebeelde, s. o. I. 55, 90; II. 89, 323, *beeld*.
- Ghebel, s. II. 30, 12, *geblaf*.
- Geberen, ww. III. 52, 195, *zich houden*.
- Ghebieden, ww. elleptische uitdrukking, waaronder moet verstaan worden *te levene*, I. 40, 73; III. 158, 44, *scheppen*. Zie *Wal.* II. 292.
- Ghebindien, ww. I. 102, 523, *zegenen*.
- Ghebloemt, adj. III. 67, 186, *met bloemen voorzien, blommrijk*.
- Gheboort, s. v. III. 162, 161, *kind, vrucht*.
- Ghebozen, II. 11, 366. Lees ghebose, hetzelfde van beteekenis als bosc, *onbeduidend, nietswaardig, slecht*. Verg. *Ferg.* vs. 5345, *Wal.* vs. 1412 en 5113, en *van den Lev. ons H.* Gloss.
- Ghebrec, s. o. III. 82, 247, 253, *verbreking van een gebod*.
- Gebreken, ww. Imp. gebrac, intr. met den dat.; ook onpers. met den gen. I. 93, 148; II. 75, 35; 173, 72; 180, 133; III. 3, 94, *ontbreken*; I. 61, 307; II. 155, 71; 157, 83, *ontzinken, afvallen*.
- Gebruyen, ww. I. 67, 215, *te werk gaan*.
- Ghebuer — ure, s. m. III. 52, 200, *buurman*. Zie *Rein.*, *D. Doctr.* en *R. d. Lorr.* Gloss.

- Ghebuerte, s. v. II. 131, 91, *buurt*.
- Ghedane, s. v. I. 161, 133; II. 55, 269, *gedaante*.
- Ghedeel, s. o. II. 175, 24, *mededeeling*.
- Ghederinge, s. v. III. 60, 522, = *gaderinge*, *verzameling*, *troep*, *hoop*?
- Ghederven, ww. met den gen. I. 177, 397, *verliezen*.
- Ghedichte, adv. I. 119, 373, *dicht op elkander*, *rijkelijk*. Zie LSp. Gloss.
- Ghedinghe, s. o. III. 119, 19, *geding*.
- Ghedinken, ww. onpers. met den dat. pers. en gen. der zaak, I. 8, 76; 104, 594, *zich herinneren*.
- Ghedinknisse, s. v. I. 211, 182, *verstand*.
- Ghedochte, s. v. I. 172, 204, *gedachte*; I. 127, 58, *vermogen*, *wat men maar denken kan*.
- Ghedoen, ww. I. 167, 31, *doen*. Verg. Rein. Gloss.
- Ghedoghe, s. m. I. 176, 392, *toestemming*.
- Ghedoghen, ww. I. 138, 54; 154, 41 *lijden*, *dulden*.
- Ghedoochdelic, adj. II. 52, 148, *lijdbaar*, *duldbaar*.
- Ghedoochsaemhede, s. v. I. 154, 39, *lijlzaamheid*.
- Gedrach, s. o. III. 61, 557, *toevloed*, *menigte*.
- Gedragen, ww. III. 34, 111, *dragen*, *bestrijlen* (van kosten), *beuren*.
- Gheduren, ww. intr. I. 79, 195; 120, 381; 142, 216; II. 127, 769, *duren*, *het uithouden*, *volharden*; I. 160, 96; 164, 270, *duurzaam zich ophouden*, *verblijven*.
- Gheduerich, adj. II. 211, 174, *volhardend*, *standvastig*.
- Ghedwas, s. o. II. 55, 276, *dwaasheid*, *zottepraat*. Zie LSp. en MLp. Gloss.
- Geel, adv. I. 127, 40, *geheel*.
- Gheen, vww. I. 20, 183, *elk*.
- Gheer, s. m. II. 60, 100, *begeerte*.
- Gheet, s. v. II. 71, 32, *geit*.
- Geëten, ww. III. 114, 140, *eten*.
- Gegade, s. m. II. 97, 140, *medgezel*, *kornuut*.
- Gegripen, ww. I. 134, 329, *aangrijpen*.
- Ghegronden, ww. III. 83, 285, *doorgronden*.
- Gheharmen, ww. II. 93, 153, *bewegen*.
- Ghehebben, ww. II. 10, 333 *standhouden*, *bestaan*.

Ghein, vzw. III. 123, 7, *geen*.

Gheheit, III. 111, 21, *heet gemaakt, van heiten, beeten*.

Ghebelen, vzw. met den gen. III. 116, 7, *verbergen, verhelen*.

Ghehenghen, vzw. met den gen. III. 96, 76, *toestaan*.

Gebinde, adv. I. 63, 38, *nabij*.

Gebinden, vzw. I. 61, 315, *ter hand stellen*.

Gebingen, vzw. I. 106, 648; 140, 117; II. 49, 22; III. 119, 17, *toelaten, toestaan*.

Gehoeden, Hem —, vzw. II. 124, 651, *zich verweren*.

Gebulpich, adj. I. 167, 14, *behulpzaam*.

Ghehuuc, s. o. I. 11, 177, *geschreeuw*. Zie *Rein. Gloss.*, Huyd. op *St.* I. 332.

Gheil, adj. III. 121, 23, *rijkelyk, overvloedig*.

Gheins, adv. Hier ende —, I. 131, 218, *hier en ginds, naar alle kanten*.

Geckelijn, s. o. III. 87, 15, *gekjen*.

Ghekepert, II. 117, 386, eene uitdrukking in de heraldiek gebruikelijk. »De *Keper* (Fr. en Eng. *chevron*, Ild. *Sparre*) heeft den driehoekigen vorm van een passer of den nok van een huis. Elk been is twee deelen breed wanneer de keper alleen staat in het schild; iets minder in geval hij van figuren vergezeld is.” Zie Rietstap, *Handb. der Wapenk.* 123 vlg.

Geclach, s. o. III. 48, 33, *misbaar*; III. 61, 48, *ellende, jammer, dat reden tot klagen geeft*.

Ghecrac, s. o. I. 148, 59; II. 118, 415, *gekraak, geraas, leven*.

Gecree, s. o. II. 121, 543, *geschreeuw*.

Ghecry, s. o. III. 14, 220, *geschreeuw*.

Gecrijt, s. o. II. 121, 543, *gekrijt, geschreeuw, rumoer*.

Ghelach, s. o. I. 9, 90, *gelag, spijs en drank*; een — stichten, III. 98, 147, *een vroolijk gezelschap bijeenbrengen*.

Ghelaten, Hem —, vzw. I. 15, 324; 111, 35, *zich aanstellen, voordoen*.

Gelden, vzw. I. 133, 283; II. 130, 63; III. 109, 115, *betalen, vergelden*.

- Gheleden, ww. I. 401, 480, *geleiden*.
- Gheleide, s. III. 138, 8, *vrijgeleide*, en van daar *bescherming*. Zie MLp. Gloss.
- Gheleesten, gheleist, ww. I. 48, 373; 168, 44, *voortbrengen, ten toon spreiden, beloonen*.
- Gheleken, ww. III. 66, 171, *vloeien*.
- Ghelengen, ww. III. 96, 75, *bereiken, ergens toe geraken*.
- Gheles — ese, s. II. 174, 90, *opzeggen der gebeden*. Zie LSp. Gloss. op lesse.
- Gheliden, ww. I. 9. 97, *glijden*.
- Gheliden, ww. II. 167, 30, *doorslaan*.
- Ghelieve, adj. II. 36, 116, *geliefd, gewild*.
- Gheligghen, ww. II. 85, 164, *invallen, van een datum of dag gesproken*. Zie LSp. Gloss.
- Gheligghen, ww. III. 90, 147, ook wel met bijvoeging: van kinde, *bevallen, verlossen*.
- Ghelijck. Bij — III. 88, 70, *insgelijks, evenzeer*.
- Ghelyck ende even, III. 91, 202; 96, 88, *gelijk, juist*.
- Ghelyke, III. 68, 12, 21, *gelijkenis*.
- Gelike, s. v. I. 55, 91; 76, 103; 99, 381, *gedaante, gelijkenis*.
- Gelike maken, I. 99, 375, *den schijn aannemen van iets, doen even als iets*.
- Gellen, ww. II. 32. 103, *janken, huilen*.
- Ghelof, s. o. I. 49, 428, *belofte, gelofte*.
- Ghelosen, ww. I. 113, *overleggen, overdenken*. In den zin, waarin het hier voorkomt, is het woord ons nergens elders voorgekomen.
- Ghelove, adj. I. 11, 171, *moede, afgemat*. Zie Rein. Gloss.
- Gheloven, ww. I. 11, 194; II. 157, 94; III. 5, 151, *beloven*.
- Ghelu, adj. I. 143, 231, *geel, blond*.
- Ghemac, s. o. Te gemake doen, I. 62, 2, *onthalen, verzorgen*.
- Ghemaet, adj. II. 193, 190; III. 32, 49, *die tot den middelstand behoort en tamelijk gegoed is* 't Staat hier in tegenoverstelling van *rijk*.

Ghemanc, adv. I. 164, 285; II. 34, 16; 37, 49; 106, 234, *te gader, te samen*. Zie MLp. en LSp. Gloss.

Ghematen, ww. II. 97, 123, *matigen*.

Ghemene, adv. II. 156, 51, *in het algemeen*; I. 119, 355, *te gader, te samen, allen door elkander, achtereenvolgens*. Zie LSp. en MLp. Gloss

Ghemeinlike, adv. I. 101, 455, *in 't gemeen, te samen*.

Ghemeit, adj. I. 41, 89; III. 132, 10, *vroolijk, lustig*.

Ghemeninge, adv. I. 73, 56, *allen door elkander, te samen*.

Ghemessen, ww. met den gen. III. 22, 184, *missen*.

Ghemicken, ww. I. 118, 316, *bedenken, uildenken*.

Ghemieden, ww. III. 64, 81, *omkoopen*. Van *miede* Hd. *Mietke*, loon.

Ghemien. Int — III. 69, 60, *over het algemeen*.

Ghemissen van iet, ww. III. 18, 28, *missen*.

Ghemoet, s.o. I. 120, 396; II. 121, 523, *ontmoeting, aanval, treffen* (in vijandelijken zin).

Ghemoet. Enen in sijn — comen, I. 43, 197, *iemand te gemoet komen*. In haer — varen, II. 115, 310, *iemand te gemoet rijden*.

Gemoeten, ww. met den dat. I. 93, 155, *ontmoeten*; III. 60, 521, *vijandelijk samentreffen met iemand*.

Gename, adj. III. 56, 353, *aangenaam*, Hd. *genelm*. Zie LSp. en MLp. Gloss.

Genant, adj. I. 58, 200; 107, 693, *genaamd, geheeten*, Hd. *genannt*.

Ghenaren, Hem —, ww. II. 198, 296, *zich generen, den kost winnen*. Zie MLp. Gloss.

Genedren, ww. III. 33, 77, *vernederen, verlagen*.

Geneken, ww. met den dat. III. 112, 45, *genaken, naderen*.

Ghenent, Met —, I. 111, 26, *met drift, haastig, onbeschroomd*. Zie Huyd. op St. II. 330.

Gheneren, ww. III. 82, 225, *voeden*, Hd. *nähren*; Hem —, II. 174, 78, *zich voeden, zich met iets bezig houden om den kost te verdienen, zoo ook gheneren*, I. 13, 261.

- Ghenesen, ww. Eens kints —, III 90, 146, *van een kind bevallen*; I. 151, 65, *jongen werpen*.
- Gheneve, s. m. II. 137, 10, *neef, bloedverwant*.
- Gheniet, s. o. II. 190, 329, *winst, voordeel, loon*.
Zie LSp. Gloss.
- Ghenieten, ww. II. 10, 337, *gewaar worden, onder- vinden*.
- Ghenint, ghenende, s. *moed, dapperheid*. Met — I. 41, 98; II. 113, 229, *met drift, haastig*.
- Ghenoeghen, ww. I. 162, 187, *voldoen, bevredi- gen*.
- Genoet, s. I. 65, 111; 132, 259; II. 30, 22; III. 72, 58, *gelijke*, in rang of stand; die genote I. 40, 47, 54, *passim*; II. 156, 32, *de pairs, de paladijnen van Karel of van de Tafelronde; haer ghenoot*, II. 43, 18, *huns gelijken*.
- Genogen, ww. III. 43, 471, *vergenoegen*.
- Ghenoten, ww. I. 151, 58, *paren* (van dieren).
- Gensen, ww. part. gegenst, III. 113, 92, *genezen*.
- Ghenueghen, ww. III. 123, 18, *genoegen doen*.
- Gheoghet, I. 127, 43, *gebogen*.
- Gepensen, ww. I. 68, 236, *bedenken*.
- Gheprenden, ww. part. gheprant, II. 67, 79, 141, 163, *grijpen, aanpakken*.
- Gherade, adv. III. 98, 168, *dadelijk, regelrecht*.
- Gheraden, ww. III. 160, 93, *raden*.
- Gheraden, ww. III. 83, 288, *bezorgen, besturen*.
- Gheradich, adj. III. 103, 48, *raadgevend*.
- Gheraect, adj. Wel — I. 91, 374; 187, 241; III. 116, 2, *voortreffelijk, uitmuntend, schoon*. Zoowel van zedelijke als lichamelijke hoedanigheden gezegd, voor al hetgeen volmaakt in zijn soort is.
- Gherake. Met — s. III. 3, 61, *juist van pas, te ge- legener tijd*. Van *geraken*, treffen, is *gerac*, tref.
- Gheraken, ww. II. 117, 392, *treffen, raken*.
- Gheraken, ww. II. 82, 60; III. 41, 380, *juist en naar den eisch klaar krijgen*.
- Gherde, s. v. Sinte Gherden minne, II. 140, 102, *Sint Geerten minne*. Zoo werd de afscheidsdrank

- genoemd, dien men ter eere van de Heilige Geertruida elkander toebrecht. Zie Clignett, *Bijdr.* 383.
- Ghere, s. m. I. 22, 234; II. 111, 137; 124, 667, *begeerte, ijver, vuur*. Zie LSp. Gloss.
- Gereande, adj. III. 34, 118, *geenerlei*.
- Gherecht, adj. I. 17, 36, *rechtmatig*. Zie LSp. Gloss.
- Gherede, adv. I. 55, 101; 103, 550; 142, 201, *terstond, dadelijk*. Zie LSp. Gloss.
- Gherede, s. o. I. 123, 581, *zadel*.
- Ghereden, ww. I. 39, 37; II. 162, 80, *gereed maken, bereiden*.
- Ghereet, Ghereit, adv. I. 74, 4; 95, 235; 136, 399; II. 17, 203; 109, 65, *dadelijk, schielijk*.
- Ghereet, adj. II. 196, 205, *gereed, contant* (van geld).
- Ghereide, s. o. I. 19, 121; 22, 259; II. 118, 426; III. 60, 515, *paardentuig, zadel*.
- Ghereiden, ww. I. 27, 69, *bereiden, in gereedheid brengen*; Hem —, II. 115, 233, *zich gereed maken*.
- Ghereit, adj. I. 126, 33, *wel geschapen, schoon*.
- Ghereit zijn, met den dat., III. 32, 44, *bij de hand zijn, voorhanden zijn*.
- Gereke. Uten — zijn, I. 32, 88. *in onmacht zijn*.
Te ghereke beteekent *in orde, in goeden staat*. Zie LSp. Gloss.
- Gheren, ww. I. 74, 21; 129, 119, 176, 379; III. 32, 26, *begeeren*.
- Gheren, adv. Superl. gherenst, I. 167, 3, *gaarne*.
- Gerieve, In — bringhen, met den dat., III. 56, 373, *iemand in bezit brengen van iets*.
- Gherigghet, adj. II. 35, 56, *gerugd, met een rug voorzien*.
- Gherinen, ww. Imp. ghereen, III. 119, 46, *aanraken, aantasten*; III. 112, 61, *inhalen, achterhalen*.
Zie Dr. de Jager, *Arch.* I. 65.
- Gherocht, — e, s. o. I. 9, 105; II. 125, 699, *gerucht, misbaar*.
- Ghersoen, s. m. III. 49, 104, *schildknaap*.
- Gherucht, s. o. Int — staen, III. 88, 61, *op de spraak, op de tong zijn, bepraat worden*.

- Gheruchtelijk, adj. III. 151, 6, *alwaar men van spreken zal, beroemd.*
- Geruren, ww. III. 37, 253, *verroeren.*
- Gheruut, s. o. II. 45, 102, *gebrom, gegons.* Kil. *ruyten*, *garrire modo avium, modulari.*
- Ghesaden, ww. I. 158, 52, *verzadigen.*
- Ghescal, s. o. I. 118, 302; II. 185, 136, *gedruisch, gerucht, ophief.* Zie LSp. Gloss.
- Ghesceet, s. o. I. 175, 325, *scheiding.*
- Ghesceit doen, III. 121, 8, *scheiden.*
- Gescepen staen, met den dat. I. 21, 192, *geschapen staan, gesteld zijn.* Zie MLP. Gloss.
- Ghescien, ww. I. 115, 178, *geschieden, overkomen.*
- Ghescoite, s. o. III. 33, 97, *schoeisel.*
- Ghescreie, s. o. III. 118, 6, *geschreeuw, geluid*, ook in de goede beteekenis van *gekweel.*
- Gescut, s. o. III. 113, 109, *pijl.* Zie Huydec. op St. I. 410, 426.
- Ghesedech, adj. I. 144, 309, *zedig, ingetogen.*
- Ghesellen, ww. met enen, III. 150, 44, *zich verenigen met iemand, zich bij iemand voegen.* Zie LSp.
- Geselschap doen, met den dat. I. 91, 49, *met iemand zijn, iemand bijstaan.*
- Gesent. Wel —, III. 41, 383, *verstandig.*
- Ghesinde, s. o. I. 19, 133; II. 156, 50, *gezin, hofhouding, hofstoet.* Allen worden hiermede bedoeld die een ridder omgeven.
- Gesitten, ww. I. 130, 191, *gaan liggen, bedaren.*
- Ghesmaken, ww. III. 119, 22, *smaken, lijden, ondergaan.*
- Ghesmide, s. o. I. 27, 70; 135, 401; 177, 401, *paardentuig, zadel*; III. 78, 71, *harnasch.* Zie Clignett, Bijdr. 224.
- Ghesoech, s. o. III. 20, 108; 22, 198, *gezwoeg, gezocht, gehijg.* Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 63.
- Ghesonde, s. o. I. 103, 537, *gezondheid.*
- Ghesoncken, adj. II. 35, 55, *geslonken, slank.*
- Ghespan, s. o. III. 76, 295, *verbond, vereeniging.*
- Ghespele, s. I. 171, 186, *speelnoot.*

- Ghesprakich, adj. II. 77, 110, *spraakzaam, wel-sprekend.*
- Ghestade, adj. II. 150, 90, *standvastig, onwrikbaar*;
I. 170, 130, *vriendelijk, minzaam.* Zie LSp. Gloss.
- Ghestaden, ww. III. 103, 94, *toestaan.*
- Ghestadich, adj. I. 182, 588, *standvastig.*
- Ghestant, s. o. III. 94, 283, *toestand.*
- Ghestede, adv. III. 103, 53, *standvastig.*
- Gesteleece, adj. I. 98, 344, *geestelijk.*
- Ghestille, s. o. II. 153, 24, *stille.*
- Geswerc, s. o. I. 156, 120; 157, 14, *gewolkte, wol-kenmassa.*
- Ghetal, s. o. Sonder —, III. 179, 700, *ontelbaar, onmetelijk.*
- Ghetamen, ww. I. 179, 510, *passen, voegen, betamen.*
- Ghetellen, ww. I. 149, 1, *verhalen.*
- Gheten = gheeten, part. van eten, III. 119, 38, *gegeten.*
- Ghetidich, adj. II. 71, 28, *met den tijd passend, voor den tijd geschikt.*
- Ghetoghelike, adv. I. 141, 167, *hoofsch, ridderlijk, ingetogen.* Zie *Rom. d. Lorr.* en LSp. Gloss.
- Ghetornet, adj. I. 147, 20, *met toreus voorzien.*
- Getrahijnt, adj. I. 123, 103, *doortrapt, loos.* Zie Dr. Halbertsma, *Naoogst*, I. 93 en Bormans, *Lev. v. S. Christ.* 56.
- Getroosten, ww. I. 167, 43, *vertroosten, bemoe-digen.*
- Ghetruwen, ww. III. 93, 50, *vertrouwen*; als subst. III. 98, 156.
- Ghevadere, s. m. III. 194, 149, *peetvader*; doch ook bij gemeenzaame aanspraak, *kompeer, vriend.*
- Ghevaert, — aerde, s. o. III. 93, 263, *staat, toestand.*
- Geval, s. o. I. 46, 299; 63, 46; 114, 139, *geluk, gelukkig toeval, lot.*
- Gevallen, ww. Imp. ghevel, I. 20, 160; 76, 83; 135, 360, *geschieden, gelukken, uitvallen.*
- Gevancessse, s. o. I. 109, 779, *gevangeniss.*
- Gheverde, adj. I. 45, 779, *schielijk, haastig.*

- Geverut** part. van *veruwen*, *verwen*, III. 45, 564, *blozend* van gelaatskleur.
- Gevoech**, s. o. I. 11, 197; 129, 149; II. 59, 62, *voegend*, *passend deel*, *zooreel iemand noodig heeft*, *bekomst*. Int *ghevoech*, II. 40, 133; 209, 109; III. 83, 290, *gevoegelijk*, *naar behooren*. Verg. LSp. Gloss.
- Ghevoeghen**, ww. I. 149, 83, *passen*.
- Ghevouchsame**, adj. II. 77, 122, *inschikkelijk*.
- Ghevreeschen**. **Ghevreischen**, ww. I. 10, 154; II. 78, 177; 142, 194, *vernemen*, *verstaan*. Zie LSp. Gloss.
- Ghevroeden**, ww. I. 139, 96; II. 87, 244; 202, 446, *begrijpen*, *beseffen*.
- Ghevuechlic**, adj. III. 96, 73, *behoorlijk*, *goed*.
- Ghewachten**, ww. I. 114, 145, *bespieden*.
- Ghewaerlike**, adv. I. 23, 302; 105, 615; III. 116, 8, *waarachtig*, *waarlijk*.
- Ghewaghen**, ww. Imp. *ghewoech*, I. 170, 135; 171, 161; *gewonges voor gewouch des*, II. 61, 167, *zeggen*, *spreken van*.
- Ghewaken**, II. 124, 546, *sterk part. van waken*, *wiec*, *waken*.
- Ghewant**, II. 96, 99, *gewaad*, *kleeding*; *ridders gewant*, I. 22, 244, *wapenrusting*. Zie LSp. Gloss.
- Ghewarich**, adj. I. 24, 321, *waarachtig*.
- Gheweghen**, ww. II. 130, 124, *genoemd*. **Gheweghen** = *ghewaghen* is het *sterk part. van ghewaghen*, *ghewouch*, *vermelden*, *rekenen*.
- Gheweldich**, adj. I. 147, 4; II. 129, 29; III. 133, 32, *met den gen. machtig*, *machtig over*.
- Ghewelt**, *gewilt*, s. v. II. 67, 53; 124, 655, *macht*, *kracht*. Zie LSp. Gloss.
- Ghewente**, s. III. 149, 49, *gewoonte*.
- Ghewepen**, ww. II. 102, 68, *beschermen*.
- Ghewerden**, ww. I. 173, 445, *geworden*, *voorbijgaan*.
- Ghewerdeggen**, ww. *gevolgd door dat*, I. 103, 559, *zich verwaardigen*, *de goedheid hebben (van iets te doen)*. Zie LSp. Gloss.
- Ghewere**, s. o. II 129, 15, *verdediging*; *sonder —*,

III. 38, 391, *zonder dat men er iets aan doen kan, onverhoeds.*

Ghewerken, ww. Imp. ghewrocht, ghewracht. I. 12, 224; III. 178, 691, *werken, maken*, ook in den zin van *scheppen*.

Ghewesen, ww. II. 178, 27, *zijn, bestaan*.

Ghewesse, adj. III. 16, 304, *zeker*.

Ghewinnen, ww. Imp. ghewan, *winnen, verdienen*, doch ook veel in den zin van *krijgen, verkrijgen*, in de ruimste opvatting, br. sonde —, I. 172, 215, *sonde op zich laden, die scale* — (van een noot), II. 82, 41, *doorbijten*. Zie LSp. Gloss.

Ghewoent. Van — hebben, III. 99, 177, *gewoon zijn*.

Ghewouden, ww. met den gen. I. 5, 148; III. 104, 92, *macht oefenen, beschikken over iets, toestaan*.

Ghewout, s. v. II. 48, 212, *macht, gezag*; II. 85, 176; 123, 601, *kracht*.

Ghicht, gichte, s. v. I. 86, 465; 177, 407, *gift, geschenk*.

Gyeghen, praep. III. 68, 19, *tegen, tegenover, met*.

Gien, ww. met den gen. II. 97, 118, *erkennen, belijden*. Zie Dr. de Jager, *Versch*, 278.

Ghier, adj. II. 71, 9, *begerig, gulzig*.

Ghierich, adj. I. 5, 121, *begerig, gulzig*.

Ghierichede, s. v. II. 14, 51; 191, 1, *passim, begeertijkheid, inhaligheid, hebzucht*.

Ghierlike, adv. II. 39, 124, *begerig, gulzig*.

Gigant, s. m. II. 129, 10, *reus*.

Gile, s. v. I. 70, 232; III. 33, 60, *spot*, OFr. *guille*, Eng. *guile, to beguile*. Veel voorkomende in de spreekwijze *sonder —, sonder ghilen*. Verg. Huyd. op St. II. 208.

Ghilen, ww. II. 36, 1, *spotten*.

Ghimme, s. v. I. 150, 13, *juweel*, Lat. *gemma*.

Ghins ende weder, III. 96, 74, *heen en weer, heen en terug*.

Ghische, s. v. III. 161, 134, *gift?*

Ghissen, ww. III. 161, 122, *beramen*.

- Glavie**, s. v. I. 65, 139; 98, 355; II. 112, 180; 118, 417, *speer*, *lans*, OFr. *glaive*. Verg. Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 457, Diez *Etym. Wtb.* 643.
- Glorieren**, ww. II. 166, 80, *zich verheffen*, *zich beroemen*.
- Glorifieren**, ww. II. 204, 39, *zich verheffen*, *zich beroemen*.
- Gnorren**, ww. III. 88, 72, *knorren*, (van zwijnen).
- God ontfaen**, II. 67, 73, *het lichaam van Christus gebruiken*, d. i. volgens het kerkbegrip der middeleeuwen: *de heilige hostie ontvangen*.
- Goede**, s. v. I. 95, 247, *goedheid*.
- Goem nemen**, met den gen. I. 20, 172; 127, 62; III. 5, 166, *opmerken*, *acht slaan*, *zorg dragen*, evenzoo **Goeme nemen**, I. 138, 52.
- Goet**, adj. I. 95, 230; 141, 155; II. 118, 397, *dapper*.
- Goet**. Te goede werden, III. 11, 95, *bijstaan*; III. 30, 38, onpers. met den dat., *ten deel vallen*.
- Goetman**, s. m. I. 96, 254, *edel mensch*.
- Goyen**, ww. I. 120, 403, *gudsen*. Zie *Kil. jactare cum impetu*.
- Gokelie**, s. v. I. 175, 343, *tooverkunst*.
- Gomen**, ww. met den gen. II. 41, 181, *opletten*, *acht slaan*.
- Gone** = *gene*, vnw. I. 36, 246; II. 51, 54, *geen*, (aanw. vnw.), het tegengestelde van *deze*.
- Gonfanoen**, s. m. II. 123, 622, *wimpel aan de speer*, Fr. *gonfanon*.
- Gonneert** = *geonneert* van *onneren*, *ont-eeren*, III. 60, 537.
- Gonnen**, ww. 3 p. s. praes. ind. *gan*, III. 126, 17, *gunnen*, *toestaan*, *verleenen*.
- Goom**, s. m. I. 153, 138, *zorg*. Verg. Huydec. *Pr.* II. 205.
- Gorden**, ww. II. 131, 111, *aangorden*.
- Grael**, s. m. I. 73, vlgg. *passim*, *de heilige beker of schotel*, uit edelgesteenten vervaardigd, welke eens bij het laatste avondmaal had gediend, en waarin later door Jozef van Arimathea het bloed uit Jezus zijde

- werd opgevangen. Zie Dr. Halbertsma, *Naoogst*, I. 3, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 563, Roquefort, *Gloss.* I. 702, enz.
- Graen, s. I. 179, 498, *haar op de bovenlip, knevel*. Zie Rein. *Gloss.*, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 565.
- Graet, s. m. I. 169, 406; II. 193, 417; III. 84, 324, *trap*, zoowel in eigenlijken als in figuurlijken zin gebezigd, als op de laatst aangehaalde plaatsen: *gliden van den grade, in het ongeluk storten*.
- Graken, ww. *dagen, dag worden*. Zie Dr. te Winkel. *N. Ned. Taalmap.* IV. 283.
- Gram, adj. I. 47, 323, *vertoornnd*.
- Gramarie, s. v. II. 182, 15, *taalkunde*, doch ook in ruimeren zin als *redkunst* opgevat.
- Gramarijn, s. m. II. 182, 44, *taalkundige, redkundige*.
- Grammelike, adv. I. 120, 388, *grimmig, toornig*.
- Graven, ww. Imp. *grouf*, mv. *groven*, I. 94, 56, *begraven, ter aarde bestellen*.
- Greine, s. v. II. 106, 230, *scharlakenkleur*, aldus genoemd naar de scharlakenbes, *grana, graine, coccus ilicis*. Zie Diez. *Etym. Wtb.* 181, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 565, Du Cange, III. 554.
- Greinsen, III. 131, 61, *grijzen, grimmig doen zien*. Zie Kil. *Greynsen*. Fland. i. *grijzen, grijnsen*. Ringere, os *distorquere, fremere, frendere*.
- Grief, s. o. I. 117, 266, *leed, verdriet*.
- Grieken, s. I. 165, 289, *Griekenland*.
- Griex vier, I. 148, 61, *Grieksch vuur*.
- Grinen, ww. III. 72, 76, *grijzen, grimmig zien*.
- Grondeeren, ww. II. 205, 66, *naauwkeurig onderzoeken, doorgronden*.
- Gronieren, ww. I. 151, 49, *knorren, brullen*. Fr. *grogner*.
- Gront, s. *karakter*. Van gronde, II. 184, 103, *van binnen, in het gemoed*. De beteekenis van *gront, karakter, gemoed*, was in de XVIIe eeuw nog zeer gewoon. In dien zin komt het ook voor in de uitdrukking *valschen gront hebben te enen*, III. 186, 931, *je-*

- gens iemand valsch gezind zijn.* Zie LSp. en MLp. Gloss.
Gruwelen, ww. onpers. met den dat, III. 119, 32,
gruwen, afkeer hebben van iets.
Gruwelike, adv. III. 59, 488, *vreeselijk, afschrik-*
wekkend.
Guetlicheit, s. v. III. 127, 4, *goedheid.*
Guetelic, guetlic, adj. adv. III. 93, 54; 102, 22,
goedhartig, vriendelijk, minzaam.
Gulden, adj. III. 26, 115, *gouden.*
Guls, adj. II. 77, 124, *gultig, begerig, vraatluchtig.*

II.

- Haecse**, s. II. 136, 277, *bijl.*
Haelter, — en s. v. II. 8, 276, *halster* (van een paard).
Haen, ww. 3 p. s. praes. ind. haet, 3 p. pl. haen,
 II. 2, 4; III. 88, 56, *hebben.*
Haerde. Int — *draghen*, II. 129, 20, *iets met*
kracht en geweld aanvallen.
Haerghelijk, vww. I. 173, 263, *elk hanner.*
Haert, adj. III. 118, 21, *hard.*
Haerwaert, adv. I. 7, 24, *herwaarts, hier.*
Haestelinghe, adv. III. 32, 57, *schielijk, haastig,*
tersond.
Haghedochte, s. v. I. 125, 591, *hol, spelonk.* Zie
Rom. v. Limb. en LSp. Gloss.
Hale, s. v. Sonder —, I. 47. 352, *ouverheeld, ei-*
genlijk zonder geheimhouding. Zie LSp. Gloss.
Halén, ww. II. 130, 64, *afhalen.*
Halmen, ww. Hem —, met den gen. II. 20, 295,
afstand van iets doen, verloochenen. Het wegwerpen van
 den *halm* gold als rechtsymbool bij het afstand doen
 van iets, oorspronkelijk natuurlijk van het stuk waar-
 op hij groeide. Zie Grimm, RA. 121 vlgg.
Hals, s. m. Enen te halse riden, II. 101, 37,
op iemands leven aanvallen, het op iemands hals gemunt
hebben.
Halsberch, s. I. 17, 64; II. 111, 118, *harnasch,*
eigenlijk halsbedekking. Zie over de afleiding Diez,
Etym. Wtb. 364, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 159.

- Halsnoc**, s. I. 36, 229, *halswervel*.
- Hande**, **Handen**. **Te** —, adv. I. 169, 112; II. 123, 712, *passim*, *dadelijk*, *terstond*. Zie de verscbillende gebruikelijke vormen LSp. Gloss.
- Handief**, s. m. III. 17, 13, *beul*, Kil. *carnifex*, *tortor*. Een dergelijke samenstelling als *spilpenning*, *dwingeland*. Verg. Dr. de Vries, *War*. 144.
- Hant**, **In** — **gaen**, II. 131, 106, *zich overgeven*. **In** — **setten**, met den dat., II. 194, 139, *iemand iets leveren*.
- Hanteren**, **hantieren**, ww. II. 181, Tit; 187, 231; III. 23, 13; 73, 106; 78, 91, *plegen*, *beoefenen*, *in praktijk brengen*, *verrichten*. Een woord van zeer uitgebreide beteekenis, en zoowel van goede als kwade eigenschappen gebezigd. Verg. LSp. Gloss.
- Hantgeslach**, s. o. I. 141, 183; II. 23, 11, *handengewring*.
- Hantghewerke**, s. II. 192, 63, *handwerk*.
- Harde**, adv. *passim*, *zeer*.
- Harde**, s. m. III. 71, 24, *herder*. Zie op *herde*.
- Harden**, ww. I. 121, 431, *uithouden*.
- Hare**, s. v. I. 4, 92, *haren kleed*, Fr. *haire*, zooals dit bij boetedoening op het bloote lichaam werd gedragen. Zie Dr. Jonckbloet, *Beatrijs*, I. U. Gloss.
- Hare**, adv. *hier*. **Hare wart**, I. 56, 104, *herwaarts*; **hare ende dare**, II. 119, 471, *hier en daar*, *her en derwaarts*, ook in den samengetrokken vorm.
- Harentare**, I. 11, 200; II. 63, 14, en die van **haren entere**, III. 36, 202.
- Harste**, s. II. 73, 121, *harst*, *het ruggestuk van een varken*, Kil. *Harst*. i. *herdst*. Spina porci, ea pars superior porci, quae plerumque assari sive torreri solet.
- Hat**, s. m. *haat*. **Gods hat**, II. 143, 229, eene gewone vervloeking, die ook samengetrokken wordt tot **Gotsat**. Men zeide tot iemand, dien men verwenschte: *Gods hat hebbe di*. Verg. mijn *Wap. Mart*. 108.
- Hatye**, s. v. III. 29, 9, *haat*.
- Hebbelijc**, **heblijc**, adj. I. 68, 237; 77, 107, *bevallig*.

- Heden meer, adv. I 146, 354, *heden*.
- Heelghesel, s. m. III. 87, 28; 88, 49, *vertrouwde vriend, vertrouweling*. Zie meer voorbeelden MLp. Gloss.
- Heelt, s. m. I. 39, 8, *held*. Zie voorbeelden, van dezen vorm *Rein*. Gloss. De OS. vorm was *Helith*, *Helid*.
- Heelt, s. v. III. 17, 317, *helst*. Verg. LSp. Gloss.
- Heemd, s. o. III 87, 25, *hemd*.
- Heerlicheit — ede, s. v. III. 83, 284, *staat van een heer, een edelman*. Op dezelfde wijze spreekt men nog van *den rijkdom*, d. i. de rijke lui.
- Heeschen, ww. II. 5, 157, *eischen, opvorderen*.
- Heetelike, adv. I. 139, 94, *heftig, driftig*.
- Heffen, ww. I. 93, 234, *zich verheffen*.
- Hegelike, adv. III. 110, 158. Men leze: Maar eerst *bevalen sine hoghelike*. Waarschijnlijk zijn een paar verzen weggevallen. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 93.
- Heyde, s. v. *heide*. Ter heyden gaen, III. 92, 231, *er doorgaan*, wat de Franschen noemen *faire l'école buissonnière*, een vroolijk leventjen leiden.
- Heidenesse, s. v. I. 37, 273; III. 162, 183, *het land der heidenen*. Zie MLp. Gloss.
- Heimelijc, adj. I. 110, 9; III. 92, 223, *vertrouwd, gemeenzaam*. Zie Dr. Halbertsma, *Aant. op Maerl. Sp. Hist.* 280.
- Heymelijcheit, s. v. II. 165, 50, *geheime dingen*. Zie *Heim. d. Heim.* 113, LSp. en MLp. Gloss.
- Heyschen, ww. Imp. *biesch, heyschede*, I. 71, 361, 373; II. 104, 131, *eischen, vorderen*.
- Heyte, s. v. I. 63, 33, *hitte*.
- Helden, ww. II. 180, 132, *hellen, overhellen*. Zie LSp. en Wap. Mart. Gloss.
- Helecht, s. v. III. 46, 583, *helst*.
- Helecht, adj. III. 36, 206; *half*.
- Helen, ww. Imp. *hal*, I. 171, 187, *verbergen, ver-helen*.
- Helich, adj. I. 61, 322, *heilig*.
- Hellinc, s. III. 22, 212, *een derde penning*. Zie op Allinc.
- Helpe, s. v. I. 168, 47, *hulp*.

Helpe, s. m. II. 139, 76; III. 56, 364, *helper*, *beschermmer*.

Helpen, ww. Imp. halp. I. 24, 330; 117, 289, *helpen*.

Helsen, ww. I. 56, 130, *omhelzen*.

Hemelijchede, s. v. I. 115, 153; II. 54, 245, *gemeenzame omgang*, *geheime gemeenschap*.

Hemelike, adv. III. 24, 51, *heimelijk*, *in het verborgen*.

Hen, (passim) voor *het en*.

Henden, ww. part. gbehent, III. 30, 40, *eindigen*.

Henen, adv. I. 71, 324, *van hier*, en I. 76, 88, in denzelfden zin van *benen*. Men ziet dat de overbodige bijvoeging van het voorzetsel *van* reeds oud is. Als correlatief van *hier* drukte *heen* en *henen*, even als *van daar* — *daen* en *danen*, de beweging van de plaats aan.

Hennin, adj. II. 39, 109, *van hennen*, *kippen*.

Hens, (passim), samengetrokken uit *Het en es*.

Her, s. m. I. 111, 22, *heer*.

Herde, s. m. II. 94, 11, *herder*. Verg. LSp. Gloss.

Herden, ww. III. 2, 47, *volhouden*.

Heresie, s. v. II. 173, 50, *ketterij*, Lat. *haeresia*.

Hermelijen, adj. I. 133, 298, *hermolijnen*.

Herre, I. 154, 49, *deurhengsel*, Kil. *Harre* = *herre*. *Cardo*.

Hert, herde, adj. II. 129, 21, *zwaar*, *hard*.

Herten, adj. I. 123, 505, *van een hertenhuid gemaakt*, Kil. *cervinus*.

Herten, ww. I. 135, 383, *het hart doorsteken*, Kil. *Herten*, *hert-steken*. Traicere cor cuspidē, transfigere pectora ferro.

Hertze, s. o. III. 121, 8, *hart*.

Heruut, adv. II. 158, 35, *naar buiten*.

Herwaert, adv. I. 138, 67, *hier*.

Het, passim, thans *er*, als subject gebruikt.

Hye, s. m. II. 32, 115, *mannetjen*, van dieren gesproken. Verg. *Rein*. Gloss. Gelijk bekend is wordt in het Eng. het ps. vnw. *he* en *she* voor sommige woorden geplaatst om het geslacht van dieren aan te duiden.

Zoo ook staat hier de *hij* tegenover de *zij* (het wijf-jen). Zie Kil. op *Hijken*, *hiken*. Holl. Avis quaelibet ex masculino genere.

Hier en binnen, ww. II. 133, 163; III. 100, 223, *ondertusschen*. Verg. mijn *Ned. Klass* (Hoofst) II. 47.

Hilic, s. o. III. 72, 49, *passim*, *huwelijk*.

Hilt, Imp. van houden. Zie aldaar.

Hilte, s. II. 66, 21, *greep*, *handvat* van het zwaard, Eng. *hilt*.

Himde, s. v. I. 53, 101, *hemd*.

Hindervaert, adv. III. 73, 191, *achteruit*. Doch men leze *hinderwaert*.

Hinderwaert, adv. Varen — III. 59, 483, *naar de andere wereld sturen*. Verg. Maerl. *Sp. Hist* (N. U.) III. 101, 36, *Rein. Gloss*.

Ho, adv. I. 6. 161, *luide*, *met luider stem*. Verg. Huydec. op *St*. III. 142.

Hode, verb. mv. van hoet, II. 121, 515, *helm*.

Hoech, hoghe, adj. I. 177, 421, *laat*, eigenlijk gezegd van het hoog geklommen zijn der zon.

Hoeck, s. m. III. 97, 98, *streek*.

Hoedaen, adj. I. 113, 129, *hoedanig*.

Hoede, s. v. I. 174, 298, *zorg*, *bezorgdheid*; III. 160, 83, *bescherming*.

Hoeden, Hem — ww. III. 59, 493, *zich verdedigen*.

Hoefscheit, s. v. II. 194, 133, *beleeftheid*.

Hoeft, s. o. *hoofd*. Te hoefde brengen, I. 86, 41; 93, 210, *voleindigen*, *ten einde brengen*.

Hoega, adj. II. 129, 1, *luid*.

Hoekawe, s. II. 111, 126, *houweel*.

Hoer, s. o., mv. hoener, hoer, II. 73, 120, *hoer*.

Hoeneer, adv. III. 84, 297, *wanneer*.

Hoer, II. 110, 93, lees *horde*. Zie de Aant.

Hoet, s. o. I. 36, 222, *hoofd*; II. 119, 443, term in de heraldiek, *schildhoofd*, d. i., de ruimte boven in het schild, begrepen tusschen den bovenrand en eene horizontale lijn op twee deelen afstands van dien rand getrokken." Zie Rietstap, *Handb. der Wapenk.* 99 vlgg.

Hoet, s. m. I. 143, 327, *hoed*, *helm*.

Hof, s. o. I. 104, 364, *voorhof*, *voorplein*, *voor een kasteel*.

Hoghe, adv. — vallen, III. 189, 15, *laat worden*.

Zie op hoech.

Hooch, adj. *aanzienlijk*, *voornaam*. Hoghe avont.

II. 138, 47, *de avond van een feest*, *de heilige avond* nog over in ons *hooggetij*; Hoghe doen, I. 152, 89, *vroolijkheid*, *feestvreugde*; Hoghe Rome, III. 106, 16, *Rome*, *de hooge stad*, gewoon epitheton van de heilige stad. Zie MLp. Gloss.

Hone, s. v. I. 116, 247, *bedroy*.

Honen, ww. I. 12, 210; 177, 410, *bedriegen*. Hoenne, inf. = honene, II. 62, 206. Zie D. Doctr., LSp. Gloss., Huydec. op St., I. 95.

Honichroot, s. III. 155, 38, *honigraat*, Kil. *Honigh-rate*, *honigh-role*, *honigh-ratel*, Favus, cella apum.

Hooch — hoghe, adj. III. 25, 107, *luid*, *thornig*.

Hoot, s. o. I. 158, 37, *hoofl*.

Hootvrouwe, s. v. I. 159, 79, *hoofdvrouw*, *opperste der vrouwen*.

Horeest, s. o. II. 179, 89, *getier*. Oorspronkelijk is oreest of horeest het Fr. *orage*, *buizer*, en van daar allerlei opschudding, zoowel van feestvreugde als van woede, enz. Zie de breedvoorige verklaring van dit woord in het Gloss van den LSp. op Oveesti.

Horten, ww. intr. Vore — II. 117, 372, 383, *vooruit rennen*, *aanrennen*.

Horten, ww. trans, II. 123, 621, *drijven*, *jagen*.

Houde, s. v. I. 168, 80, *gunst*; Van goeder — III. 24, 67, *uit goede gunst*. Zie Huyd. op St. I. 366, III. 19; Clignett, Bijdr. 147.

Houde, adv. I. 18, 108, *spoedig*, *aanstonds*; also houde, II. 144, 261, *aanstonds*. Also houde als, conj. I. 112, 82, *zoodra*. Zie LSp. Gloss., Clignett Bijdr. 62.

Houden, ww. Imp. hilt, helt, I. 21, 212; 77, 110; II. 64, 50; 129, 37, *zich ophouden*, *stilhouden*, *standhouden*; II. 117, 387, *vasthouden*.

Hout, s. o. I. 164, 262, *kruishout*.

- Hout, adj. met den dat. II. 172, 22, *gunstig*, Hd. *hold*.
 Houten, ww. II. 158, 38, *kreupel loopen*, Eng. *to halt*.
 Hoven, ww. II. 99, 199; III. 66, 149, *feestvieren*;
 met vrouwen — III. 121, 24; 174, 542, *zich verma-*
ken met de schoone sekse, gewoonlijk in zeer erotischen
 zin opgevat. Verg. MLp., D. Doctr. Gloss.
 Hoveren, ww. II. 174, 87, *feestvieren*, *vroolijk zijn*.
 Hovesch, adj. I. 58, 222, *passim*, *hoofsch*, *wellevend*,
welgemanierd. Verg. Dr. Jonckbloet, *Beatrijs*, I. U. 38.
 Hu, s. m. II. 126, 717, in de uitdrukking enen —
 gheven, *een geschreeuw aanheffen*. Zie Dr. de Jager,
Lat. Versch. 190.
 Huden, adv. III. 88, 46, *heden*.
 Huetsch, ad. III. 92, 223, *hoofsch*, *wellevend*.
 Hulde, s. v. I. 11, 183, *trouw*; I. 141, 176; III. 70,
 92, *gunst*.
 Hulpen, ww. I. 78, 158; 107, 716; II. 155, 70 *hel-*
pen. Imper. *hulp*, I. 107, 716.
 Hulten, adj. III. 114, 124, *houten*. De Lat. tekst heeft
in scapulo quodam ligneo. Zie Bormans, *Leven v. S.*
Christ. 192.
 Hupsch, adj. III. 145, 47, *vroolijk*. Van *huppen*,
springen, frequent. *huppelen*.
 Hurten, ww. I. 117, 261, *horten*, *stooten*.
 Huusman, s. m. III. 78, 57, *landman*.

I. Y.

- Ydel, adj. II. 84, 128, *ledig*, *verlaten*.
 Ie, Ye, adv. II. 129, 4, *passim*, *ooit*, *immer*.
 Yegerinc, adv. I. 31, 19, *ergens*.
 Yen. Op — houden, III. 85, 363, *onder een hoed*
spelen, *eensgezind handelen*.
 Ierst, adj. I. 161, 146, *eerst*. Van *ierst*, adv. III.
 61, 552, *van voren af aan*.
 Iesch, Imp. van eeschen, eischen, III. 43, 464,
eischen, *vorderen*; *iescht*, 3 p. s. praes. ind. III. 43,
 465. Zie op Eeschen, heeschen.
 Iewer, adv. III. 54, 274, *ergens*.

Ieweren, adv. III. 54, 272, *ergens*.

Iewerinc, adv. I. 70, 336, *ergens*.

Igel, s. m. III. 111, 31, *egel*, *stekelvarken*.

Igeren, adv. I. 93, 216, *ergens*.

Ymage, s. v. I. 63, 41, *beeld*.

Impetieren, ww. II. 172, 34, *verzoeken*.

In, (passim) *ic en*.

In dien, passim, *in dier voege*, *alsoo*.

Indach, s. m. Den — doen, III. 187, 963, *het leven eindigen*. Het woord is samengesteld uit *ind-dach*, *einde-dag*.

Inde, s. II. 130, 42; III. 31, 11, *einde*, *hoek*. Eenen sinnen — doen, III. 58, 451, *iemand het leven beneemen*. Van — toorde, III. 172, 477, *van het begin tot het einde*.

Inden, ww. part. Gheint, II. 190, 346, *eindigen*.

Ingieten, ww. intr. II. 102, 63, *naar binnen stroomen*.

Inhertelike, adv. I. 111, 16, *innig*.

Inne geven, ww. I. 140, 126, *te kennen geven*.

Inne. In — worden met den gen. I. 93, 218; 128, 111; 179, 497, *bemerken*, *gewaar worden*. Zie LSp. Gloss. Dr. de Jager, *Versch*, 263.

Inslaan, ww. III. 60, 538, *tegen den vijand aanrennen*. Zie de verschillende beteekenissen van slaen daar ter plaatse.

Inwart, adv. I. 118, 306, *naar binnen*.

J.

Jacht, s. v. Metter —, I. 117, 270, *haastig*, *snel*.

Jacoppijn, s. m. II. 188, 279. Aldus werden in Frankrijk de geestelijken der orde van de Predikheeren van den H. Dominicus genoemd, om dat hun eerste klooster in Frankrijk in 1219 te Parijs in de straat Saint-Jacques werd gesticht.

Jaer, s. o. jaar. In coop tot jaren setten, II. 194, 142, een koopmansterm, die door den zin genoegzaam wordt verklaard.

- Jaersavont**, s. m. I. 33, 131, *oudejaarsavond*.
- Jaghen**, ww. I. 111, 20, *najagen*, *begeren*.
- Jay**, adv. I. 59, 249, *ja*.
- Jamberlike**, adv. I. 92, 104, *jammerlijk*.
- Jameren**, ww. onpers. met den dat. I. 42, 119, *deernis hebben*, *smart gevoelen*. In dezelfde beteekenis gebruiken wij thans het onpers. *grijzen*.
- Jamerlijk**, adj. II. 193, 114, *jammerlijk*, *ellendig*, *deerniswaardig*.
- Jammerheyde**, s. v. III. 57, 417, *jammer*, *grootte droefenis*. Zie LSp. Gloss.
- Jan**. An enen sint Jan te borghe nemen, III. 127, 33, *van iemand Sint Jans minne in borg meenemen*, d. v. *Sint Jans minne drinken*, of ook zoo als men zeide *Sint Jans geleide drinken*. Bij het afscheid had die dronk plaats, even als de *Sint Geerten minne*. Zie *Hor. Belg.* II, 2e U. 292; X, 97; Grimm, *Mythol.* 55.
- Jane**, ook **ja en**, I. 181, 567; II. 62, 209, *immers*. Jane wordt gewoonlijk in een vragenden volzin gebruikt, en is dan gelijk aan *immers* in een positieven. Zie *Wap. Mart.* Gloss.
- Jarich**, adj. II. 32, 107, *volwassen*.
- Jeeste**, **jeste**, s. v. I. 31, 21; II. 68, 20; 114, 250, *geschiedenis*, *geschiedverhaal*, Lat. *res gesta*, ook bekend in de Fr. *chansons de gestes*.
- Jeghen**, praep. vroeger in veel ruimer beteekenis dan nu, drukt een vergelijken of opwegen van twee zaken uit. Zoo copen jeghen ene dine, II. 130, 61, *iets koopen tegen een prijs of voor*; copen jeghen, III. 188, 987, *koopen van iemand*; feeste driven jeghen enen, I. 114, 140, 162, *vermaak scheppen met iemand*. Zie Clignett Bijdr. 108, LSp. Gloss.
- Jegenode**, s. v. I. 136, 407, *landstreek*, Ild. *gegend*, Mhd. *gegenôte*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 494, Gr. II. 256, Even als het It. *contrada*, Fr. *contrée*, van het Lat. adv. *contra*; en dus oorspronkelijk het *tegeno-verliggende*.
- Jeghenspoet**, s. III. 183, 857, *tegenspoed*.
- Joeste**, s. II. 152, 40, *aanval*, Fr. *jouste*, *joûte*,

oorspronkelijk van het tournooien gezegd, doch ook op werkelijke gevechten overgebracht.

Joesteren, ww. II. 149, 72, in een tournooi strijden, doch ook in het algemeen *strijden*, *vechten*.

Jof, conj. II. 32, 24; 38, 69, *of*; II. 38, 70, *indien*.

Joie, **Yoie**, s. v. I. 34, 149; 77, 127; II. 31, 62, *vreugde*, *vermaak*, Fr. *joie*. Zie LSp. Gloss.

Jolijt, s. I. 111, 21; III. 4, 134, *vreugde*, *vermaak*. Zie LSp. Gloss.

Jonnen, ww. met den dat. des pers. en gen. der zaak, II. 75, 54, *gunnen*. 3p. enk. praes. ind. *jan*. met den vocaal van het imp. II. 79, 202; Imper. *jan*. II. 201, 414; Imp. *jonste*.

Jonste, s. v. I. 113, 163; III. 10, 75; 15, 245, *gunst*, *genegenheid*.

Jonstelijk, adj. II. 9, 3, *goedgunstig*, *welmeenend*.

Jonstelike, adv. III. 9, 7, 25, *viendschappelijk*.

Ju en Juu, vww. pers. en bezitt. I. 111, vlgg. *passim*, voor *U* en *Uwe*.

Jugieren, ww. I. 122, 465; III. 14, 228, *veroordeelen*, vooral *ter dood*.

Jusquiami, s. o. II. 42, 224, *bilsenkruid*. Zie Dodonaei *Cruydt-Boeck*, 737; vlgg.

Justitie, s. v. III. 14, 233, *gerechtplaats*; III. 14, 235, *terechtstelling*.

Justicieren, ww. III. 14, 231, *te recht stellen*.

C. K.

Caerminghe, s. v. I. 2, 31, *gekerm*.

Casualle, s. II. 148, 29. Men leze met het HS. *mesualle*, *ongeval*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalzuiv.* 97.

Caf. Een —, Niet een —, II. 208, 94; III. 91, 194, *geen zier*, *volstrekt niets*.

Kaytjff, s. m. II. 23, 13, 16, *ellendeling*, *rampzalige*, van het Lat. *captivus*, door het Fr. *chétif*, dat thans echter eene aanmerkelijke wijziging in beteekenis heeft ondergaan. Zie Huydec. op *St.* I. 311.

Kaitivich, adj. II. 24, 25, *ellendig*, *rampzalig*.

- Kaitivichede, s. v. III. 36, 214, *ellende, nietswaardigheid*.
- Calengieren, ww. III. 39, 490, *voor zich zelve in aanspraak nemen, als eigendom reclameeren*. Zie Rom. v. Limb. Gloss. en Du Cange (Ed. Henschel), II. 34 in v. Callengia.
- Cameriere, s. v. I. 110, 6; III. 23, 16, *kamenier, kamerdienares*, Lat. *cameraria*.
- Camerlinc, s. m. I. 16, 24, *kamerdienaar*. Zie Clig-nett, Bijdr. 101.
- Camp, I. 21, 200, *strijd*.
- Canesie, s. v. II. 192, 58, *kapittel van kannuniken*. Zie Rom. v. Limb. Gloss., Stoke, B. I. 1078, 1247, Roquefort, Gloss. I. 209.
- Canosie, s. v. II. 104, 145, *kapittel van kannuniken*.
- Cant, s. m. III. 129, 13, *homp, korst van brood*, Kil. *Kant brood*, i. *hompe*, frustum praecidaneum.
- Canteel, s. m. I. 148, 29, *kanteelwerk*.
- Capelrie, s. v. II. 203, 489, *kapel*.
- Cappe, s. v. III. 72, 51, *monnikskap*.
- Cappen, ww. III. 129, 6, *kappen*, hier even als in het Fr. *coiffé d'un chapeau*.
- Caproen, s. m. II. 102, 86; III. 129, 7, *muts, hoofdedeksel*, bepaaldelijk voor mannen en voorzien van lange bij de schouders hangende slippen. Fr. *chaperon*. Zie LSp. Gloss. van Wijn, Avondst. II. 132, en op Heelu, 206.
- Cardinael, II. 103, 102, *kardinaal*.
- Care, Caren, s. m. I. 134, 338; III. 119, 27; 184 878, *lief, geliefde*, Lat. *carus*.
- Carel, s. m. II. 200, 377, *kerel*.
- Carine, s. v. I. 5, 141, *boete*, vooral die geschiedde door vasten en *kastijding*. Zie Huydec. op St. II. 146, en vooral Rein. Gloss. Het woord is afgeleid van het MLat. *carena*.
- Caritate, s. v. II. 192, 43; III. 79, 130, *christelijke liefde*, vooral in den zin van *liefdadigheid*, en zelfs van de *liefdegaven* gezegd, Fr. *faire la charité*.
- Karkersteen, s. m. I. 44, 214; 122, 468, *kerker, gevangenis*.

Carnel, s. o. II. 94, 42, *kern*, *pit*, der noot, Eng. *kernel*.
Casea, s. I. 152, 114, *kaneel*. Zie Dodonaei *Cruydt-boeck*, 1453.

Casseleren, ww. Ghecasseleert, II. 121, 516, heraldieke term, *gekanteeld*, als de tinne van een gebouw, aan den rand met kanteelen voorzien, Fr. *bretessé*, Eng. *embattled*. Zie Rietstap, *Wapenk.* 157.

Castien, ww. II, 21, 360; 173, 49; III. 68, 45, *be-straffen*, *berispen*, *vermanen*, *terechtwijzen*, van het Lat. kerkwoord *castigare*. Zie LSp. Gloss. II. 167, 51, *lichamelijke kastijding onteangen*. Ane **castien**, II. 73, 108. De *d*, welke thans in *kastijden* voorkomt, is later ingevoegd. Van *castigare* kwam *castigen*, dat tot *castien* verliep, Zie *Heim. d. Heim.* 396.

Castiment, s. II. 167, 50, *kastijding*.

Cause, s. v. II. 194, 134, in het mv. *broek*, Fr. *les chausses*. In de middeleeuwen waren broek en kousen aan een, en het geheel werd *causen* genoemd. Thans zijn de *kousen* het onderste gedeelte, dat later van de broek werd gescheiden, Fr. *les bas* (*de chausses*). Zie Dr. Halbertsma, *Naoogst*, I. 65.

Cauwoerde, s. II. 72, 64, *kawoerde*, zeker gewas, Hld. *Kürbe*, Lat. *cucurbita*. Zie Dodonaei, *Cruydt-boeck*, 1043 vlgg.

Keel, s. m. II. 118, 406, *keel*, Fr. *gueules*, in de wapenkunde de roode kleur aanduidende. Zie Rietstap, *Wapenk.* 88.

Keelc, s. m. I. 69, 268, *kelk*.

Keer, s. m. II. 159, 40, *wending*, *draai*, mit enen *curten* —, III. 16, 282, *met een korte wending*, *eensklaps*, *onverwacht*, I. 130, 190; II. 173, 53, *wijze*, *manier van doen*, *handeling*; II. 22, 382, *wil*, *zin*. Den — *doen*, II. 155, 78, *einde nemen*. Sonder *keer*, II. 22, 388, *teugelloos*.

Key, III. 194, 150, een basterdvloek. *Key* is een verminking van *Kerst*, Christus. Zie Dr. Halbertsma, *Naoogst*, I. 52, Dr. de Vries, *Mnl. Taalzuiv.* 165.

Keytjif, s. m. I. 163, 215, *rampzalige*, *ellendeling*. Zie *Kaytjif*.

- Keytivicheit**, s. v. I. 80, 15, *ellendigheid, niets-waardigheid*.
- Kelnaer, Kelneer**, s. mv. — *eren, — aers*, II. 175, 20; 195, 187, *kelder*.
- Kemenade**, s. v. I. 171, 191, *woon- of slaapvertrek*, MLat. *caminata*, eigenlijk eene kamer waarin een stookplaats, Lat. *camina*, Fr. *cheminée*, zich bevindt. Zie *Du Cange*, (Ed. Henschel), II. 55.
- Kemp**, s. m. III. 81, 197, *kemper, kampioen*. Zie LSp. Gloss.
- Kene**, s. III. 2, 56, *spleet, kloof*. Zie Weiland op *keen, kenen*.
- Keper**, s. II. 118, 407, heraldieke term, *keper*. Zie op *Ghekepert*.
- Kere. Uten —, Buten —**, I. 119, 360; III. 168, 357, *buiten zich zelve, van zijn stuk*. Zie Huydec. op *St*. II. 428, LSp. Gloss.
- Kere. In allen —**, I. 85, 444; II. 50, 58, *in elk opzicht*. Zie *Taalk. Mag.* IV. 76.
- Keren, Keeren**, ww. die tale —, I. 12, 239, *bedoelen*; III. 190, 29, *schoonvegen*; — *uter maghe*, II. 73, 101, *de maag zuiveren, purgeeren*. Verg. *Heim. d. Heim.* 363, LSp. Gloss.
- Kerel**, s. m. III. 129, 1, *passim, kerel*.
- Kerre**, s. I. 63, 49, *kar*.
- Kerse**, s. I. 55, 95, *kaars*.
- Kerst**, s. m. I. 95, 245, *Christus*, nog over in *Kerstmis*.
- Kerstael**, s. II. 85, 169, *kristal*.
- Kersten**, s. m. I. 98, 330, *Christen*.
- Kerstenheit**, s. v. I. 19, 123, *christendom, christelijk geloof*.
- Keselkijn**, s. o. II. 80, 227, *kieselsteen*.
- Ketel**, s. II. 196, 218, *smeltoven, smeltkroes*.
- Ketijf**, s. m. I. 119, 337, *ellendeling*.
- Kiekijn**, s. o. II. 72, 65, *kieken, kuiken*.
- Kyel, Kiel**, s. m. II. 2, 3; 7, 233, *passim, kiel, schip*.
- Kiesen**, ww. Imp. *coos, coor*, II. 135, 271; III. 122, 3; 181, 786, *verkiezen*.

- Kimmen**, ww. III. 34, 121, *kammen*.
Kimmijn, s. o. II. 106, 236, *gebit*.
Kijnsch, adj. II. 164, 25, *kindsch*.
Kint, s. o. I. 171, 181, *jongeling*. Zie *Hor. Belg.* III. 141.
Kiven, ww. III. 81, 201, *strijden*. Zie MLp. Gloss.
Claer, adj. comp. *claerre*, I. 7, 17; II. 179, 76, 77, *helder, rein, onbesmet*. Zie LSp. Gloss.
Claerheit, s. v. I. 179, 489, *helderheid*.
Claerlike, adv. I. 12, 233, *verstaanbaar, openhartig*.
Claghen, ww. Imper. *clach*, II. 103, 173, *klagen, klachten uiten, jammeren*.
Cleden, ww. II. 185, 123, *inkleeden*.
Cleet, s. o. mv. *cleeten*, I. 177, 402, *kleed*.
Clein, adj. III. 173, 508, *gering*.
Cleysi, clesy, s. v. III. 68, 25; 83, 262; 84, 323, *geestelijkheid*.
Clemmen, climmen, ww. Imp. *clam*, I. 169, 106; 180, 532; II. 82, 33, *klimmen*.
Clene, adv. III. 59, 473, *weinig*; — *nogroet*, I. 143, 266; II. 54, 223; 130, 52, *in het geheel niet, volstrekt niet*.
Clerc, s. m. I. 177, 405; II. 92, 433, *geestelijke*, Lat. *clericus*; doch ook in meer uitgebreiden zin *geleerde*. Zoo ook
Clergie, s. v. II. 104, 153; 179, 69, *geestelijkheid, geestelijke stand*; II. 210, 172, *geleerdheid*.
Clieven, ww. Imp. *cloof*, II. 120, 493, *klieven*.
Clinghen, ww. Imp. *clongh*, III. 122, 17, *doen klinken, doen hooren*.
Clinode, s. III. 45, 577, *kleinood, kostbaarheid*.
Cliven, ww. I. 169, 116; II. 75, 28; III. 82, 230, *klimmen*. Zie MLp. Gloss. en *Heim. d. Heim.* 458.
Clockeline, s. v. I. 8, 62, *klokkentouw*.
Cloet, s. m. III. 111, 20, *kloot, bal*.
Clunteren, ww. III. 111, 32 *klonteren*.
Knapeliin, s. o. III. 54, 283, *knaapjen, kind van het mannelijk geslacht*. Zie LSp. Gloss.
Cnecht, s. m. III. 158, 17, *kind van het mannelijk geslacht, jongen*.

- Cnijf**, s. o. I. 17, 72; III. 11, 104, *mes, dolk*, Eng. *knife*, een lang mes. dat men aan de zijde droeg, MLat. canipulus. Zie Huydec. op St. I. 526, vlgg.
- Cnoppen**, ww. III. 33, 95; 34, 121, *dicht knopen* van mouwen. *Ghecnoppede scoen*, III. 34, 102, *vastgeknoopte schoenen*.
- Knuwen**, ww. II. 177, 13, *voorkauwen*.
- Coeclauw**, s. m. I. 164, 283, *koekoef*.
- Coelnere**, s. m. II. 132, 143, *Keulenaar*.
- Coen**, adj. compar. *coenre*, II. 131, 111, *dapper*.
- Coevertore**, s. v. II. 119, 448, *paardendeke*.
- Coke**, s. II. 117, 379, heraldieke term. Een rond schijfjen van kleur op een wapen heet *cock*, dat van metaal penning of *bezant*. In het Fransch heeten ze nog *tourteaux*, en *besants*. Zie Rietstap, *Wapenk.* 136.
- Coken**, *Cokene*, s. II. 99, 198; III. 3, 57; 72, 80, *keuken*.
- Comen**, ww. Imp. *quam, cam*, II. 53, 181, *komen*.
- Comenscap**, s. II. 178, 34, *koopmanschap*.
- Compaen**, *compein*, s. m. I. 140, 142; III 9, 27; 124, 13, *medgezel, gezel*. Zie Wap. Mart. Gloss.
- Compassie**, s. v. III. 15, 274, *medelijden*.
- Concent**, s. III. 84, 312, *toestemming, verlof*.
- Conduut**, s. o. I. 177, 426, *waterleiding*.
- Confessor**, s. m. II. 96, 113, *martelaar, bloedgetuige*. Du Cange (Ed. Henschel) II. 530.
- Conformeren**, ww. II. 59, 68, *bevestigen*, Lat. *confirmare*. De *o* in het katholieke kerkwoord *vormen* is insgelijks aan *firmare* ontleend.
- Conforteren**, ww. I. 61, 328, *troosten*.
- Confuus**, s. v. II. 199, 354, *verwarring, sloornis, schandaal*. Zie MLp. Gloss.
- Confuus**, adj. — worden III. 90, 160, *te schande gemaakt, vernederd worden*. Zie MLp. Gloss.
- Conne**, s. II. 157, 72, *kunne, sekse*.
- Connen**, ww. Imp. *conde, conste, passim, kunnen*.
- Connen**, ww. part. *gheconnen*, II. 212, 215; III. 92; 234, *kennen*.
- Conreiden**, ww. I. 120, 115, *verzorgen*, OFr. *con-*

- royer*, traiter quelqu'un, prendre soin, van het Lat. *curare*. Zie Roquefort, *Gloss.* I. 287.
- Conroot**, s. o. I. 121, 427; II. 3, 74; 130, 43, *troep*, *bende*, *hoop*, OFr. *conroy*. Zie LSp. *Gloss.*
- Consent**, s. o. III. 12, 125, *toestemming*.
- Cont**, adj. I. 57, 170; 118, 297, *bekend*.
- Contemplacie**, s. v. III. 111, 18, *godsdiensstige bespiegeling*.
- Contraer**, — houden, III. 85, 365, *oneens zijn*.
- Convent**, s. o. I. 11, 184, *voorwaarde*.
- Convent**, s. o. II. 175, 9, 12, *klooster*, Lat. *conventus*.
- Coppe**, s. v. II. 94, 13, *spinnecop*.
- Core**, Ter — II. 117, 373, eigenlijk naar *keus*, naar *wensch*, en van daar *ten volle*, *ter deeg*, en vaak niet veel meer dan een versterking der uitdrukking. Zie LSp. *Gloss.*
- Coren**, ww. II. 51, 108, *verzoeken*, in *verzoeking brengen*, *verteiden*. Zie *Becoren* en LSp. *Gloss.*
- Coringhe**, s. v. II. 53, 182, *verzoeking*.
- Cornemuse**, s. v. III. 130, 49, *doedelzak*. Zie *Diez*, *Etym. Wtb.* 112
- Coronike**, s. v. II. 62, 192, *kroniek*.
- Coroniste**, s. m. II. 188, 278, *kroniekschrijver*.
- Corre**, s. m. III. 195, 169, *gemeene hond*, als scheldwoord gebruikt, Kil. *Korre*, *canis villaticus*, *domesticus*, Eng. *cur*.
- Corrigeren**, ww. II. 174, 105, *kerkelijke boete opleggen*.
- Corteling**, adv. I. 172, 229, *weldra*. binnen *korten tijd*, *cerlang*.
- Corten**, ww. I. 24, 229, *kort maken*.
- Cose**, s. v. II. 10, 321; 11, 365, *zaak*, Lat. *causa*.
- Cost**, s. m. II. 78, 156, *inkomen*.
- Couse**, s. I. 143, 239, *scheenplaat*.
- Covent**, s. o. III. 42, 451, *voorwaarde*.
- Covent**, s. o. II. 44, 53; 86, 189, *verzameling*, *troep*, *hoop*.
- Cracht**, s. v. I. 123, 594, *geweld*. *Der aventu-*

turen — I. 103, 547. *Cracht* wordt meerinalen verbonden met een ander subst. in den gen., bloot tot versterking van het geregeerde woord. Der *aventuren* — I. 871. beteekent dus niets anders dan die *aventure*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 871.

Craye, s. II. 120, 484, *kraai*.

Crayeren, ww. I. 118, 306, *uitroepen*, *schreeuwen*.

Cranc, adj. II, 13, 18; 175, 15, 16; III. 13, 182, *zwak*, *gering*. *onbeduidend*, *slecht*; *cranc*, adv. II. 174, 101, *slecht*, *gering*.

Cranckelike, adv. II. 172, 12, *slecht*.

Cranken, ww. II. 55, 252, *verzwakken*.

Cranselijn, s. o. III. 148, 142, *krausjen*.

Cravel, s. II. 25, 95, *haak*, *krauwel*. Zie van den *Lev. o. Her. Gloss.*

Crede, s. o. I. 4, 106, *het Credo*, *de belijdenis des geloofs*.

Crepelinc, s. m. I. 108, 739, *verminkte*, *kreupel*.

Cri, s. m. II. 119, 450, *wapenleus*, *wapengeschrei*. Zie Huydec. op *St.* III, 327.

Crieren, ww. II. 129, 1, *roepen*, *schreeuwen*, bepaald van wapengeroep.

Crijt, s. o. I. 51, 515; III. 81, 198; 178, 978, *krijt*, *strijdperk*, eigenlijk *cirkel*, *kring*, Ild. *Kreis*. Zie Huydec. op *St.* III. 288, vlgg.

Crijscen, ww. Imp. *creesch*, *crijste*, I. 118, 325; 170, 150; 171, 176, *krijten*, *schreeuwen*.

Crimpen, ww. Imp. *cramp*, I. 8, 79, *krimpen*.

Criselen, ww. II. 26, 112, *knarsen*, Kil. *krijsselen*, *frendere*, *infrendere dentibus*.

Criten, ww. 3 ps. praes. ind. *crit*, II. 23, 10; 26, 111, *krijten*.

Crocke, s. I. 107, 709, *kruk*.

Crom, adj. II. 192, 76, *kreupel*.

Cronen, ww. II, 78, 159, *kreunen*, *kermen*, *klagen*.

Crune, s. v. I. 8, 75; II. 94, 30, 36; 131, 116, *het geschoren bovengedeelte van het hoofd*, als teeken van geestelijke waardigheid, de *tonsuur*; II. 123, 611, *kruin*.

Cruus, s. o. In cruce hem strecken, II. 7, 223, *zich met armen en beenen kruiselings op den grond leggen.*

Culct, s. o. I. 174, 315, *bedsprei*, Lat. *culcita*.

Cume, adv. I. 144, 280; II. 129, 18, *nauwelijks*, Hd. *kaum*.

Cunden, ww. III. 114, 152, *sausen*, Kil. *kunden*, *kundselen*, *condire*, *sapidum facere*.

Cure. Ter —, *curen*, I. 147, 20; II. 106, 204; 117, 392, *naar wensch*, *ter deeg*, *goed*. Zie op **Core**.

Curie, s. v. I. 22, 263; *lederen kolder*, Lat. *corium*. Zie Huydec. op **St**. II. 138.

Curliaen, s. m. III. 108, 79, *lundlooper*. Misschien afgeleid van het OFr. *courlieus*, *messenger*, *courrier*. Zie Roquefort, *Gloss*. I. 300.

Curt, adj. III. 11, 114, *kort*.

Cuscelike, adv. III. 33, 83, *rein*, *zuiver*, *schoon*, *net*.

Cusch, adj. III. 33, 85, *rein*, *zuiver*, *schoon*, *net*.

Cuscheit, s. v. III. 33, 84, *reinheid*, *netheid*.

Custen, ww. Hem — III. 38, 295; 84, 329, *tevre-den stellen*. Zie *Limb. Gloss.* op *custen* en *ghecusten*.

Kuwen, ww. II. 106, 237, *kauwen*

L.

Laboer, s. m. II. 179, 100, *werk*.

Laburen, ww. II. 56, 314, *werken*.

Lac, s. I. 58, 209, *meer*.

Lac, s. III. 12, 134, *smet*, Kil. *Lack*, *vituperium*, *vitium*. Zie Dr. de Jager, *Tualk. Mag.* IV. 78.

Lach, s. o. III. 84, 321, *gelag*.

Lachen, ww. Imp. *loech*, mv. *logen*, *loegen*, I. 11, 198; 85, 448; 170, 136; II. 136, 288; 141, 156, *lachen*.

Lachter, s. m. I. 18, 93; 41, 103; 117, 281; 181, 570; II. 101, 42, *schande*. Zie Clignett, *Bijdr.* 86 en LSp. *Gloss*.

Lachteren, ww. I. 132, 261; 146, 369; III. 32, 38, *bespotten*, *beschimpen*; — van ene dinc, II. 159 73, *door spot berooven van iets*.

Lachterlike, adv. II. 20, 321, *schandelijk*.

- Laden, ww. imp. loet, I. 169, 119; II. 99, 195; 105, 164, *laden*.
- Laden, ww. III. 73, 102, *ten laste leggen*.
- Laen, ww. III. 127, 4, *laten*, *overlaten*.
- Laf, adj. II. 197, 278, *flauw*, *onzout*.
- Laghe, s. II. 110, 108, *legerstede*.
- Laghen, ww. 98, 166, *verlagen*, *vernederen*.
- Lagen, ww. III. 152, 43, *nederleggen*.
- Lanc, adj. II. 197, 264, *dik*, *drabbig*, Hd. der Wein *wird lang* = *zähe*. Zie Adelung, Wtb. II. 1899.
- Lander, III. 103, 80. Zie de Aanteekening.
- Langhen, ww. onpers. met den dat. III. 3, 63; 122, 2, *verlangen*. Zie LSp. Gloss. en Dr. de Vries, War. 238.
- Lantwinnige, s. v. I. 66, 174, *broodwinning*.
- Lastelic, adv. III. 90, 151, *schandelijk*. Men leze *lasterlic* = *lachterlic*.
- Lasuer, s. I. 112, 63; II. 105, 198, *blauw*. In de heraldiek is dit de gewone term voor de blauwe kleur.
- Lat, II. 166, 8. Zie de Aanteekening.
- Lat, adj. I. 120, 384; II. 124, 647, *traag*. Zie *Heim. d. Heim.* 247.
- Laten, ww. I. 19, 150; 161, 132, *verlaten*; II. 71, 34, *aderlaten*.
- Lauwer, s. I. 155, 65, *laurier*.
- Laweit, s. v. II. 53, 175, *vermaak*, *leven van lust en genot*. Zie Dr. de Jager, Arch. II. 367, Aant.
- Lechten, ww. I. 155, 80, *verlichten*, *het leven dragerlijker maken*, *minder zwaar maken*.
- Leden, ww. trans. I. 111, 53, *leiden*; die beste werlt —, I. 176, 377, *het beste leven leiden*; II. 185, 124, *begeleiden*, *vergezeld doen gaan*.
- Leden, ww. II. 199, 356, *een leven leiden*, *den tijd doorbrengen*.
- Ledech, ledich, adj. II. 194, 154; III. 115, 166, *vrij*, *los*, *ongebonden*. Hem — *maken eener dinc*, III. 94, 290, *zich ontslaan*, *bevrijden*.
- Leeder, s. II. 112, 156, *ladder*.
- Leedre, s. m. II. 207, 33, *leidsman*.
- Leen, s. o. II. 100, 14, *bezitting*.

- Leenen, ww. Inf. leenne, III. 36, 213, *leenen*, in leen geven.
- Leet, adj. I. 9, 100; 175, 324; II. 23, 6, *onaangenaam*, *gehaat*, *verwenscht*; — hebben II. 207, 53, *niet lief hebben*, *haten*.
- Legaet, s. m. III. 62, 13, *pauselijk legaat*.
- Legende, s. v. III. 96, 86, *geschiedenis*.
- Legghen, ww. 3 p. enk. praes. ind. legghet, II. 177, 19, *stellen*, hier met aen verbonden, *zoeken in iets*.
- Legghen, ww. Te voren —, I. 18, 89, *voorleggen*, *voor de voeten werpen*; *te laste leggen*; Metten sotten —, II. 209, 124, *onder de dwazen plaatsen*.
- Leider, III. 4, 97; 8, 263, *rampzalig*, *ellendig*. Over leider, III. 4, 112, zie de Aanteekening.
- Leider, interj. III. 92, 217; 127, 7, *helaas*.
- Leye, s. m. III. 98, 146, *leck*, Hd. *Laie*. Zie LSp. Gloss.
- Leyt, adj. III. 100, 239, *onaangenaam*, *hatelijk*, *treurig*.
- Leit, s. III. 50, 144, *leed*, *verdriet*.
- Leytjff, s. II. 100, 227. Een niet bestaand woord, waarvoor men leze: *keytire*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 111.
- Leken, ww. III. 11, 106, *vloeien*.
- Lelychede, s. v. I. 26, 47, *kwaad*, *schande*.
- Lempele, s. v. II. 66, 23, *lemmer*, *kling*.
- Lentijn, s. v. II. 70, 2, *lente*.
- Lesen, ww. I. 13, 256, *lezen* vooral *van gebeden*, en dus ook *bidden*; II. 178, 38, *zeggen*, *verklaren*; II. 204, 40, *onderwijzen*; III. 75, 167, *door lezen onderzoeken*. Lesen ende singhen, III. 18, 40, eene zeer gebruikelijke epische formule, die hier eenvoudig *zeggen*, *spreken* beteekent. Zie Wal. II. 279.
- Lesse, s. v. II. 211, 181, aldaar gebruikt in de uitdrukking *seit die lesse*, d. i. *zeft de bron*, *waaruit voorgelezen wordt*. Hiermede haalt de schrijver vaak zijn eigen werk aan. Zie LSp. Gloss.
- Lest, adj. I. 18, 78, *laatst*.
- Let, s. o. II. 171, 79; III. 107, 55, *lid*.
- Lettel, adv. II. 96, 90, *nauwelijks*.

- Lettel**, adj. I. 99, 378, *weinig*.
- Letten**, ww. intr. I. 49, 413; 99, 378, *wachten, ver-
toeven, verwijlen*.
- Letten**, ww. trans. I. 46, 299; II. 115, 306; 131,
80, *verhinderen, tegenhouden*.
- Levendelijc**, adj. II. 92, 429, *levend*.
- Levisticus**, s. II. 39, 432. *lavelse, laras*, Hd. *Lieb-
stöckel*, Fr. *livèche*. Zie Dodonaei *Cruydt-boeck*, 500.
- Lewerk**, s. II. 71, 47, *leeuwerik*.
- Lyhart**, s. m. I. 150, 42, *leeuw*. Zie LSp. Gloss.
- Licht**, adj. II. 207, 28, *effen, vlak*.
- Licht**, adj. I. 444, 308, *lichtvaardig, onbezonnen*.
- Lichten**, ww. I. 97, 304, *verlichten, verminderen*.
- Licteken**, s. III. 49, 80, *teeken, waarteeken, kentee-
ken*. Zie Dr. de Jager, *N. Arch.* I. 59 vlgg.
- Lyctekijn**, s. II. 64, 48, *teeken*.
- Lide**. Ter — laten, II. 101, 33, *laten voorbijgaan,
laten begaan*. Ter lide is in het voorbijgaan. Zie
LSp. Gloss.
- Liden**, ww. Imp. leet, Part. leden, Intr. I. 47,
68; 76, 95; 118, 313, 320; 172, 498, *voorbijgaan,
doorgaan*; III. 3, 57, *gaan*, ook van tijd, II. 2, 39,
duren. Trans. II. 449, 461; 140, 124, *doorgaan*; I.
426, 13, *overgaan, overtrekken*; I. 491, 84, *voorbij-
gaan, voorbijstreven, overtreffen*.
- Lie**, voor liede, III. 193, 423, *lieden*.
- Liebaert**, s. m. I. 51, 479; 426, 40; II. 30, 34,
leeuw.
- Liebardinne**, s. v. I. 130, 193; III. 5, 469, *leeuwin*.
- Liede**, mv. van man, II. 131, 81, *leenman*. Zie op man.
- Liefnere**, s. v. I. 407, 712, *levensonderhoud, brood-
winning*. Verkeerde schrijfwijze voor *lijfsnere*, van *lijf*
en *neren*, Hd. *nähren*, voeden.
- Liefte**, s. III. 93, 270; 95, 49, *licfde, min*.
- Lien**, ww. 3 p. enk. praes. ind. lijt, Imp. lide, Part.
gelijt, met den gen. of acc. I. 20, 479; 467, 47;
III. 15, 247, *bekennen, belijden*; lies, lijts, d. i.
lie des; II. 171, 58; *Lien up enen, vooral up
Gode*, II. 402, 65, *belijden*. Zie LSp. Gloss.

- Lier, s. I. 159, 71, *wang*. Zie Clignett, *Bijdr.* 74, *Rein.* Gloss.
- Lieve, s. v. I. 118, 834, *vriendschap*, *vriendschapsbe-
toon*, *dienst*; III. 56, 372, *liefde*.
- Liever, s. m. III. 87, 18, *minnaar*.
- Liever, adv. compar. met den dat. van het pers. vvw.
miliever, haer liever, II. 170, 20, 34, waar
de dat. expletive is geplaatst.
- Ligghen, ww. in de uitdrukking het leecht daer
an, II. 85, 160, *het is er aangelegen*, *aan verbonden*,
aan vast. Zie LSp. MLp. Gloss.
- Ligghen, ww. II. 179, 84, *studvereen*. Wij spreken nog
van *ter school liggen*.
- Ligghen, ww. — van kinde, II. 186, 172, *beval-
ten*, *verlossen*. Zie LSp. op ghelighen en ligghen
- Lydelic, adj. III. 99, 203, *wat geleden kan worden*,
dragelijk.
- Lijf, live, s. o. I. 12, 228; 46, 281, *leven*. Zie LSp. Gloss.
- Lijflic, adj. III. 114, 144, *lichamelijk*.
- Lijfnere, s. v. II. 177, 19, *levensonderhoud*, *brood-
winning*.
- Liken, ww. III. 68, 19, *vergelijken*.
- Lylie, s. v. I. 90, 35, *lelie*.
- Lijm, lime, s. o. II. 92, 423, *slijk*, *leem*. Zie Na-
tuurk. v. h. *Heelal*, 333 en LSp. Gloss.
- Linde, s. v. III. 114, 136, *lende*, *zijde*.
- Linde, adj. III. 96, 79, *zacht*, *stil*, Hd. *gelinde*.
- Linten, s. v. III. 118, 1, *lente*.
- Lyoen, s. m. I. 145, 333, *leeuw*.
- Liselike, adv. I. 20, 173; 133, 311; 180, 550,
zachtjens, *stilletjens*, Hd. *leise*. Zie Huydec. op *St.* III.
233, LSp. en MLp. Gloss.
- Lijscouc, s. m. III. 130, 43. Lees lijfcoec, het-
zelfde als liefcoec, *zoete koek*, *honigkoek*, Kil. *Lief-
koeck*, *Lijf-koeck*, *placenta mellita*, *dulciarium*.
- Lijt, s. v. I. 112, 94, *bed*, *rustbed*, Fr. *lit*.
- Litse, s. I. 141, 169, *strijdperk*, Fr. *lice*.
- Lodder, adj. III. 33; 60, *gemeen*, *laag*. Zie *Wap.*
Mart. Gloss., Dr. de Jager, *N. Versch.* 146.

- Lode. Bi — III. 5, 138. Zie op Bilo.
- Loef, s. o. II. 420, 493, *blad*.
- Loefsam, adj. I. 27, 76, *prijzenswaardig, goed*, het
Hd. *lobesam*, dat in denzelfden zin wordt gebezigd.
Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalsuiv.* 57.
- Loeken, ww. III. 21, 170, *zien, kijken*. Eng. *to look*.
- Loep. Den — hebben, II. 493, 482, *in zwang zijn*.
- Loes, adj. II. 132, 127; 164, 9; III. 92, 244, *valsch, bedriegelijk*.
- Loesen, ww. III. 55, 311, *verlossen*.
- Loesheit, s. v. III. 5, 141, *valschheid, bedrog*.
- Loessen, ww. I. 73, 30; II. 106, 232, *verlossen*.
- Loetse, s. v. I. 84, 385, *getimmerte, stelling*.
- Lof, s. m. Van love, van groten love sijn,
II. 438, 46; 472, 30, *te prijzen zijn, prijzenswaardig, voortreffelijk, geacht zijn*. Zie MLp. Gloss.
- Lofsam, adj. I. 47, 322, *prijzenswaardig, beroemd*.
Zie op loefsam.
- Logenlijc, adj. II. 82, 69, *leugenachtig*.
- Logheniere, s. m. II. 484, 424, *logenaar*.
- Logieren, ww. II. 110, 82, *zijn verblijf nemen in tenten*. Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss., van Wijn op Heelu, 110.
- Loy, s. II. 208, 91, *wet*, Fr. *loi*. Zie *Kil.* en LSp., *Wap. Mart.* Gloss.
- Lollaert, s. m. III. 71, 21, eene orde van barmhartige broeders, *Fratres Cellitae*, Cellebroeders, of ook wel *Alexiani* genoemd, doch bij het volk bekend als *Lollaerts*, van *lollen, lullen*, neurien, zingen, en om hun lui en liederlijk leven berucht. Zie *Hor. Belg.* VI. 232, MLp. Aant. 136, *Kil.*, *Du Cange* (Ed. Henschel) IV, 143.
- Lonce, s. I. 152; 117, *lynx*.
- Loof, Niet een — I. 7, 23, *geen blaadjen, geen zier*.
Zie *Rein.* Gloss., Dr. de Jager, *N. Versch.* 93.
- Loon, s. I. 161, 451, *belooning*.
- Loosheit, s. v. I. 159, 73, *bedrog, valschheid*.
- Lopen, In den sinne — I. 171, 159, *in den zin komen*.
- Los, adj. II. 493, 83, *vrij, uitgezonderd*.

- Los** maken, met den gen. der zaak, I. 8, 47, *iemand iets doen verliezen*. **Los** voor *kwijt*, *verloren*. Zie Huydec. op St. II. 301. Lees: *dicke makedics hem los*.
- Loselec**, adv. III. 41, 387, *bedriegelijk*, *vals*.
- Losengier**, s. m. III. 43, 363, *bedrieger*, Fr. *losengier*. Zie Rein. Gloss., Roquesfort, Gloss. II. 97, *Du Cange* (Ed. Henschel), IV. 150 in v. *losinga*.
- Lost**, I. s. 73, 436, *lust*.
- Louter**, adj. III. 145, 41, *zuiver*, en van daar *blinkend*, *schitterend*.
- Loven**, ww. III. 88, 80, *beloven*.
- Loven**, ww. I. 34, 148, *goedkeuren*, *prijzen*.
- Loven**, ww. II. 130, 73, *te koop aanbieden*.
- Luchten**, ww. III. 102, 27, *schitteren*.
- Luchter**, s. III. 102, 43, *lantaarn*, *fukkel*, hier van de oogen gezegd. Zie MLp. Gloss.
- Luchter**, adj. I. 22, 251; II. 63, 71, *linker*. Zie Rein. Gloss.
- Lude**. — ende stille, — ocht stille, I. 35, 190; 109, 785, eene algemeene spreekwijze, nu eens *geheel en al*, dan eens *in elk opzicht*. Zie LSp. Gloss.
- Ludeke**, s. III. 112, 66, *Luik*, Hld. *Lüttich*.
- Luden**, ww. II. 184, 88, *beteekenen*.
- Luken**, ww. Imp. loec, I. 171, 197; III. 60, 524, *sluiten*.
- Lupart**, s. I. 64, 95, *leeuw*. De verwisseling tusschen *liebaert* en *lupart*, Lat. *leopardus*, komt meer voor. Zie LSp. Gloss.
- Lusten**, ww. met den dat. pers. en den gen. der zaak, II. 83, 76, *lusten*, *lust hebben*.
- Luttel**, I. 57, 149, *weinig*.
- Luttelkijn**, s. o. I. 59, 249, *kleinigheid*.
- Luxure**, s. v. I. 91, 66, *geilheid*, *onkuischheid*, Fr. *luxure*.
- Luxurieux**, adj. II. 79, 214, *weelderig*, *wellustig*.
- Luxurie**, s. v. II. 177, 31, *wellust*, *onkuischheid*. Zie LSp. Gloss.

M.

Maer, conj. eigenlijk *ne waer*, I. 104, 588, *ten ware, zoo niet*.

Maerbersteen, s. m. III. 141, 27, *marmer*.

Magedom, s. o. I. 90, 36, *eerbaarheid, reinheid*.

Magneel, s. I. 148, 30, *stormwerktuig*, MLat. *manganum, manganellus*. Zie *Du Cange* (Ed. Henschel). IV. 227.

Maiseniede, s. II. 122, 565, *huis- en hofhouding, gevolg*, MLat. *mansionada*, OFr. *maisnie*. Zie Clignett, *Bijdr.* 256, LSp., *Hor. Belg.* III. Gloss., *Limb. Gloss.* Ackersdijck in de *Nieuwe Verh. v. d. Muatsch. der Nl. Letterk.* II. I. 207—217.

Maisiere, s. v. I. 149, 75, *muur*, Fr. *masure*.

Mahoen, s. m. III. 165, 259, *passim*, *Mahomed*, OFr. *Mahom, Mahon*. (Zie Roquefort, *Gloss.* II. 111). Door de middeleeuwsche schrijvers wordt hij vaak als een Sarraceensche afgod beschouwd, en naast *Mamet* genoemd.

Maken, ww. Hem — te ene dinc, tot enen, I. 119, 344; 131, 214, *op iets, op iemand afgaan, zich haastig naar iets heen begeven*.

Malc, vnw. voor *manlic, manlijc*, III. 72, 61, *elk, de een*. Zie Huydec. op *St.* III. 60.

Male, s. v. I. 5, 118, *maag*, eigenlijk *reiszak*, Fr. *malle*, Eng. *mail*. Zie *Hor. Belg.* III. Gloss., *Rein. Gloss.*

Male. Te —, ten —, adv. I. 18, 82; II. 71, 31, III. 13, 181, *te gelijk, op eens, geheel en al*. Zie LSp., MLp. Gloss.

Malen, ww. *malen*. *Ghemalen gout*, I. 23, 309, *stofgoud*, eigenlijk *gemalen goud*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 26. Door Dr. Jonckbloet, *Cuerl. en El. en Beatr.* Gloss. verkeerd verklaard als *opgelegd goud*.

Mallinc andren, vnw. I. 122, 489, *de een den ander, elkander*.

Mammorie, s. v. *de Mahomedaansche godsdienst*, II. 101, 21. Zie de Aant.

Man, s. m. mv. *liede, man, manne*, I. 162, 185;

- 182, 393, *passim*, *dienstman*, *leenman*. Zie Huydec. op *St.* I. 378.
- Manen**, ww. I. 145, 348; 172, 236, *aanmanen*, *vermanen*, *bezweren*.
- Mangieren**, ww. I. 93, 142; 102, 492; 103, 622, *vermincken*, MLat. *mangagnare*, OFr. *maaignier*, *me-haigner*. Zie Du Cange (Ed. Henschel), V. 185 op *mahamium*, Roquefort, *Gloss.* II. 104, 162.
- Manheit**, s. v. III. 99, 211, *menschheid*, doch hier *uw manheit*, bloote aansprekingsformule, als *uw hoogheid*. Zie MLp. *Gloss.*
- Maniere**, *manire*, s. v. I. 149, 76; II. 84, 112, *soort*. In allen maniren, I. 76, 71, *bepaaldelijk*. Zie MLp. *Gloss.*
- Manlijk andren**, vvw. I. 10, 150; 116, 219; III. 23, 22, *de een den ander*, *elkander*.
- Mannen**, ww. II. 133, 253, *bemannen*, *met gewapende mannen voorzien*.
- Manscap**, s. I. 76, 94; II. 20, 302, *eed van trouw als leenman*. Zie Huydec. op *St.* III. 407.
- Marc**, s. I. 140, 148, *waarschijnlijk voor merc*, *merkteeken*, hier *banier*, *vaandel*, *vendel*.
- Marct**, s. I. 89, 261, *mark*, *pond*, Kil. *Bes*, *libra nummularia*.
- Mare**, s. v. II. 36, 8, *vermaardheid*, *faam*.
- Mare**, adj. I. 2, 12, *bekend*, *vermaard*; II. 179, 82, *welgevallig*; II. 71, 28, *gepast*, *geschikt*; *mare hebben*, II. 77, 134, *achten*, *hoogschatten*. Zie Huydec. op *St.* I. 87.
- Maseleer**, s. m. II. 130, 53, *Maaskanter*.
- Masiere**, s. I. 113, 203, *muur*, Fr. *masure*.
- Masseren**, ww. II. 107, 142, *opzamelen*, *vergaderen*, Fr. *amasser*.
- Masscien**, adv. III. 4, 126, *misschien*, verbasterd uit *mach* (ge) *scien*. Zie Huydec. op *St.* II. 380.
- Mat**, adj. I. 83, 358; II. 104, 143; 133, 170, *overwonnen*, *verslagen*. Zie Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* IV. 77, en mijne *Ned. Klass.* II.

- Mate**, adj. II. 78, 165, *bescheiden*, *ingetogen*; I. 155, 78; II. 209, 98, *gering*, *arm*. Zie *D. Doctr. Gloss.*
- Mate**, s. *Te mäten*, III. 97, 109, *naar de juiste maat*, *dus behoorlijk*, *van pas*. Zie *LSp.* en *MLp. Gloss.*
- Maten**, ww. II. 78, 180, *beteugelen*, *inhouden*, *matigen*. Zie *LSp. Gloss.*
- Materie**, s. v. II. 182, 24, *onderwerp*, *stof*. Zie *Huydec.* op *St.* II. 58.
- Matten**, ww. I. 130, 163; III. 85, 352, *bedwingen*, *ten onder brengen*.
- Mattintijt**, s. v. II. 51, 117, *de vroegdienst*, *Lat. matulinae (horae)*. Zie *Huydec.* op *St.* II. 497.
- Mecken**, ww. II. 188, 265, *zijne gedachten op iets vestigen*, *streven*, *trachten*. Zie *LSp. Gloss.*
- Mee**, adj. I. 8, 55; 50, 468; *meer*. Zie *LSp. Gloss.*
- Meein**, III. 123, 13. Lees *mein*, *Mhd. meine*, *eigenlijk meening*, *gezindheid*, *maar in 't bijzonder liefde*. Zie *Benecke, Mhd. Wtb.* II. 1, 110.
- Meen**, adj. III. 69, 68, *gemeen*.
- Meente**, s. v. II. 46, 149; III. 66, 157, *volk. gemeente*. Nog spreken wij van de *smalle gemeente*.
- Meerblat**, s. III. 67, vlgg. het gewone *plompblad*. Zie *Dodonaeus, Cruydt-boeck*, 929.
- Meeren**, ww. I. 23, 290, *dralen*, *marren*. Zie *LSp. Gloss.* op *merren*. Lees echter *meet*. Zie de uitgave van *Dr. Jonckbloet*.
- Meerle**, s. II. 119, 444, *meerle*, het vogeltjen, dat in de heraldiek altijd zonder bek of pooten op de wapens wordt voorgesteld. Zie *Rietstap, Handb. der Wapenk.* 197.
- Meerre**, adj. III. 67, 189, *passim. meer*.
- Meerren**, ww. II. 168, 69; III. 65, 128, *vermeerderen*. Zie *LSp. Gloss.*
- Meerwiif**, s. o. III. 48, 34, *waternymf*, een soort van *alvinnen*, die zich in de fonteinen ophielden.
- Meest**, adj. I. 63, 53; II. 53, 205; 126, 719, *voornaamst*, *grootst*; *meeste outaer*, I. 93, 130, *hoofaltaar*. Zie *Clignett, Bijdr.* 266, *LSp. Gloss.*

- Meester**, s. m., *iemant die in een of ander vak uitmunt door bekwaamheid*, doch vooral gelijk I. 128, 96, *heelmeeester*; I. 112, 79, *kunstenaar*; II. 166, 1, 7, *geleerde*. Zie MLp. Gloss.
- Meesterie**, s. v. III. 32, 34, *kunst*.
- Meesterse**, s. v. I. 70, 308, *kamervrouw*.
- Meestrie**, s. v. I. 112, 57, *kunst*; III. 112, 77, *heelmeeesterskunst*.
- Meyen**, ww. Hem —, I. 126, 22, *zich vermaken*, *zich verlustigen*. Zie Dr. de Jager, *Versch.* 238.
- Meinen**, ww. I. 64, 104, *beteekenen*.
- Meininge**, s. v. I. 73, 433, *gedachte*.
- Meyster**, s. m. III. 103, 74, *heelmeeester*.
- Melden**, ww. II. 170, 30, *verklikken*. Zie MLp. Gloss.
- Men**, adj. I. 34, 154, *minder*.
- Mendicant**, s. m. II. 176, 1, *bedelmonnik*.
- Menegertiere**, adj. II. 86, 204, *van allerlei soort*, *menigerhande*. Zie Huydec. op *St.* II. 36, Clignett, *Bijdr.* 393.
- Menestreel**, s. m. I. 153, 125, *minstreel*, de naam der Middeleeuwsche zangers, van het Lat. *ministeriales*, waardoor wordt aangeduid, dat zij tot het gevolg der edelen behoorden. Zie *Hor. Belg.* VI. 193.
- Menghen**, ww., — teghen iet, III. 75, 190, *vermengen*, *vereenigen met iets*.
- Menichfout**, adj. I. 177, 409, *veranderlijk*, *wispelturig*, *valsch*, *trouweloos*. Zie MLp. Gloss.
- Menichsens**, III. 71, 15, *veelvuldig*, *verscheiden*.
- Menighe**. Die —, I. 17, 39; II. 55, 247; 178, 35, *menigeen*, *iedereen*, *het algemeen*. Zie LSp. en MLp. Gloss.
- Mer**, III. 62, *passim*, *meer*.
- Mere**, s. v. III. 196, 191, *mare*, *gerucht*.
- Meren**, ww. II. 135, 269, *vermeerderen*.
- Meren**, ww. I. 101, 485; II. 98, 176, *vastbinden*. Zie Dr. de Jager, *N. Arch.* I. 172, Mr. van Lennep, *Zeemans-Woordeb.* op *maren* en *meeren*, enz.
- Mergen**, ww. Hem —, I. 80, 251, *zich vermaken*. Zie Dr. de Jager, 237, *N. Versch.* 478.

- Mergen**, adv. III. 56, 366, *morgen*.
- Merke**, s. v. III. 145, 13, *markt*.
- Merken**, ww. I, 179, 496, *acht slaan, letten*.
- Merre**, s. II. 41, 205, *myrrhe*.
- Merre**, s., Sonder —, II., 126, 722, *zonder verwijl, zonder dralen*.
- Merren**, ww. I. 56, 105; 74, 5; 178, 434, *dralen, toeven, uilblijven*.
- Merringhe**, s. v. I. 178, 468, *getalm*.
- Mersch**, s. II. 71, 13, *weide*, Kil. *maersche*, palus, pratum hyeme plerumque aquis tectum: pratum palustre.
- Mesbaren**, ww. I. 55, 84; 142, 437, *weeklagen, jammeren*. Zie Huydec. op St. I. 403.
- Mesbieden**, ww. III. 58, 437, *kwaad berokkenen*.
- Mescame**, s. v. II. 43, 34, *ziekte, ongeval*.
- Mescomen**, ww. Imp. *mesquam*, Intr. met den dat., I. 170, 154; II. 19, 247, *overkomen (van kwaad), wedervaren*. Zie Clignett, Bijdr. 367.
- Mesie**, s. II. 90, 356, *mug*. Zie Rijmb. Gloss., Sp Hist. I. 55, 54.
- Mesmaken**, ww. II. 53, 200; III. 51, 151, *toetaken, mishandelen*.
- Mesnieten**, ww. met den gen. III. 51, 169, *iets kwaad ondervinden wegens iets, ontgelden*. Zie Limb. Gloss.
- Mesprijs**, s. I. 8. 51, *schande*.
- Mesquame**, s. v. I. 102, 496; 133, 277; 160, 115; III. 107, 60, *ongeval, kwaal, smart, leed*.
- Mesraken**, ww. I. 15, 327, *in het ongeluk raken, te schande komen*.
- Messagier**, s. m. III. 78, 84, *boile, boodschapper*, Fr. *messenger*.
- Messchien**, ww. onpers. met den dat., I. 145, 318; II. 143, 219, *iets kwaads overkomen*, Kil. *male evenire, sinistre accidere*. Zie LSp., D. Doctr. Gloss., Dr. de Jager, N. Versch. 287.
- Messcieden**, ww. I. 74, 468; *onheil ondervinden*.
- Messe**, s. v. I. 90, 15; 93, 138, *mis*.
- Messeghen**, ww. I. 87, 53, *kwalijk spreken*.

- Messelijc**, adj. II. 42, 234, *verschillend*. Zie Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* IV. 330, MLp. Gloss.
- Mesval**, s. o. I. 122, 473, *ongeluk, ongeval*.
- Mesvallen**, ww. oupers. met den dat. Imp. **mesvel**, II. 152, 44, *een ongeluk overkomen, kwalijk uitloopen*. Intr. II. 197, 266, *een ongeluk krijgen*. Zie LSp. Gloss.
- Mesvoeren**, ww. I. 121, 435, *mishandelen*. Zie Rein. Gloss.
- Mesweghen**, II. 11, 381, *ongeluk, ongeval*.
- Meswende**, s. v. II. 6, 185, *slechte wending der dingen, dus onheil, ongeval, tegenspoed*. Zie LSp. en MLp. Gloss., en de aldaar aangehaalde plaatsen.
- Met**, praes. II. 181, 147, *bij*. Met dien, zie op **mettien**.
- Met allen**, adv. I. 73, 40; II. 34, 38, *geheel en al, voorzeker*. Zie op **al**.
- Metten**, ww. II. 101, 35, *zich uitstrekken*.
- Mettentijt**, s. v. III. 150, 64, *de vroegdienst in de Katholieke kerk*. Zie op **mattentijt**.
- Mettien**, adv. III. 38, 282; met dien, III. 107, 40, *terstond, dadelijk*. Zie LSp. Gloss.
- Micken**, ww. I. 74, 20; III. 59, 474, *letten op iets, zich bekommeren over iets*, I. 122, 492; 136, 393, *bedenken, overwegen, beramen*. Zie LSp. Gloss.
- Middach**, s. I. 4, 102, *de dienst in de R. K. kerk, die 's middags te 12 uur gevierd wordt*.
- Middel**, s. o. II. 210, 154, 156; III. 74, 155, *midden*.
- Middelen**, ww. II. 182, 23, *tot het midden brengen*. Zie LSp. Gloss.
- Middelt**, s. v. I. 160, 127, *midden*.
- Middenwerden**. Ter —, II. 85, 167, *in het midden*.
- Middewaert**, — aerde. I. 10, 123, *midden*. Zie Huydec. op **St.** II. 35.
- Mids**, adv. I. 117, 263, *midden*. Zie Huydec. op **St.** II. 510.
- Mids**, praep. II. 16, 145; 103, 116; 185, 147, *door middel van, met, door*.
- Mids dat**, conj. III. 15, 242, *dewijl, omdat*.
- Miede**, s. v. I. 147, 14; 159, 89; III. 63, 39, *beta-*

ling, loon, Hd. *Miethe*, vooral van omkoopings gebruikt.
Zie Clignett, *Bijdr.* 52.

Myenen, ww. III. 73, 82, *meen*, *bedoelen*.

Milt, adj. II. 113, 201, *edelhoedig*, *edel*.

Min no mere, *myn no mere*, I. 117, 276; II. 117, 375, zoowel positief als negatief gebezigd en niet veel meer dan een stoplap: *juist*, *volstrekt niet*.

Minne, s. I. 55, 71; 172, 206; III. 18, 35, *liefs*, *beste*, vooral bij het aanspreken van iemand gebruikt.

Minnekijn, s. o. III. 38, 278; 39, 311; 190, 41, *geliefde*, *liefs*, *minnaar* of *minnares*. Ook bij het aanspreken even als *minne* gebruikt.

Minnen, ww. II. 135, 251, *mennen*, *voeren*, *leiden*
Over II. 99, 222 zie de Aanteekeningen.

Missaken, ww. met den gen. III. 25, 108, *loochen*, *ontkennen*. Zie LSp. Gloss.

Misschien, ww. onpers. met den dat. III. 88, 46, *iets kwaads overkomen*.

Misselijc, adj. III. 190, 41, *velerlei*, *allerlei*. Zie Dr. Jager, *Taalk. Mag.* IV. 350.

Missen, ww. met den gen. I. 170, 126, *missen*, *voorbijgaan*.

Mite, s. II. 194, 122, *mijt*, een muntstuk van de waarde van anderhalven penning, overdrachtelijk voor *kleinigheid* gebezigd. Zie over *mijt* Dr. de Jager, *N. Versch.* 69.

Moder, s. v. I. 159, 59, *modder*, *slijk*.

Modi, III. 49, 104, voor *moet ghi*, *moet gij*.

Moeyen, ww. II. 51, 116; *kwelen*, *plagen*.

Moer, s. m. III. 113, 95, 105, *muur*.

Moet, s. m. I. 21, 191; 36, 254; 134, 317; II. 191, 1, *gemoed*, *gedachte*, *verstand*, *hart*; I. 142, 226; 144, 280, *aandoening*, *toorn*. Zie Clignett, *Bijdr.* 288, *Heim. d. Heim.* 207, LSp., MLp. Gloss. enz.

Moeten, ww. II. 195, 184, *mogen*. Zie LSp. Gloss.

Moghen, ww. I. 120, 412; 172, 230, *kunnen*. Soe si rechts mochten, III. 53, 261, *zoo hard zij maar konden*.

Moye, s. v. III. 50, 106, *moei*, *tante*.

- Moyen**, ww. Hem —, I. 34, 158; 99, 406; II. 207, 26; III. 108, 112, *zich moeite geven*.
- Mole**, s. v. III. 13, 188, *hoofl, bol*. Het woord is mij elders niet voorgekomen.
- Moneghen**, ww. I. 124, 542, *de communie toedienen* aan iemand, Kil. *mugnighen*, *communicare*; *sacra administrare*; *communione sacram tradere*, van het Lat. (*com*)-*municare*. Zie Huydec. op St. III. 143, Wal. I. 270.
- Monster**, s. I 58, 205, *kloosterkerk*, Lat. *monasterium*.
- Mont**, s. m. Van monde slaen, II. 184, 104; III. 74, 124, *van zich afwerpen, ontkennen, tegenspreken*. Zie LSp. Gloss. op slaen.
- Monteren**, ww. II. 124, 660, *te paard doen stijgen*; *gemonteert worden*, II. 121, 529, *te paard stijgen*.
- Moort**, s. v. II. 186, 175, *doodschuldige, zware misdaad, schanddaad*. Zie MLp., LSp., D. Doctr. enz. Gloss.
- Morch**, s. o. II. 205, 73, *mery*.
- Morder**, s. m. II. 141, 138, *moordenaar*.
- Morseel**, s. o. I. 116, 216; II. 180, 118, *stuk, brok*, Fr. *morceau*.
- Moude**, s. v. I. 23, 271; 42, 144; II. 65, 76; 93, 443, *stof, zand, aarde*. Zie Huydec. op St. II. 418, Clignett, Bijdr. 38, LSp. Gloss.
- Muenighen**, ww. — *metter aerde*, I. 123, 524. Bij gebrek aan een priester, die een stervende de communie konde toedienen, deed men dit of zelf, of een ander verrichtte het, vooral op het slagveld, door het eten van wat aarde of ook wel eenige grashalmen. Zie een menigte voorbeelden aangehaald Wal. II. 270.
- Mure**, s. I. 132, 113, volgens Snellaert, *Alex.* I. 440, *de welriekende stoffelieer, of muurbloem*. Zeker is het niet het *mure*, Lat. *alsine*, ook *vogelkruid*, dat hier bedoeld wordt. Zie Dodonaei-Cruydt-boeck 36.
- Musart**, s. m. III. 38, 275, *druiloer*, OFr. *musart*, Lat. *musardus*, Roquef. Gloss. II. 221, *fainéant, fou, étourdi, désœuvré, nonchalant*, van denzelfden stam, waar-

van ook *amuser*. Zie Diez. *Etym. Wb.* 236, *Du Cange* (Ed. Henschel), IV, 585.

Muten, ww. II. 39, 93, *ruien van vogels*, Kil. *muyten*, *mutare*, *commutare*, Fr. *muer*.

N.

Na, adv. I. 8, 74; III. 88, 64, *bijna*.

Nacht, s. v. II. 162, 71, *nacht*, bij de tijdrekening gebezigd. Zie mijn *Sinterklaas*, 57, Aant. 13.

Naen, s. m. I. 60, 293; II. 79, 215, *dwerf*, Lat. *nanus*, Fr. *nain*.

Naer, adv. I. 69, 184, *nabij*.

Naerre, adv. III. 74, 152, *nader*, *breedvoeriger*.

Nagestaen, adj. I. 127, 51, *dicht op elkander staande*.

Naken, ww. I. 10, 143; 90, 23, *naderen*.

Namecont, adj. I. 33, 132; 121, 432; II. 190, 328, *beroemd*, eig. *bekend van naam*. Zie LSp. Gloss.

Namelijc, adj. II. 108, 18, *dezelfde*, *genoemd*, Hd. *der nämliche*; adv. II. 173, 70, *met name*, *vooral*. Zie Huydec. op *St.* II. 576, LSp. Gloss.

Narechdichede, s. v. I. 155, 82, *gerechtigheid*. Zie Snellaert, *Alex.* I. 401.

Nase, s. v. I. 20, 169, *neus*, Hd. *Nase*.

Naspreken, ww. met den dat. II. 187, 227, *berispen*, *de waarheid zeggen*. Zie LSp. Gloss.

Natuerlike, II. 136, 311, *van nature*.

Nauw, adj. *nauwkeurig*, *nauwlettend*, doch ook, als III. 4, 119, *scherpzinnig*, *fijn*, *geslepen*, *listig*. Eene andere wijziging van beteekenis is die van *vertrouwelijk*, *geheim*, als in *nauwen rade*, I. 67, 197.

Neder, adj. II. 86, 214, *laag*. Zie LSp. Gloss.

Nedergaen, ww. I. 102, 494, *afloopen*, *afdruipe*.

Nederward, adv. I. 99, 384, *naar beneden*.

Neef, s. m. I. 94, 182, *kleinzoon*. Zie Huydec. op *St.* I. 245, 252.

Neer, s. III. 65, 135, *nering*, *koopmanschap*, die de middelen van bestaan oplevert. Van

- Neeren**, ww. II. 31, 61, *zich voeden, zijn bestaan zoeken*, Hld. *nähren*.
- Neerst**, s. II. 204, 5, *ernst, ijver, inspanning*. Zie LSp. Gloss. op Naerstelike.
- Neerst**, adj. II. 211, 176, *naarstig*.
- Neerstelike**, adv. II. 204, 10; 211, 178, *naarstig, met ernst, met ijver en inspanning*.
- Neffens**, praep. I. 98, 366, *bij, naast, nevens*.
- Negheen**, vzw. passim, *geen*.
- Neyen**, ww. II. 416, 343, *hinneken*, Kil. *hinnire*. Zie Limb. Gloss.
- Nember**, adv. II. 156, 38, *niet meer*. Zie op nemmee.
- Nemen**, ww. I. 435, 358, *op zich nemen, aannemen*; — op sijn lijf, III. 49, 73, *voor iets met zijn leven instaan*.
- Nemmee**, adj. en adv. *nemmeer, niemere*, passim, *niet meer*, I. 115, 210.
- Nerechtichede**, s. v. II. 213, 272, *naarstigheid, vlijt*.
- Nerest**, s. II. 54, 244, *ernst, ijver, inspanning*.
- Nese**, s. v. II. 37, 34; III. 21, 176, *neus*. Zie Rein. Gloss.
- Net**, s. o. III. 18, 32, 36, *kleedij van bedelaars*. Zie mijne X *Goede Boerden*, 49; Mr. Pan, *Kleine Opstellen*, 9; *Zeitschrift für Vergl. Sprachforschung*, X. 73, verder Kil. op *Net boeue* enz.
- Netelbusch**, s. o. III. 87, 10, *bosch van brandnetels*.
- Netten**, ww. II. 37, 40, *natmaken*.
- Newaer**, *neware*, conj. passim, *maar*. Zie Rein. Gloss., Clignett, *Bijdr.* 193.
- Newinge**, adv. I. 108, 740, *onlangs, kort geleden*.
- Nie, nye**, adv. II. 404, 434, passim, *nooit*. Ook als negatie gebruikt, waar wij het positieve *ooit* gebruiken, I. 9, 117, passim. Zie LSp. Gloss.
- Niemare**, s. v. I. 10, 149; II. 20, 316; 78, 178, *tijding, gerucht, nieuwtjen, eigenlijk nieuwe mare*.
- Niemen**, vnm. *niemand*. Ook met den gen. achter zich, — vroeders, II. 207, 26.

Niet, niede. Met —, III. 119, 53, 55, 58, *met ijver, aandrang*. Zie LSp. Gloss.

Nieten, ww. III. 70, 97, *genieten, voordeel trekken van iets*.

Nieute. Te — doen, III. 29, 17, *te niet doen, vernietigen*.

Niewer naer, adv. II. 29, 311, *op lange na niet*.

Niewerinc, adv. I. 63, 30, *nergens*.

Niewet, — ete, vnm. I. 176, 379; III. 42, 437, *niets*. Verbasterd uit *nie wicht*, geen schepsel, Eng. *no wight, naught*. Zie Rom. d. Lorr. Gloss.

Nigen, ww. met den dat. Imp. neech, I. 69, 272; 96, 266, *nijgen, buigen*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth*, 125.

Nigromancie, s. v. I. 77, 111, *zwarte kunst*.

Nijt, nide, s. I. 137, 18; 175, 334, *wangunst*. Met nide, II. 136, 286, *met ijver, met aandrang*, verkeerdelijk voor niede. Zie LSp. Gloss. op niede.

Nijtspeel, s. o. II. 114, 237; 121, 537, *strijd*. Zie Huydec. op St. I. 37.

Nimme, adv. I. 70, 328, *nimmermeer, nooit*.

Nine, adv. III. 32, 31, *nooit*.

Nipen, ww. Imp. neep, II. 130, 68; 193, 94, *knippen*.

No, adv. II. 72, 71, *ongaarne, niet licht*. Zie Huydec. op St. II. 290.

Nochtan, adv. I. 87, 44; II. 60, 102, *daarenboven*. Zie Dr. de Vries, *War.* 235, LSp. Gloss.

Nocht oe, adv. II. 84, 115, 127, *toen nog*. Zie Huydec. op St. I. 140, 364, en een menigte voorbeelden, *Rein.* Gloss.

Node, adv. I. 38, 296, *ongaarne, eigenlijk niet licht*. Zie Huydec. op St. II. 290, *Rein.* Gloss. enz.

Nodich, adj. III. 35, 174, *gierig*.

Noene, s. I. 4, 102; 21, 197; II. 106, 210; III. 47, 15, *namiddag*, Eng. *noon*, van het Lat. (*hora*) *nona*, en van daar ook de benaming van den dienst, die op dat uur in de Katholieke kerk werd gevierd, overeenkomende met 's *namiddags* 3 uur. De eerste dienst heette *prieme tijd* en had plaats 's morgens te 6 uur, wanneer de zon werd gerekend op te gaan. Zie LSp. Gloss.

- Noet, s. v. I. 62, 3, *behoefte*, doch ook *lijden*, *smart*, van daar — *doen*, III. 53, 231, *geweld aandoen*.
- Noetsake, s. v. III. 54, 278, *noodzakelijke omstandigheid*.
- Noit, adv. passim, *nooit*. Doch even als *nie* (zie aldaar) ook gebruikt, waar men thans *ooit* bezigt. II. 62, 196.
- Nojael, adj. III. 183, 833, *edel*. Zie *Hor. Bely*. V. 40.
- Nomen, ww. I. 103, 560; III. 109, 136, *noemen*.
- Nommer, adv. I. 132, 245, *nooit*, *nimmer*.
- None, s. v. I. 63, 35, *namiddag*. Zie op *noen*.
- Noot, s. v. I. 23, 310, *behoefte*.
- Nopen, ww. Imp. *nopte*, I. 43, 176, *aanzetten*, *aansporen*, meestal van paarden gebezigd. Zie Clignett. *Bijdr.* 377; *Rom. d. Lorr.*, *Limb.*, LSp. Gloss.
- Nose, s. v. II. 32, 102, *ongemak*. Zie LSp. Gloss. Het is afgeleid van
- Nosen, ww. Part. *ghenoest*, I. 169, 88; III. 149, 22, *schade*, *ongemak*, *verdriet aandoen*, Lat. *nocere*. Zie LSp. Gloss.
- Not, s. v. III. 38, 268; 51, 172, *noot*, doch overdrachtelijk voor *kleinigheid*, *nietigheid*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 98.
- Noten, ww. II. 34, 22, *paren*, Kil. *Ghenooten*, vet. Fland. *coire*, *concombere*.
- Nouwe, adv. I. 37, 285, *nauwlettend*, *streng*.
- Nouwe, adv. I. 31, 51, *intiem*, *vertrouwelijk*. Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss., en verg. boven op *nauw*.
- Nu, nuwe, adj. II. 71, 34, *versch*, *nieuw*, II. 95, 60, *naar den laatsten smaak*, Fr. *haute nouveauté*.
- Nu ende echt, I. 181, 577, *nu en hierna*. Zie Huydec. op *St.* III. 43.
- Nuchten, s. III. 126, 9, *ochtend*.
- Nuloepheide, s. v. I. 32, 92, *nieuwsgierigheid*, *dristig jagen of loopen naar nieuwigheden*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalzuiv.* 121.
- Numeer, numere, adv. I. 104, 587; 139, 95, *van dit oogenblik*, *voortaan*.
- Nutscap, s. II. 81, 26; III. 75, 199, *nut*, *voordeel*.
- Nutte, adj. II. 109, 61, *nuttig*.
- Nuttelic, adj. I. 176, 357, *nuttig*.

Nutten, ww. II. 49, 28, *nuttigen, gebruiken.*

Nu w, adj. II. 186, 179, *nieuw.*

Nu welinghe, adv. III. 54, 284, *onlangs, kort geleden.*

O.

Och, adv. II. 202, 471, III. 108, 76, *ook.*

Ocht, ochte, conj. passim. Zie op oft.

Ode, adv. II. 141, 170, *gemakkelijk, licht.* Zie op node.

Oechscijn. Int —, III. 71, 35, *duidelijk, blijkbaar.*

Oemoet, s. m. II. 6, 193, *genade.* Zie Huydec. op St. II. 514; Clignett, *Bijdr.* 80, LSp. Gloss.

Oer, s. *erfyenaam*, II. 197, 245, *nakroost, nakomeling-schap*, en in dien zin onzijdig, Fr. *hoir*, Lat. *heres.* Zie LSp. Gloss.

Oerde, s. v. III. 64, 89, *orde, stand.* Zie LSp., MLp. Gloss.

Oerdene, s. v. II. 178, 49, *orde, stand.*

Oetmoet, s. m. II. 20, 294, *genade.*

Officiael, s. m. II. 180, 128, *die een geestelijk ambt bekleedt*, Lat. *officialis.* Zie Du Cange, (Ed. Henschel) IV, 701, *Clerici ac sacerdotes qui Ecclesiam deseruiunt.*

Ofgaen, ww. II. 155, 75; 162, 52, *afvallen, verlaten.*

Oft, ofte, of, conj. I. 7, 34; 104, 593, *indien.*

Oirberlijc, adj. II. 109, 61, *nuttig, voordeelig.*

Oirloff, s. III. 87, 11, *verlof, vergunning.* Zie MLp. Gloss.

Oyt, oit, adv. I. 30, 4; 123, 508, *altijd.*

Ocket, s. II. 196, 227, *slinksche streek, bedriegelijke vond.* MLat. *hoquetus*, OFr. *houquet.* Zie Du Cange (Ed. Henschel), III. 674 op *hockettour*, ib. 695; VII. 202, 204; *Belg. Mus.* VI. 208.

Ockisoen, s. III. 40, 359, *gelegenheid*, OFr. *oquison.*

Occusoen, s. II. 195, 180; III. 16, 298; 29, 8, 18, *oorzaak, reden, aanleiding.* Zie LSp. Gloss.

Omberaden, adj. I. 7, 5, *onverzorgd.* Zie Clignett, *Bijdr.* 213.

Ombevaen, ww. III. 133, 20, *omvallen, omhelzen.* Zie MLp. Gloss.

- Ombieden, ww. II. 30, 32, *bevelen*.
- Omdat, conj. I. 108, 735; 161, 134, *opdat*. Zie LSp. Gloss.
- Ommare hebben, I. 139, 92; II. 17, 182, *minachten*, *geringschatten*.
- Omme en tomme, adv. omme ende omme, III. 6, 192, *aan alle kanten*.
- Ommeganc, s. II. 169, 74, *omvang*, *uitgestrektheid*; III. 4, 132, *omkeer*. Zie LSp. Gloss. op omme gaen.
- Ommecomen, ww. III. 140, 57, *aanbreken*, *daar zijn*.
- Ommeslaen, ww. III. 85, 360, *omwerpen*.
- Ommewerpen, ww. Imp. warp, II. 144, 257, *zonder subject*, *zijn paard omwenden*.
- Ompays, s. II. 160, 81, *oorlog*, *twist*.
- Onbate, s. III. 52, 189, *nadeel*.
- Onbequame, adj. II. 73, 127, *ongeschikt*, *nadeelig*; III. 6, 214, *onaangenaam*, *hatelijk*.
- Onberen, ww. met den gen. III. 24, 38, *nalaten*. Zie Huydec. op St. II. 548; Clignett, *Bijdr.* 69.
- Onbescheit, s. o. III. 84, 325, *onredelijkheid*. Zie MLp. Gloss.
- Onbescouden, voor onbescolden, II. 174, 110, *onberispt*.
- Onbinden, ww. I. 111, 32; II. 191, 23, *ontbinden*, *losmaken*; II. 81, 20, *ontvrouwen*, *verklaren*. Zie LSp. Gloss.
- Onblide, adj. met den gen. I. 141, 183, *treurig*. Het ontkennende *on* had vroeger niet de bloot negatieve beteekenis van nu, zoodat *onblide* enkel *niet verheugd* zou aanduiden, maar eene veel sterkere. Zoo ook *onpays* niet alleen *geen vrede*, maar bepaaldelijk *twist*, *oorlog*.
- Ondaet, s. v. I. 18, 73, *wanbedrijf*, *schandelijke daad*. Zie MLp. Gloss.
- Ondanc hebben, II. 186, 173, *gerechte vergelding voor iets ontrangen*, *boeten*. Zie op danc.
- Onder, praep. onder Onder wint. I. 148, 61, *onder den wind*, *van den kant daar de wind was*.
- Onder — ende, I. 137, 15; II. 23, 15; 129, 8,

- beide — en, zoowel — als.* Zie Dr. de Jager, Arch, I. 69, LSp. Gloss.
- Onderdriven**, ww. II. 132, 138, *naar onderen drijven*, en van daar *onderwerpen*, *bedwingen*.
- Ondergaen**, ww. I. 4, 114; III 186, 943, *den toegang versperren*, *iemand op listige wijze ergens in verhinderen*, *den weg tot iets afsnijden*. Zie Huydec. op St. I. 92; II. 503. Een swaert —, III. 147, 92, *den slag van het zwaard ontwijken*.
- Ondercussen**, ww. I. 104, 579, *elkander kussen*.
- Onderlachen**, ww. Imp. *onderloech*, I. 173, 268, *elkander toelachen*. Zie Hor. Belg. III. 148, Huydec. op St. II. 310, Clignett, Teuth. LXXIV.
- Onderminnen**, ww. III. 2, 20, *elkander beminnen*.
- Ondernemen**, ww. I. 173, 262, *elkander omhelzen*.
- Ondersceet**, II. 52, 154. Men leze daar *oncus heden*, *onkuischheid*.
- Onderscriven**, ww. III. 9, 10, *elkander schrijven*.
- Ondersien**, ww. I. 173, 269, *elkander aanzien*.
- Onderslaen**, ww. II. 136, 287, *naar beneden slaan*, *neervellen*.
- Ondersniden**, ww. II. 118, 406, *afzetten*, *schakeeren*.
- Onderspreken**, ww. III. 2, 41, *elkander toespreken*.
- Onderstaen**, ww. I. 130, 180, *ondernemen*.
- Onderstant**, III. 150, 48, *ascetisch woord*, *letterlijk vertaald naar ὑπόστασις*, *persoonlijkheid*, *wezen*. Zie de Aanteekening.
- Ondervinden**, ww. Imp. *ondervant*, I. 108; 754; II. 13, 34; III 75, 195, *onderzoeken*; II. 189, 291, *bevinden*, *te weten komen*. Zie LSp., Wap. Mart. Gloss., Dr. de Jager, Versch. 273.
- Onderwinden**, Hem — ww. I. 57, 168, *zich ver-stouten*, *wagen*, *ondernemen*.
- Ondoen**, ww. Imp. *ondede*, Part. *ondaen*, I. 33, 127; 133, 300; II. 78, 172; 158, 31, *openen*, *opendoen*; I. 124, 568, *opengaan*.
- Ongave**, adj. *niet gaaf*, *slecht*. — *vallen*, II. 167, 32, *slecht nitrallen*, *slecht blijken te zijn*. Zie LSp., Wap. Mart. Gloss., Benecke, Mhd. Wtb. I. 509.

- Onghedaen, II. 25, 84, *watnstaltig*, *vreeselijk*.
 Onghedeelt, I. 45, 275, *ongelijk*.
 Onghedout, I. 142, 210, *droefheid*, *verdriet*. Zie
 Wap. Mart. Gloss, Dr. de Vries, *Mut. Taalz.* 127. *On-*
gedout is gelijk aan *ongeduld*, van *dulden*, dus iets dat
 niet te *dulden*, te verdragen is.
 Ongheduert, adv. II. 66, 35, *zonder tusschenpoozen*,
achtereen.
 Onghedult, s. III. 92, 208, *ongeluk*, *verdriet*.
 Onghedwelte, II. 25, 67. Zie de Aanteekening.
 Ongheheten, adj. II. 149, 65, *ongenoodigd*.
 Onghehier, adj. I. 149, 62, *vreeselijk*, *akelig*, II. d.
ungeheuer. Zie LSp. Gloss., Dr. de Jager. *Tualk. Mag.*
 IV. 67.
 Ongehoent, adj. I. 139, 75; III. 99, 178, *onbedro-*
gen, *verzekerd*.
 Ongehoert zijn met enen, II. 101, 41, *niet*
gehoord worden door iemand.
 Ongelden, ww. I. 92, 113, *ontgelden*, *boeten*.
 Onghelimpe, s. III. 87, 43, *schande*, *smaad*, *oneer*.
 Zie MLp. Gloss.
 Onghemac, s. II. 123, 609, *schade*, *leed*, *last*. Zie
 MLp. Gloss., Huydec. op St. II. 99.
 Onghemaet, ongemate, adj. II. 164, 14; III. 32,
 36, *onmatig*, *buitensporig*.
 Onghemat, adj. III. 91, 182, *niet verwoest*. Zie op *mat*.
 Onghemeten, adj. III. 173, 538, *onmetelijk*.
 Onghenoecht, s. o. III. 72, 47, *verdriet*, *onverge-*
noegdheid.
 Ongheraect, adj. III. 80, 163, *ongeschikt*.
 Ongherec, s. I. 8, 44, *ongeluk*. Tongereke sijn,
 I. 97, 288; II. 123, 630, *ongesteld*, *in slechten staat*
zijn. Zie LSp. Gloss., *Hor. Belg.* III. 148
 Onghereit, adj. I. 132, 258; *niet te krijgen*, *niet*
voorhanden, *niet te vinden*, Zie LSp., *Rom. d. Lorr.*
 Gloss. enz.
 Ongheroe, adj. II. 41, 203, *onrustig*.
 Onghescepen, adj. II. 158, 27, *wanschapen*.
 Onghespaert, adv. II. 103, 99; III. 13, 156, 168,

zonder dralen, terstond. Zie LSp. Gloss., Dr. de Jager, Versch. 254.

Ongestade, adj. I. 177, 407, *onstandvastig, wisselvallig.*

Onghetempert, adj. II. 79, 203, *wild, woest.*

Onghetruwecheyt, s. v. II. 166, 6, *ontrouw.*

Ongevallich, adj. I. 86, 14; III. 8, 267, *ongelukkig.*

Ongheven, ww. III. 192, 80, *afstrijden, ontstrijden.*

Onghewarechede, s. v. II. 165, 35, *leugenachtigheid, bedriegelijkheid.*

Ongheweldich, adj. met den gen. II. 149, 89, *niet in bezit van.*

Onghewormte, s. o. II. 28, 204, *ongedierte, monsterachtig gedierte*, vooral op de slangen, adders en ander gewormte in de hel toepasselijk.

Onghier, adj. II. 24, 32, *vreeselijk, afschuwelijk*; I. 5, 132, als subst. gebruikt, *wreedtaard, monster.*

Ongoet, adj. *Tongoeede maken*, III. 191, 60, *betaald zetten, doen opbreken.*

Onhout, adj. I. 138, 44, *ongunstig.*

Onkeren, ww. II. 103, 107, *in de war brengen.* Zie LSp. Gloss. op *ontkeert*.

Onlanc, adv. I. 70, 319, *kort geleden, niet lang.* Zie Huydec. op *St.* I. 109.

Onlede, s. v. III. 15, 269, *drukte, bezigheid, eig. onledigheid.* Zie LSp. Gloss.

Onlustech, adj. I. 37, 90, *ziek, Kil. aeyer, languidus.*

Onmaer, adj. III. 84, 315, *gehaat, veracht.* *Onmare gheven*, III. 128, 16, *leed doen.* Zie Wap. Mart. Gloss.

Onmate, s. v. II. 78, 160; III. 43, 472, *buitensporigheid, onbescheidenheid, ongeduld.* Zie MLp. Gloss.

Onnen, ww. met den dat. pers. en gen. der zaak, 3 p. s. praes. ind. an; 2 p. pl. ont, Imp. onste, I. 26, 35; 135, 372; 143, 243, passim, *gunnen.* Als subst. *Wale Onnen* I. 155, 97, *Goedgunstigheid.* Zie LSp. Gloss.

Onnere, s. v. I. 54, 52, *schande.* Zie LSp. Gloss.

Onnoesel, adj. III. 30, 49, *onschuldig.* Zie LSp., MLp. Gloss.

Onpunteliken, adv. III. 67, 180, *ongepast*.

Onraste, s. v. III. 44, 526, *onrust, zorg, kommer*.

Zie LSp. Gloss.

Onsachte doen, III. 2, 28, *hard behandelen*.

Onsalech, adj. III. 4, 97, *ongelukkig, ellendig*.

Onscamel, adj. II. 199, 337, *oncerlijk*.

Onscouden, s. o. II. 202, 458, *verontschuldiging*.

Zie LSp. Gloss.

Onscout, s. v. II. 199, 348, *onschuld*.

Onsculen, ww. II. 25, 93, *verschuilen, verbergen*.

Onsien, ww. I. 56, 139, *vreezen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 239.

Onsochte, adv. I. 172, 203; II. 124, 650, *smartelijk, zwaar, droevig, hard*; — *sijn met den dat*. I. 55, 65, *smartelijk aangedaan zijn, benauwd zijn*; — *doen*. II. 67, 58; III. 10, 50, *kwellen, pynigen*.

Onst, onste, s. II. 184, 103; III. 160, 114, *gunst, genegenheid*. Zie LSp. Gloss.

Ontstaen, ww. I. 120, 396, *doorstaan, afwachten*.

Onstedich, adj. III. 94, 289, *onstandvastig*.

Onstuyer, adj. III. 99, 193, *woest, onstuimig*.

Onzuveren, ww. II. 102, 81, *ontleeren*.

Onzuverhede, s. v. I. 159, 57, *onkuischheid*.

Ontbaren, zie Ontberen.

Ontbeiden, ww. Part. ontbeden en ontbeit, I. 90, 10, 28; 97, 298; III. 8, 273; met den gen. II. 65, 75; 157, 70, *wachten, afwachten*.

Ontbeidech, adj. III. 7, 220, *ongeduldig*.

Ontberen, ontbaren, ww. met den gen. I. 21, 200; 130, 177; III. 24, 45, *nalaten*. Mien staets niet tontberne, I. 20, 162, *een zeer gebruikelijke spreekwijze, in den zin van: ik zal niet in gebreke blijven*. Zie Huydec. op *St.* II. 548; Clignett, *Bijdr.* 69.

Ontbiden, ww. I. 46, 283; 75, 28, *wachten*. Zie *Wap. Mart.* Gloss., Huydec. op *St.* II. 487.

Ontbieden, ww. Imp. ontboot, I. 21, 198; 40, 57; 140, 137, *doen weten, aanzeggen; enen goeden dach* — I. 28, 118, *iemand begroeten*; in die wapen —, II. 114, 266, *te wapen roepen*. Zie Huydec. op *St.* II. 244, LSp. Gloss.

- Ontbinden, ww. Imp. ontbant, II. 63, 9, *ontrollen*, *ontplooiën*; II. 147, 373, *uitleggen*, *ontvouwen*.
- Ontbreken, ww. III. 19, 95, *ontwaken*.
- Ontdoen, ontoen, ww. Imp. ontdede, ontede, Part. ontaen, I. 16, 10; II. 14, 73, *passim*, 15, 90; 101, 30, *openen*. Zie Huydec. op St. II. 469.
- Ontdraghen, ww. Dat lijf —, I. 23, 276; 118, 317, *het leven behouden*, *het leven er af brengen*; II. 178, 43, *in zijn levensonderhoud voorzien*. Zie Clignett, Bijdr., LSp. Gloss. enz.
- Ontfaen, ww. Imp. ontfinc, Part. ontfaen, I. 29, 160, *ontvangen*, *sinen behoudere* —, I. 101, 454, *het lichaam van den Verlosser ontvangen*, *de heilige hostie gebruiken*; I. 158, 18, *als heer huldigen*.
- Ontfechten, ww. met den dat. I. 94, 203; 123, 497, *mislukken*, *ontgaan*. Zie LSp. Gloss., Dr. de Vries, Mnl. Taalz. 131.
- Ontfermelike, adv. II. 132, 148; III. 52, 214, *op een toon om ontferming op te wekken*, *op erbarmelijken toon*.
- Ontfermelijc, adv. III. 149, 23, *op een erbarmelijke wijze*.
- Ontfermen, ww. onpers. met den dat. pers. en den gen. der zaak, I. 146, 357, *zich ontfermen over iets*.
- Ontfuncten, ww. III. 39, 306, *ontvonken*.
- Ontgheven, ww. II. 161, 25, *ontstrijden*.
- Ontghinnen, ww. I. 47, 356, *verwonden*, *eigenlijk openen*, en dus hier *het vleesch openen*, *oprijten*. Zie Rein. Gloss.
- Ontherven, ww. I. 116, 248, *berooven*, *verslooten uit erf en goed*.
- Onthier ende, — ent, conj. II. 52, 127, *totdat*. Zie Huydec. op St. I. 19, 156.
- Ontboghen, ww. Onthoecht sijn, III. 66, 152, *misnoegd*, *ontevreden zijn*. Zie Rom. d. Lorr. Gloss.
- Onthouden, ww. Imp. onthilt, onthiel, II. 202, 474, *houden*, *vasthouden*; I. 148, 34; III. 14, 211, *tegenhouden*; t lijf —, II. 73, 89, *het leven bewaren*.

Hem —, II. 118, 426, *zich slaande houden*. Zie LSp. Gloss.

Onthout, s. o. II. 200, 389, *wijkplaats*.

Ontyen, ww. III. 73, 93; *onttrekken*.

Ontkeren, ww. II. 103, 117; 108, 193, *afkeeren*; III. 61, 553, *ontgaan, ontkomen*. Zie LSp. Gloss.

Ontladen, ww. Imp. ontloet, III. 20, 119, *afladen, zich ontlasten van*.

Ontladen, ww. II. 191, 33; 201, 400, *verklaren*.

Ontlieghen, ww. II. 194, 126, *door leugens afzetten*.

Ontlicsenen, ww. II. 160, 5, *vermommen*, eig. *ongelijk, onkenbaar maken*. Zie Rom. d. Lorr. Gloss.

Ontliven, ww. Part. ontlijft, I. 117, 274; 142, 191; II. 142, 173; III. 80, 174; 179, 702, *van het leven berooven*.

Ontmeten, ww. 3 p. s. praes. ind. ontmet, II. 198, 281, *afmeten, door verkeerd meten bedriegen*; III. 190, 22, *op de mouw spelden*. Zie Hor. Belg, VI. Gloss.

Ontmoet, s. o. II. 129, 21; III. 20, 120, *ontmoeting, vooral vyandelijk treffen*.

Ontnait, III. 129, 5, *in de naden gescheurd*.

Ontoen, ww. I. 98, 346, *openen*. Zie op Ontdoen.

Ontpluken, ww. intr. Imp. ontploec, I. 26, 42, *opengaan, zich openen*; trans. III. 32, 58, *opendoen*.

Outrent, adv. I. 176, 386, *in de rondte, rondom*.

Ontrichten, ww. II. 197, 257. Men zal hier wel onterichten, d. i. *met kracht ontrukken, ontweldigen moeten lezen*. Zie LSp. Gloss. op ontcrechten en ontcrechten, en Huydec. Pr. I. 497. Ontcrechten is *iets aan iemand door een rechterlijke uitspraak ontzeggen*.

Outsaken, ww. II. 151, 14, *loochenen*.

Ontscamel, adj. II. 199, 327, *oneerlijk*.

Ontscoyen, ww. I. 72, 413, *zich van zijn schoeisel ontdoen*.

Ontsegghen, ww. I. 20, 181, *weigeren*; III. 29, 10, *den vrede opzeggen, oorlog verklaren*. Zie MLp. Gloss.

Ontsetten, ww. II. 165, 38, *versperren, den toegang tot iets benemen*.

- Ontzien, ww. I. 109, 177; 156, 115; II. 5, 155; 169, 98, *vreezen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 239.
- Ontzienlicheide, s. v. I. 155, 77, *ontzag*. De Lat. tekst heeft: *Consiliansque sibi stabilem reverentia plebem*. Zie Snellaert, *Alexander*, I. 401.
- Ontsinnen, ww. II. 143, 216; III. 45, 556; 162, 154, *buiten zinnen geraken*.
- Ontsitten, ww. III. 182, 805, *ontkomen*.
- Ontspringhen, ww. Imp. *ontspranc*, I. 12, 215; 55, 65; III. 122, 9, *ontwaken, uit den slaap opspringen*; III. 58, 452, *aanbreken* (van den dag). Zie Clignett, *Bijdr.* 392.
- Ontstaen, ww. II. 102, 70, *uithouden*.
- Ontsteken, ww. Part. *ontsteken*, I. 99, 387, *ontstoken, brandend van toorn*.
- Ontstichteide, s. v. III. 43, 480, *gunst, goeder-tierenheid*.
- Onttrecken, ww. Imp. *onttrac*, I. 45, 255, *ont-rukken*.
- Ontvrecht, ww. Imp. *ontvacht*, I. 68, 61, *mis-lukken, ontgaan*. Zie LSp. Gloss.
- Ontverren, ww. III. 97, 122, *verwijderen, verwijderd houden*.
- Ontvruchten, ww. I. 178, 473, *vreezen*. Zie Rein. Gloss.
- Ontwake worden, I. 106, 677, *ontwaken*.
- Ontwaken, ww. Imp. *ontwiec*, I. 57, 146, *ont-waken, wakker worden*.
- Ontwapen, ww. II. 128, 802, *ontwapenen*.
- Ontwee, ontween, adv. I. 21, 193; 117, 257, *passim, in stukken, kapot*. Zie LSp. Gloss., Clignett, *Bijdr.* 123.
- Ontweghen, ww. II. 198, 284, *tot iemands nadeel afwegen, verkeerd gewicht geven*.
- Ontweghen, ww. met den dat. II. 200, 374; III. 11, 48, *van den weg afbrengen, zich verwijderen van*. Zie Heim. d. Heim. 443.
- Ontwinken, ww. II. 77, 102, *ontsnappen*.
- Ontwisen, ww. Part. *ontwijst*, II. 150, 106, *veroordeelen*.

- Ontwiscen, ww. I. 8, 82, *ontvluchten*, IId. *entwischen*. Zie Rein. Gloss.
- Onverdrachlic, adj. III. 96, 61, *vreeselijk*. Zie MLp. Gloss.
- Onverduldich, adj. III. 13, 183; 100, 241, *wanhopig*. Zie MLp. Gloss.
- Onverduldicheit, s. v. III. 16, 289; 91, 164, *wanhoop*.
- Onverholen, adv. III. 80, 155; 89, 103, *onbedekt*, dus *openbaar*.
- Onvermeden, adv. III. 81, 188, *zonder ophouden*, *zonder zich te mijden*.
- Onverseert, adj. II. 98, 174, *ongedeerd*.
- Onversien, II. 110, 86, *onvoorbereid*.
- Onvervaert, adj. I. 3, 57; 147, 18, *moedig*, *onbevreesd*.
- Onverweect, adj. II. 154, 43, *dommelig*, *sluperig*, *loom*, eigenlijk *niet opgewekt*.
- Onvormlec, adj. III. 114, 35, *wanstaltig*, *vormeloos*.
- Onvreedsam, adj. II. 164, 11, *twistziek*.
- Onvrient, adj. I. 34, 172, *vijandig*.
- Onvroee, adj. III. 73, 92, *droevig*, *treurig*. Zie LSp. Gloss.
- Onvroet, adj. I. 159, 68; 175, 337, *dwaas*, *onverstandig*, *woedend*, *hevig vertoornd*. Zie MLp. Gloss.
- Onwaert. onwert, onweert, adj. III. 64, 64; *veracht*; als *donwerde*, III. 26, 128, *als die het versmaadde*, eene zeer gewone en veel gebezigde spreekwijze. Onwaerde, adv. III. 107, 71, *verachtelijk*.
- Onwarde, s. v. III. 33, 74, *onwaardigheid*, *verachting*. Zie LSp. Gloss.
- Onweerdicheit, s. v. III. 108, 81, *smaad*, *belediging*.
- Onwert hebben, I. 147, 9; II. 16, 155, *verachten*, *versmaden*. Zie Clignett, *Bijdr.* 145, LSp. Gloss.
- Onwettich, adj. II. 29, 223, *ongodsdienstig*, *afgodisch*. Verg. op Wet, en zie Huydec. op St. II. 457.
- Onwille, s. m. I. 172, 212, *bedroeftheid*, *verdriet*. Zie Huydec. op St. III. 208, LSp. en MLp. Gloss.
- Onwille hebben, I. 30, 10, *bedroefd zijn*.

- Oor, s. m. III. 157, 16, *erfgenaam*, Fr. *hoir*. Zie LSp. Gloss.
- Oorbaer, s. m. II. 189, 289, *nut*, *voordeel*. Zie LSp. Gloss.
- Oort, s. o. I. 18, 101, *punt*. Zie *N. Werk. der Muatsch. v. Letterk.* VI. 161, *Rom. d. Lorr.* Gloss.
- Oort, s. o. *vierendeel*, *klein onderdeel*, bij uitbreiding *kleinigheid*. Niet een oort, II. 187, 214, *geen zier*, *volstrekt niets*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 64.
- Ootmoet, s. m. I. 22, 245; III. 175, 573, *genade*. Zie Huydec. op *St.* II. 514, Clignett, *Bijdr.* 80, LSp. Gloss.
- Ootmodechede, s. v. I. 92, 120, *genade*.
- Op, praep. I. 91, 87, *bij*, *op voorwaarde van*. Zie LSp. Gloss, Huydec. op *St.* II. 512.
- Op dat, conj. I. 26, 61; II. 115, 297, *indien*, *mits maar*. Zie LSp. Gloss.
- Opdoen, ww. I. 129, 141; II. 139, 54, *afnemen van een tafel*. In de middeleeuwen waren nainelijk de tafels op schragen geplaatst, en werden na afloop van den maaltijd de losse bladen weggenomen, van de schragen *opgedaan*.
- Openbare, adv. passim, *zeker*, *stellig*. Zie LSp. Gloss.
- Opgaen, ww. II. 158, 30, *opengaan*, *zich openen*.
- Opgereden, ww. III. 44, 516, *gereed maken*, *klaar maken*.
- Opheffen, ww. III. 4, 114, *verbreiden van een nieuws*; eigenlijk *opheffen*, dat men vroeger had laten liggen; III. 71, 17, *beginnen*.
- Ophouden, ww. III. 164, 232, *opkweken*, *opvoeden*. Zie MLp. Gloss.
- Oplegghen, ww. Part. *opgheleit*, I. 47, 347, *de verantwoording van iets op iemand laden*.
- Oplopen, ww. I. 130, 155; II. 129, 27, *aanvallen*, zoowel met woorden als daden. Zie LSp. Gloss.
- Oprechten, ww. Hem —, I. 55, 100, *zich oprichten*.
- Opschieten, ww. Imp. *schoot op*, III. 147, 117, *openen*, *het vizier opslaan*.
- Opsitten, ww. I. 144, 299, *te paard stijgen*, *te paard gaan zitten*. Zie MLp. Gloss.

- Opstaden, ww. I. 18, 97, *aanwrijven, aantijgen*. Zie Dr. Jonckbloet, *Beatr. en Car. en El.* Gloss.
- Optien, ww. Part. opgetoghen, III. 69, 80, *op-trekken, naar boven werken*.
- Oranica, s. II. 33, 132. Lees met de variant Ozanica, *polyp in de neus*, Gr. ὄζινα, Lat. ozaena, MLat. ozima. Zie Du Cange (Ed. Henschel) IV. 751.
- Orbaer, adj. II. 34, 210, *nuttig*.
- Orbare, s. m. I. 58, 218, *nul, voordeel*.
- Orbore, adj. II. 78, 152, *nuttig*.
- Orconde, s. v. II. 199, 320, *getuigenis*. Zie LSp. Gloss.
- Orconden, ww. III. 45, 561, *getuigen*.
- Orcontscapen, ww. III. 39, 324, *getuigen, vermelden*.
- Orlof, s. m. I. 139, 86; II. 56, 318, *oorlof, verlof, gelofte*; I. 31, 39; 126, 1, 4; II. 5, 140; III. 126, 2, *afscheid*, eigenlijk *verlof om te gaan*. Zie Clignett, *Bijdr.* 404. •
- Orloven, ww. I. 135, 370, *toestaan, schenken*.
- Ors, s. o. I. 16, 12, *passim, paard*, Eng. horse, door *metathesis ros*. Zie Clignett, *Bijdr.* 100.
- Orscoren, s. o. I. 127, 70, *haver*.
- Orworm, s. m. II. 20, 315, *oorworm, oorkruiper*, overdrachtelijk *lasteraar*. Zie Huydec. op *St.* II. 313.
- Oude, s. v. I. 165, 298, *ouderdom*; *manlike* —, II. 93, 444, *mannelijke leeftijd*.
- Oudervader, s. m. I. 41, 107; II. 62, 178; 185, 151, *grootvader, overgrootvader*. Zie LSp. Gloss.
- Ouwe, s. v. III. 124, 11, *veld*, Hd. Aue, nog over in de samenstelling *landouwe*, nog vaak geheel verkeerd *landsdouw* geschreven.
- Over, in de spreekwijze over iets noemen, houden, I. 103, 560, waar wij thans zeggen voor. Zie LSp. Gloss.
- Overeen, adv. II. 2, 24; 40, 139, *gelijkelijk, te samen*. Zie LSp. Gloss.
- Overate, s. v. II. 72, 59, *overmaat van spijs*.
- Overdadich, adj. I. 43, 167, *aanmatigend, moedwillig*. Zie MLp. Gloss.

- Overdaet, s. v. I. 157, 2, 12; III. 103, 87, *moedwil, onbeschaamdheid*, zoowel zich uitende door woorden, *belediging*, als door daden, *moedwil, geweldenaarij*. Zie LSp. Gloss.
- Overdoen, ww. III. 77, 49, *overtreden*.
- Overdranc, s. II. 72, 59, *overmaat van drank*.
- Overdriven, ww. III. 34, 108, *verkwisten, doorbrengen*.
- Overeen, adv. II. 161, 12, *te zamen, met elkander*. Zie LSp. Gloss.
- Overgaen, ww. II. 167, 46, *overkomen*.
- Overhorich, adj. II. 79, 213, *ongehoorzaam*. Zie *Heim. d. Heim.* 218.
- Overlanc, adv. I. 120, 413, *lang geleden*.
- Overleden, ww. III. 12, 153, *voorbijgaan*; II. 130, 46, *overkomen, te boven komen*.
- Overouders, s. III. 65, 116, *voorouders*.
- Overspellen, ww. III. 67, 193, *verklaren*.
- Overste, adj. II. 120, 483, *bovenst.* Zie LSp., MLp. Gloss.
- Overzwemmen, Imp. z w a m, III. 93, 23, *overzwemmen*.
- Overtien, ww. Part. overtoghen, II. 118., 404, *overtrekken, bedekken*.
- Overwaer, adv. I. 72, 416, *passim, voorzeker, gewis*, Lat. *pro vero, vere*.
- Owi, int. I. 2, 23; 131, 221, *heluas*.

P.

- Paepscap, s. o. II. 179, 63, *priesterschap*.
- Paerlement, s. III. 24, 41, *twist, oorspronkelijk samenspreking*. Zie Huydec. op St. III. 393, LSp. Gloss.
- Paertie, s. v. III. 163, 194, *partij, geslacht*.
- Paghe, s. III. 83, 266, *paard*, Mhd. *page, phage*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* II, 1. 458, 475; *Brem. Nieuwers. Wtb.* III. 281.
- Payijn, s. in. III. 161, 124, *heiden*.
- Payment, s. o. I. 112, 84, *betaling, loon*.

- Pays, paise**, s. m. I. 29, 164; III. 64, 61, *vrede*.
Payselic, adv. III. 29, 2, *vreedzaam, in vrede*.
Palen, ww. II. 101, 35, *de grenzen, landpalen uitstreken*. Zie LSp. Gloss. op *pale*.
Palestene, s. m. II. 125, 677, *barensteel, tournooi-kraag*, Fr. *lambel*. In de heraldiek wordt deze figuur gebruikt om een wapen te breken, en b. v. door oudere zonen van een geslacht in het wapen aangenomen. Zie Rietstap, *Handb. d. Wapenk.* 135.
Pallas, s. o. I. 18, 86; III. 100, 226, *paleis*, Lat. *pallatium*.
Palleren, ww. III. 25, 96, *versieren*, Fr. *parer*, met de gewone wisseling der *l* en *r*. Zie *D. Doctr.* Gloss.
Palster, s. I. 4, 90, *pelgrimsstaf*. Zie Clignett, *Bijdr.* 173.
Panden, ww. — **upenen**, II. 101, 51, *van iemand (in bezit) verkrijgen*. Verg. *pant*.
Pant, s. m. I. 133, 291, *overlast, verdriet*; — **doen**, II. 96, 93, *schade toebrengen, overlast aandoen*. Zie Huydec. op *St.* I. 460, LSp. Gloss. enz.
Pant, s. m. II. 134, 207; III. 88, 78, *bezitting, schat*. Zie *Whp. Mart.* Gloss.
Pape, s. m. I. 7, 14; 99, 397; II. 131, 111, *priester; tes papen*, I. 8, 43, d. i. *te des papen huse*, even als in het Eng. *at the priest's*.
Papelijc, adj. II. 131, 117, *priesterlijk*.
Parc, s. o. I. 3, 52, *afgesloten ruimte*; I. 120, 400, *strijdperk*. Zie *Rein.* Gloss.
Pareren, ww. I. 84, 394; II. 71, 21, *versieren*.
Part, s. II. 183, 47, nog op de Latijnsche scholen *partes* genoemd, dus eigenlijk de *taalkundige ontleding*, en meer bij uitbreiding, *spraakkunst*. Zie LSp. Gloss.
Parure, s. v. II. 160, 4, *tooi, versiersel*.
Pas, s. m. II. 65, 3, *bergpas*.
Passen, ww. II. 210, 147, *voegen, schikken*.
Pautenier, s. m. I. 118, 308, eigenlijk *hoerenlooper*, en in meer uitgebreiden zin *schoft, schavuit*.
Pavement, s. o. I. 111, 25, *vloer*.
Pederiere, s. m. I. 148, 31, *oorlogswerktuig om stee-*

- nen te werpen, blijde.* Zie Du Cange (Ed. Henschel) V. 229, i. v. *Petraria*.
- Peys, s. vrede.* Hem te peyse doen, III. 55, 334, *zich op zijn gemak zetten.*
- Peisen, peysen, ww.* I. 145, 324; II. 95, 66, *peinzen, uildenken*, Fr. *penser*, met uitvalling der *n*.
- Peistren, ww.* III. 48, 28, *weiden*, Fr. *paître*.
- Pelle, s. m.* I. 129, 125; 150, 8, *pelne*, I. 150, 27, *spreide, dekkleed*, gewoonlijk van kostbare zijden stoffen vervaardigd, Lat. *pallium*.
- Pelse, s. v.* I. 3, 70, *haar der huid.* Zie Rein. Glos.
- Penninc, s. m.* Derde —, II. 196, 200, 206, *interest waarbij men van elke 3 penningen een betaalde, dus interest van 33 $\frac{1}{3}$ pc.*
- Peryl, s. o.* II. 176, 15, *gevaar.*
- Perse, s. v.* II. 127, 771; 129, 12, *gedrang, strijd.*
- Persemen, ww.* II. 173, 73, *woekeren.* Zie Wap. Mart., LSp. Gloss. en de aldaar aangehaalde plaatsen.
- Persen, ww.* I. 158, 28, *drukken, belasten.*
- Pieren, ww.* I. 121, 454, *boeien.* Kil. *Piere*, *Pedica*, *laqueus quibus ferae capiuntur.*
- Pijlecheit, s. v.* III. 115, 165, *pijn, leed.*
- Pijnlic maken, III.* 107, 68, *pijnigen.*
- Pilaer, s. m.* I. 178, 459, *pilaar.* In den tekst staat verkeerdelijk *pilore*.
- Pilgherijm, philgherijn, s. m.* III. 184, 869, 872, 887, *pelgrim*, Fr. *pèlerin*, Lat. *peregrinus*.
- Pinceel, s. o.* II. 117, 382, *wimpel aan een lans.* De gewone edelen droegen *wimpels*, *pennoene* aan hunne lansen; de baanrotsen vierkante banieren. Zie Huydec. op St. III. 322.
- Pine, s. v.* I. 10, 142; 43, 190; II. 127, 772, *moeite, overlast, pijn.*
- Pinen, ww.* I. 12, 206; 28, 126; II. 204, 13, *moeite doen*; II. 46, 156, *zich bewegen naar*; I. 87, 32; 160, 104, *pijnigen, kwellen, lastig vallen.*
- Pingheringhe, s. v.* I. 112, 65; *borduursel.*
- Pinghierien, ww.* I. 112, 61, *borduren*, Lat. *acu pingere*.

- Pype, s. v. III. 404, 417, *fluit, schalmci*.
- Pipen, ww. Part. ghepepen, I. 167, 37; III. 87, 39, *fluiten*. Zie Huydec. Pr. I. 370.
- Plaesteren, ww. II. 201, 427, *pleisters op een wond leggen*, in de beteekenis van *modderen, transigeeren*.
- Plaintheit, s. v. I. 113, 212, *overvloed*, Eng. *plenty*. Zie LSp. Gloss.
- Plat, s. m. II. 170, 48, *slag, klap*. Zie Clignett, Bijdr. 189, Wap. Mart. Gloss.
- Plate, s. v. II. 111, 118; 119, 461, *borstplaat van het harnas*.
- Plattelinghe, adv. III. 8, 260, *plat*.
- Plecht hebben van iets, II. 202, 440, *naar recht tot iets verbonden zijn*. Zie Van den Lev. o. Heren Gloss., LSp. Gloss. op plechten.
- Pleghe, s. II. 198, 300, *gewoonte*.
- Pleggen, ww. met den gen. der sielen —, I. 5, 146, *voor zijne ziel zorgen*; siere seden —, I. 14, 305, *zijn gewoonte opvolgen*.
- Pleggen, ww. met den gen. en acc. Imp. plach, Part. gheploghen, II. 57, 328; 171, 70; III. 69, 79, *doen, gewoon zijn*.
- Plein, s. o. II. 157, 78; 204, 22, *veld, vlakte, plein*, Fr. *plaine*.
- Plein, adv. II. 62, 184, *duidelijk*; int pleyne, II. 106, 227, *in het openbaar*.
- Pleteren, ww. III. 154, 31, *plassen, ploeteren*.
- Pletten, ww. II. 99, 208, *verpletteren*.
- Plien, ww. met den gen. Imp. plach, Part. gheploghen, II. 16, 164; 104, 141; III. 27, 155, *plegen, gewoon zijn, doen*. Zie LSp. Gloss. Over plien, I. 20, 144, zie de Aanteekening.
- Plume, s. I. 14, 289, *pluim, veer, striken van den plumen*, III. 69, 74, *pluimstrijken, vleien*. Zie Wap. Mart. Gloss. op plucken.
- Poent. Te poente, I. 82, 338; 127, 48; II. 117, 387, *tot op een punt, op een prik, en van daar juist, naar den eisch, naar behooren*. Zie LSp. Gloss.
- Poert, port, s. v. I. 102, 322; II. 101, 44, *stad*.

- Poghen, ww. I. 173, 273, *streven, moeite doen*. Zie LSp. Gloss.
- Point, s. II. 182. 9; 212, 246, *punt, geschikt tijdstip*.
- Pointelijc, adv. II. 182, 20, *punt voor punt, stipt, naar behooren*. Zie LSp. Gloss.
- Poitevin, s. III. 37, 223, *een kleine munt in Poitou geslagen*. Zie Roquefort. Gloss. II. 372. In het algemeen een *kleinigheid*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 75, 488.
- Pol, s. m. *minnaar*, — her Jan, III. 191, 52, *hoorndrager*. Deze uitdrukking is wellicht aan de een of andere klucht ontleend, en tot een spreekwoord geworden, waarvan ons de zin is ontgaan. Dergelijke slachtoffers worden in de Rose gezegd tot Sint Arnouds gilde te behooren.
- Polument, s. o. II. 72, 66, *pap, brei*, Lat. *pulmentum*.
- Pongijs, s. o. II. 124, 663, *strijd*, verbasterd uit het Lat. *pugna*. Zie Huydec. op *St.* II. 504.
- Porprijs, l. s. 110, 14, *omvang, omtrek*, OFr. *porpris*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 140.
- Porren, ww. intr. I. 27, 71, *gaan, zich voort maken, op marsch gaan*; trans. II. 35, 67; 50, 84, *aanzetten*. Zie Huydec. op *St.* II. 399 en 585.
- Porsse, s. v. I. 119, 369; II. 64, 51, *gedrang*.
- Porter, s. m. I. 64, 83; 147, 18, *burger, stedeling*.
- Portwerder, s. m. I. 167, 1, *portier, bewaker der poort*.
- Potevin, s. III. 22, 212, *een kleine munt*. Zie op poitevin.
- Praieel, s. I. 32, 78, *vlakke, grasperk*, Fr. *préau*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 109.
- Predicade, s. v. II. 176, 50, *predikatie, prediking*.
- Predicare, s. m. II. 102. 76; III. 23, 23, *predikheer, Dominicaan*. Zie LSp. Gloss.
- Prelatie, s. v. II. 104, 144; 165, 35, *prelaatschap*.
- Prenden, ww. Imp. prant, Part. ghepronden, I. 5, 117; 9, 113, *aangrijpen, rooven*, Fr. *prendre*. Zie Huydec. op *St.* II. 347, LSp. en MLp. Gloss.

- Prijs**, s. m. I. 23, 282; 171, 184; III. 95, 37, *roem, lof*. Van **prise**, adj. gebruikt, I. 111, 29; II. 124, 672; III. 112, 70, *voortreffelijk, van waarde*. Zie LSp. Gloss.
- Prime**, I. 4, 103, *morgengebed*, eigenlijk *de tijd der hora prima*, in de R. K. kerk de dienst die's morgens te zes uur werd gevierd. Zie Huydec. op *St.* II. 496, LSp. Gloss.
- Primetijt**, s. v. I. 62, 4, *de tijd der hora prima*, 's morgens om zes uur.
- Prioreit**, s. v. I. 13, 272, *klooster*, Fr. *prieuré*.
- Prochiaen**, s. m. II. 193, 97, *parochiaan*, lid eener gemeente, eener parochie.
- Prochipape**, s. m. II. 193, 95; III. 63, 24, *priester eener parochie, van een kerspel*.
- Proces**, s. m. II. 54, 231, *loop, gang*.
- Proest**, s. m. II. 129, 23, *proost*, Hd. *Probst*, Lat. *praepositus*.
- Proeven**, ww. intr. I. 48, 371, *ondervinden*; trans. I. 45, 273; 160, 119, *de proef nemen, bewijzen*, II. 127, 760; 192, 65, *onderzoeken*; II. 76, 71; 121, 547, *op de proef stellen*. Zie LSp. Gloss.
- Prohemium**, s. o. II. 182, 25, *proemium, inleiding*.
- Pront**, s. II. 130, 72, *schat*. Zie Wap. Mart. Gloss.
- Properlike**, adv. I. 115, 191, *nauwkeurig*.
- Prosint**, s. o. III. 164, 231, *geschenk*. Zie Clignett, *Bijdr.* 323.
- Provaetse**, s. v. I. 119, 339, *dapperheid*, even als
- Proveche**, s. v. I. 85, 460, *dapperheid*, Fr. *prouesse*.
- Proven**, ww. I. 59, 253; 94, 198; III. 38, 296, *be-proeven, de proef nemen*.
- Provende**, s. v. II. 105, 170; 173, 41, *kerkelijk inkomst*, Lat. *praebenda*.
- Provenden**, ww. II. 174, 101, *van kerkelijke inkomsten voorzien*.
- Provisoer**, s. m. III. 63, 37, *groot vicaris*, een hooge kerkelijke bediening. Zie Du Cange (Ed. Henschel) V. 494.
- Pulment**, s. o. III. 114, 156, *pap, brei*. Zie Clignett, *Bijdr.* 192, *Lev. v. S. Chr.*, 204.

- Pulveren, ww. II. 38, 75, *tot poeder stampen*.
 Pumeghernaet, II. 72, 69, *granaatappel, pomme Grenade*. Zie *Heim. d. Heim.* 386.
 Pupeide, s. v. II. 37, 47, *pip*, eene ziekte van vogels, Kil. *Pipeye*, Fland. *Pipuita*, *gallinarum morbus*.
 Purgieren, ww. I. 101, 463, *zuiveren*.
 Pusoen, s. II. 73, 99, *drank*, Zie Huydec. op *St.* II. 547.
 Pute, s. v. I. 181, 575; III. 168, 363, *hoer*, OFr. *pute*, MLat. *pula*, *putena*. Over de afleiding van *putto*, knaap, *putta*, meisjes, en bij uitbreiding liederlijke vrouw, zie Diez. *Etym. Wtb.* 275, Du Cange (Ed. Henschel). V. 525.
 Puterkint, s. o. I. 44, 233, *hoerenkind*.
 Putertiere, adj. II. 105, 168, *verachtelijk, gemeen, liederlijk*.
 Putesone, s. m. III. 187, 972, *hoerenzoon*.

Q.

- Quaet, s. m. II. 156, 63, *lafaard, ellendeling, booswicht*; mv. *quadien*, III. 81, 180. Zie LSp. Gloss.
 Quaet, adj. Quaden dach hebben, met den gen. III. 107, 53, eene verwensching; in den zin: *dat zal u opbreken, dat zult gij bezuren*.
 Quanchuijs, adv. II. 194, 156, *kwansuis*. Even als het volgende woord bezigde men deze uitdrukking, als men wil te kennen geven, wat de persoon, van wien men spreekt, bij zich zelve dacht, dus: *als wilde hij zeggen, als dacht hij bij zich zelve*. Zie LSp. Gloss., doch vooral Dr. de Jagers, *Arch.* I. 72.
 Quans, adv. II. 195, 184, *kwansuis*, even zoo als —, II. 202, 473.
 Quareel, s. o. I. 128, 99; II. 112, 165, *pijl*, Kil. *Pilum catapultarium*, Ang. *quarel*.
 Quartier, s. o. II. 120, 485, *kwartier* van een wapenschild.
 Queck, adv. III. 87, 20, *levendig*; doch hier duidt het de onophoudelijke beweging aan; even als *hop*, *hop* en anderen. Het s. *quic* beteekent *klein vee*, en het

- adj. *kwik* is nog over in *kwiksilver*, *kwikstaart*. Zie Huydec. op *St.* II. 556, Dr. de Jager, *Versch.* 293, *Taalgids*, III. 193, enz. enz.
- Queyncken, ww. III. 102, 43, *schitteren*, *blinken*.
- Queken, ww. II. 104, 158, *verplegen*.
- Queken, ww. III. 102, 30, *vroolijk zijn*. Zie *Taalgids*, III. 202.
- Quelen, ww. III. 11, 97; 20, 103; 94, 293 *kwijnen*, *lijden*, *treuren*. Hetzelfde als
- Quellen, ww. I. 92, 104; II. 6, 177, *lijden*. Zie Huydec. *Pr.* II. 456, MLp., LSp. Gloss.
- Quene, s. v. II. 73, 114, *vrouw*, *getrouwde vrouw*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 171, en in het breede mijn opstel *Over de namen der Vrouw bij den Germaan*, in de *Vrije Fries*, N. R. IV. 78 vlgg.
- Quaste, s. v. I. 73, 444, *onderzoek*.
- Questeert, s. m. II. 194, 120, *bedelmonnik*, Fr. *quêteur*, van het Lat. *quaestor*. Zie Du Cange (Ed. Henschel) V. 540, c. 4, en 538, a.
- Quetsen, ww. intr. III. 152, 31, *schade lijden*, *breken*.
- Quiste. Te — gaen, II. 100, 8, *verloren gaan*. Zie LSp., *Wap. Mart.* Gloss.
- Quite, adj. met den gen. of met de praep. *van*, I. 3, 73; 49, 412, *kwijt*, *vrij*; — worden, passim. *van iets bevrijd*, *ontslagen worden*.
- Quiten, ww. I. 51, 514; — jeghen enen, I. 62, 20, *kwijten*, *betalen*, *voldoen*; hem — in enen, III. 10, 59, *iemand betalen*, *zich jegens iemand kwijten*; II. 58, 22; III. 54, 281, *verlossen*, *bevrijden*, *kwijt maken*. Zie LSp. Gloss.

R.

- Raden, ww. III. 21, 147, *door goeden raad voorkomen*.
- Raet, s. m. — hebben, met den gen. I. 21, 228, *helpen*, *bijstaan*; te rade worden, met den gen. II. 137, 6, *besluiten*. Zie *Rein.*, LSp. Gloss.
- Racghijn, adj. III. 129, 13, *met spinragen voorzien*, *verschimmeld*?

- Ragen, ww. II. 158, 35, *uitsteken*, Hd. *ragen*.
- Raye, s. II. 173, 56, *straal*, Kil. *raeye*, i. *radie*, Radius. Zie LSp. Gloss.
- Ramp, s. m. I. 23, 287, *ongeluk*.
- Ranke, s. v. I. 44, 236, *tak*, Hd. *Ranke*.
- Ranten, ww. II. 176, 2, *spreken*.
- Rasc, adj. I. 116, 236, *sterk*. Zie Rein. Gloss.
- Raste, s. v. II. 15, 99; 128, 793; 168, 54; III. 111, 13, *rust*. Zie LSp. Gloss.
- Rasten, ww. III. 117, 5, *rusten*.
- Rate, s. II. 43, 35, *honigraat*.
- Rebbe, s. III. 51, 167, *rib*.
- Recht, s. o. Van rechte, II. 182, 38, *naar eisch*, *naar behooren*. Zie LSp. Gloss.
- Recht, adv. I. 103, 548; II. 85, 167, *juist*.
- Rechten, ww. II. 112, 158; III. 59, 503, *oprichten*, *opheffen*.
- Rechte voort, adv. III. 106, 19, *regelrecht*, *rechtstreeks*.
- Rede, s. m. II. 39, 105; III. 37, 247, *koorts van riden*, *sidderen*, *rillen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 46, Huydec. op *St.* II. 147, 571, Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 1, 698.
- Reden, ww. I. 180, 523, *in gereedheid houden*.
- Reefter, s. o. II. 175, 39, *eetzaal*, Lat. *refectorium*.
- Reep, s. m. I. 44, 235, *touw*.
- Reeren, ww. II. 98, 177, *brullen*, Kil. *Boare*, *mugire*, Eng. *to roar*, Hd. *rören*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 127.
- Regneren, ww. II. 191, 7, *heerschen*. Zie MLp. Gloss.
- Reyden, III. 79, 95, *gereed maken*. Zie MLp. Gloss.
- Reyen, ww. II. 149, 42; III. 35, 164, *dansen*.
- Reimeren, ww. II. 75, 43, *op rantsoen stellen*, *brand-schatten*, van het Lat. *redimere*. Zie LSp. Gloss.
- Reinardie, s. v. II. 104, 151, *sluwheid*, *listige streek*.
- Reinen, ww. II. 92, 410, *regenen*, Eng. *to rain*. De *g* is evenzeer weggevallen in *zeil*, *dweil*, voor *zegel* en *dwegel*. Zie Clignett, *Bijdr.* 106, LSp. Gloss.

- Reken, ww. III. 84, 310, *schrappen*, Eng. *to rake*, Fr. *racler*. Zie LSp. Gloss.
- Reken, ww. III. 119, 48, *herstellen*, Kil. *reparare*, *reficere*.
- Recke, s. m. II. 5, 154, *held*, *krijgsman*, Mhd. *recke*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 4, 592.
- Recke, s. II. 96, 84, *kleederenek*.
- Religioen, s. II. 102, 79, *geestelijke orde*.
- Rengnieren, ww. I. 165, 295, *regeeren*, *besturen*.
- Rent, s. o. II. 177, 9, *rund*, *os*, als zinnebeeld van domheid. Zie Wap. Mart., LSp. Gloss. op *rint*.
- Rente, s. v. I. 122, 486; II. 24, 50; 75, 39; 105, 177, *inkomst*, *rijkdom*.
- Rentvleesc, s. o. I. 9, 94, *rundvleesch*.
- Repas, s. o. III. 95, 28, lees *trepas*, *veer*, *plaats waar men overgaat*, vooral over een water. Zie MLp. Gloss.
- Rese, s. v. I. 143, 248; 156, 116, *reis*, *tocht*.
- Respijt, s. III. 65, 108, *uitstel*, *vertoef*, OFr. *respit*, Lat. *respectus*. Zie Rom. der Lorr., LSp. Gloss. enz. III. 52, 225, *leze men despijt*, *verdriet*.
- Resten, ww. I. 78, 184; 90, 30, *rusten*.
- Restoor, s. II. 202, 472, *teruggave*, *restitutie*.
- Rete, s. II. 101, 39, *honigraat*.
- Reume, s. II. 37, 37, *verkoudheid*, *rheuma*.
- Ribaud, s. m. I. 118, 307, *schelm*, *deugniet*. Zie Clignett, *Bijdr.* 162, Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 126.
- Ridder, s. m. I. 83, 348, *paard*, een der stukken van het schaakspel.
- Ridderleken, adv. II. 121, 545, *ridderlijk*.
- Riden, ww. II. 198, 306, *gerekend worden?* Wel gereden, II. 116, 332, *van een goed paard voorzien*, Fr. *bien monté*.
- Riden, ww. II. 32, 86, *paren*, Kil. *rijden*, *berijden*, *bespringhen*. Salire, *inire femellam*.
- Riedde, II. 51, 96, lees *reidde*, van *reiden*, *toebereiden*, *voorzien*.
- Riem, II. 196, 220, *gordel*, met *silveren gespen* en *beslag*.

- Riemer, s. II. 11, 386, *roeiriem*.
- Ries, adj. I. 123, 514; 143, 250, II. 17, 173, *dwaas*, *lichtzinnig*. Zie Huydec. op *St.* I. 166, *Heim. d. Heim.* 324.
- Riesen, ww. I. 144, 282, *dwaas handelen*.
- Rijf, adv. I. 151, 60, *wijd*. Zie LSp. Gloss.
- Rijs, s. o. mv. *risere*, III. 87, 21; 111, 5. *takjen*.
Zie MLp., LSp., *Rein. Gloss.*, *Spec. de Velth.* 124.
- Rike, adj. I. 18, 112; 27, 74, *machtig*, *aanzienlijk*.
- Rinc, s. m. I. 17, 48; II. 156, 29, *kring*.
- Ringhen, ww. III. 104, 99, *worstelen*, *streven*, *trachten*, Kil. *luctari*, *colluctari*.
- Rinnen, ww. part. *geronnen*, II. 38, 89, *stollen*, *tot een vaste zelfstandigheid verkoken*.
- Rive, adv. III. 104, 99, *ruim*, *rijkelijk*, *zonder schroom of aarzelen*. Zie rijf.
- Riveel, s. o. I. 16, 6; II. 173, 75; III. 83, 260; 189, 2, *blijdschap*, *vreugde*, veelal verbonden met *driven*, in de beteekenis van *lustig*, *vroolijk zijn*. Zie Clignett, *Bijdr.* 303.
- Rivire, s. v. I. 126, 22, *jachtperk*, II. d. *Rivier*, OFr. *rivière*. Varen in rivieren is vooral op de *vogeljacht* gaan. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 120.
- Rock, s. I. 83, 349, *kasteel*, een der stukken van het schaakspel.
- Roeder, s. o. III. 85, 356, *roer*. Zie *Wap. Mart. Gloss.*
- Roeken, ww. Imp. *rochte*, I. 12, 225; 32, 60; II. 13, 23, *zich bekommeren*, *zich bekreunen om iets*. Zie LSp. Gloss.
- Roem, s. II. 131, 97, *grootspraak*, *gebluf*.
- Roeren, ww. III. 63, 46, *bewegen*, *roeren*, *han'ceeren*; III. 71, 40, *aanroeren*, *vermelden*; II. 3, 69, *bewegen*, *overreden*, *bepreten*. Zie LSp. Gloss.
- Roest, s. II. 37, 35, *hok*, *kooi*, Kil. *Roest*, Fland. i. *hinnen-kot*. *Gallinarium*, *sedile avium*.
- Roke, s. v. I. 130, 158, *rots*, Fr. *roche*. Zie Huydec. op *St.* I. 551.
- Roken, ww. onpers. met den *geu.* I. 107, 719, *bekommen*.
- Rockenen, ww. III. 90, 156, *berokkenen*.

- Ronnen, ww. I. 160, 122; II. 87, 242, *loopen*.
- Root, adj. I. 112, 58, *rood*, een zeer gewoon epitheton van *goud*. Het rosachtige, donkere goud was in de middeleeuwen zeer geliefd.
- Rosside, s. o. II. 109, 68; 118, 421, *paard*.
- Rote, s. I. 162, 179, *hoop*, *schaar*.
- Rouc, s. III. 124, 13, *kraai*, nog in het Landfriesch onder dien naam bekend.
- Rouken, ww. met den gen. I. 32, 57; II. 75, 46, *zich bekommeren om iets*; onpers. II. 209, 97; III. 123, 7, *kunnen schelen*.
- Rudaris, s. m. II. 62, 187, *stommerik*, *domoor*, Lat. *rudarius*, van *ruut* afgeleid. Zie *Wap. Mart. Gloss*.
- Rude, s. II. 40, 166, *ruïng*, *verwisselen van veeren bij vogels*.
- Rueel, s. o. II. 112, 164, *straat*, Fr. *ruelle*.
- Rucken, ww. met den gen. III. 92, 204, *zich bekommeren om iets*.
- Rueren, ww. II. 110, 95, *zich bewegen*, *zich te weer stellen*; II. 205, 78, *in beweging brengen*.
- Ruire, s. m. II. 130, 55, *bewoner van de oevers der Roer*. Zie Willems op *Heelu*, 222.
- Rumen, ww. I. 96, 252, *ontruimen*, *verlaten*; sire straten —, III. 14, 217, *zijns weegs gaan*. Zie LSp. en MLp. Gloss.
- Runen, ww. II. 76, 75; III. 69, 75, *fluisteren*, *in het geheim spreken*, Hd. *raunen*. Zie LSp. Gloss.
- Rure. In — maken, III. 36, 197, *in-beweging brengen*. Zie LSp. op *roere*.
- Ruren, ww. II. 187, 209, *aanroeren*, *van iets spreken*. Zie MLp., LSp. Gloss.
- Rusten, ww. II. 210, 158, *tot rust brengen*, *doen rusten*. Zie LSp. Gloss.
- Rute, s. II. 125, 676, *ruit*, Fr. *losange*, eene figuur in de wapenkunde. Zie Rietstap, *Wapenk.* 140.
- Ruten, ww. II. 46, 137, 139, *met gegons vliegen*. Zie op *gheruit*.
- Ruut, adj. III. 62, 185, *ruw*, *onbeschaafd*, *dom*, Lat. *rudis*. Zie Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* IV. 83.

S. Z.

- Sabel**, s. II. 105, 197, *zwart* De naam dier kleur in de heraldiek.
- Sachten**, ww. *verzachten*. *Ghesacht* sijn, met den dat. pers. III. 7, 248, *tot bedaren komen*. Zie Maerl. *Rijmb.* Gloss. Over III. 146, 52, zie de Aanteekening.
- Saecht**, adj. III. 149, 24, *zacht*, *gerust*.
- Saen**, adv. I. 7, 12, *passion*, *terstond*, *spoedig*, Eng. *soon*.
- Saet**, s. *Niet een* —, II. 94, 25, *geen zaadjen*, *geen zier*, *volstrekt niets*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 93.
- Sage**, s. v. I. 131, 198, *sprookjen*; *sonder* —, I. 78, 181; II. 56, 325, *in waarheid*, *gewis*, een gewone verzekeringsformule.
- Saghe**, s. I. 4, 113, *lafaard*. *ellendeling*, Mhd. *Zage*. Zie Rein. Gloss. en vooral Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 834.
- Saghen**, ww. I. 148, 154, *zeggen*, *verhalen*. Zie LSp. Gloss.
- Saken**, ww. II. 27, 168, *grijpen*, *slepen*, *tot zich trekken*. Zie Dr. de Jager, *Arch.* II. 131.
- Sack**, s. m. *Enenden* — *gheven*, III. 94, 291, *zich van iemand ontslaan*, bepaaldelijk van een vrijer. Zie Dr. Halbertsma, *Naoogst*, I. 196, over den oorsprong dezer benaming en het daarmee in verband staande gebruik.
- Sale**, s. v. I. 159, 85; II. 109, 45, *zaal*, *hof*.
- Zale**, s. v. II. 169, 112, eene gewone uitdrukking voor Maria's *schoot*. Zoo ook *Sp. H.* I. 308 (N. U.):
Die edele *zale*, daer God in lach.
Zie *Wap. Mart.* Gloss.
- Salich**, adj. III. 90, 157, *gelukkig*. Zie MLp. Gloss.
- Salich cruut**, II. 40, 163, *salie*, Lat. *salvia*, Fr. *sauge*. Lees met de var.: van *saclien*, *crude* Zie Bormans, *Nat. Bl.* I. 319
- Saluut**, s. o. I. 169, 111, *groete*; I. 165, 306, eig. *redding*, hier *redmiddel*. Zie Raynouard, *Lex. Rom.* V. 146, n°. 9.
- Sambuwe**, s. I. 60, 278, *paardendek*, *dekkleed*, Ro-

- quef. Gloss. II. 614, *Sambue*, housse d'une selle de cheval, harnois.
- Sameninghe, s. v. I. 180, 324, *bijeenkomst, vereniging*.
- Samenlinghe, II. 127, 777, *vijandelijk treffen*.
- Samijt, samite, s. o. I. 60, 289; 98, 354; 150, 29; II. 121, 318, *fluweel*, IId. *Sammt*.
- Sanden, ww. III. 79, 102, *zenden*.
- Sant, s. o. II. 117, 365; 151, 26, *strijdperk*.
- Zant, s. o. III. 95, 31, *strand*.
- Sap, sape, s. o. II. 40, 164, *sap*.
- Sat, adj. I. 9, 103; 114, 135, *verzadijdl.* Zie Clignett, *Bijdr.* 369.
- Saten, ww. Part. ghesat, II. 205, 76, *zetten, stellen*; III. 79, 129, *zetten, bepalen*; hem —, III. 75, 176, *zich zetten tot iets*; jeghen enen —, II. 133, 196, *met iemand een vergelijk treffen*, hier bepaaldelijk om zich los te koopen. Zie Willems op *Heelu*, 227, LSp. Gloss.
- Saut, s. o. I. 133, 284, *soldij*.
- Schacht, s. II. 117, 381, *lans*.
- Scaec, s. o. I. 84, 409, *schaakspel, schaakbord*.
- Scaecman, s. m. I. 22, 238, *roover, dief*.
- Scaerden, ww. II. 66, 19, *schaarden verkrijgen*.
- Scaert, s. II. 103, 95, *schaarde*, kerf of breuk in een snijdend werktuig. Zie LSp. Gloss.
- Scaffen, ww. III. 74, 144, *bezorgen, bewerken*.
- Scaker, s. m. III. 17, 5, *roover*.
- Scakier, s. I. 82, 334, *schaakbord*.
- Scalc, s. m. II. 45, 122, *dienaar*, hier worden de *werkbijen* bedoeld.
- Scalc, adj. II. 166, 72, *boos, bedriegelijk, slecht*. Zie *Rom. d. Lorr.*, LSp. Gloss.
- Scalkelike, adv. II. 44, 78, 79, *als knechten*.
- Scalcheit, s. v. II. 105, 170, *boosheid*.
- Scalt, zie op Scelden.
- Schamel, adj. III. 92, 215, 223, *zedig, ingetogen*; scamelende milde, III. 64, 71, *ingetogen en matig voor zich zelven, mild jegens anderen*. Zie LSp. Gloss.

- Scamelbete, s. v. I. 111, 27, *gevoel van schaamte, eerbaarheid.*
- Scamelike, adv. II. 10, 350; III. 10, 61, *beschaamd.*
- Scamp, s. m. I. 8, 80, *smaad, smadelijke bejegening*; Sonder —, I. 45, 274; 51, 484, *zonder smaad, in alle eer, niet veel meer dan een stoplap.* Zie *Rom. d. Lorr. Gloss.*, Dr. de Vries. *Brief aan Dr. Jonckbloet*, 30.
- Scamonia, s. v. II. 38, 73, *scammonia*, een soort van *convolvulus*. Zie *Dodonaei Cruydt-Boeck*, 640.
- Scharp, adj. III. 87, 8, *scherp.*
- Sceden, tr. en intr. ww. Imp. *sciet*, I. 7, 3; 16, 1; III. 4, 6, *schelden, vertrekken*. II. 100, 7, *storten, uitgieten*, (van 't lichaam scheiden) Hd. *ausscheiden*.
- Sceiden, ww. I. 21, 202, *scheiden, beslissen.*
- Sceernnen, ww. I. 85, 449, *schertsen.*
- Scelden, ww. Imp. *scout, scalt, scolde, sculde*, Part. *ghescouden*, I. 122, 469; 142, 223; II. 57, 329; 147, 377; 179, 89; III. 71, 38, *berispen, bestraffen*, doch ook in den tegenwoordigen zin van *uitschelden, smadelijk berispen*. *Scelse*, III. 26, 132, voor *scelde se*. Zie *LSp. Gloss.*
- Sceldech, adj. I. 106, 669, *schuldig, verschuldigd.*
- Schelt, s. o. II. 112, 177, *schild.*
- Schem, s. III. 72, 74, *schim.*
- Scemereren, ww. I. 112, 59, *schitteren.*
- Scenden, ww. Part. *ghescant*, II. 96, 101; 108, 31, *in het ongeluk storten, verderven.* Zie *LSp. Gloss.*
- Scepen, ww. II. 145, 296, *scheepgaan.*
- Sceppen, ww. Part. *ghescepen*, I. 150, 22, *maken, vervaardigen*. Na dattet dus *ghescepen es*, II. 75, 33, *naar dien het er dus mee staat.* Zie *MLp.*, *LSp. Gloss.* enz.
- Sceppenesse, s. v. II. 34, 51, *houding, gestalte.*
- Sceppersse, s. v. I. 158, 27, *scheepster.*
- Sceren, ww. doch doorgaans subst. gebruikt, II. 63, 217, *spot, gekheid*, in den dat. *scerne, scheerne*, I. 172, 214; II. 130, 58; III. 32, 37. Enen te *scerne driven*, II. 19, 277, *iemand voor den gek*

- houden, den spot drijven met iemand.* Zie Clignett, *Bijdr.* 10, 93, LSp. Gloss.
- Scerf**, s. o. II. 48, 224, *aarden pan, pot*, Mhd. *scherbe*, topf. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 2. 159, Frisch, *Teutsch. Lat. Wtb.* II. 174, b. *Scherbe* sagt man auch von einigen ganzen gefässen, sonderlich irdenen, *Garten scherbe*, vas testaceum. *Blumen scherbe*, vas ad florum plantationem in horto.
- Schermenslach**, III. 145, 22, *houw, slag van een vechter*, Kil. *schermslag*, Ictus gladiatorius, Fr. *coup de maître*.
- Scicht**, s. o. I. 128, 93, *pijl*.
- Schiere**, adv. I. 43, 194, *schielijk, aanstonds*.
- Schierheit**, — *eden*, s. v. II. 118, 407, voor *chierheit, sierlijkheid, schoonheid*. De uitdrukking *vol schierheden* is niet veel meer dan een stoplap.
- Scijn**, s. m. I. 71, 377, *schijnsel*; III. 95, 56, *schijn, aangenomen gedaante of houding*. In — *sijn*, II. 122, 577, *blijken*.
- Scilt**, s. o. III. 17, 9, *schild*.
- Schimp**, s. m. III. 89, 114, *scherts, spot*. Zie MLp. Gloss.
- Schinden**, ww. Part. *geschint*, III. 168, 362, *verderven*. Zie over den zwakken vorm *gescint en ghescant* uit *geschent*, LSp. Gloss.
- Scinen**, ww. *in*et den dat. I. 158, 36; II. 62, 190, *blijken*. Zie Huydec. op *St.* II. 168.
- Scinkel**, s. II. 41, 197, *been*.
- Scoe**, s. m. I. 94, 195; II. 125, 694, *schede*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 107.
- Scoenheit**, s. o. III. 25, 93, 98, *tooi, sieraad*.
- Scoeren**, ww. II. 101, 46, *verscheuren, vernietigen*. Zie op *Scoren*.
- Scoffelture**, s. v. II. 127, 768, *nederlaag*. Zie op *Scofferen*.
- Scofferen**, *scoffiren*, ww. I. 93, 152, *geheel en al verslaan*; II. 110, 83; III. 160, 90, *verslagen, ont-hutst, verlegen maken*. Van het OFr. *desconfire*, MLat. *disconficere*. Zie Huydec. op *St.* II. 196, LSp. Gloss. enz.

- Scoien, scoyen I. 143, 239, *aantrekken* van schoenen; hem —, III. 44, 515, *zich schoeien*.
- Scole, s. v. I. 168, 78; II. 72, 86. *eene menigte van gelijksoortige voorwerpen*, hier van korven en vogels. Thans is de uitdrukking *een school visschen* nog bekend. Die helsce —, I. 158, 34, *de helsche verzameling*. Zie *Hor. Belg.* III. Gloss.
- Sconfelture, s. v. I. 120, 382, *strijd*.
- Sconfieren, Hem —, ww. II. 212, 220, *zich schamen, beschaamd worden*.
- Scop, s. m. I. 130, 156; III. 58, 465, *spot*. Sonder —, II. 112, 174, *zonder spot*, dus *naar waarheid*, eene bloote verzekeringsformule. Zie LSp. Gloss.
- Score, s. v. III. 44, 534, *scheur*.
- Scoren, ww. trans. en intr. Imp. *scorede*, I. 3, 56; 117, 263; III. 6, 183; 69, 63; 75, 177, *scheuren, verscheuren, verbreken, verwoesten*. Zie LSp. Gloss.
- Scouden, ww. II. 102, 87, *door kokend water dooden*, even als de *zwijnen*, Eng. *to scald*.
- Scout, zie op Scelden.
- Scout, s. v. plur. *scoude* en *scouden*, I. 172, 234; II. 146, 333; III. 52, 221; 74, 130, *schuld*, Van rechter —, II. 146, 348, *naar rechtmatige verplichting, volgens billijke schuld*. Dies nooit *scout en ghewan*, II. 184, 98, *die er nooit schuld aan had, die nooit iets had bedreven om die eer te verdienen*. Zie LSp. Gloss.
- Scouwen, s. v. I. 194, 154, *gezicht, verschijning*.
- Scouwen, ww. I. 97, 300, *zien, aanschouwen*.
- Scouwen, ww. II. 193, 91, *schuwen*.
- Scraven, ww. I. 6, 180, *krabben*. Zie Clignett, *Bijdr.* 336.
- Screyden, ww. I. 142, 206, *schreien*.
- Srien, ww. Imp. *scree*, II. 8, 270, *schreeuwen*.
- Screme, s. III. 49, 93, *schram*.
- Scrifture, s. v. II. 166, 3; 183, 59; *wijsheid in geschriften, geschrift*.
- Scricken, ww. I. 136, 394, *aanbreken*. Zie Dr. de Vries, *Nul. Taalz.* 106.

Scricken, ww. I. 170, 145, *terugdeinzen*.

Scrine, s. II. 145, 294, *kist*, Lat. *scrinium*. Zie LSp. Gloss.

Scrinken, ww. II. 154, 58, *in het nauw brengen, in het ongeluk storten*. Bij Kil. is *schrincken*, *contrahere*, *retrahere*, waarschijnlijk verwant met het Hd. *Schrank*, en het daarvan afgeleide *beschränken*, *insperren*. Zie Graff, VI. 582; Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 2, 202. Een gewone term van verwensching, zie *Rom. v. Limb.* Gloss.

Seroden, ww. II. 198, 305, *snoeien*, Kil *Circumcidere nummos, accidere monetam*.

Scuette, s. III. 130, 20, *schotel*.

Schulde, s. III. 88, 63, *schuld*.

Sculdech, adj. I. 95, 243, *verplicht*.

Scuren, ww. III. 34, 117, *schuren, borselen*.

Scutte, s. m. II. 112, 163, *schutter, boogschutter*.

Sechgenen, seggenen, ww. I. 22, 242; 55, 67, *zegenen*, door het teeken des kruises te maken. Zie LSp. Gloss.

Secte, s. v. II. 99, 197, *aanhang*.

Seder, adv. II. 122, 585, *sedert, naderhand*.

Zeem, s. II. 2, 23, *honigzeem*.

Seer, s. o. I. 40, 21; 167, 21; III. 12, 137; 43; 459, *verdriet, droefheid*.

Zeeusch, adj. III. 130, 37, *zeeuwsch*.

Seynen, ww. II. 88, 277, *zegenen*.

Seker, adj. I. 111, 23; II. 55, 267; 149, 37, *veilig*, met den gen. I. 49, 420; II. 178, 60, *verzekerd*.

Sekeren, ww. trans. III. 10, 39; 11, 103, *zich ver- loven met*. Zie Huydec. op *St.* III. 416.

Sekerhede doen, I. 46, 290, *de plechtige verzeke- ring geven, de gelofte afleggen*.

Sekerlike, adv. I. 60, 296, *veilig*.

Selc, adj. met het ww. in enk. en meerv. I. 95, 238, *sommigen*, Fr. *un tel*. Zie LSp. Gloss.

Zelee, s. v. I. 171, 185, *zaal, hof*.

Selsen, adj. II. 159, 47, *vreemd, wonderbaar*. Zie LSp. Gloss. op *zelsien*.

Selsenheit — ede, s. v. II. 159, 42; 161, 37, *wonder*; II. 164, 2, 6, *wonderlijkheid*.

Selvere, II. 120, 487, denkelijk te veranderen in *selven*. Van *silver* kan hier geen sprake zijn, wel van *hetzelfde* (wapen).

Selverijn, adj. I. 98, 362, *silveren*.

Semmin leven, I. 43, 184, samengetrokken uit so helpe mi mijn leven, eene zeer gewone bevestigingsformule. Zie Huydec. op *St.* II. 471; *Hor. Belg.* V. 109; Grimm, *RA.* 895, *Gr.* III. 243.

Sen, s. m. voor Sin III. 53. 257, in de gewone uitdrukking daer sijn — toe drouch, *daar zijn wil naar gericht was*. Zie LSp. Gloss.

Senden, ww. part. ghesant, II. 148, 5, *zenden*. Zie LSp. Gloss.

Sere, adv. compar. seere, seerre, I. 118, 309; III. 39, 321, *hard*, *sterk*.

Serechheit, s. v. I. 145, 321, *droefheid*.

Seriant, serjant, s. m. I. 17, 43; 68, 242; 116, 233; II. 20, 323; 111, 124, *dienaar*, *dienstknecht*. Zie Clignett, *Bijdr.* 314; Huydec. op *St.* I. 18; *Hor. Belg.* III. 154.

Sericheit, s. v. I. 123, 496; II. 81, 12; 144, 290, *verdriet*, *droefheid*.

Serichlike, adv. II. 26, 104, *erbarmelijk*, *droevig*.

Sermoen, s. o. II. 132, 126, *preek*, *prediking*.

Setten, ww. I. 13, 249, *verordenen*, *opleggen*; in talen —, I. 181, 566, *aanspreken*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 82.

Si, vvw. met een telw. — sesse, I. 10, 144; — hondert, I. 127, 60; II. 123, 596, gelijk men thans zegt: *zij met hun zessen*, *met hun honderd*.

Si, s. v. II. 32, 115, *wijffen*.

Si, sij. Sonder —, III. 17, 8, *zonder gebreke*, *zonder bedenking*, *voorzeker*, een bloote verzekeringsformule. Zie Huydec. op *St.* II. 342; *D. Doctr.* Gloss., en vooral Dr. de Jager, *N. Arch.* I. 222.

Sich, zie op Sien.

Sidemeer dat, conj. I. 121, 441, *sedert*, *toen*.

Siecheit, s. v. I. 53, 18, *ziekte*.

Sieden, ww. Imp. soot, Part. ghesoden, II. 40, 135, 137; 41, 175; III. 72, 79, *koken*.

Sieghen, ww. I. 143, 246, *zien*.

Sielelesse, s. v. I. 6, 167, *zielmis*.

Sien, ww. 2 p. enk. Imper. sich, II. 96, 85, *zien*.
Zie Dr. de Jager, *Versch.* 197.

Sien, adj. compar. sienre, III. 34, 122, *schoon*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 54.

Siene, s. v. I. 90, 20, *gezicht*.

Sier, s. II. 44, 177, *wormpjes*, vooral die welke zich in de huid van mensch of dier plaatsen, Kil. *sicre*, acarus, teredo. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 118.

Sierheyt, — ede, s. v. II. 165, 53, 57, *sieraad*.

Sijn, ww. Part. ghesijn of ghewesen, passim.

Sille, s. v. III. 22, 191, *drempel*. Zie Huydec. op *St.* I. 525, 613.

Simpelbete, s. v. II. 78, 181, *eenvoudigheid*.

Symphonie, s. v. I. 153, 128, een soort van *lier*, ML. *symphonia*. Zie *Hor. Belg.* VI. 199.

Simple, adv. I. 130, 193, *eenvoudig*.

Sin, s. m., een woord van zeer ruime beteekenis, de zetel van *denken, gevoelen, willen, weten*, dus *hoofd en hart*, I. 138, 49; II. 179, 98, *verstand*; I. 138, 49; II. 179, 98, *verstand*; I. 46, 312, *gevoel, warmte, aandrang*; uut sinen sinne varen, I. 54, 62, *verbijsterd worden, zinneloos worden*; in allen sinnen, II. 109, 38; III. 32, 23. *in alle opzichten, geheel en al*. Zie LSp., MLp. Gloss.

Sinamoma, I. 152, 113, *kaneel*, Lat. *Cinnamomum*. Zie Dodonaei *Cruydt-boeck*, 1453.

Sindael, s. I. 128, 85, *zijden stof, taf.* Zie Huydec. op *St.* III. 323; *Rom. v. Limb.* Gloss.; *Du Cange* (Ed. Henchel) II. 270, i. v. *cendalum*.

Sinden, ww. Imp. sinde, Part. ghesint, I. 71, 161; II. 131, 83; 160, 87, *zenden*. Zie LSp. Gloss.

Singen, ww. Imp. sanc, I. 74, 10; II. 175, 31, *zingen*.

Singlatoen, s. I. 150, 27, *een kostbare oostersche*

- kleedingstof*, waaruit de opperkleederen werden vervaardigd. Zie Roquefort, *Gloss.* II. 552: *Siglaton*, *Habillement qui couvroit tout le corps, et qui étoit commun aux deux sexes; il prenoit son nom de l'étoffe avec laquelle on le faisoit.*
- Sinnicheit, s. v. III. 93, 256, *verstand, bedachtzaamheid*. Zie Huydec. op *St.* I. 1; MLp. *Gloss.*
- Sinopre, s. II. 121, 514, *groen*. Aldus wordt in de heraldiek deze kleur genoemd, waarschijnlijk naar de stad *Sinope*, waar ze vervaardigd werd.
- Sint, conj. III. 99, 212, *nu, daar*.
- Sintmeer, adv. III. 124, 15, *sedert, daarna*.
- Sisoen, s. o. III. 77, 50, *jaargetijde*.
- Sitole, s. v. II. 149, 54, *een zachtklinkend snaren-instrument*. Zie *Hor. Belg.* VI 199.
- Sitten, ww. Wel —, I. 63, 37, *welgelegen zijn*; III. 35, 150, *staan, voegen, passen*.
- Sitten, s. o. I. 74, 465; 155, 61; II. 153, 7, *zetel*. Zie *Rom. v. Limb. Gloss.*
- Slach, s. Alle slaghe, II. 72, 80, *slag op slag*.
- Slachten, ww. met den dat. III. 84, 307, *van hetzelfde geslacht zijn, gelijken*.
- Slaen, ww. Imp. sloech, slouch, slogen, Part. geslegghen, Imper. slach. I. 9, 116; 46, 306; II. 119, 434, *slaan*. Ook zeer gewoon om een beweging naar een plaats uit te drukken: — in, I. 14, 293, *zich driftig in iets begeven*; — in, I. 99, 389, *in iets neerkomen, er in slaan*; — met sporen, I. 22, 259; 125, 583; II. 119, 452, *spoorslags rijden*; — in den strijt, II. 123, 612, *zich ten strijde begeven*; — III. 59, 488, *rennen*; — in die oren, II. 66, 46, *de ooren treffen* — voer niet, II. 6, 173, *gering achten, in den wind slaan*. Trans. II. 110, 78, *opslaan*; — enen raet, I. 49, 435, *een plan beramen, beraadslagen*. Zie LSp. *Gloss.*, Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 81.
- Slavine, s. v. I. 4. 90, *pelgrimskleed*, MLat. *slavina*. Zie *Rein. Gloss.*
- Slecht, adj. I. 6, 172; 127, 45, *effen, glad*; III.

- 81, 208, *eenvoudig, oprecht*. Zie Clignett, *Bijdr.* 128. *Ned. Klass. I. (Leeuwend.) 9.*
- Slee, s. *gemeene pruim*; twee sleen, I. 430, 186, *iets, een zier*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 101.
- Sleyp, s. m. II. 465, 65, *sleep*, aan een kleed.
- Slem, adv. II. 438. 31, *scheef*, Kil. *slem, slim*, Limus, obliquus, transversus, obtortus.
- Sleter, s. III. 430, 19, *sleter, afgescheurde lap*, verwant met *slet*. Zie Dr. de Jager, *N. Versch.* 411, Huydec. *Pr.* II. 367.
- Slinck, adj. I. 153, 9; II. 121, 524, *linker*. Zie LSp. Gloss.
- Sliten, ww. Imp. Sleet, I. 122. 477; 143, 231, *uittrekken van haar*. Zie LSp. Gloss., *Taalk. Mag.* IV. 52.
- Slotel, s. v. I. 35, 211; 36, 231; III. 406, 34, *sleutel*.
- Slume, s. v. II. 82, 39, *schil, bolster van vruchten*. Zie Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 146.
- Smaken, ww. in veel ruimere opvatting dan tegenwoordig, II. 96, 90, *proeven, genieten*; ook van treurige zaken, die doot —, II. 93, 450, *den doot ondergaan, lijden*. Zie LSp. Gloss.
- Smal, S male, adj. I. 14, 301; 68, 252; III. 110, 168, *klein, gering*. Die *smale*, subst. gebruikt, I. 113, 102; III. 3, 78, *de schoone, la belle mignonne*. Zie *Rom. d. Lorr.*, *Beatr.* Gloss.
- Smalen, ww. III. 25, 105, *verkleinen* Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss.
- Smeden, ww. II. 9, 282, *vervaardigen*.
- Smeet, s. III. 195, 179, *slag, klap*. Zie Huydec. op *St.* III. 239, 467.
- Smeken ww. II. 177, 21, *vleien*, Hd. *schmeicheln*. Zie Huydec. op *St.* II. 312.
- Smeker, s. m. II. 83, 86; 177, 20, *vleier*.
- Smekinghe, s. v. I. 156, 97; 159, 83, *vleiertij*.
- Smelten, ww. II. 42, 219, *zijn gevoeg doen*, van vogels aldus genoemd, Kil. *stercus liquidum egerere*, dicitur de avibus. Gal. *esmeult*, i. excrementum avium.

- Smit, s. III. 154, 18, *smet*.
- Smiten, ww. Ten halse —, III. 19, 92, *op den nek nemen*.
- Smout, s. II. 40, 152, *vet*. Van smelten, *smolt*. met de gewone wisseling van *ol* in *ou*.
- Snellen, ww. Hem —, I. 161, 136, *zich haasten*.
- Sneven, ww. II. 35, 63; 166, 84, *vallen, ten val komen, bezwijken; in — comen*, III. 13, 180, *ten val komen*.
- Sniemen, adv. I. 119, 371; II. 15, 104, *spoedig, weldra*. Zie Huydec. op St. III. 309.
- Snoot, adj. III. 104, 103, *gering, onaanzienlijk, arm*. Zie Huydec. Pr. III. 201.
- Socht, adj. I. 133, 289; 164, 274, II. 51, 89, *zacht*, Eng. *soft*.
- Sochten, ww. II. 35, 70, *verzachten, bedaren*.
- Sochteit, s. v. II. 51, 95, *zachtheid*.
- Soe, So, pers. vvw. vr. enk. passim; Soere, passim, *zij er*.
- Soe, II. 136, 309, lees: *Die soe coenlike metter hant. Die is zeker eerst uitgevallen, en later soe bloet door een afschrijver er bijgevoegd*.
- Soe — soe, passim, *hoe — des te*, wanneer gevolgd door een comparativus; so — so, bij een tweeledige vraag of twijfel, *of — of*. Soe lanc soe bat, I. 139, 96, *hoe langer zoo beter*. Zie LSp. Gloss. op So.
- Soeken, ww. Imp. sochte, II. 136, 280, *aanvallen*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 92.
- Zoeten, ww. III. 99, 209, *bedaren, stillen*.
- Solaes, s. I. 113, 105; III. 89, 117, *troost, verkwikking*, en bij uitbreiding *vermaak, genot*. Zie LSp. Gloss.
- Solaesen, ww. II. 48, *Tit. troosten*.
- Solre, s. m. I. 155, 59, *zolder*, van het Lat. *solarium*, even als *kelre* van *cellarium*. De *d* werd later ingevoegd even als bij *zwaarder* van *zwaar*, *minder* van *min*, enz.
- Som, some, somme, I. 149, 68, *sommigen*. Zie LSp. Gloss.
- Somer, s. m. II. 155, 17, *lastdier*, Fr. *sommier, bête*

- de somme.* Zie Huydec. op *St.* II. 13, Clignett, *Bijdr.* 226.
- Somme.* Tere — II. 46, 129, *in ééne som, in het geheel.* Zie LSp. Gloss.
- Somme,* s. III. 97, 127, *keer.*
- Sonder,* adv. I. 34, 26; 91, 84; 160, 116; II. 36, 106, *behalve.* Zie LSp. Gloss.
- Sonderlang* adj. II. 36, 111, *bijzonder.*
- Sonderlinc* — ghe, adj. I. 161, 155; II. 149, 55, *bijzonder, afzonderlijk.* Zie LSp. Gloss.
- Sonderlinge,* — en, adv. I. 67, 190; 139, 101; II. 162, 81, *inzonderheid, bovenal, in het bijzonder.*
- Sorchlic,* adv. III. 89, 85, *bezorgd, bekommerd.*
- Sorghe,* s. v. I. 12, 203, *vrees.*
- Sorgen,* ww. I. 36, 131; 158, 44, *vreezen, bezorgd zijn.* Zie LSp. Gloss., Dr. de Jager, *N. Versch.* 357.
- Sorcoers,* s. I. 140, 134, *hulp, toeverlaat,* Fr. *secours,* van het Lat. *succursus.* Zie LSp. Gloss.
- Sorcoersen,* ww. I. 42, 127, *helpen, bijstaan.*
- Sottighem,* s. III. 87, 29, een dorp in Oostvlaanderen, hier natuurlijk eene woordspeling met *Zot.* Even zoo spreekt men van de *Waterlanders* die komen; een vrek is van *Kleef*; iemand die begraven is van *Rotterdam.* Zie MLp. *Aant.* 144.
- Souter,* zouter, s. m. II. 188, 257; 192, 66, *boek der psalmen,* van *psouter, psalter,* Lat. *psalterium.* Zie LSp. Gloss. op *salm.*
- Spacieren,* ww. II. 210, 163, *wandelen,* Lat. *spatiari.*
- Spade,* adv. I. 8, 52, *laat.*
- Spanceren,* ww. III. 137, 16, *wandelen.*
- Spanen,* ww. Imp. *spoén,* II. 13, 5; 17, 188; 104, 127, *verlokken, verleiden,* Ohd. *spanan,* Gr. *σπάειν.* Zie het breedvoerige stuk van Dr. de Vries over dit woord in Dr. de Jagers *Arch.* IV. 223.
- Spannen,* ww. Imp. *spien, spannen; Sporen* —, III. 91, 179, *sporen om de voeten spannen, aandoen;* II. 127, 792; 134, 216, *opsluiten, gevangen zetten.* Zie MLp. Gloss.

- Sparen, ww I. 117, 258, *dralen*; Sonder —, I. 39, 32, *zonder uitstel, onverwijld*.
- Specie, s. I. 69, 283; II. 2, 35, *specerij*.
- Speel, Ten anderen — gaen, III. 69, 62, *over de hooge schoenen loopen, kant noch wal raken*.
- Speelkijn, s. o. III. 90, 156, *spelletjen*.
- Spel, s. o. I. 175, 351; II. 141, 155, *spel, vroolijheid, vermaak, jokkernij*, ook van het minnespel gebezigd; I. 21, 206; II. 126, 744, *wapenspel, wapenhandel*. Uten spele gaen, I. 10, 157, *ernst worden, ophouden spel te zijn*, evenzoo Van spel gaen, II. 126, 734. Zie LSp. Gloss.
- Spelen, I. 70, 326, *schertsen*.
- Spellen, ww. II. 194, 150, *noemen*.
- Spersen, ww. I. 120, 400, *zich verspreiden, heen en weer vliegen*, Lat. *spargere*.
- Sperwaer, s. m. II. 141, 161, *sperwer*, Ohd. *sparawari*. Zie Diez, *Etym. Wtb.* 326.
- Spi, interj. I. 121, 422, *foei*.
- Spien, zie op Spannen.
- Spien, ww. I. 132, 252; II. 43, 47, *thans spieden, loeren op iets, naar iets omsien, iets zoeken*. Zie Huydec. op St. III. 16; Clignett, *Bijdr.* 280; *Wap. Mart.* Gloss.
- Spiet, s. m. II. 100, 11; 136, 293, *speer*.
- Spiker, s. m. I. 9, 88, *voorraadschuur*.
- Spil, s. o. III. 88, 74, *spel*.
- Spillic, adj. III. 92, 210, *vermakelijk, aangenaam*.
- Spinnen, ww. Imp. span, II. 165, 58, *spinnen*.
- Spoet, s. m. III. 3, 70; 128, 17, 24, *geluk*.
- Spot, s. m. Uten spotte gaen, III. 90, 132, *ernst worden*.
- Sprayen, ww. Part. ghesprait, trans. I. 102, 520, *verspreiden*; intr. III. 86, 375, *zich verspreiden*.
- Spriet, s. m. II. 123, 621, *speer*.
- Springhen, ww. Imp. spranc, I. 2, 33; 8, 43; II. 2, 18, *springen, ontspringen* (van een bron). Zie LSp., MLp. Gloss.
- Spronc, s. m. I. 88, 89; III. 91, 196, *begin*.
- Stade, s. v. I. 34, 173; III. 41, 401, *gelegenheid*; staen

in staden, I. 16, 8; II. 78, 143, *helpen, bijstaan*; bi staden, met —, I. 41, 91; 96, 264; 169, 117; II. 48, 222; 109, 54; 205, 65, *op zijn (mijn, haar) gemak, eig. met goede gelegenheid*. In denzelfden zin mit gueder stade, III. 102, 18. Zie LSp. Gloss. en Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* IV. 57.

Staen, ww. 3 p. s. Praes. ind. steet, steit, Imp. stoet, stoe den, Imper. stant, I. 107, 720; III. 88, 50, *staun*; I. 43, 165; 57, 179, *passen, voegen*, I. 94, 177, *staande blijven, in stand zijn*; — met den dat. III. 46, 587, *overkomen*; — an ene dinc, I. 18, 79; II. 92, 402; 178, 49, *ergens van afhangen*. Zie van Wijn op *Heelu*, 28. — van enen, II. 19, 272, *afstand doen van iemand, iemand verloochenen*; — te hove, I. 162, 200, van de zon gebezigd, *aan de oosterkinnen staan*. Mi staets tonberne, I. 57, 156, *ik kan er wel buiten*. Zeer gewoon is ook het gebruik van *staen* in spreekwijzen als deze: *hi stoet ende sach*, waar wij zeggen *hij stond te zien*. Over den ouden vorm van den imper. zie Dr. de Jager, *Versch.* 91, en *N. Versch.* 469.

Stafisagria, s. v. II. 37, 31, *luiskruid*, Gr. *σταφίς ἀγρία*. Zie Dodonaei *Cruydt-boeck*, 595.

Staken, I. 152, 113, *stichas, astochodes*, een welriekend kruid. Zie Dodonaei *Cruydt-boeck*, 441.

Stalijn, adj. I. 145, 327, *stalen*. Zie Huydec. op *St.* II. 140.

Stallecht, stallicht, s. o. I. 2, 21; 98, 352, *waskaars*, eigenlijk *standlicht*. Zie Huydec. op *St.* III. 188.

Standaert, II. 134, 233, *passim, standaard*. Zoodanig veldteeken, waaraan de banier werd bevestigd, was op eenen wagen geplaatst, een gevaarte als een klein *kasteel* ingericht, om den standaard te verdedigen. Zie Huydec. op *St.* III. 323 en vooral Dr. Jonckbloet, *Spec. de Vellh.* 90.

Staphans, stappans, adv. I. 112, 84; 163, 213; II. 108, 11, *terstond*. Zie Clignett, *Bijdr.* 250, Huydec. op *St.* III. 32, Grimm, *Gr.* III. 134.

- Stat, s. v. mv. stade, II. 130, 42, *plaats*.
- Stede. Van steden, III. 12, 154, *van die plaats, van daar*.
- Stede, adj. III. 97, 133; 120, 16, *standvastig, getrouw*.
- Steen, s. m. I. 32, 73; 159, 70, *kasteel*. Zie *Rom. d. Lorr. Gloss*.
- Steendoot, adj. I. 11, 173, *morsdood*, zoo dood als een steen die er heen ligt. Zie *LSp. Gloss*.
- Steet, passim voor staet, van staen.
- Stegereep. s. m. I. 128, 74; III. 60, 515, *stijgbeugel*, eigenlijk de leeren reep of band, waaraan de ijzeren beugel was bevestigd, Hd. *Stegercif*.
- Steken, ww. 3 p. s. Praes. ind. stect, Imp. stac, Part. gesteken, I. 118, 315; II. 133, 160; 203, 484; III. 39, 314, *steken, stooten*; voere —, II. 119, 460, *voor zich uit houden*. Zie *Clignett, Bijdr.* 271.
- Stelpen, ww. I. 164, 268, *stillen, tegenhouden; doen ophouden*. Zie *LSp. Gloss*.
- Stenen, ww. Imp. stan, III. 12, 136, *stenen, zuchten*.
- Sterne, s. o. II. 121, 552, *ster*, Hd. *Stern*.
- Stic, s. o. mv. sticke, I. 95, 211, *stuk*; I. 133, 305, *poos*.
- Stieren, ww. I. 13, 258; II. 203, 486, *sturen, zenden*.
- Stiet, s. m. II. 35, 57, *stuit, achterste*, Kil. *Stiele, shuyle*, extrema pars spinae in sacrum os desinentis, podicique imminentis.
- Stijff, adj. III. 101, 266, *sterk, hevig*.
- Stijl, s. II. 2, 14, *pilaar*.
- Stillekine, adv. I. 116, 224, *stilletjens*.
- Stive, s. I. 153, 129, *doedelzak*, OFr. *estive*, instrument de musique, connu particulièrement dans la Cornouaille, cornemuse, sorte de trompette. Zie *Roquefort, Gloss.* I. 543.
- Stoc, s. mv. stocke, II. 199, 354, *gevangenisblok*, Eng. *stocks*. Over — ende steen, II. 8, 256, *over heg en steg*, Hd. *über Stock und Stein*.
- Stomp, adj. III. 90, 161, *dom*.
- Stont, s. *stond, tijdstip*, vooral is de spreekwijze te menighen stonden, *dikwijls*; tallen ston-

- den, *altijd*. Sinen stont verliesen, II. 186, 164, *zijn tijd verspillen*.
- Stool, s. v. III. 76, 208, *stool, lang priesterlijk opperkleed*, MLat. *stola*. Zie Du Cange (Ed. Henschel) VI. 379. Enkele plechtigheden in de kerk geschiedden *sub stola*, en zoo zal ook hier de huwelijksinzegening *sub stola* bedoeld worden.
- Storen, ww. I. 149, 90; II. 114, 259, *te gronde rich-ten, vernielen, verwoesten*, Part. ghestoort, III. 162, 162, *verstoord, verloornd*; hem —, III. 196, 196, *zich vertoornen, boos worden*. Zie LSp. Gloss.
- Storte, s. I. 36, 229, *strot*. De gewone metathesis der *r* vindt men hier als bij *ors* en *ros*, *gers* en *gras*, enz.
- Storten, ww. Imp. sterte, II. 149, 463, *storten*.
- Stoven, ww. II. 99, 200, *dampen, zweeten*; Kil. *stoven*, i. *smooren*, vaporare, suffire, fovere.
- Strac, adj. II. 132, 121, *sterk, hevig*.
- Strael, s. o. I. 128, 102; II. 96, 80, *pijl*; II. 44, 66, *angel*.
- Strate, s. v. *weg*. Siere straten gaen, I. 10, 138, *zijns weegss gaan*; hare straten wech hebben, III. 19, 101, *de biezen pakken*.
- Strec, s. o. I. 8, 43, *strik*. Zie Huydec. op St. II. 228, *Rein. Gloss*.
- Strijpt, s. II. 173, 71, *gekleurde kleeding*. Kil. *strijptkleed*, vestis discolor, lineis variegata. Zie ook *Rom. v. Limb. Gloss*.
- Studere, s. m. II. 203, Tit. *beoefenaar der studie*. Zie *D. Doctr. Gloss*.
- Stuer, stuur, stuere, adj. I. 114, 157; II. 112, 159; III. 104, 93; 113, 106, *norsch, barsch, streng, hevig*. Zie LSp., MLp. Gloss.
- Stuerlec, adv. III. 113, 115, *geweldig*.
- Stuc, s. o. I. 58, 193; III. 1, 1, *tijd, poos*.
- Stupen, ww. III. 17, 15, *buigen*, Kil. *stuypen*, curvare, inclinare, Eng. *to stoop*.
- Sturten, ww. III. 111, 16, *storten*.
- Subtjlljce, subtilike, subtielike, adv. I.

53, 93; 81, 286; II, 185, 123, *fijn, kunstig, vernuftig, schrander*, en van daar ook *behendig, slim, doortrapt*. Zie LSp. Gloss.

Subtjlheit, s. v. I. 82, 305, *vernuftigheid, knapheid*.

Sueken, ww. II. 132, 119, *aanvallen*. Zie Willems op *Heelu*, 244, Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 92.

Suer, sure, adj. *zuur, zwaar, moeilijk*, Sure worden, I. 130, 172, *moeilijk vallen, slecht opbreken; te — worden*, III. 45, 551, *verdriet berokkenen; — maken*, III. 52, 201, *moeilijk maken; hem setten ten suren*, II. 48 Tit. *een streng leven gaan leiden*.

Suetz, adj. III. 126, 29, *zoet*. Een Duitsche vorm.

Sulc, adj. II. 85, 180, *sommig*, Fr. *un tel*. Zie op selc, en Clignett, *Bijdr.* 68.

Sulle, s. v. I. 154, 55, *drempel*.

Suppositoris, s. o. II. 48, 223, *zetpil, lavement*, Kil. *Balanus, glans; id quod sedi immittitur ad deducendum album*.

Suptiel, adj. I. 114, 145, *listig; doortrapt*.

Sus, adv. III. 111. 39, *aldus, zoo*. Zie MLp. Gloss.

Suverheit, s. v. I. 159, 60, *kuischheid*.

Suverlijc, adj. III. 48, 43, *rein, eerbaar*. Zie MLp. Gloss.

Suverlike, adv. Hem — houden, III. 26, 137, *zich net voordoen*.

Sverc, s. o. II. 84, 143, *zwerk*.

Swaer, adj. I. 59, 257, *krank, pijnlijk*. Zie Rein. Gloss.

Swaerde, s. v. I. 8, 79, *zwoerd, huid van een varken*, hier verachtelijk van de wolfshuid gebezigd, die door kokend water was geschroeid. Zie Rein. Gloss.

Swaghelinc; s. m. I. 40, 58, *schoonzoon*; I. 50. 464. *zwager*. Zie Dr. de Vries, *War.* 195.

Sweer, s. m. I. 44, 229, *schoonvader*, Lat. *socer*. Zie van Wijn op *Heelu*, 67, Dr. de Vries, *War.* 195.

Zweester, s. v. III. 71, 23, *zuster van den vrijen geest*, MLat. *Zwestrio*, een vrije geestelijke orde. Zie op Beggaert, Lollaert, en verg. *Hor. Bely.* VI. 231.

Zwen, s. o. II. 57, 6, *het Zwin*, een water in Vlaanderen, de oude grensscheiding van Friesland. **Zwin** beteekent in Noord-Holland nog een kreek of doorvaart tusschen twee banken. Zie Mr. van den Bergh, *Mnl. Geogr.* 85; Huydec. op *St.* 536, 588.

Sweren, ww. II. 12, 4, *pijn doen*, *kwellen*. Zie Huydec. op *St.* IV. 357, LSp. Gloss.

Swinen, ww. III. 116, 29, *kwijnen*, Kil. *swijnen*, *swinden*. Decrescere, extenuari, minui, tabescere.

Swinghen, ww. 3 p. s. Praes. ind. *swinct*, Imp. *swanc*, *swanch*, III. 90, 133; 113, 112, *slingeren*, *trillen*, Kil. *vibrare*, *librare*, *quatere*, *jacere*. Zie MLp Gloss. en Bormans, *Lev. v. S. Chr.* 191.

T.

Tac, s. III. 21, 167, samengetrokken uit *d a t d a c*.

Taelman, s. m. II. 202, 440, *advocaat*. Zie *D. Doctr.*, LSp. Gloss.

Tafelronde, s. v. III. 61, 571, *sfeekspel*, waarin de ridders man tegen man streden, terwijl dit in een tournooi troepsgewijze geschiedde. Zie van Wijn op *Heelu*, 172, en de aangehaalde plaatsen in LSp. Gloss.

Tale, s. v. I. 129, 136, *gesprek*; II. 67, 59, *spraak*; — *maken*, met den dat. II. 156, 38, *iemand over iets aanspreken*, *iemand iets voor de voeten werpen*.

Tale, adv. II. 123, 593, samengetrokken uit *te dale*, *naar beneden*; *open tale*, III. 35, 149, *op en neder*, *heen en weer*.

Tambuse, s. v. II. 149, 53, *trom*, OFr. *tabonr*, *tqbur*. De gewone wisseling van *r* en *s* heeft hier plaats. In den *Rom. v. Limb.* treft men *tambure* aan.

Tangher, adj. II. 44, 73, *kloek*, Kil. *Acer*, *asper*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 73, Huydec. *Pr.* II. 534.

Tantswere, s. m. III. 42, 421, *tandpijn*.

Targie, s. v. II. 111, 150, *lang schild*, *dat bijna het geheele ligchaam bedekte*, Fr. *targe*, Mhd. *tarsche*, MLat. *targia*. Zie Kil., Benecke, *Mhd. Wtb.* III 16, Du Cange (Ed. Henschel). VI. 508.

- Tas**, s. m. II. 120, 560, *hoop, menigte*. Zie Kil. Aant., Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 81.
- Taverne**, s. v. II. 130, 57; III. 88, 54, *kroeg, herberg*. Zie Clignett. *Bijdr.* 20.
- Teerm**, s. In teermen setten, III. 16, 296, *bij het gerecht in beraadslaging brengen*. *Terme* beteekent *assise, audience* (Roquefort. *Gloss.* II. 615) Eng. *terms*.
- Tegaen**, ww. I. 79, 210, *te niet gaan*, Hd. *zergeln*; III. 44, 499, *voorbijgaan*. Zie over de kracht van het voorvoegsel te LSp. *Gloss.*
- Tehant**, adv. I. 44, 223, *dadelijk*.
- Tekiin**, s. III. 54, 290, *teeken*.
- Telen**, ww. III. 100, 235, *voortbrengen*; met den gen. *siere sielen* —, I. 13, 264, *voor zijne ziel zorgen*. Zie de uitgebreide verklaring in den *Rein. Gloss.*
- Telivereren**, ww. I. 75, 25, 26, Fr. *délivrer*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 86.
- Tellen**, ww. I. 116, 245; 130, 157; II. 134, 231, *vertellen, verhalen*; II. 194, 136, *noemen*.
- Tellende paert**, I. 177, 401, *telganger*, MLat. *gradarius, tolutarius*, paard dat met een zachten en gelijkmatigen draf loopt. Telgangers werden veel door vrouwen bereden. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 121, *Heim. d. Heim.* 346.
- Telt**, s. m. Den — *gaen*, II. 174, 84, *op een draf gaan*.
- Temayeren**, ww. I. 106, 653, *ontstellen, onthutsen, verontrusten*. Zie o. a. Wal. 10417; *Lanc.* II. 2244, *cnz.*, en verg. Diez, *Etym. Wtb.* I. 382 op *smagare*.
- Temen**, ww. III. 33, 89, *betamen, passen, goed staan*.
- Tempeest**, s. o. I. 118, 326; II. 191, 1, *storm, geweld, rumoer* en van daar — *van moede, harts-tocht*.
- Tenden**, praep. *aan het einde van, achter, na, — jare*, III. 18, 24, *na afloop van het jaar*; — *siin spere*, III. 54, 297, *op de punt zijner lans, in een tweegevecht*.
- Terde**, II. 211, 179, *samengetrokken uit dat derde, het derde*.

- Terden, ww. Imp. tart, Part. getorden, II. 123, 630, *treden, vertreden*.
- Tergie, s. II. 141, 125, *schild*. Zie op *targie*.
- Termt, s. I. 168, 60, *uitstel, termijn*. Lat. *terminus*.
- Tervogan, III. 165, 252. Zoo wordt door de Fransche romandichters veelal een der Sarraccensche *afgoden* genoemd, en nu eens in gezelschap gebracht van Jupin en Apolloen, dan weer van Mahoen. Men ziet: het kwam er zoo nauw niet op aan. *Tervogan*, ook *Termagan*, Mhd. *Tervigant*, OEng. *Termagant*, is eene verbastering van *Ter maximus*, *τρεῖς μέγιστος*, de bijnaam van Hermes. Zie Grimm, *Myth.* 137, *Hor. Belg.* VI. 217,
- Tes, conj. I. 15, 323; 35, 211; 135, 366; III. 13, 95, *tot dat*, samengetrokken uit *te des*.
- Testoren, ww. I. 159, 60; II. 101, 47, *verwoesten*, Hd. *zerstören*.
- Tewaren, twaren, tuwaren, adv. passim, *in waarheid, voorwaar*.
- Tfier, III. 39, 316, samengetrokken uit *dat vier*.
- Tfulle, adv. II. 61, 149, *ten volle*.
- Tgent, I. 108, 750, samengetrokken uit *dat gent*, neutr. van *geen*.
- Thant, adv. II. 134, 204, *dadelijk*.
- Thent, conj. III. 99, 127, *totdat*, Kil. *donec, usque*.
- Tiden, ww. 3 p. s. Praes. ind. *tijt; trekken, gaan*; — *te ene dinc*, II. 73, 92, *iets naderen*. Zie LSp. Gloss.
- Tieghen, praep. III. 68, 10, *tegen*.
- Tielec, adv. I. 132, 237, *vroegtijdig*.
- Tien dat, conj. II. 16, 140, *op voorwaarde dat, indien*, samengetrokken uit *te dien*.
- Tien, ww. 3 p. s. Praes. ind. *tiet, tyet*, Imp. *tooch*, Part. *ghetoghen*, intr. I. 25, 5; II. 60, 109; 142, 184, *trekken, gaan, zich begeven*, — *na die doghet*, II. 212, 218, *het pad der deugd inslaan*; trans. I. 28, 142; II. 135, 242, *trekken*. Zie LSp. Gloss.
- Tiepant, s. m. II. 96, 98, *tiran*.
- Tierst dat, tirst dat, conj. I. 95, 187; III. 54, 267, *zoodra*.

- Tijt, s. v. III. 102, 21, *het tegenwoordige, tijdelijke leven.*
- Tijtljic, adj. III. 102, 20, *aardsch.*
- Tilike, adv. II. 34, 23, *vroegtijdig.*
- Timbre, s. v. III. 35, 163, *handtrom met schellen, tamboerijn*, OFr. *timbre*, tambour de basque. Zie Roquesfort, Gloss. II. 624.
- Timiane, s. l. 152, 111, *thijm*. Zie Dodonaci *Cruydt-boeck*, 442.
- Tinne, s. II. 134, 937, *tinne.*
- Tinte, s. II. 136, 292, *tent.*
- Tjaren, adv. III. 121, 13, *eens, weldra*. Verg. Dr. Jonckbloet in de *K. en L. Bode*, 1845, II. 114. *Saren, tsaren* en de jongere vorm *tjaren* hebben in het Mul. steeds betrekking op eene verledene handeling en de beteekenis van *onlangs*. Hier kan evenwel de betrekking niet anders dan op eene toekomstige handeling zijn.
- Toe, adv. I. 73, 431; II. 115, 280; 173, 41, *daarenboven.*
- Toebringhen, ww. I. 9, 106; II. 149, 56; 188, 282, *tot stand brengen, vervaardigen, verrichten, veroorzaken*. Zie LSp. Gloss.
- Toedriuen, ww. II. 181, 156, *bewerken.*
- Toegaen, ww. met den dat. III. 112, 75, *op iets afkomen, nabijkomen*; II. 101, 25, *toekomen.*
- Toecomen, ww. II. 151, 37, *tot stand komen, geschieden*. Zie LSp. Gloss.
- Toelegghen, ww. II. 189, 287; III. 78, 70, *volbrengen, vervaardigen*. Zie LSp. Gloss.
- Toerinnen, ww. met den dat. Imp. *rontoe*, II. 126, 715, *op iemand aznstormen.*
- Toernnen, ww. Imp. *torende*, II. 8, 242, *toornig zijn.*
- Toeven, ww. trans. II. 155, 13, *afwachten.*
- Toghe, II. 204, 23, *samengetrokken uit dat hoghe.*
- Togen, ww. 3 p. s. Praes. ind. *toocht, toeght, toghet*, Imp. *toghede, toechde*, Part. *ghe-toecht*, I. 109, 782; 132, 267; II. 30, 25; 104.

- 149, *toon*en, *vertoon*en. Het part. ghetoghen vindt men III. 100, 224. Zie LSp. Gloss.
- Toirn, s. III. 91, 200, *smart*, *verdriet*. Zie Clignett, *Bijdr.* 16.
- Tombe, *tomme*, s. v. I. 64, 91; 91, 73, 77, *grafsteen*, *tombe*. Zie LSp. Gloss. en Dr. de Jager, *Arch.* I. 49.
- Tonge, s. v. I. 60, 294, *taal*.
- Tongemake werden, I. 55, 64, *treurig* worden.
- Tor, *torre*, s. m. I. 63, 53; 148, 28; 167, 18; II. 427, 792, *toren*, Lat. *turris*.
- Torde. Van inde —, III. 31, 3, *van het begin tot het einde*. Ort, oort is *punt*. Zie aldaar.
- Toren, s. m. I. 8, 50; 134, 335; 177, 419; 181, 552, 554; II. 108, 6; III. 118, 6, *verdriet*, *leed*, *smart*; II. 63, 12, *toorn*, *gramschap*.
- Torf, s. III. 27, 154, *turf*.
- Tormenten, ww. intr. II. 24, 28, *pijniging* *dulden*; trans. III. 42, 455, *kwellen*.
- Torn, adj. II. 44, 379, *toornig*.
- Tornekeel, s. II. 119, 447; 420, 479; 425, 674, *wapenrok*, *kolder*, OFr. *tournele*, *cotte d'armes*, *tuniqu*e, van het Lat. *tunica*. Deze werd over het harnas gedragen. Zie Du Cange (Ed. Henschel) VI. 697, 2.
- Tornieren, ww. III. 49, 83, *turnooien*, *een steekspel houden*. Zie op *tafelronde*, en verg. v. *Wijn op Heelu*, 171.
- Touwen, ww. III. 191, 62, *eigenlijk looien*, en hier het vel —, *het vel beuken als een looier*, *er op ranselen*. Zie *Hor. Belg.* III. 158, Huydec. *Pr.* I. 282.
- Traen, s. m. III. 126, 28, *vocht*; Kil. *liquor*, *praesertim qui igne exprimitur*. Zie *Wap. Mart.* Gloss.
- Traijnen, ww. II. 30, 42, *sleepe*n, Fr. *trainer*. Zie *Rom. v. Limb.* Gloss.
- Traken, ww. II. 154, 42, *zich bewegen*.
- Transament, s. II. 199, 326, *roof*.
- Transeneren, ww. II. 199, 328, *berooven*, *afzetten*, Kil. *extorquere pecunias concussion*e.
- Treden, ww. 3 p. s. Praes. ind. *tret*, III. 62, 10, *treden*.

- Treec, s. I. 114, 145, *list, streek*. Zie Clignett, *Bijdr.* 309.
- Trecken, ww. Imp. trac, Part. ghetreken, ghetrect, Intr. *trekken, gaan, zich begeven*; te doechden —. III. 83, 274, *het pad der deugd inslaan*. Trans. I. 119, 345; II. 118, 398, *trekken*; II. 118, 255, *vertalen, overzellen*. In weet werwaert ghi dit trect, I. 12, 236, *ik weet niet waar gij daarmee heen wilt*. Zie LSp. Gloss.
- Tribuck, s. I. 148, 30, *belegeringswerktuig om steenen mede te werpen*, MLat. *tribocus, trebuchetum*. Zie Du Cange (Ed. Henschel) VI. 647, Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 89. .
- Troen, troon, s. m. I. 400, 416; 426, 24; 461, 452; II. 66, 18, *uitspansel, firmament, hemel*. Zie LSp. Gloss., *Heim. d. Heim.* 503.
- Troesten, ww. II. 78, 180, *vertrouwen inboezemen, bemoedigen*; II. 46, 158, *aanraden*. Hem — ere dinc, I. 440, 433, *zich bekommeren over iets*.
- Troestsamich, adj. III. 403, 48, *vertroostend, troostgevend*.
- Trompe, s. II. 409, 72; 449, 53, *trompet*. Zie Hor. Belg. VI. 199.
- Trompen, ww. II. 410, 73, *trappen*.
- Tronsoen, s. o. II. 421, 530, *stuk eener luns*, en wel bepaaldelijk *het stuk hout, waaraan de ijzeren punt ontbreekt*, Fr. *tronçon*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 14; doch verg. Dr. de Vries, *Brief.* 33.
- Trout, adj. III. 423, 49, *lief*, Hd. *traut*.
- Troutzaert, III. 423, 30, *lief*.
- Trouwe, s. v. I. 48, 358, *woord van eer*.
- Truffe, s. v. II. 81, 28, *beuzeling*. Kil. *mendacium, nugae*, Eng. als diminutief *trifle*. Zie Wap. Mart Gloss., Diez, *Etym. Wtb.* 360.
- Trumpen, ww. II. 45, 417, *blazen, een geluid geven*.
- Trunt, adj. III. 97, 420, *trouw, lief*, Mhd. *trüt*, veel bij het aanspreken van minnenden gebezigd; III. 124, 12, subst. *geliefde*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 441.
- Truwant, s. m. I. 177, 404; III. 107, 61, *bedelaar*,

landlooper, Kil. *vagabundus*, Fr. *truand*, Eng. *truant*.

Zie *Wap. Mart. Gloss.*, Diez. *Etym. Wtb.* 359.

Truwen, ww. III. 54, 285, *trouwen*.

Tzaen, adv. III. 422, 40, *spoedig*. Zie op *saen*.

Tsegen, praep. III. 33, 79, *tegen*.

Tsins, s. o. *cijns*. Behouden — III. 37, 224, *behoudens schatting*, op voorwaarde van *schatting*, dus *ongaarne*, *onwillig*, op *zekere voorwaarden*. De Fr. tekst (*Méon, Rom. de la Rose*, l. 93) heeft:

Mès ge ne pris le don ung pois,

Que l'en donne *dessus son pois*.

D. i. *à sa charge*, *malgré soi*.

Tsoheime, adv. III. 445, 45, *thuis*.

Tsomp, s. II. 8. 268, *stomp*, *stoot*.

Tuyn, s. m. Den — bemuren, III. 92, 238, *de omheining als een muur toemetselen*, en van daar overdrachtelijk: *het verlangde voorwerp in zijne macht krijgen*. Zie *MËp. Gloss.* op *bemuren*.

Tulene, II. 25, 94, *samengetrokken uit te hulene*, *te huilen*.

Tumen, ww. I. 438, 60, *vallen*, van waar het frequent, *tuimelen*. Zie *Rom. d. Lorr. Gloss.*

Tuunstaec, s. III. 444, 44, *tuinstaaak*.

Tuuschen, ww. II. 77, 425, *dobbelen*, Kil. *Tuyschen*, *ludere alea*. Zie *Wap. Mart.* 423.

Tuwaren, zie op *Tewaren*.

Tvint. En —, II. 87, 240, *een zier*, *een kleinigheid*. Zie op *twint*.

Twaren, zie op *Tewaren*.

Twe, *twie*, gen. *twier*, I. 479, 493, *twee*.

Twent, zie op *twint*.

Twî, I. 25, 24; 402, 497; II. 404, 49, *waarom*. Zie Clignett en Steenwinkel, *Taalk. Meng.* 458, *Wap. Mart. Gloss.*

Twy. Sonder —, III. 64, 60, *zonder twijfel*.

Twien, ww. III. 85, 364, *tweedrachtig zijn*, *twisten*. Zie *LSp. Gloss.*

Twint. Een —, II. 49, 263; 479, 80, *een zier*, *een kleinigheid*. Zie Dr. de Jager, *Versch.* 251, *N. Versch.* 449.

Twisken, praep. III. 67, 2, *tusschen*.

Twivelen, ww. onpers. met den dat. II. 179, 80, *twijfelen*.

U.

Udeward, adv. I. 105, 638; III. 14, 232, *naar buiten*.

Up, praep. passim, *op*.

Updat, conj. II. 34, 35, *indien*.

Updoen, ww. II. 53, 197, *openen*.

Upwerden, ww. I. 12, 219, *haastig opstaan*.

Usage, s. II. 69, 38, *gebruik*.

Uteleggen, ww. II. 75, 55, *uitzetten, uitgeven*.

Uterlike, adv. III. 9, 28, *prachtig, met uitwendige pracht*. Zie LSp. Gloss.

Utende uut, adv. I. 41, 89, *geheel en al*.

Utgaen, ww. III. 90, 136, *afloopen, volbracht worden*.

Utgheven, ww. II. 84, 108, *opleveren, voortbrengen*.

Utscheren, ww. Part. uutgescoren, II. 150, 75, *nitlezen*, IId. *ausscheren*, *secernere*, *segregare*. Zie Grimm, *D. Wtb.* I. 948.

Utsetten, ww. — in vorsten, II. 201, 424, *op de lange baan schuiven*.

Uttrecken, ww. Imp. trac uut, II. 188, 266, *overbrengen, vertalen*. Zie op LSp. Gloss.

Uutvertien, ww. Part. uutvertoghen, II. 151, 1, *uittrekken, oprukken*.

Uutwaert, adv. III. 59, 475, *naar buiten*.

Uutwieden, ww. II. 198, 297, *uitschiften, uitzoeken*.

V.

Vaeliant, adj. III. 29, 34, *dapper*.

Vaen, ww. Imp. vinc, Part. ghevaen, Imper. vanc en va; I. 7, 41; 9, 416; 10, 427; II. 102, 76; 103, 108, *vangen, gevangen nemen, aanvatten, pakken*; II. 107, 240, *aanvangen, beginnen*; ten swaerde — I. 22, 266; 45, 253; II. 119, 464, *het zwaard grijpen*. Zie LSp. Gloss.

Vaer, s. I. 58, 210; 111, 24; II. 109, 34, *vrees*. Van daar ons *vervaard*. Zie Clignett, *Bijdr.* 166.

Vaerde, zie op vaert.

Vaerdelic, adv. I. 177, 428, *ijlings, schielijk*.

Vaerech, adv. I. 177, 422, *beveesd, getroffen*.

Vaerinc, adv. II. 201, 437, *terstond*.

Vaert, Vert, — rde, s. v. II. 131, 34, *passim, tocht, reis, weg*; siere vaerde (gaen, varen, voeren.) II. 143, 240, *zijns weegs, heen, weg*; ter vaert, — rde, I. 22, 270; II. 119, 459; 134, 209; 190, 323, *dadelijk, terstond*, zoo ook metter —, I. 43, 193.

Vaesche, s. v. II. 117, 378, *dwarzbalk in het wapenschild*, Fr. *fasce*, die gevormd wordt door twee horizontale lijnen midden in het veld. Zie Rietstap, *Wapenk.* 104, Dr. de Vries, *Mnl. Taalz.* 13.

Vake, s. v. III. 99, 179, *vaak, slaap*.

Vaken, ww. onpers. met den dat. I. 131, 213, *door den slaap bevangen, vakerig zijn*.

Vakrecht, adj. III. 19, 87, *slaperig*.

Val, II. 99, 222, Zie de aantekening.

Vallen, ww. onpers. Imp. viel, vel, I. 184, 94; III. 40, 348; 89, 119, *gevallen, gebeuren*. Zie LSp. Gloss.

Vallen, ww. Imp. vel, I. 95, 238; II. 118, 428, *val-len*. In de beteekenis van *worden, zijn*, even als in de uitdrukkingen, *hij valt wat traag*, enz. II. 167, 32.

Valscen, ww. II. 197, 260, *vervalschen*.

Vanden, ww. *willen*. Vandet mi gheraden, I. 7, 25, *geef mij raad*. De imper. van vanden wordt aldus vaak gevoegd bij een infin. om den imper. van het achtergevoegde ww. aan te duiden. Zie Huydec. op St. II. 557, LSp. en Rein. Gloss.

Vancnisse, s. v. I. 113, 124, *gevangen*.

Vard, s. v. I. 101, 483, *tocht*; siere vaerde (gaen, vlien.) I. 45, 261; 95, 242, *zijns weegs gaan, vluchten*, ter vard, II. 148, 26, *terstond*.

Vare, s. m. I. 11, 199, *vrees*.

Varen, ww. 3. p. s. Pr. ind. vaert, vert. Imp. voer, voren, I. 105, 641; II. 181, 148; 211, 205, *gaan*. De uitdrukking hoe dat vaert, hoe het ook

- ga*, is niet veel meer dan een bevestigings formule.
Zie MLp. en LSp. Gloss.
- Varinc, adv. I. 44, 220, *spoedig*, *snel*. Zie Clignett, *Bijdr.* 61.
- Varinghe, adv. II. 19, 274, *spoedig*.
- Varuwe, varwe, s. v. III. 40, 371, *kleur*.
- Varuwen, ww. I. 71, 378, *verwen*, *kleuren*.
- Vast, adj. I. 120, 399, *groot*, *sterk*, *stevig*.
- Vaste, adv. I. 18, 106; 43, 178; II. 118, 431; 125, 696, *spoedig*, *snel*, *met kracht*.
- Vat, s. o. II. 92, 431; III. 141, 32, *lichaam*. Zie LSp., *Wap. Mart.* Gloss.
- Vedel, s. II. 149, 53, *viool*, MLat. *vitula*, *vidula*, *viella*.
- Vederspel, s. o. Varen met vederspele, II. 139, 90, *met vogels op de jacht gaan*. Vederspel duidt de jachtvogels, valken, sperwers, enz. zelf aan. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 120, Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 2, 503.
- Vee, s. o. II. 165, 64, *een stuk vee*.
- Veede, s. v. I. 30, 12, *twist*, *veete*, *haat*, *vijandschap*.
- Veenster, s. o. I. 152, 122, *venster*.
- Veil, III. 121, 25, *veilig*. De zin is: "Al heeft iemand veilig den wind in 't zeil, al zeilt hij veilig voor den wind, toch mag hij wel dankbaar zijn, als hij den nijd te boven komt."
- Veynoet, s. m. III. 12, 121, *vennoot*.
- Veinsen, ww. I. 146, 365, *uitdenken*.
- Vellen, ww. II. 13, 8, *neervellen*, *neerstorten*.
- Ventalie, s. v. I. 146, 380, *vizier van den helm*. Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 106.
- Ver, s. v. II. 70, 75; 185, 148, voor een eigennaam, of voor een persoon bij personificatie, *vrouw*. Zie *Wap. Mart.* Gloss.
- Verbaghen, ww. III. 11. 102, *behagen*.
- Verbaren, ww. I. 16, 18, *verschijnen*, *zich vertoonen*. Zie MLp. Gloss.
- Verbernen, ww. I. 64, 69, *verbranden*.
- Verberren, ww. II. 109, 42; III. 54, 295, *verbranden*.

- Verbidden, ww. I. 45, 250; III. 17, 321, *iets afbidden, door bidden verkrijgen, door bidden vergiffenis verkrijgen voor iemand.* Zie LSp. Gloss.
- Verbinden, ww. I. 10, 161, *vastbinden, blinddoeken.*
- Verbiten, ww. I. 6, 181; II. 101, 48; 146, 368, *verscheuren, dood bijten, verdelyen.* Zie Clignett, *Bijdr.* 289, LSp. Gloss.
- Verbloeden, ww. III. 49, 97, *blode maken.*
- Verboeren, verboren, ww. II. 94, 10; 180, 114, *verbeuren, misdoen, zondigen.* Zie LSp. Gloss.
- Verhouden, ww. Hem —, II. 16, 159, *zich verhoovaardigen.* Zie MLp. Gloss.
- Verd, verde, s. v. I. 31, 35; II. 157, 81, *tocht, vaart; siere verde lopen, III. 49, 93, zijns weegs gaan, wegloopen.*
- Verdachvaerden, ww. I. 20, 183, *uitdagen.*
- Verdecken, ww. I. 113, 95, *overdekken, bedekken.*
- Verdelike, adv. I. 178, 459, *haastig.*
- Verdich, adj. II. 71, 39, *vlug, licht en gemakkelijk van beweging.* Zie Heim. d. Heim. 361.
- Verdiene, s. v. III. 179, 717, *verdienste, schuld.* Zie LSp. Gloss.
- Verding, s. II. 106, 213, *vrijpleiting.*
- Verdinghen, ww. II. 7, 222; III. 169, 383, *vrijpleiten, vrijmaken, verlossen; met den gen. III. 27, 155, 158, loskopen.* Zie Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 96, LSp., *Van den Lev. o. H.* Gloss.
- Verdoen, ww. I. 182, 594; III. 56, 366, *ombrenghen.*
- Verdoen, s. II. 104, 128, *slecht gebruik, verkwisting.* Zie LSp. Gloss.
- Verdoijen, ww. II. 70, 7, *wegdooien.*
- Verdoren, ww. I. 12, 208; 118, 310; II. 101, 50, *verdwazen, begetken.*
- Verdoven, ww. III. 84, 303, *bedwelmen.* Zie LSp. Gloss.
- Verdrach, s. III. 11, 109, *geduld, lijdzaamheid; III. 10, 65, kwijtschelding; quaet — hebben van iets, II. 124, 643; III. 122, 49, zich niet kunnen schikken in iets, er ontevreden over zijn; sonder —, II. 166,*

- 87; 184, 109; III. 14, 229, *zonder genade*; III. 134, 14, *zonder ophouden*. Zie MLp. en LSp. Gloss.
- Verdraghen, ww. met den gen. III. 24, 39, *verschoonen, kwijtschelden*. Zie MLp. Gloss.
- Verdraghen, ww. Imp. verdrouch, I. 181, 555, *omhoog heffen*. Zie Bilderdijk, N. Versch. I. 150.
- Verdriet, s. I. 107, 720, *smart, pijn*.
- Verdroeven, I. 138, 64, *bedroefd maken*.
- Verduldich, adj. II. 180, 133, *geduldig, lijdzaam*.
- Verduldechlike, adv. II. 167, 45, *geduldig, met lijdzaamheid*.
- Verdullen, ww. II. 63, 219; 107, 243, *verdwazen, bedriegen*.
- Verduwen, ww. II. 55, 247; 83, 73, *van zich af duwen, verwerpen, te gronde richten*. Zie LSp., Rijmb. Gloss.
- Verdwasen, ww. I. 167, 38, *verlokken*.
- Verdwinen, ww. I. 131, 201, *bezwijken, te gronde gaan*.
- Vererren, ww. trans. I. 55, 80; 145, 322; 179, 483, *toornig maken*; intr. II. 46, 134, *van het weder, boos worden, slecht worden*.
- Vergaderen, ww. I. 95, 212, *vereenigen*; III. 56, 379, *zich vereenigen*, van twee gelieven, d. i. *den bij-slaap uitoefenen*. Zie LSp. Gloss.
- Vergaderinge, s. v. I. 73, 451, *samenkomst, van twee gelieven, bijslaap*.
- Vergaen, ww. Imp. verghinc, Part. verghanghen, vergaen, I. 3, 41; 21, 206; 92, 92; 137, 13; 175, 327, *eindigen, ophouden, afloopen, een einde nemen*.
- Verganghen, ww. I. 45, 241, *afloopen*.
- Vergelden, ww. Imp. vergout, Part. vergouden, I. 26, 60; 133, 290; II. 195, 192, *vergelden, betalen*.
- Vergheven, ww. I. 55, 75, *geven*, vooral in den wensch, *vergave God*.
- Vergheven, I. 4, 96, *afstand doen van*. Zie Rein. Gloss.

Vergier, s. o. I. 32, 83; III. 47, 46, *boomgaard*,
Fr. *vergier*.

Vergorden, ww. II. 116, 314, *den buikriem steviger
aanhalen*. Zoo ook in het fragment van *Florent* (Pfeif-
fers *Germania*, IX. 407, vs. 4:

Doen was daer geen langer sparen;

Men *vergorde* die oise twaren,

Si saten op weder sciene.

Vergramen, ww. I. 446, 360, *vergrammen*, *vertoornen*.

Verhalen, ww. II. 15, 110, *vergoeden*, *herstellen*.

Verhameien, ww. II. 110, 89, *met hameien voorzien*.

Verheescen, ww. Part. *verheest*, II. 52, 127,
bemerken, *vernemen*, *te weten komen*. Zie LSp. Gloss.

Verheffen, ww. I. 23, 295, *aanvangen*, *beginnen*.

Verhemelen, ww. II. 86, 185, *bedekken*, Kil. *con-
camerare*, *convexum facere instar coeli*.

Verheten, ww. I. 64, 248, *beloven*, Hd. *verheiszen*.

Verhoghen, ww. II. 5. 132, *de hoogte van iets be-
reiken*, *behoogen*, even als wij nog spreken van *be-
diepen*.

Verhoghen, ww. III. 3, 82, *verblijden*. Zie LSp. Gloss.

Verholen, adj. I. 16, 25, *geheim*, *verborgen*.

Verhort, I. 148, 29, *met horden gedeckt*.

Veryenen, ww. Hem — III. 74, 140, *vereenigen*.

Verkennen, ww. I. 33, 108, *herkennen*.

Verkeren, ww. I. 159, 78; II. 172, 18, *veranderen*,
vergoelijken, *verdraaien*. Zie LSp. Gloss.

Verkies, s. o. II. 97, 121, *keus*.

Verclaer, s. III. 9, 6, *verklaring*.

Verclaren, ww. II. 115, 282; III. 58, 443, *helder
worden*, *aanbreken van den dag*.

Vercloeken, ww. II. 201, 432, *verschalken*, Kil. *Fal-
lere*, *decipere*, *anticipare solertia*.

Vercoenen, ww. I. 35, 183, *kloek*, *dapper maken*.

Verkoert, II. 204, 9. Zie de aanteeeking

Vercoeveren, ww. II. 127, 761, 778, *zich herstel-
len*. Zie LSp. Gloss.

Vercomen, ww. II. 112, 183, *opkomen*, *bijkomen*.

Vercouden, ww. II. 72, 80, *verkoelen*, *koud worden*.

- Vercrighen, ww. II. 129, 33, *krijgen, vangen*.
- Verladen, ww. Imp. verloet, Part. verladen, I. 158, 51; II. 74, 131; 210, 144, *overladen*. Part. I. 146, 373; II. 78, 144; 122, 570, *beladen, bezwaard, verlegen*. Zie LSp. Gloss., Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 88, 99.
- Verlaet, s. III. 29, 28, *einde*.
- Verlasten, ww. II. 113, 215, *bezwaren, lastig vallen*.
- Verlaten, ww. met den gen. der zaak en den dat. pers. III. 27, 161, *kwijtschelden, vergiffenis schenken*. Zie LSp. Gloss.
- Verleden, ww. Verleet werden, I. 156, 101, *vervelen*, Kil. Fastidium adferre, taedium creare. Zie *Rom. v. Limb.* Gloss.
- Verlegghen, ww. II. 77, 107, *overleggen*.
- Verleiden, ww. I. 167, 34, *verlokken, verleiden*.
- Verleven, ww. III. 105, 140, *overleven*. Zie MLp. Gloss.
- Verliden, ww. Imp. verleet, III. 13, 165, *voorbijgaan, verstrijken*.
- Verliesen, ww. Imp. verloes, I. 100, 420; III. 22, 211, *verliezen, uit het oog verliezen*.
- Verlinghen, ww. III. 50, 125, *met zijne hoogte bereiken*.
- Verlosen, ww. III. 156, 24, *verlossen*.
- Verloven, ww. I. 7, 20, *met eede beloven iets niet te doen, afzweren*. Zie Rein. Gloss.
- Vermaken, ww. II. 128, 807, *verzorgen, verbinden van gewonden*.
- Vermaledien, ww. Part. vermaledijt, II. 101, 34, *vervloeken*.
- Vermanen, ww. Imperf. vermoen, Conj. vermoene, I. 31, 16; II. 13, 6; III. 114, 131, *melding maken van iets, gewagen*; II. 17, 190, *uitleggen*; met den gen. II. 102, 89; 103, 119, *vermanen*. Zie LSp. Gloss.
- Vermede, II. 112, 160, *misschien een subst. afgeleid van vermijden, dus het vermijden, het afweren van den aanval*.

- Vermeerret**, **vermeert**, adj. III. 402, 37, 39, *vermaard*, *beroemd*.
- Vermeiden**, ww. Hem —, III. 470, 423, *zich vermaken*, *zich verlustigen*. Zie LSp. Gloss. op *meyen*.
- Vermennesse**, III. 29, 42, *denkelijk* = *vermanen*, *vermaning*, *oproeping* (*ten strijde*) *Vermennesse leggen* = *nuldagen*.
- Vermesamen**, ww. Part. *vermesamt*, II. 24, 47, *in den (kerkelijken) ban doen*, *vervloeken*. Zie Dr. de Jager, *Versch.* 302, LSp. Gloss.
- Vermeten**, adj. I. 443, 449; II. 453, 82, *stout*, *moedig*. Zie *Rom. d. Lorr.*, LSp. Gloss.
- Vermeten**, ww. Hem —, Imp. *vermat*, I. 457, 4; II. 430, 59; III. 187, 956, *zich vermeten*, *zich ver-stouten*.
- Vermoeden**, ww. Hem —, III. 26, 430, *een vermoeden koesteren*, *argwaan opvatten*.
- Vermoene**. Zie *vermanen*.
- Vermogen**, adj. I. 25, 23, *machtig*.
- Vermoylec**, adj. III. 36, 187, *vermoeiend*.
- Verm^woit**, adj. I. 443, 238. Zie de Aanteekening.
- Vermomboeren**, ww. II. 114, 264; 465, 33, *in voogdij plaats*, *vervoogden*. Van het s. *momboor*, Mhd. *muntbor*, Ohd. *muntboro*, patronus, tutor, afgeleid van *mond*, manus, potestas, nog over in *mondig*, Hd. *Vormund*, enz. Over *mond* zie RA. 447, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 452; II. 236. Du Cange (Ed. Henschel) IV. 212, Noordewier, *N. RO.* 170, 186.
- Vernoy**, s. o. I. 34, 450; 424, 561; II. 467, 33, *verdriet*, van het Fr. *ennui*.
- Vernoyen**, **vernoien**, ww. I. 43, 244; 78, 174; 426, 42; 467, 23; III. 36, 485, *verdrieten*, *vervelen*. Zie Huydec. op *St.* II. 467.
- Vernuwen**, ww. II. 70, 5, *vernieuwen*, *nieuw worden*.
- Veronnen**, ww. met den gen. der zaak, I. 428, 97, *misduiden*, *kwalijk nemen*. Zie Huydec. op *St.* III. 310.
- Veronwert hebben**, II. 214, 206, *versmiden*, *verachten*.
- Verporren**, ww. III. 407, 55, *bewegen*.

- Verraden**, ww. I. 12, 226, *arglistig ten val brengen*.
Zie *Rein. Gloss.*, Huydec. op *St.* II. 312.
- Verranesse**, s. v. I. 47, 343, *verraad*.
- Verrechten**, ww. I. 44, 229, *iemand's recht handhaven, verdedigen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 355, *Hor. Belg.* V. 216.
- Verren**, ww. III. 46, 594, *verwijderen, verdrijven*;
I. 172, 222, *verwijderd zijn*; hem —, III. 46, 587;
111, 11, *zich verwijderen, afstand doen*. Zie LSp. Gloss.
- Versaden**, ww. II. 72, 54, *versadigen*.
- Versaect**, adj. II. 154, 37, 41, *versaagd, lafhartig*.
- Versaghen**, ww. I. 153, 10, *versaagd, bevreest maken*; hem —, II. 135, 267, *bevreest worden*; **versaghet**, I. 119, 337, *versaagd, laf*.
- Versamen**, ww. II. 86, 189, *verzamelen, vergaderen*.
Zie LSp. Gloss.
- Versamenen**, ww. Part. *versament*, I. 163, 239;
III. 79, 99, *verzamelen, vergaderen*. Zie LSp. Gloss.
- Versceden**, ww. Imp. *versciet*, Part. *versceden*, trans. I. 73, 434; 93, 167; 122, 471; II. 85, 148, *scheiden*; intr. II. 58, 45, *van het leven scheiden, sterren*. Zie LSp. Gloss.
- Versceet**, s. III. 13, 165, *scheiding*.
- Verscieten**, ww. Imp. *verscoet*, I. 131, 220, *van kleur verwisselen, verbleeken*; Hem —, I. 180, 518, *verbleeken*. Men leze echter aldaar:
Dammiracl *verscoet* hem ende versat.
- Verscinen**, ww. II. 195, 169, *verschijnen, komen*.
- Verscoven**, adj. III. 21, 158, *ellendig, rampzalig*;
III. 77, 36, *verachtelijk, slecht*. Eig. part. van *verscoven*, *verschuiven, verstooten*. Zie LSp. Gloss.
- Verscraven**, ww. Part. *verscroven*, I. 161, 139; II. 12, 1, *verstooten*. Zie LSp. Gloss.
- Verseggen**, ww. Part. *verseit*, II. 169, 16, *oververtellen, ruchtbaar maken, vertellen*.
- Versellen**, ww. III. 188, 1002, *vereenigen, verbinden*; hem —, III. 63, 51; 76, 203, *zich vereenigen, zich verbinden, verbonden zijn*. Zie MLp. Gloss.
- Versetten**, ww. I. 66, 177, *vergoeden; sine rente* —, II. 75, 39, *zijne inkomsten verpenden*.

- Versien**, ww. I. 57, 150, *zien*, *opmerken*; hem —. III. 89, 83, *voor zich zorgen*, *oppassen*. Zie Huydec. op St. II. 104, LSp. en MLp. Gloss.
- Versieren**, ww. II. 201, 434; III. 73, 103, *niddelen*. Zie op *visieren*.
- Versiken**. Een — *gheven*, III. 10, 60, *eene verzuchting slaken*. **Versiken**. Imp. *verseec*, AS. *sican*, Eng. *to sigh*, komt o. a. voor Franc. 5475, Sp. Hist., II. 17, 63; III. 312, 14.
- Versitten**, ww. Imp. *versat*, I. 169, 83, *verzitten*, *door zitten verzuimen*; I. 180, 518, *zich (van schrik) op zijn stoel onwillekeurig verplaatsen*, *terugdeinzen*.
- Verslaen**, ww. I. 172, 229, *ombrengen*.
- Versmachten**, ww. II. 121, 526, *versmoren*, *verpletteren*, Kil. *obruere*, *adobruere*; III. 168, 370, *vermoorden*, Kil. *extinguere animam*.
- Versmaden**, ww. Part. *versmaden*, II. 94, 30, *versmaden*, *verwerpen*, *smaad aandoen*.
- Versmadenesse**, s. v. I. 26, 57, *verguizing*, *smaad*.
- Versmiltten**, ww. Imp. *versmout*, III. 59, 479, *verteren*, eig. *versmelten*.
- Versmoren**, ww. Part. *versmort*, I. 159, 59; III. 90, 152, *verstikken*, *ombrengen*; III. 130, 30, *versmoren*, *onder water zetten*, *van een dronkenman gezegd*, en dus *versmoort*, *smoordronken*. Zie Hor. Belg. VI. 261.
- Versmoute**, zie op *versmiltten*.
- Versnellen**, ww. III. 44, 503, *haast maken*; III. 63, 52, *verrassen*, Kil. *versnellen*, *verrasschen*, *praevenire*, *praeverttere*.
- Versniden**, ww. II. 103, 97, *stomp snijden*.
- Versochten**, ww. I. 131, 220, *verzuchten*, *zuchten*. Zie Rein., Hor. Belg. III. Gloss.
- Versoeken**, ww. Part. *versocht*, II. 108, 8; III. 79, 109, *bezoeken*. Zie MLp. Gloss.
- Versoenen**, ww. — *jeghen enen*, I. 147, 15, *een zoen treffen met iemand*.
- Versoft**, I. 30, 6, *versuft*, *dol*, Kil. *versuft*, *delirus*, *stupens*, *socors*, *animi inops*.
- Verspijt**, lees: *respijt*, II. 116, 323, *uitstel*, *oponthoud*.

- Verspreken, ww. Imp. versprac, I. 50, 458; 144, 302, *berispen*, *beschimpen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 261, Huydec. op *St.* II. 491, *Rein.* en LSp. Gloss.
- Verspringhen, ww. Imp. verspranc. I. 70, 320, *opspringen*.
- Verspuwen, ww. II. 107, 240, *uitspuwen*, *versmaden*.
- Verstaen, ww. Imp. verstoet, I. 18, 103, *verstaen*.
- Verstandel, adj. II. 76, 97, *verstandig*.
- Verstandenisse, s. v. II. 182, 26, *kort begrip*, *inhoudsopgave*. Zie LSp. Gloss.
- Verstannesse, s. v. II. 201, 407, *beteekenis*. Zie LSp. Gloss.
- Verste, s. I. 135, 365, *uitstel*, Hd. *Frist*. Zie LSp. Gloss. op *vorste*.
- Versteken, ww. Part. versteken, II. 197, 269, *uitsluiten*, nog over in ons part. *verstoken*.
- Verstelen, ww. I. 167, 25, *afstelen*.
- Versten, ww. II. 148, 15, *uitstellen*. Zie Huydec. op *St.* I. 468, Clignett, *Bijdr.* 403. Over II. 211, 180 zie de Aanteekening
- Versterven, ww. Imp. verstarf, I. 162, 171, *om het leven komen*, *omkomen*.
- Verstoren, ww. Hem —, II. 18, 214, *zich veront-rusten*.
- Verstormelike, adv. II. 123, 631, *spoorlags*, op *woeste wijze*.
- Verstormen, ww. trans. I. 116, 234, *opjagen*, *haastig doen opstaan*; intr. II. 64, 56, *opbruisen*.
- Versuptilen, ww. II. 201, 432, door *spitsvindingheden* *verknoeien*.
- Verswaren, ww. III. 119, 26, *zwaar vallen*.
- Versweren, II. 198, 315, *meineedigheid*. De onbep. wijs is hier substantive gebruikt.
- Versweren, ww. I. 13, 262, *afzweren*; *verswo-ren sijn*, II. 94, 20, *meineedig zijn*, eene uitdrukking aan het leenrecht ontleend. Zie Huydec. op *St.* II. 545, LSp. Gloss.
- Vertaren, ww. III. 41, 404, *verleren*, *utputten*.

- Verteren, ww. II. 83, 81, *verteren*, *uitputten*; I. 165, 288, *slijten*.
- Vertien, vertyen, ww. met den gen. III. 182, 813, *afzien van iets*, *laten varen*; hem —, II. 83, 92, *iets laten varen*. Zie MLp. en LSp. Gloss.
- Vertoghen, ww. Hem —, II. 71, 44, *zich vertoonen*, *zich laten zien*. Zie LSp. Gloss.
- Vertrecken, ww. Imp. *vertrac*, Part. *vertrect*, I. 113; 96; II. 84, 130; 186, 198; III. 12, 140, *vertellen*, *verhulen*.
- Vertroosten, ww. II. 127, 758, *moed inspreken*, *bemoedigen*.
- Veruwen, ww. II. 406, 230, *verwen*.
- Vervaen, ww. III. 118, 4, *nieuw leven ontvangen*, *zich als 't ware hernemen*, *herademen*. Zie Ruusbr. II. 151, 155.
- Ververen, ww. Hem —, II. 169, 99, *bevreesd zijn*.
- Vervorderen, ww. II. 161, 45, *bevorderen*.
- Vervriesen, ww. Imp. *vervors*, II. 24, 22, *stijf bevrozen*.
- Vervullen, ww. I. 64, 81, *vol worden*.
- Verwandelen, ww. I. 72, 386, 390; 95, 233; II. 8, 262; III. 6, 194, *veranderen*.
- Verwandelen, ww. Hem —, III. 172, 501, *wandelen*.
- Verwanen. ww. Hem —, II. 17, 189, *zich aan eigenwaan toegeven*, *zich laten voorstaan*. Zie Huydec. Pr. II. 154. LSp. Gloss.
- Verwaren, ww. II. 145, 327; III. 23; 9; 122, 14, *bewaren*, *acht slaan*, *zorg dragen*; I. 141, 162, *toerusten*. Zie Huydec. Pr. I. 439.
- Verwassen, ww. III. 43, 497, *leed doen*, *verdrieten*, eig. *boven zijne krachten wassen*. Zie Rom. d. Lorr. en Rom. v. Limb. Gloss.
- Verwaten, ww. Imp. *verwiet*, Part. *verwaten*, I. 3, 72; 46, 311; II. 61, 154; 167, 36, *vervloeken*, *in den ban doen*. Zie Huydec. op St. III. 231, Pr. III. 91.
- Verweendelijke, adv. I. 155, 74, *heerlijk*, *prachtig*.

- Verweent, adj. III. 156, 25, *heerlijk*. Zie LSp. Gloss., waar de beteekenis van het woord, zoowel in goeden als kwaden zin, breedvoerig wordt verklaard.
- Verweentheit, s. v. II. 175, 2, *weelderigheid, dartelheid*.
- Verweert, adj. II. 22, 390; 98, 179, *verdorven*, van het ww. *verwerden*, Mhd. *verwerten*, Goth. *fravardjan*, corrumpere. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 608, Schulze, *Goth. Gloss.* 414.
- Verweghen, ww. Imp. *verwach*, I. 156, 126; II. 91, 380, *bezwaren, zwaar vallen, drukken*. Zie Huydec. op *St.* I. 452, Clignett, *Bijdr.* 372, Dr. Jonckbloet, *Spec. de Velth.* 88, Dr. de Jager, *Versch.* 299.
- Verweren, ww. III. 54, 296, *afweren, verhinderen*.
- Verweren, ww. III. 114, 137, *verceelten, hard worden*, Kil. *callescere, occallere*.
- Verwerken, ww. trans. Imp. *verwraecht, verwrocht*, II. 18, 232; III. 11, 78; 48, 48, *iemand's gunst verbeuren*, eig. *door zijne werken zich iemand afkeerig maken*. Zie LSp., *D. Doctr.*, *Rom. d. Lorr.* Gloss.
- Verwerren, ww. I. 138, 49, *verwarren*.
- Verwinnen, ww. I. 8, 52; 41, 105, *overwinnen, te boven komen*.
- Verwiten, ww. II. 176, 62, *verwijten, beschuldigen*.
- Verwoeden, ww. III. 10, 46, *woedend, razend worden*. Zie MLp. Gloss.
- Verwoet, *razend, dwaas, ongerijmd*. Enen tferwoede antiden, II. 180, 111, *iemand met de ongerijmdste aantijgingen overladen*. Zie *Mnl. Wtb.* 102. 165.
- Vespertijt, s. v. I. 21, 213; 74, 42; III. 126, 9, *zes uur na den middag, avond*, eig. *de tijd waarop de vesperdienst in de katholieke kerk plaats vindt*.
- Veste, s. v. II. 136, 280, *vesting*. Zie LSp. Gloss.
- Vesten, ww. I. 147, 19, *bevestigen*; II. 161, 15; III. 104, 108, 112, *zich vast in het geheugen prenten*. Zie MLp. en LSp. Gloss.
- Viant, s. m. Die — II. 19, 198; 169, 114, *de dui-*

- vel*, Eng. *fend*. Evenzoo die oude —, I. 163, 240, naar de Lat. kerkterm: *antiquus hostis generis humani*.
- Vie, vye, s. v. I. 113, 105; III. 109, 152, *levenslust*, *vreugde*. Zie de Aanteekening.
- Vient, s. m. II. 142, 197, *vijand*.
- Vier, s. o. I. 65, 122, *passim*, *vuur*.
- Vieren, ww. I. 13, 257; II. 111, 40; III. 14, 232, *rusten*. Zie Huydec. op *St*. III. 55, LSp. Gloss. op *vierte*.
- Vierijn, adj. II. 4, 107, 121, *virig*.
- Vigilie, s. v. I. 6, 168, *lijkdienst*, Kil. *funeralia*, *canthus feralis*, vulgo *vigilias mortuorum*.
- Viliaert, s. m. III. 158, 37, *paai*, *grijsaard*, Fr. *vieillard*.
- Vilein, vyleyn, s. m. I. 117, 278; II. 200, 377; III. 54, 285, *gemeene kerel*, *schurk*, Fr. *vilain*, eig. *dorpeling*, Lat. *villanus*, doch even als ons *dorper* als scheldnaam gebruikt.
- Vinde, vinne, s. v. I. 81, 279; 82, 341, 344; 83, 347, 351, *pion* bij het schaakspel, Mhd. *vende*, *vender*, *vendel*. Zie verder de Aanteekening op I. 80.
- Vinden, ww. Imp. *vant*, I. 114, 169, *passim*, *vin-den*; *dichten ende* —, III. 63, 55, *dichten en uitvinden*, veel bij elkander gebruikt, in denzelfden zin als het Fr. *trouver*, van waar *trouvère*, ons *vinder*.
- Vingberlijn, s. o. I. 61, 312; III. 127, 36, *ring*; I. 124, 550, *handboei*. Zie Huydec. op *St*. I. 501.
- Vingherline, s. o. III. 131, 7, *ring*.
- Virtuut, s. v. II. 208, 85, *kracht*, *eigenschap*. Zie MLp. Gloss.
- Visentacie, s. v. III. 13, 171, *ontvangst*.
- Visenteren, ww. III. 108, 113, *bezoeken*.
- Viseren, visieren, ww. I. 29, 173; 121, 453; II. 62, 193; 82, 57; 202, 477; III. 72, 53, *bedenken*, *uitdenken*, *overleggen*, *beramen*, *bepalen*, van het Lat. *videre*, *visuo*. Hieruit is *versieren* in dezelfde beteekenis verbasterd, dat niet verward moet worden met *versieren*, Mnl. *verchieren*, *vercieren*, *ornare*. — II. 131, 97, substantive, *beramen*. Zie LSp. Gloss., *Tualk Mag.* IV. 356.

- Vite, *vylte*, s. v. II. 173, 68; III. 13, 182, *leven*, *levenswijze*; II. 36, 94, *levensbeschrijving*, Lat. *vita*. Zie *Taalk. Mag.* IV. 75, LSp. Gloss.
- Viveltre, s. v. I. 171, 172, *vlinder*, Ohd. *vivaltera*, Mhd. *vivalter*. Zie Graff, I. 862, Benecke's *Mhd. Wtb.* III. 231, Huydec. *Pr.* III. 335, ten Kate, II. 534. Bij Vondel heet nog een vlinder *vijfwouter*.
- Viwergat, s. o. I. 12, 218, *schoorsteen*. Zie Dr. Jonckbloet's *Rein.* 61.
- Vlake, s. II. 5, 151, *vlaag*.
- Vlau, Imp. van vlien, III. 111, 8, *vluchten*, *vlieden*.
- Vleeschsmout, s. I. 4, 97, *vet*.
- Vlegghe, s. II. 103, 95, *scheur*, *spleet*. Zie *Beutr. en C. en El.* Gloss.
- Vleien, ww. II. 28, 183, *bidden*, *smeeken*, Ild. *flehen*.
- Vlien, ww. Imp. vlo, vloee, vlau, Part. ghevloen, I. 25, 10; 170, 147; II. 114, 241, *vlieden*, *vluchten*. Imp. vlouwen, Part. ghevlouwen, II. 131, 100; III. 7, 227. Zie LSp. Gloss.
- Vlies, s. o. II. 97, 119, *vacht*, bepaaldelijk van een schaap; bij uitbreiding gezegd van de *geschoren huid* van het menschelijk hoofd. Zie Clignett, *Bijdr.* 27.
- Vliet, s. m. II. 144, 261, *sloot*, *gracht*.
- Vlieten, ww. Part. gevloten, III. 111, 36, *vlieten*, *vloeien*.
- Vlijt, s. Met vlite, II. 121, 519, *met vlijt*, *ferm*, *stevig*, hier niet veel meer dan een stoplap.
- Vlinken, ww. III. 42, 424, *schitteren*.
- Vloer, s. m. I. 169, 107, *verdieping*.
- Vloghe, s. m. II. 96, 80, *vlucht*.
- Vlot, s. o. An tvlot sijn, III. 69, 83, *drijven*, *vloten*.
- Vlou. Zie op Vlien.
- Voeghen, ww. III. 74, 155, *schikken*, *plaatsen*.
- Voeght, s. m. II. 168, 62, *bewaker*, *beschermer*, *heer*.
- Voerdachtich, adj. III. 67, 192, *bedachtzaam*, *ervaren*.
- Voere, s. v. II. 141, 151, *handelwijze*, *bedrijf*. Zie Huydec. op *St.* III. 66, van Wijn op *Heelu*, 191, LSp. Gloss.

- Voeren, ww. met den gen. *sire vaerde* —, II. 143, 240, *zijns weegs voeren*. Zie op *Vaert*.
- Voeren, ww. I. 20, 187; II. 6, 166, *doen varen, behandelen*.
- Voercopen, ww. II. 173, 73, *opkopen in het groot, om het gekochte met woekerwinst in een slechten tijd af te zetten*. Zie LSp. Gloss.
- Voerspreken, ww. Imp. *voersprac*, Part. *voersproken*, I. 137, 16; II. 102, 56, *roorzeggen, voerspielen*.
- Voertane, adv. II. 118, 122, *dadelijk*.
- Voertbringhen, ww. I. 139, 93; II. 179, 64, *verkondigen, openbaren, voor den dag brengen*. Zie LSp. Gloss.
- Voghelkijn, s. o. I. 167, 38, *vogeltjen*.
- Voirdoeren, ww. III. 90, 151, *verdwazen, bedriegen*.
- Vol doen, III. 84, 332, *voldoen*.
- Voldoen, ww. I. 116, 217; 135, 359; 137, 26; II. 137, 5, *volbrengen, eindigen, ten einde brengen*.
- Volen. Den duvel —, I. 130, 179, *den duivel aanbevelen, vervloekt, verdoemd*. Zie LSp. Gloss.
- Volgaen, ww. I. 118, 308, *ten einde toe gaan, den laatsten gang doen*.
- Volleec, Volleke, adv. I. 126, 7; II. 14, 55, *terstond, dadelijk*. Zie Clignett, *Bijdr.* 60.
- Vollen, ww. I. 168, 78; II. 111, 152; 195, 188; III. 71, 37, *vullen, aanvullen*.
- Volre, s. m. II. 180, 121, *lakenvoller, Eng. fuller*.
- Volreiden, ww. III. 78, 69, *voltooien*.
- Volscriven, ww. III. 81, 184, *ten einde toe beschrijven, volkomen beschrijven*.
- Volwerken, ww. Part. *volwracht*, III. 78, 81, *voltooien, afwerken*.
- Vongnesse, s. o. I. 182, 594, *vonnis*.
- Vonkel, s. III. 102, 23, *vonk*.
- Vont, s. o. III. 165, 264; 171, 473, *vondeling*.
- Vonte, s. v. II. 101, 19, *doopront*.
- Voocht, s. m. III. 187, 959, *heer*.
- Vool, s. o. II. 36, 115, *reulen*.

- Voorderst. Die — *sire nature*, II. 49, 29, *het eerste der natuur*, dat is, *het noodigste voor het levensonderhoud*.
- Voorcoep, s. II. 193, 181, *opkoop te voren, om het later weder met woekerwinst van de hand te zetten*. Zie op voercopen.
- Vorbare, adj. II. 69, 48, *voornaam*. Zie Huydec. op St. II. 116, 569.
- Vorderen, ww. I. 174, 309, *bevorderen*.
- Vorderst, adj. I. 118, 319, *eerst, voorst*.
- Voren, ww. III. 63, 43, *voeren*.
- Voren, adv. I. 178, 451, *vooraan, vooruit*; als te —, I. 17, 52, *alles vooruit, voor alles, onder de eersten*.
 Te — *gaen*, III. 1. 8, *te boven gaan, overtreffen*;
 — *hebben*, II. 204, 37, *voorhebben, voor zich hebben*; te — *hebben*, I. 137, 30; II. 90, 326, *iets vooruit hebben, de voorkeur verdienen, overtreffen*;
 — *comen*, II. 114, 258, *uitkomen, zich verbreiden*; te — *comen*, I. 138, 62, *voor oogen komen, openbaar worden*. Zie MLp. en LSp. Rein. Gloss.
- Vorraet, s. m. II. 89, 317; 150, 89, *voorbédachte raad, overlegd plan*.
- Vorsien, adj. I. 57, 157, *welberaden, verstandig*.
- Vorst, vorste, s. v. I. 65, 40; 90, 29; 182, 592; II. 201, 425, *uitstel*. Zie op verste.
- Vort, adv. I. 13, 260; 100, 420, 436, *verder, voorts, voortaan*.
- Vortbringen, ww. II. 149, 42, *verhalen*.
- Vortmee, vortmeer, vortmere, adv. I. 81, 286; 91, 63; 162, 190, *passim, voortaan, verder*.
 Zie Dr. Jonckbloet, in de *Konst. en Letterb.* 1843, No. 35.
- Vorwaert meer, adv. *passim, voortaan, van nu af*.
- Vorwerd, adv. II. 155, 13, *verder*.
- Vorwinnen, ww. Imp. vorwan, III. 126, 21, *bezorgen, verschaffen*.
- Vragen, ww. Imp. vrachde. — om iet, I. 93, 160, *vragen naar iets*.
- Vrai, adj. I. 96, 248; II. 68, 2, *waar, waarachtig*, Fr. *vrai*.

- Vrame, s. m. II. 142, 211; III. 77, 52, *voordeel*, gewone klankwisseling voor vrome. Zie aldaar.
- Vreent, s. m. II. 142, 195, *vriend*.
- Vreesam, adj. I. 145, 334, *vreeselijk*.
- Vreeschen, vreyschen, ww. Imp. vreyschede, vreeschde, Part. ghevreescht, ghevreeschet, I. 167, 28; 170, 153; II. 143, 237; III. 125, 33, *vernemen*, *verstaan*, *vermoeden*. Zie Huydec. op St. I. 264; II. 351; *Heim. d. Heim.* 492, LSp. Gloss. enz.
- Vresselijk, adj. I. 91, 58, *vreeselijk*.
- Vreude, s. v. I. 150, 7; III. 91, 171, *vreugde*.
- Vri, adj. I. 25, 4; II. 92, 416, *edel*, *vrijheerlijk*, niet alleen van koningen, vorsten en edelen, maar ook van God en Christus gezegd. Zie LSp. Gloss., van Wijn op *Heelu* 158. In therte —, III. 175, 598, *verheugd*; enen te — gheven, III. 148, 150, *verwonderen*. Zie *Hor. Belg.* VI. Gloss.
- Vrien, vryen, ww. Part. gevrijt, III. 16, 308; 81, 179, *bevrijden*.
- Vrien, ww. II. 104, 147, *vlelend smeecken*, gelijk men nog zegt: *om iets vrijen*. Vrien, van waar *vriend*, beteekende oorspronkelijk *beminnen*, en is later ingekrompen tot de beteekenis van *een meisjes liefkoozen*, *met een meisje verkeerren*.
- Vrijthof, s. m. III. 143, 92, *besloten hof*. Zie Huydec. op St. I. 100, 508, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 700.
- Vro, vroe, adj. met den gen. I. 37, 278; 147, 12; 177, 412; II. 2, 7, *verblijd*, *verheugd*, Hd. *froh*. Zie Huydec. op St. II. 214; III. 466.
- Vrocht, s. v. I. 73, 437, *vrucht*.
- Vroe, adv. I. 60, 281; II. 115, 281, *vroeg*, eigenlijk *vroe-ig*, Hd. *früh*.
- Vroeden, ww. I. 139, 97, *wijs zijn*. Zie LSp. Gloss.
- Vroem, vrome, adj. II. 116, 347; III. 54, 286, passim, *dapper*, *kloek*. Zie Grimm. *Hd. Wtb.* IV. 240.
- Vroet, adj. I. 13, 250; 57, 157; passim, *wijs*, *verstandig*; niemen vroeders, II. 207, 26, *geen wijze*. Vroeder staat hier in den gen. plur., betwelk

meermalen achter *iemen* en *niemen* voorkomt. Zie Huydec. op *St.* II. 278; *Hor. Belg.* III. Gloss. op *vroeder*; Benecke, *Mhd. Wtb.* II. 41, 42; *Gramm.* IV. 739. *Vroet maken*, met den dat. pers. en gen. der zaak, III. 83, 280; 176, 624, *mededeelen*, *onderrichten*. Des sijt vroet, weet dat, is de gewone verzeeringsformule.

Vroetscap, s. v. III. 19, 99, *wijsheid*, *knapheid*.

Vroewake, s. l. 131, 216, eigenlijk *vroege waak*, hier *slapeloosheid*.

Vrome, s. v. I. 21, 195; 82, 322; II. 42, 7, *voordeel*, *baat*, *nut*. Zie *Heim. d. Heim.* 125,

Vromechheit, s. v. I. 87, 31; II. 112, 191; 151, 8, *dapperheid*.

Vromelic, adj. II. 47, 181, *dapper*.

Vromelijc, adj. II. 79, 220, *voordeel aanbrengend*, *nullig*.

Vromen, ww. I. 142, 198; II. 154, 30, *voordeelig zijn*, *baten*. Zie *Heim. d. Heim.* 125, MLp. en LSp. Gloss.

Vroude, s. v. II. 180, 138; III. 39, 330, *vreugde*.

Vroukijn, s. o. III. 93, 250, *vrouwlijen*.

Vrouwe, s. v. passim, *meesteres*, *domina*, het vrouw van heer, terwijl *wijf* dat van man is. Zie Huydec. op *St.* I. 32.

Vruchtelijc, adj. I. 118, 318; 181, 557, *vreeselijk*, *vrees inboezemend*.

Vruchteloos, adv. II. 89, 303, *zonder vruchten*.

Vruchten, ww. I. 128, 110; 140, 122; 175, 344, *duchten*, *vreezen*, Hd. *fürchten*.

Vruut, s. o. II. 72, 68, *fruit*.

Vucht, s. o. III. 77, 32, *vocht*.

Vucht, adj. II. 73, 95, *vochtig*.

Vuere, adv. II. 118, 393, *voorop*, *recht voor*; II. 108, 23, *vooraf*.

Vueren, ww. II. 133, 186, *voeren*; over —, II. 132, 153, *heen voeren*, *wegvoeren*.

Vuyer, s. o. III. 99, 186, *vuur*.

Vul, adj. I. 122, 480, *vuil*, *smerig*.

- Vulgaen, ww. II. 86, 206, *volbracht worden*.
 Vnleeft, s. — gheven. II. 81, 3, *bijstand, ondersteuning geven*. Zie Clignett, Voorrede op de *Teuth.* XXXI, *Wap. Mart.* Gloss.
 Vullike, adv. I. 117, 270, *terstona, dadelijk*.
 Vulstaen, ww. II. 85, 154, *volharden*.
 Vunsch, adj. II. 197, 273, *vunzig, belegen*.
 Vursten, ww. II. 82, 64, *uitstellen*.

W.

- Wach, interj. O —, I. 116, 224, *o wee*.
 Wacharm, wacharme, interj. I. 133, 306; III. 7, 253; 90, 130, *helaas, eigenlijk wee arme, ach arme*.
 Wachten, ww. I. 37, 285; 60, 303; 117, 269, *bewaken, beloeren, bespieden*; I. 37, 61; *acht geven, opletten*. Zie MLp. en LSp. Gloss.
 Wacts, II. 197, 240, lees: *wachts* De zin is: *wachte hem des die wille, wacht er u als 't u belieft voor*.
 Waden, ww. Imp. woet, II. 118, 394, *waden, gaan, doorgaan*. Zie Rom. d. Lorr. Gloss., Huydec. op *St.* III. 128,
 Wael, adv. passim, *wel*. Wael op, III. 126, 17, *welaan, komaan*.
 Waer, s. — gheven, II. 39, 127 *acht slaan*. Waer is *aandacht, oplettendheid*. Zie LSp. Gloss. op *waren*.
 Waerd, waert, adj. *waardig, kostbaar*. — hebben, I. 35, 200; 96. 249, *op prijs stellen, hoogschatten*. Zie LSp. Gloss.
 Waerden, ww. III. 89, 94, *worden*.
 Waerf, s. *werf, keer*; Ene —, I. 69, 286, *een maal*.
 Waernen, ww. III. 87, 13, *waarschuwen*, Hd. *warnen*, Eng. *to warn*. Zie LSp. Gloss.
 Wage, s. v. *weegschaal*; Hem in den *wagen setten*, II. 99, 216, *zich in den waagschaal stellen*.
 Waghe, s. v. III. 96, 77, *golf*, Hd. *Woge*
 Waghen, ww. III. 130, 54, *golven*.

- Wake. In — werden, I. 16, 19; 56, 126, *ontwaken*; in — sijn, III. 43, 541, *wakker zijn*.
- Waken, ww. II. 71, 40, *ontwaken, ontluiken*; — na enen, III. 87, 37, *zich om iemand bekommeren*.
- Wale, adv. II. 114, 234, *wel*.
- Wallen, ww. I. 91, 59; II. 24, 26, *borrelen, opbruisen, koken, zieden*. Zie LSp., Gloss., *Heim. d. Heim.* 436; *Natuurk. v. h. Heelal*, 400; Dr. de Jager, *Versch.* 182.
- Walsch, adj. I. 58, 202; II. 122, 590, *Fransch*.
- Walschen, ww. I. 7, 33, *fransch spreken, brabbelen, wartaal uitslaan*. Zie Huydec. op *St.* II. 435.
- Wandel, adj. I. 177, 409; II. 77, 132, *veranderlijk, wisselvallig, wispelturig*.
- Wandel, s. III. 101, 282, *veranderlijkheid*. Zie *Heim. d. Heim.* 197.
- Wandelinge, s. v. I. 87, 59; II. 173, 8, *omgang, verkeer*; II. 173, 66; 206, 4, *handeling*. Zie LSp. Gloss. op *wandelen*.
- Wanderen, wandren, ww. II. 47, 176; III. 81, 181, *zwerven, gaan, verkeeren*. Zie LSp. Gloss.
- Wanen, adv. I. 108, 753; 129, 151; 162, 191; III. 4, 132, *van waar*.
- Wanhoge, s. v. III. 38, 286, *verdriet*.
- Wanc, adj. III. 164, 240, *wispelturig, onstandvastig, wankelmoedig*. Zie LSp. Gloss. op *wanc*, waar de verschillende beteekenissen worden opgegeven.
- Wanken, ww. III. 118, 10, *wijken*.
- Want, conj. I. 148, 54; II. 61, 130, *omdat*.
- Wantroist, s. m. III. 94, 300; 103, 76, *mismoedigheid, wanhoop*.
- Wapen, s. o. mv. *wapine, wapen*, I. 104, 563, *wapen*; II. 123, 624, *harnas*.
- Wapen, ww. I. 117, 283, *wapenen*. Zie over den verkorten vorm Dr. Jonkbloet, *Mnl. Ep. Versb.* 132.
- Wapinen, ww. Part. *gewapint*, I. 136, 399, *wapenen*.
- Warande, s. v. II. 98, 182, *jachtperk*, Kil. locus septus ubi ferae inclusae custodiuntur et asservantur. Zie Du Cange (Ed. Henschel) VI. 911 op *Warennas*.

- Ward, adv. I. 105, 638, *waarts*.
- Warde, s. v. I. 46, 295, *waard, woerd, hooge plaats*.
- Wardelike, adv. I. 71, 351, *rijk, prachtig*.
- Warden, ww. III. 40, 372, *worden*.
- Ware, s. v. — nemen, I. 140, 129, *zorg dragen, acht slaan*.
- Waren, ww. II. 110, 100, *verweren*. Hem — II. 17, 176, zie de Aanteekening.
- Warc, s. o. I. 117, 259, *werk*.
- Warmoes, s. I. 152, 93, *groente*. Eene warmoes dierne is een *groentemeid*. Zie Snellaert, *Alex.* I. 439.
- Warneren, ww. II. 162, 75, *met krijgsmacht versterken, in staat van tegenweer brengen*, Fr. *garnir*, van waar *garnison*. Zie *Rom. d. Lorr.* Gloss., en Dr. de Vries, *Brief*, 34,
- Wart, s. o. I. 33, 105; III. 43, 481, *woord*.
- Wart, adj. met den gen. III. 37, 223, *waard*.
- Wattan, III. 164, 234, *wat dan, welnu*. Zie *Rein.* Gloss. en Dr. de Vries in Dr. de Jagers *Archief*, II. 146.
- Wech, adv. *weg*; — ende weder, adv., I. 98, 357, *altijd door, aanhoudend*; alle *weghe*, III. 98, 172, *aan alle kanten*; van *weghe brenghen*, II. 198, 299, *uit de wandeling brengen*.
- Wechstriken, ww. III. 90, 141, *stil weggaan*.
- Wedde, s. v. I. 47, 341, *onderpand*, MLat. *vadium*. Zie *Heim. d. Heim.* 478, *Taalk. Mag.* I. 257,
- Weden, ww. I. 13, 275, *weiden*.
- Weder, adv. — ende vort, I. 102, 521; II. 176, 5, *aan alle kanten, overal, naar alle kanten heen*. Zie Huydec. op *St.* III. 209, LSp. Gloss.
- Weder, praep. I. 175, 332, *tegen, tot*. — sijn, met den dat. II. 136, 299, *tegen zijn*.
- Weder, conj. gevolgd door ofte bij twijfel, I. 111, 37, *of — of*, Lat. *utrum — an*; gevolgd door so in een tweeledig voorstel, I. 147, 7, *hetzij — hetzij*, Lat. *sive — sive*. Zie Huydec. op *St.* I. 24.
- Wederbode, s. m. III. 140, 59, *tweede bode*, hier *bode ende wederbode, boden heen en terug*.

- Wederin, adj. II. 73, 121, *van een ram of schaaap*.
 Kil. *weeren vleesch*, i. *hamelen-vleesch*. *Weder* is het
 Hd. *widder*, Eng. *welther*. Zie Clignett, *Bijdr.* 269
 LSp. Gloss.
- Wederkeer, s. Enen — doen, l. 14, 300 *terug-
 keeren*.
- Wederpensen, ww. II. 56, 317, *in zijne gedachte
 zich verzetten*.
- Wedersegghen, ww. Part. *wederseit*, I. 34,
 155; II. 149, 67; III. 104, 101, *weigeren*. Zie Clig-
 nett, *Bijdr.* 146, 186, 405.
- Wederspoet, s. m. III. 147, 100, *tegenspoed*. Men
 leze met Willems: Hier *in* uwen wederspoet.
- Wederstaen, ww. II. 129, 34, *verhinderen*. Zie D.
Doctr. Gloss.
- Wederstoot, s. m. I. 17, 58; II. 103, 174, *onheil,
 tegenspoed*. Zie Huydec. op *St* II. 294.
- Wederstromich, adj. II. 56, 297, *weerspannig*.
- Wedertale, s. v. III. 109, 133, *antwoord*. Hier zoo
 als gewoonlijk gevoegd bij *tale*, in de beteekenis van
hetgeen men over en weer bespreekt, gesprek.
- Wedertrecken, s. o. I. 114, 28, *teruggang, aarzeling*.
- Wedervaert, s. v. *terugweg, terugtocht*. Jaghen
 u p die —, III. 118, 22, (eigenlijk van een jachthond
 gezegd) *op het spoor terugloopen*, in plaats van het
 wild op het spoor te volgen. Zie Willems, *Oude Vl.
 Lied.* 15, Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 255.
- Wederwil, s. III. 72, 47, *afkeer, tegenzin*.
- Weech, s. v. I. 157, 142, *wand, binnenmuur*. Zie
 Clignett; *Bijdr.* 33, 74, LSp. Gloss. enz.
- Weelde, s. v. II. 89, 324; III. 102, 8, *genot, za-
 ligheid*.
- Ween, wene, s. m. en o. II. 102, 56; 157, 85; III.
 88, 64, *geween, droefheid, rouw*. Zie LSp. Gloss.
- Weenlijc, adj. III. 156, 26, *ellendig, rouwvol*.
- Weer, s. v. *betaling, voldoening*, Hd. *Gewährung*. Mit
 gheliker were, III. 101, 268, *met gelijke munt*. —
 De vorm is min of meer Hd. Zie Benecke, *Mhd.
 Wtb.* III. 584, op *Wër*.

Weerden, ww. III. 98, 154, *geworden, te beurt vallen.*

Weerlijc, adj. II. 178, 30, *wereldsch.*

Wegen, ww. III. 41, 393, *zwaar vallen, drukken.*

Weghen, ww. 3 p. s. praes. ind. *wecht, Imp. wach,*
I. 170, 122; III. 20, 112, *wegen.*

Weghen, ww. II. 192, 76, *den weg wijzen, leiden.* Zie
LSp. Gloss., van Hasselt op *Kil.*

Wey, adv. III. 19, 100, *weg, heen.* Zie LSp. Gloss.

Weiken, ww. Imp. *weide,* III. 114, 152, *weeken,*
week maken.

Welghedaen, adj. I. 47, 335; III. 56, 356, *schoon.*

Welgeraect, adj. I. 71, 364; 77, 113; III. 49, 69,
voortreffelijk, uitmuntend. Zie LSp. Gloss. op *geraect,*
Heim. d. Heim. 257, 473.

Welcomen sijn, I. 97, 295, *welkom zijn.*

Welde, s. v. II. 96, 89; 180, 131, *weelde, overdaad.*

Wele, adv. II. 151, 28, *wel.*

Welichede, s. v. II. 211, 189, *weelderigheid, dar-*
telheid.

Welna, welnaer, adv. I. 133, 308; 140, 125; 160,
115; II. 118, 424, *bijna.*

Welpekijn, s. o. I. 6, 2, *welpjen.* Zie over *welp*
Clignett, *Bijdr.* 56.

Welpin, s. o. II. 33, 131, *welp, jonge hond.*

Wendelsteen, s. m. I. 35, 213, *trap.* Zie *Rom. d.*
Lorr. Gloss.

Wene, s. I. 163, 241, *weegeklag.*

Wenen, ww. III. 161, 127, *wanen, meenen.*

Wennen, ww. II. 178, 34, *winnen.*

Wenninge, s. v. III. 36, 206, *winst.*

Werden, ww. met den dat. II. 136, 296, *geworden,*
ter hand komen.

Were, s. v. I. 148, 40; II. 65, 86; 100, 9, *verdedi-*
ging, tegenweer, strijd.

Werelijc, adj. II. 83, 72, *wereldsch.*

Weren, ww. *afweren.* Werender hant, I. 149,
83, gen. abs. *al strijdende.*

Weringhe, s. v. II. 131, 103, *verdediging, tegen-*
weer.

- Werc, s. o. II 110, 93, *verdedigingswerktuigen*.
- Werken, ww. Imp. wrachte, wrochte, Part. gbewracht, I. 28, 130; 98, 354; 128, 76; II. 101, 45; 168, 72; III. 164, 242, *werken, scheppen*. Zie Dr. Brill, *Holl. Spraakl.* 607.
- Werlt, s. v. *wereld*. Die beste — leden, I. 176, 377, *het beste leven leiden, het grootste genot smaken*.
- Wermoes, s. o. II. 175, 15, *warmoes, groente*.
- Werne. Te — staen, II. 160, 86, *in staat van tegenweer zijn*.
- Werringhe, s. v. II. 46, 150; 150, 100, *verwarring, opschudding, oproer*.
- Wers, adv. II 6, 166, *slechter, erger, Eng. worse*. Te — hem, I. 9, 121, in het Fr. *tant pis pour lui*. Zie *Heim. d. Heim.* 329; *Rom. d. Lorr., Rein. Gloss.*
- Wert, adv. Te enen —, II. 129, 31 *naar iemand toe*.
- Werven, ww. I. 168, 46, *zijn best doen om iets; — om iets, I. 163, 231, zich bevljtigen om iets; III. 92, 205, verkrijgen waarnaar men tracht, verwerven, verkrijgen; den doot —, III. 99, 204, den dood vinden*.
- Wet, s. v. II. 82, 67; III. 161, 125, *godsdiens, geloof*, zeer gewoon in de uitdrukking bi *miere wet*, I. 20, 186; 45, 243, *bij al wat mij heilig is*. Zie *Rein. Gloss., Hor. Belg.* IV. 61. Wet, III. 15, 266; 16, 295, *gerecht, rechtbank*.
- Wets. Te — setten, II. 76, 64, *te pand zetten, met iets borg blijven*. Zie *Heim. d. Heim.* 478.
- Weten, ww. Imper. wet, I. 111, 19; II. 114, 234; wetti, voor weet ghi, II. 159, 50, *weten*; gevolgd door een inf. — gaen, I. 115, 194, *laat ons gaan*. Zie Huydec. op *St.* II 330.
- Wi, adv. I. 132, 246; 164, 261, *hoe*, Hd. *wie*.
- Wy hou, interj. III. 88, 45, *he he*.
- Wie, adv. *hoe*, — oft *hoe*, I. 77, 131; — ende *hoe*, III. 40, 354, *hoe of hoe, hoe en hoe*.
- Wiedewijs adv. III. 112, Tit. *hoedanig*.
- Wielen, ww. II. 24, 26; 25, 98, *draaien*. Zie op *wallen*, en verg. *LSp. Gloss. op wiele*, Dr. de Jager, *Versch.* 182.

- Wien, wyen, ww. Imp. wiede, I. 98, 331, *wijden*, kerkwoord; — op die bede, III. 71, 30, *tot het gebed, het doen van gebeden wijden, ordenen*. Zie LSp. Gloss., *Taalk. Mag.* IV. 184.
- Wigant, s. m. I. 41, 100; 120, 390; II. 129, 9; III. 172, 478, *passim, strijder, held*. Zie *Hor. Belg.* V. 43.
- Wijch, wighe, s. m. I. 48, 373, *strijd*.
- Wijlneer, adv. III. 77, 44, *voorheen, weleer*. Wilen ere verliep van wijlneer, welneer, allengs tot den thans gebruikelijken vorm weleer.
- Wiket, s. o. II. 110, 90, *kleine deur in de groote deuren der stadspoorten*, Fr. *guichet*. Zie Huydec. op St. III. 110.
- Wile, s. v. I. 138, 44, *tijd, tijdsomstandigheid*. Die —, *gedurende dien tijd*; die — dat, als conj., ook zonder dat, *terwijl, zoo lang als*.
- Wile, s. v. III. 136, 63, *sluier*, Kil. *wiele, wijle*, velum sacrarum virginum; velamen quo mulieres caput tegunt, Fr. *voile*, Eng. *veil*, van het Lat. *velum*. Zie *Car. e. El. en Beatr.* Gloss.
- Wilén, adv. I. 94, 197; II. 187, 236, *weleer*. Nog over in ons *wijlen*, van overledenen gezegd.
- Wilén ere, adv. I. 98, 332, *weleer, oudtijds*. Zie MLp. Gloss.
- Wille, s. m. Enen den — doen, III. 39, 313, *iemand den zin geven*. Zie MLp. Gloss.
- Willeke, adv. III. 46, 579, *gewillig*.
- Willecuren, ww. III. 121, 12, *goedkeuren, vrijwillig toestemmen, vrede met iets hebben*, Kil. *willekuren*, eligere libere, consentire, suffragari. Verg. *Stoke*, VIII. 568; *Willems, Meng.* 455, 458.
- Willen, ww. gevoegd bij een ander ww. in den inf., als wilde maken, I. 110, 10; wilde ontsinnen, II. 143, 216, *voor maecte en ontsinde*. Zie *Wal.* II. 206.
- Wiltijt. So — so, conj. II. 39, 119, *wanneer*. Wiltijt is eene verbastering van welc tijt.
- Wimpel s. m. I. 130, 159; 152, 92, *sluier*, Mhd. *Wimpel*, Fr. *guimpe*, *guimpe*, hier van afgeleid door

- verwisseling van *w* in *gu*. Zie Benecke. *Mhd. Wtb.* III. 675, Diez. *Etym. Wtb.* 654.
- Wimpelen, ww. III. 20, 138, *als een sluier omdoen*.
- Wijnwater, s. o. I. 56, 133, *wijwater*.
- Winden, ww. II. 188, 273, *afwijken, afdwalen*. Zie LSp. Gloss.
- Winken, ww. *waggelen, wankelen*, Sonder — II. 212; 240, *vast*. Zie *Rom. d. Lorr.*, LSp. Gloss.
- Winnen, ww. Imp. *wan*, II. 170, 26, *winnen*; II. 185, 138, *verwekken, voortbrengen*. Zie LSp. Gloss.
- Wint, s. m. II. 145, 300, *windhond*.
- Wintbrauw, s. I. 127, 43, *wenkbrauw*.
- Wise, s. v. II. 131, 117, *manier*.
- Wisen, ww. Part. *ghewijst*, II. 201, 404; III. 70, 96, 116, *uitwijzen, uitspraak doen, oordeelen*. Nog spreekt men van een rechterlijk vonnis als een *gewijsde*. Zie LSp. Gloss.
- Wispelen, ww. I. 163, 241, *fluisteren*, Kil. *sibilare, susurrare, mussitare*, Eng. *to whisper*.
- Wissel, s. III. 83, 278, *wisselbank, bankierskantoor*, waar onbehoorlijke woekerwinst werd genomen.
- Wisselganch, s. III. 98, 158, *omkeering, verandering van denk- of handelwijze*.
- Wit, adj. *wit*. In witten religioene gaen, I. 103, 541, *monnik worden van de orde van S. Augustinus*. Zie Dü. Cange (Ed. Henschel) IV. 729 op *Ordo Albus*.
- Wite, I. 152, 92, zie de Aanteekening.
- Witen, ww. Part. *gheweten*, III. 8, 264; 119, 35, *berokkenen*; II. 134, 219, *doen kennen, doen ondervinden*.
- Wittachtich, adj. III. 72, 64, *wettig*.
- Woet, s. v. III. 119, 37, *woede*.
- Wonderen, ww. onpers. met den dat. I. 98, 334, *verwondering geven*.
- Wonne, s. v. III. 102, 15, *vreugde, genot*, Hd. *Wonne*.
- Wonnentlijk, adj. III. 101, 7, *liefelijk*.
- Worden, ww. — in dien, III. 12, 128, *overeenkomen*.

Worm, s. I. 151, 81, *slang*, Mhd. *Wurm*. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 825.

Worpen, ww. II. 135, 247, 251, klankwisseling voor **werpen**. Zie LSp. Gloss.

Wors, adv. I. 23, 283, *slechter*, *erger*. Zie op **wers**.

Wrachte, zie op **werken**.

Wouden, ww. met den gen. III. 65, 119, *macht oefenen*, *besturen*, *heerschen*, Ild. *wallen*. Zeer veel gebruikelijk in de uitdrukking **God woudts**, III. 125, 30, die als verwensching voorkomt. Zie MLP. Gloss.

Wrakelech, adj. II. 164, 12, *wraakgierig*.

Wreken. ww. Imp. *wrac*, Imper. *wrec*, I. 162, 201; met den gen. II. 105, 200, *wreken*. Zie Clignett, *Bijdr.* 97.

Wringhen. ww. Imp. *wranc*, I. 122, 477, *wringen*.

Wriven, ww. *hande --*, III. 100, 241, *handen wringen*.

Wrochte, zie op **werken**.

Wroeghen, ww. Imp. *wroechede*, Part. *ghewroecht*, II. 199, 346, *beschuldigen*, *aanklagen*. Zie Clignett, *Bijdr.* 155, *Taal. Mag.* IV. 144, LSp. Gloss.

Wrougher, s. m. III. 120, 4, *aanklager*, *beschuldiger*.

NALEZING EN AANTEKENINGEN.

- Bl. 17. vs. 42. Uut Vrancrije ende *Avaloys*.
Lees: *Baloys*, d. i. *Valois*, welke lezing door den *Karl Meinet* wordt bevestigd. Zie Dr. Jonckbloet, *Beatrijs en Carel en Elégast*, 200.
- Bl. 19. vs. 122. Achter den regel:
Sonder enich langher beiden,
voege men de volgende regels tusschen:
Dat hi Egghericke stal;
Daertoe hiet hi ende beval,
Men soudene te Caerle leiden,
Hi woude Eggheries lachter breiden,
waarop dan volgen moet:
Hi swoer bi siere kerstenhede, enz.
Zie Dr. Jonckbloet, t. a. p. 201.
- Ald. vs. 127: Lees:
Om onsen wille, *ende al* vermach.
- Ald. vs. 150: Zie Dr. Jonckbloet, t. a. p. 201.
- Bl. 20. vs. 154: Lees:
Nu manic u bi alle dien,
Dies *goet man soude* plien.
Verg. uitdrukkingen als deze, *Lanc.* II. 43153:
Nu manic u bi al dien,
Die ridderscaeps nu plien.
d. i. bij alle ridders, en vs. 43723:
Bi ridderscape ende bi al dien,
Die nu kerstendoems plien.
Zie Dr. Jonckbloet, t. a. p. 202.
- Bl. 20. vs. 180. Na vs. 180 voege men met Dr. Jonckbloet, t. a. p. 110 de volgende verzen in, die tot het verstand van den zin onmisbaar zijn, en in *Karl Meinet* voorkomen:

Eer die sonne ondergaet,
 Onder ons twee tere werven,
 Ofte ic sal mijns lives derven.”
 Egzherie antworde na dien:
 „Die lachter en mach mi niet ghesceien,
 En soude ooc niemen wesen lief
 Dat ic jeghen enen verbannen dief
 Minen hals soude aventuren.
 Hi soude bet kempen jeghen gheburen
 Dan hi jeghen mi soude.”
 Elegast antworde houde:
 „Jane ben ic hertoghe alsoe ghi sijt?
 Al was ic verbannen eene tijt,
 Ende mi die coninc mijn goet nam,
 Om dat hi te miwaert was gram,
 Verraets ende mort stont ic ave.
 Ik hebbe ghenomen grote have
 Den riken lieden van haren goede:
 Dat dede mi noot ende armoede
 Maer om dat ghi een morder sijt,
 Ghine moghet ontsegghen camp no strijt
 Ter werelt neghenen man
 Dies u wille staden an.

Bl. 22. vs. 231. In den *K. M.* worden vs. 231 en 232 achter vs. 240, en aan het einde van het gebed geplaatst, waardoor het slot daarvan gepaster wordt. Zie Dr. Jonckbloet, t. a. p. 202.

Ald. vs. 252. Lees met Dr. Jonckbloet:

Nu naket *tenen groten* stride,
 d. i.: „nu komt het tot een grooten strijd.” Dr. Jonckbloet had volkomen gelijk mijne lezing eene *ongrammaticale* te noemen. (t. a. p. 203.)

Bl. 23. vs. 276. Lees:

Ne moghedi u lijf ontdraghen,
 So behoudi u paert.

Dr. Jonckbloet teekent hierbij aan: „De zin eischt de verandering, die ik aan de Vries te danken heb: „Kunt ge uw leven niet redden, gij behoudt dan ten minste uw paard.”” ’t Behoeft wel niet gezegd te worden, dat hier een bittere spot bedoeld is.

Ald. vs. 299.

In plaats van de twee lamzalige regels, vs. 299—300, leze men met Dr. Jonckbloet:

Haer slaghen waren onghiere,
 Haer helme bernden ghelijc den viere
 Vanden vonken diere utvloghen.
 Si waren beide hertoghen

Die daer vochten den camp:
 Al gheviel Elegaste die scamp,
 Dat hi sijn lant hadde verloren,
 Hi bleef hertoghe alse te voren.

Bl. 36. vs. 243. Lees:

Wie si ware die quame daer.

Ald. vs. 271. Lees:

Den scoensten *scat*, die noit man sach.

Bl. 59. vs. 225. Lees:

die heet over waer
Viviane bi rechter namen,

Bl. 80. vs. 262. Lees:

Ende als hi van *venden* was bewerd.

Vende, eigenlijk *voetganger*, Ohd. *fendo* (Graff. III. 540), wordt vooral gebruikt voor den *boer*, *pion* in het schaakspel, hier in het algemeen voor de stukken. In het It. heet dit stuk van het schaakspel *fante*, dat waarschijnlijk samenhangt met het Sp. *infante*, jongeling, en per excellentiam de jongeling van koninklijk bloed, even als *quene*, vrouw, in Engeland de vrouw bij uitnemendheid, de *queen*, koningin, werd. Van *infante*, in den zin van *voetknecht*, komt *infanterie*, en het verkorte *fante*, de voetknecht in het schaakspel, dat hetzelfde uitdrukt als *pion*. *pedone*. Het Ohd. *fendo* is waarschijnlijk uit het Romaansch ontleend. Zie Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 297 en verg. Grimm. *Gr.* I. 126.

Bl. 113. vs. 105.

Dat grote solacs, die soete *vie*,
 Dat grote amoers, die melodie,
 Die si onderlinghe drevon
 Wert jou van mi niet bescreven.

Verg. D. III. bl. 109, vs. 152:

Dus daden sy solacs ende *vye*,
 Tote dat die dach upquam.

Dr. de Vries in zijne *Mnl. Taalz.* 90 teekent bij deze laatste plaats aan: „*Vye* voor het gewone *vite* is een onbestaanbare vorm, even ongerijmd als de beteekenis van *leven* hier t. p. zijn zou. Ik houd mij verzekerd, dat de dichter *wye* heeft geschreven. *Wye*, Ohd. *wihí* en *wiha*, Mhd. *wihe*, Nhd. *weihe*, is het subst. van *wihjan*, *wihen*, *weihen*, in 't Mnl. *wien*, dat eerst later de *d* aannam en tot *wijden* werd. In ons *wierook* (*wijrook*), *wijwater* enz. is de oude vorm nog kenbaar gebleven. De beteekenis past uitnemend. Reeds het Goth. *veiha*, *gaveiha* beantwoordde zoowel aan *εὐλογεῖν* als aan *ἀγαλλεῖν*; en men behoeft slechts Graff. I. 723 vlgg. en het *Taalk. Mag.* IV. 184 vlg. na te zien, om zich te overtuigen, dat *heiligen*, *zegenen*, *verheerlijken*, in één woord *benedicere*, de zeer gewone opvatting in 't Ohd. en later was, dat *wihí*, ons *wye*,

met *benedictio* gelijk staat. Ziedaar wat de dichter bedoelde. Petrus en de engelen deden Amaud den geheelen nacht door „*solaes ende wege*:" zij brachten hem verkwikking en opbeuring toe, zij spraken zegening en verheerlijking — 's hemels benedictie — over hem uit."

Nu evenwel een tweede voorbeeld van *solaes ende wege* den keurigen Taalzuiveraar is bekend geworden, is er twijfel bij hem opgezezen, toen ik er zijne aandacht op vestigde. *Iye* is hoogst waarschijnlijk het Fr. *vie*, doch in den zin van *goede sier*, waarin het nog bekend is: *faire bonne vie*, mener *joyeuse vie*, *faire la vie*. Hier zal dan de beteekenis zijn: *vreugde, genot*.

Bl. 152. vs. 92.

Daer was menech *wimpel wite*

Ende menech dulle warmoes dierne,

Die onghewoon was te vierne.

Bij dezen regel teekent Dr Snellaert, *Alex.* I. 439, aan: „Daar was menig *loshoofd*. — *Wimpel wite*. Kiliaen vertaalt *wite*, *witte*, door *notitia*, *prudentia*, *ingenium*: *wite*, *witigh*, *witte*, *wittigh*, door *sciens*, *prudens*, *peritus*, en noemt ze beide oud. *Wimpel wite* is dus letterlijk *wimpelverstand*, d. i. fladderend, bewegelijk, onvast verstand."

In de *Alexandreis* van Gualterus de Castellione, het origineel, waarnaar Maerlant zijnen Alexander bewerkte, leest men aan het einde van Boek V, fol. 50. i. f. (1):

Servus et ancille, iussi lucescere luxu

Barbarico, insolitos nequeunt sufferre paratus,

Inmemoresque sui, dum contemplantur amictus,

Iam se presumunt servos non esse fateri;

Hosque quibus deerat fallax opulentia iussit

Inter honoratos fulgere precaria vestis.

Maerlants navelgving is, gelijk men ziet, zeer vrij en draagt eene geheel Nederlandsche kleur. Licht bij het origineel te verkrijgen is niet mogelijk. De verklaring van Dr Snellaert is te „fladderend" en „onvast" om ze te onderschrijven. Staat misschien *wite* voor *witte*, verg. Goth. *weits*, Hd. *weiss*, en is dan *wimpel wite* = *witte sluier*, in den zin van een *eenvoudig vrouwspersoon*? Zie zoodanige hoofddoeken als de kleeding van vrouwen uit den geringeren stand, bij van Wijn, *Avondst.* II, 128, 140, Le Francq van Berkhey, *Nat. Hist. van Holl.* IV. 494.

D. II. bl. 25. vs. 67.

Voert so *synse vele onghedwelte*

Vc. hamere op aenbelte,

Die daer sonder inde slaen.

Waarschijnlijk is deze plaats verminkt, en leze men:

Voert so *synre wel onghedwelte*, enz.

(1) Geciteerd uit een keurig Ha. der *Alexandreis*, op de *Prov. Bibliotheek* te Leeuwarden berustende

Doch wat is nu *onghedwelle*? Ook hier moeten wij gissen. In het Ohd. is *gatwâltî*, *retardatio*, van *gatweljan*, *cessare*; Mhd. *twelen*, *morari*; *twellen*, *retardare*. Zie Graff, V. 550, Benecke, *Mhd. Wtb.* III. 160. *Ongedwelle* is dan misschien een adv., dat de beteekenis heeft van *zonder ophouden*, *aanhoudend*.

Bl. 87. vs. 176.

Die hem hier te levenc waert,

beteckent niets. Lees:

Dat hi hem *kere ten evele* waert,
of iets dergelijks.

Bl. 99. vs. 222.

Lees:

Nu siet, of hi *mit valen minde*,
Die Gods scape noyt en kinde,
Hi wilt dat ickene herde scrive!

Van deze deerlijk verminkte plaats hebben zoowel Willems als de Hoogleeraar Serrüre eene verklaring beproefd; doch wat men ook deed om van den onzin zin te maken, het baatte niet. In het *Vad. Mus.* D. I. 275 komt iets voor over „*Maerlants Gedicht, der Kerken Claghe*.” Laatstgenoemde Hoogleeraar zegt aldaar:

„Vs. 202 moet gelezen worden:

Nu siet of hi niet val en minde
die Gods scape noyt en kinde?

waarvoor bij Willems:

Nu siet of hi niet val, ende minde,
die Gods scape noyt en kinde.

Iets dat geen en goeden zin oplevert en Willems het woord *minde* deed verklaren door *verminderen*. Terwijl die twee verzen eenvoudig beteekenen: *Nu ziet of hij, die Gods schapen nooit kende, den val niet bemint?*”

Hoe „eenvoudig”, voor mij was de zin nog even duister als vroeger, en mijne verandering van het vers geloof ik dat eene verbetering is. De uitdrukking *mennen met valen* komt herhaaldelijk in Mnl. gedichten voor, vooral in die van Willem van Hillegaertsberch. In het gedicht *van den Waghen*, eene satyre op de steeds toenemende *Reynardie* en het verdwijnen der *Trouwe*, leest men fol. 29 d. vs. 19, vlgg.

Men siet trecht om ghelt vercopen;
Want Reynart heeft soe langhe ghelopen
Mitten heren in den hoff,
Dat si hem gheven thoohste loff
Ende segghen hi is der wijsheit moeder:
Hier om staet Reynaert nu ten roeder
Ende Symon opt voorchasteel.
Trouwe heeft hier tminste deel;
Nochtan is si dat oudste kint,
Alsoe als men bescreven vint;

Want God die heeftse selve verheven,
 Al is si nu hoers lants verdreven,
 Datmer niet en wil bekennen
 Van hem die nu *mit valen mennē*;
 Wanttet sijn die ghene die recht bewaren
 Ende om miede h̄er ziel beswaren,
 Dat si recht tot onrecht wisen
 Ende onrecht voer dat rechte prisen.

Op fol. 67 c. leest men :

Ander heren hier op eerde,
 Die recht bewaren mitten zwaerde,
 Soe wye dat wel in eren hout,
 Hemelrije met rechter schout
 Moghen sy Gode dan panden ave:
 Dat is ghewin voer alle gave,
 Die die werlt can volbringhen.
 Men sal gheen recht om ghelt verdinghen,
 Maer sijn oerdel eerst bekennen,
 Daer nyemant mach *mit valen mennē*,
 Die ter werlt oyt lijff ghewan.

Aldaar fol. 74 a :

Al wilden heren reden kennen,
 Alsmen gaet *mit valen mennē*,
 Elkerlijck om sijn behaghen,
 Soe en weten sij niet wat maten dragen.

en aldaar fol. 75 b :

Een gherechtich pat *ghement mit valen*
 Wil daer ydelheit in dwalen,
 Om gheniet al hier tontfanghen ?

Wederom fol 90 b :

Wye soe te dichten hevet lust,
 Die doet die bose hem selven kennen,
 Hoe si hier *mit valen mennē*,
 Ist om miede of ist om ghicht,
 Men selse roeren int ghelicht,
 So moghen si horen of si dwalen.

en aldaar fol. 108 d :

Wye dat yet *mit valen mende*
 Ofte boesheit wilde driven,
 Die most doe buten die poerte bliven.

en fol. 109 b :

Wye dat reden willen bekennen,
 Die willen node *mit valen mennē*.

en eindelijk fol. 133 c :

Als heren doecht ende archeit kennen,
Wye darf hem dan *mit valen mennen*?

Uit den zin blijkt genoegzaam, dat het niets anders kan beteekenen dan *onrecht doen, op slinksche wegen gaan, van den goeden weg afdwalen*; of, waar het transitief gebruikt wordt, *van den goeden weg afbrengen*.

In dien zin komt het ook voor in de *Rose*, vs. 4540 (*Kausler*, vs. 4496)¹⁾.

Vrouw *Rede* spreekt tot den minnaar over de liefde:

Doetse ute ure herten, lactse gaen;
Want therte datse houd bevaen
Moet doegen pine ende menich leet;
Ende alse u die joeget afgeet,
So seldi hebben groten toren,
Dat gi den tijt dus hebt verloren,
Dien gi niet en moeget verhalen:
Minne si *ment u met valen*.

In het *Hs.* staat *dient*, waarschijnlijk eene schrijffout voor *ment*, zooals het *Comb. Hs.* heeft, waar men met eene geringe afwijking leest:

Minne so *mennet al met valen*.

Ook in het *Hd.* wordt deze uitdrukking, hoewel eenigszins gewijzigd, gevonden. Grimm in zijn *Hd. Wtb.* geeft verscheidene voorbeelden, waarvan wij een paar zullen kiezen.

Zoo bij Butschky, *Paln.* 612: „Wer einmal auf einem fahlen Pferde ertappet wird den glaubt man nicht leichte wieder.”

Lessing, III. 281: „Da er sich aber hier auf dem fahlen Pferde finden lässt, wie kann man ihm im Uebrigen trauen.”

Toen men ten onzent den waren zin van de uitdrukking *menne met valen* niet meer begreep, werd het spreekwoord, dat daaraan zijn ontstaan te danken had, verbasterd, even als dat bv. *van den os (orze) op den ezel*. In de *Proverbia Seriosa* vindt men:

Men moet *mit vollene* somwilen *voeren*,
hetwelk aldus in het *Lat.* is vertaald:

Ficto, non vero trahitur quandoque caballo.

Zie Hoffmann, *Hör. Belg.* IX, 34.

Men leze aldaar:

Men moet *mit valen* somwilen *voeren*.

De verklaring van Eiselein in zijn werk: *Die Sprichwörter und Sinnreden des deutschen Volkes in alter und neuer Zeit*, zal wel de rechte zijn. Daar leest men: „Das fale Pferd reiten. — Auf dem fahlen Pferd ertapt, erwischet werden (d. i. auf einer Lüge).

(1) Het hier aangehaalde *vera* is naar mijne uitgave der *Rose*, die op kosten der Maatschappij van Ned. Letterkunde te Leiden wordt in het licht gegeven.

Diese Redensart entstand wohl zur Zeit, als man noch sehr an die Luftreisen des wilden Heeres und an die Fahrten Wuotan's auf seinem Schimmel glaubte. Man wollte damit sagen, dass man jemand auf einer so heimlichen oder erlogenen Fahrt gleichsam zu Pferd sizend ertapt habe."

Iemand die dus *met valen mende, auf einem fahlen Pferde ertapt* werd, stond met booze, duivelsche machten in verband, vergezelde hen op huune nachtrejke tochten, en bewandelde dus slinksche wegen, ging met leugen en bedrog om.

Zie mijne breedvoeriger uitlegging in de *Taalgids*, IV. 121 vlgg.

. 101. vs. 21.

Satanas kynder alghemene

Hebben die *Mammorie* allene

Beset.

De dichter spreekt in deze strofe herhaaldelijk van het erf der kerk, dat haar ontnomen is. *Mammorie* beteekent eigenlijk een *tempel der Mahomedanen* en bij uitbreiding *afgoderij*. Zie Huydec. op *St.* I. 163—165. Dit kan hier blijkbaar niet bedoeld worden. Doch men leze;

Satanas kynder alghemene

Hebben die *momborie* allene

Beset.

d. i.: de kinderen van Satan, de Muselmannen, hebben zich de *voogdijschap* over het heilige land toegerekend.

. 120. vs. 497. Lees:

Doot werp hine den *sadel* uut.

Zie over *deselve* Dr. M. de Vries, *Mnl. Taalz.* 36—38.

. 125. vs. 689. Lees:

Maer hi lach harde onlanghe,

Hine spranc op in den *bedrange*.

. 148. vs. 22. Lees:

Hi soude den genen rechten so naer.

. 166. vs. 8. Onverklaarbaar is het volgende vers:

Si es allene reyne die *nye en hat lat*.

In Maerlants *Sp. Hist.* D. I. 276, vindt men eene spreuk, die aan Ovidius is ontleend. In Ovidius *Sproken*, Part. I. B. VI. C. LII, vs. 37 leest men:

Jouevrouwen sijn van lichten seden:

Dies reine die es ongebeden.

Ook daar was het Hs. corrupt; er staat *ongeleden*.

Bij Ovidius *Am. L. I. El. 8*, vs. 43 leest men:

Ludite formosae: casta est quam nemo rogavit.

Wat hier dus gelezen moet worden om den onzin te verbeteren is duidelijk,

Si es allene reyne die *niemen bat*.

- Bl. 204. vs. 9. Lees :
Men sal eerst leeren , dat *verhoert* ,
Ende neerstelike leren vort.
- Bl. 209. vs. 117. Lees :
Dese *drie* doen zonder waen.
- Bl. 211. vs. 180. Lees :
Int herte wel *vesten* al.
- Bl. 212. vs. 239. Lees :
Loy seit: „Alle dinc ghedinken
Ende onthouden sonder winken ,
Is bet godlije dan menschelijke.”
Loy is de *wet*. Op welke wet de dichter hier doelt heb ik niet
kunnen ontdekken.
- D.III. bl.2. vs.18. Lees :
Maer Cupido holpen bat.
- Bl. 3. vs. 72. Lees :
Den muer , daer *elc* stont an een side.
- Bl. 4. vs. 42. Men zal waarschijnlijk moeten lezen :
Der *lieder quade* niemare.
- Bl. 6. vs. 198. Vs. 199 en 200 zijn er kennelijk ingeflanst , daar ze den samen-
hang geheel bederven. Lees :
Maer als hi te hem selven quam ,
Ende sijn ghedachte weder nam ,
Omme sijn soete lief Tysbee
Versucht VII werf ende mee.
- Bl. 7. vs. 220. Lees :
Ay aernc , wat mach men des ,
Dat *men* soe onbeidech es ,
Daer men met minnen es bevaen!
- Ald. vs. 239. Lees :
Ende als si hem naecte bi ,
Sach si *die sweerde al* bloet ,
Dat hem ter herten *utewoet*.

d. i. zag zij de *huid* geheel bloed , geheel bekleet met het bloed ,
dat hem uit het hart vloede. Zie het Gloss. op *suaerde*. Hier is
echter de beteekenis van *sweerde* niet in verachtelijken zin genomen,
maer in het algemeen in dien van *huid*. Verg. *Taalgids* , II. 254.
- Bl. 9. vs. 1. Lees :
An al dat in de weereit es.
- Bl. 16. vs. 279. Lees :
Ende waeromme dat hijt dede.
- Bl. 60 vs. 539. Lees :
Mettien slouch hi weder in

- Droevende in sinen sin,
Dat hi ontfloen was soe verre.
- Bl. 61. vs. 564. Lees:
 Ende voer ter selver stont
Ter moeder die blide wes,
 Want *leeren* si wel, si *leren* bet.
- Bl. 71. vs. 34. Lees:
 Wat sal dan runen ofte raden,
 Dat *men* wittachtich hilic *moet* versmaden.
 en aldaar vs. 78:
 Die wise *ruet* wel of hi peynst.
 Van vroecheden drijftinen groot *beraet*
 Inder werlt, dat ghift natuer.
- Bl. 76. vs. 8. *Beract* is hier waarschijnlijk *bezorging*, *druckte*, van *beraden*, *bezorgen*.
- Bl. 78. vs. 84. Lees:
 An elken *staet* een messagier.
 en aldaar vs. 94:
 Ende senden hode an *elken* staet.
- Bl. 80. vs. 155. Lees met de variant:
 Dat den keyser onverholen
 Van Goedes wegghen wert bevolen.
- Bl. 96. vs. 69. Lees:
 Want sijn herte docht him ontgaen.
 Sijn armen liet hi int water hanghen,
 So zeer beghonde him te verlaanghen.
- Bl. 99. vs. 212. Lees:
 Sint du mij gheves *cout* ende *heyt*.
 Van de duizendvoudige angsten toch, die Leander haar gaf, werd
 ze beurtelings *koud* en *heet*.
- Bl. 103. vs. 80. Verbeter den onzin aldus:
 Troeste den *Symiatulander*.
 De hier genoemde *Symiatulander* wordt in Wolfram von Eschenbachs *Titurel*, I. str. 42 (uitgave van Lachmann, 397) *Schionatulander* genoemd, en is de held van het gedicht, dat alleen den naam van *Titurel* draagt, omdat hij in de eerste regel van het I. Fragment voorkomt.
 Wolfram noemt hem „dirre âventiure ein hêrre”, en zegt van hem:
 sô hôhen pris erwarp bi sîner zît nie einer noch der ander.
 Verg. Gervinus, *Gesch. d. deutsch. Dicht.* I. 403.
 Van eene Mnl. bewerking van den *Titurel* is tot nog toe niets bekend.
- Bl. 146. vs. 52. De Hoogduitsche tekst, waarnaar het lied is genomen, is hier

geheel verkeerd verstaan , even als ook reeds in de vorige strofe ,
vs 46 , waar het Hd. heeft :

Und haben gut haus gemacht.

De volgende regel is nog minder begrepen. In plaats van het
hopsche ghelut heeft het oorspronkelijke :

Ob einer *heiszen glute*.

De heete gloed van den hartstocht is er beter gepast dan de
matte regel in den Ned. tekst.

De straks genoemde verzen zijn evenwel nog veel minder be-
grepen.

Het Hd heeft :

Mir ist bei all mein tagen

Zu reizen aufgesatzt.

Bl. 147. vs. 100. Lees :

Hier *in* uwen wederspoet.

Bl. 150. vs. 48. Meer voorbeelden van *o n d e r s t a n t* in de beteekenis van *per-
soonlijkheid, wezen*, vindt men in Ruusbroecs *Boec van den gheeste-
leken Tabernacule*, I. 147, 5 : „die minscelike nature in Christo,
die boven al verhaven es, ende I metten ewegen Worde, want dat
es hare *onderstant* ende hare *persoenlecheit*”, (ex quibus fit una
hypostatis vel persona).

En in zijnen *Spiegel der ewigher Salicheit*, III. 223, 8 :

„Want die menscheit ons Heren Jhesu Christi en heeft gheen be-
staen op haer selven, want si en is niet haers selfs persoen, ghelije
dat alle ander menscen sijn, maer die Sone Gods is hare *onderstant*
ende hare forme.” (Dei filius illius *hypostasis* ac forma est.)

De zin zal dus hier zijn :

„Laat de begeerte naar uw lijden in mij *persoon* worden, *zich ver-
persoonlijken*, tot mijn aard en wezen worden.”

KORTE MIDDEN-NEDERLANDSCHE SPRAAKKUNST.

INLEIDING.

§ 1.

De Nederlandsche taal is de taal die in de eigenlijke Nederlanden, ons vaderland en een deel van België, gesproken wordt. Zij is eene der vele Nederduitsche tongvallen, welke in de Nederlanden en in Noordduitschland bestaan, en kan verdeeld worden in:

- a. Oud-Nederlandsch.
- b. Midden-Nederlandsch.
- c. Nieuw-Nederlandsch.

a. Van het Oud-Nederlandsch zijn ons weinige sporen overgebleven; ook is de taal in die periode van haar bestaan weinig verschillend van het Oudsaksisch, de taal van Noordelijk Duitschland. Slechts enkele brokstukken zijn er van tot ons gekomen. De *Nederlandsche Psalmen*, op Saksisch taalgebied ontstaan, er af rekenende, zijn ons geene andere overblijfselen daarvan bekend dan een charter uit de 9. eeuw, dat gedeeltelijk Oud-Nederlandsch, gedeeltelijk Latijn is, en in het eerste Deel van het Nieuwe Charterboek wordt opgenomen; en een paar tooverformulen uit de IXe of X^e eeuw, door Mr. van den Bergh medegedeeld in de *N. Reeks van Werken van de Maatsch. van Ned. Letterk.* VII, 1, 419:

De eerste luidt aldus:

Visc flot aftar themo watare, verbrunstun sina vetherun.

(De) visch vlood door het water, en zijne vederen (vinnen) barsllen.

Tho gihelida ina use druhtin, the selve druhtin,

Toen heelde hem onze heer, dezelfde heer,

Thie gehele that hors thera spurihelti. 1)

Die heelt het ons van kreupelheid (?)

Eene letterlijke vertaling in het Mnl. zal bij de sterke alslijting der grammaticale vormen van thans de grootere overeenkomst duidelijker maken:

(Die) visc vloot achter den watere, (het) teberstten sine vederen,

Doe heledene onse drochtijn, die selve drochtijn,

Die helet dat ors der sporehoutinghe.

In het Onl. zijn de volle klauken *a* en *o* in de buiging nog niet door de toonlooze *e* vervangen, en bieden over het algemeen de buigingsvormen eene groote gelijkheid aan met het Goth. en Od.

b. Het Midden-Nederlandsch (Dietsch) is de taal, welke in de XIIe, de XIIIe, de XIVe en het grootste deel der XVe eeuw in de meeste Nederlandsche gewesten gesproken en geschreven werd. Als tak van het Midden-Nederduitsch heeft zij zich krachtiger ontwikkeld dan hare zustersproffen in Noordduitschland, die wel gedurende de Middeneeuwen aan eene vrij aanzienlijke letterkunde het leven gaven, doch daarna in verval zijn geraakt en den rang eener *zelfstandige* schrijftaal niet hebben weten te handhaven, maar door het Hoogduitsch allengs zijn verdrongen.

Het Midden-Nederlandsch (de wetenschappelijke term voor de Nederlandsche taal in de Middeneeuwen gebruikelijk, en ook minder juist Oud-Hollandsch genoemd) werd in den tijd van haar bloei met den naam *Dietsc* bestempeld.

Dietsc is volkomen hetzelfde woord als *Duitsch*, met

1) *Spurihelti*, kreupele stap, Mhd. *spurhalz*, van *spor*, *spuri*, spoor, en *helti*, van het ww. *halten*; Mnl. *houden*, Eng. *to halt*, kreupel, lam zijn, hinken. Zie Mr. van den Bergh, t. a. p. 122, Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 624. Op eigen houtjen is door mij van het Onl. woord een Mnl. gevormd.

de gewone wisseling der *ie*, *uu* en *ui*, en beteekent de taal van het *volk*, van het *diet*. ¹⁾

Het Dietsc is de taal, die in Holland, Zeeland, Vlaanderen, Brabant, het westelijke deel van Gelderland en Utrecht de schrijftaal was, en welke, vooral in de eerstgenoemde gewesten, als zoodanig bloeide. In de meer oostelijke Nederlandsche gewesten, Limburg, een deel van Gelderland, Overijssel en Zuidelijk Groningerland met Drenthe had gewis het Dietsc door inwerking van Nederlandsche bestanddeelen min of meer zijne zuiverheid verloren.

In het tegenwoordige Friesland en het Noorden van Groningerland was de landtaal het Friesch, dat zich vooral in het eigenlijke Friesland zuiver bewaarde, en waarin wij uit de Middeleeuwen eene aanzienlijke verzameling wetten over hebben gehouden. Zoo al het Friesch in Westfriesland eens de volkstaal was, zoowel door de Zuiderzee, die Oost- en West-Friesland van elkander scheidde, maar vooral door den invloed van het Hollandsch element heeft het daar gewis reeds spoedig zijn karakter verloren en is in het Hollandsch dialect opgegaan.

Bij gebrek evenwel aan geschrevene bescheiden van de XII. en XIIIe eeuw uit de meeste Nederlandsche gewesten is daaromtrent weinig met zekerheid op te maken.

De Dietsche letterkunde bloeide vooral in Vlaanderen, Brabant en Zuid-Holland: dáár was het dat de schrijftaal zich sinds de XIIe eeuw krachtig ontwikkelde. Het bloeitijdperk dier letterkunde, mede dat der taal, valt

1) *Diet*, Goth. *thiuda*, Ohd. *diot*, *diota*, Mhd. *diet*, een woord van duisteren oorsprong. Zie Graff, V, 124; Benecke, *Mhd. Wtb.* I. 325; Grimm, *III. Wtb.* II. 1144. De Grieksche *θῆρ-ες*, vrije lieden zonder grondbezit, volgens de wetgeving van Solon de vierde klasse van het Atheensche volk, die van alle staatsambten was uitgesloten, zijn het Grieksche *diet*, het volk. *Πῆς, θῆρ-ος*; is volkomen hetzelfde woord als *diet*, en de Grieksche etymologen met hunne afleidingen van *τῖθημι* of *θάζω*, *voeden*, tastten in den blinde rond. Trouwens vergelijking met verwante talen was niet mogelijk, toen de wet der klankverschuiving nog onbekend was.

vooral in de XIIIe eeuw. Gedurende de regeering der Beiersche Graven begint zich meer en meer een merkbaar verval te openbaren der taal en der taalvormen, die allengs een Duitsche kleur krijgen.

De letterkunde was eene hoofsche, zij werd vooral in de omgeving der Landsheeren gekweekt, en van daar kon het wel niet anders, of ook de taal moest den invloed gevoelen der vreemde vorsten, die over een groot deel der Nederlanden het bewind voerden. Vooral in het midden der XVe eeuw laat zich die invloed bespeuren onder de Bourgondische heeren. De taal werd als bedolven onder een zee van bastaardwoorden en bastaardvormen; de letterkunde ging een tijdperk van langdurige kwijning te gemoet, waaruit zij eerst in het midden der XVIe eeuw eenigermate werd opgeheven.

De helft der XVe tot de helft der XVIe eeuw ongeveer vormt een periode van overgang. Gedurende dien tijd was de letterkunde in diep verval, de taal schromelijk verbasterd.

Onder het eigenlijk gezegde Midden-Nederlandsch kan de taal in hare overgangperiode niet gerekend worden.

c. Het Nieuw-Nederlandsch; de spreek- en schrijftaal, welke sedert de XVIe en vooral in de XVIIe eeuw meer en meer zich ontwikkelde, vormde en beschaafde, en in de hoofdtrekken niet aanmerkelijk van onze hedendaagsche taal verschilt.

§ 2.

Het Midden-Nederlandsch, hoewel het de brug vormt tusschen het Oud- en Nieuw-Nederlandsch, staat veel dicht bij het laatste dan bij het eerste. De verbuigings- en afleidingsvormen hadden in rijkdom en volheid van klanken, in het aantal van lettergrepen reeds aanmerkelijk verloren. Uit den kinderlijken toestand, waarin de taal lang verkeerd had, begon zij meer en meer een tijdperk van ontwikkeling in te treden. Schoonheid en volheid van vormen maakten plaats voor intellectueele kracht. Samengestelde woorden, door de afleidingslet

tergrepen tot *sesquipedalia verba* gegroeid, krompen allengs in: de klemtoon op de stamsyllabe, op de eigenlijke ziel van het woord won steeds meer veld. Daardoor sletten de ronde vormen af; en wat de taal aan uiterlijke schoonheid verloor, won zij terug in geest en ontwikkeling. De jongeling rijpte allengs tot man.

In de poëzie had mede de bloote schoonheid der vormen plaats gemaakt voor het intellectueële element. Sedert Otfried werd de klemtoon de grondslag der prosodie. De alliteratie der Oud-Duitsche poëzie werd door het rijm verdrongen.

Het Midden-Nederlandsch verschilt evenwel aanmerkelijk van het hedendaagsche, en wel

1° door eene menigte woorden, die geheel zijn verloren gegaan, of hier en daar nog slechts in een of ander dialekt voortleven.

2° door een groot aantal woorden, die nagenoeg denzelfden vorm hebben behouden, doch aanmerkelijk in beteekenis zijn gewijzigd.

Aanm. Dit dient vooral door den beoefenaar onzez Mnl. taal- en letterkunde in het oog te worden gehouden, indien hij de voortbrengselen van den geest onzez voorouders behoorlijk wil waardeeren. B. v. de woorden: *goed*, *vroom*, *onnozél*, enz. drukten toen iets geheel anders uit dan ze nu doen.

3° door den grooteren rijkdom der vormen bij de verbuiging en de mindere omschrijving bij de verschillende naamvallen.

Aanm. De verbuigingen in het Hd. vooral kunnen met de Mnl. vergeleken worden. Het Nederlandsch staat, wat deflexie betreft, tusschen het Engelsch en Hoogduitsch in. In het Eng. volkomene deflexie; de verbuiging door omschrijving met voorzetsels; geene verandering der woorden dan in het meervoud. In het Hoogduitsch nog vier sterke verbuigingsklassen; geene omschrijving met voorzetsels in gen. en dat. Het Mnl. nu staat ongeveer op denzelfden trap als het tegenwoordige Hd.

4° door eene veel eenvoudiger constructie. De zinnenbouw bij Ulfilas en Oud-Duitsche schrijvers is nog zeer gebrekkig. Langzamerhand begon men den stijl gemakkelijker te hanteeren; perioden aan elkander te verbinden; en hoezeer dit vaak nog onhandig geschiedde, begint bij onze Mnl. dichters zich daarin een merkbare vooruitgang met vroeger te openbaren.

5° door de euphonische samenkoppeling van woorden, in onze schrijftaal niet meer gebruikelijk, doch in de dagelijksche spreektaal zeer gewoon.

Aaum. Vooral voor den beginner is oplettendheid in dit opzicht van veel belang. Zegt men in de spreektaal: *Hij sloeg 'em*, in het Mnl. schreef men; *hi sloeghen* (*sloeghene*); *peinsd' ik*, Mnl. *peinsdic*; *dat hem*, Mnl. *datten*; *ik'em*, Mnl. *icken*, enz.

6° door meerdere zachtheid van sommige klanken, die later verscherpt zijn, als de *uu*, in *ui*, de lange *i* in *ij*, enz.

Aaum. In de klankleer wordt hier later over gesproken.

EERSTE BOEK.

LEER DER KLANKEN.

§ 1.

Letters en letterteekens.

In het Nul. heeft men de volgende letters:

a, b, c, d, e, f, g, h, i, y, j, k, l, m, n, o, p, q, r, s, t, u, v, w, x, z.

De *c* wordt voor de *a*, *o*, *u*, *au*, *oe*, *ou*, en in verbinding met de *l*, *n* en *r* in plaats der tegenwoordige *k* gebruikt: *can*, *cop*, *cuwen*, *cauwoerde*, *coe*, *cout*, *cleen*, *cnop*, *croec*; de *k* voor de *e* en *i*: *keren*, *kint*.

De *c*, met de uitspraak als in *citroen*, staat voor vreemde woorden, even als ook de *ch* aan het begin van woorden: *cesseren*, *cheins*, *chierheit*.

De *ch* aan het eind van lettergrepen of woorden, als in *lach*, *ooch*, *licht*, is een Nederlandsch letterteeken.

Aan het einde van woorden werd in plaats der tegenwoordige *k* de *c* geschreven, en in latere handschriften *ck*, als *roec*, *cloec*, ook *cloeck*. Vooral na *nc* werd de *k* dikwijls er achter gevoegd, als: *banck*, *cranck*.

Voor de dubbele *k* gebruikte men vroeger *ck*, als in *backen*, alsmede voor de enkele *k* na de *l*, *n*, *r*, in *melcken*, *dancken*, *wercken*. In het laatste geval wordt de *c* ook meermalen weggelaten, en schreef men evenzeer *welke*, *kerke*.

De *g*, vooral voor de *e* en *i*, wordt in vele handschriften met achtervoeging der *h* geschreven, terwijl in ande-

ren alleen de *g* wordt gebruikt, als *geven*, *gheven*; *jegen*, *jeghen*; *gone*, *ghone* 1).

Het dialectverskil, in de uitspraak merkbaar ten opzichte der *h*, wordt in de Mnl. handschriften mede door het schrift uitgedrukt. Zoo schreef men *honen* en *onen*, *hande* en *ande*, *achten* en *hachten*.

I en *y* zijn slechts verschillende vormen van dezelfde letter. Zoo schreef men *mi* en *my*, *ie* en *ye*, *inghel* en *ynghel*, *meien* en *meyen*.

IJ in *lijf*, *lacherlijke* wordt in latere handschriften ook wel *ii* geschreven. Ze had niet den scherpen *ij*klank van tegenwoordig, maar klonk als de *i* in het Fr. *musique*.

De vocaal *i* wordt dikwijls in plaats van de halfvocaal *j* geschreven, als *ionc* en *jonc*, *ieghen* en *jeghen*.

Qu wordt steeds voor *kw* gebruikt als in: *quam*, *quene*, *quic*.

S wordt geschreven ook in die woorden, waarin thans de *z* gebruikt wordt, als *si*, *sien*, *soet*, *sanc*. In latere handschriften wordt ook de *z* gevonden.

Sc stond voor de *sch*.

U wordt menigmaal in plaats van de halfvocaal *v* geschreven, als *menichuout* voor *menichvout*, enz.; en omgekeerd, als *v* voor *u*.

Uu wordt in de handschriften gewoonlijk door *w* geschreven, als *wt* voor *uut*.

W en *v* wisselen enkel, als *vart* voor *wart*.

X staat voor de letterverbinding, *ys* en *cs*, als *coninx*, *sinxen*, *anxt*.

§ 2.

Klinkers.

A.

De *a*, eene der drie grondvocalen, is in de meeste woorden oorspronkelijk en beantwoordt aan de *a* in de

1) Zoo wordt b. v. in het Amsterdamsche Hs. der Rose nerns, althans hoogst zelden, *gh* voor *g* gebruikt, terwijl in het omburgsche nagenoeg in den regel de *gh* wordt gevonden.

stamverwante talen, het Goth., Ohd., OS. Ook komt de volle *a* overeen met de Goth. *ê*, Friesch. *ie*, Eng. *ae*, *ee*, en is ontstaan door ineensmelting van een tweeklank, gewoonlijk *ia*. Zoo *daet*, *jaer*, *slapen*. In enkele woorden ontstond de volle *a* uit de versmelting van *ai*, als in *sæd*, Fr. *sied*, Eng. *seed*, van *sayen*, Goth. *saian*.

De *a* is vol en helder, of door invloed van een volgenden medeklinker onvolkomen en dofser.

In opene lettergrepen werd de volle klank door *a*, later ook door *ae* voorgesteld, als *ga*, *ale*, *have*, en later *gae*, *jaeren*. In geslotene schreef men *ae*, als *aet*, *baer*, *maect*. De verdubbeling der *a* door zich zelve was onbekend. In lateren tijd, vooral in de XVe en XVIe eeuw, vindt men zeer veel in plaats van *ae* — *ai* en ook wel *ay*, vooral voor de *r*, als *dair*, *hair*, *wayr*.

De onvolkomene, korte klank wordt door *a* uitgedrukt, als *af*, *bat*, *mach*, *hant*.

De *a* ging, vooral door den invloed der *r*, in andere klinkers over, als:

1°. de volle *a*.

a. In de onvolkomene, korte *a*, als *aen* in *an*; *ave* in *af*; *adere* in *adder*; *jamer* in *jammer*; *smale* in *smalle*. Vóór de *r* had die verandering plaats in *scart*, *vart*, *warnen*, *warheit*, en anderen voor *scaert*, *vaert*, enz.

b. In de onvolkomene korte *e*, als *mer*, *bewert*, *vert*, voor *maer*, *bewaert*, *vaert*, enz.

c. In de volle, heldere *e*, vooral in open lettergrepen, gevolgd door een *r*, als: *mere*, *minnere*, *weren*, voor *mare*, *minnare*, *waren*. Zoo ook *veert* voor *vaert*. Ook zonder den invloed der *r* wordt de volle, heldere *a* vaak door de heldere *e* vervangen, als in *deden*, *sele*, voor *daden*, *sale*; in de sterke ww. der 4e klasse, als *dregen*, *spenen*, *gescepen*, *geslegen*. Zeer gewoon zijn nog de verbale vormen: *dweet*, *geet*, *onlfeet*, *sleet*, voor *dwaet*, enz., in welke eene oorspronkelijk in den wortel behoorende *h*, *ch* of *g* is weggevallen. Verg. het Ohd. *dwahan*, *gangan*, *fahan*, *slahan*. Ook vindt men *steet* voor *staet*.

2°. De onvolkomene korte *a* ging over.

a. In de volle, heldere *a*, wegens den invloed der *r*,

als *staer* voor *star*; *aerbeit*, *aerch*, *aerm*, *waerm*, voor *arbeit*, *arch*, enz.

b. In de onvolkomene, korte *e*, mede door invloed der *r*, als *der* voor *dar*, *erch*, *erm*, *herde*, enz. Zoo ook in den verl. tijd der sterke werkwoorden van de 1e klasse, als *berch*, *storf*, *zwerf*, voor *barch*, *starf*, *swarf*.

c. In de onvolkomen *o*, als *of* voor *af*, vooral wanneer de *a* door *cht* werd gevolgd, als *ambocht*, *brochte*, *sochte* (van *sachten*), enz.

De woorden *wel* en *wale*, *bet* en *bat*, *sel* en *sal*, zijn twee naast elkander staande zelfstandige vormen 1).

EE.

De *e*, door vermenging van *a* en *i* ontstaan, behoort niet onder de drie oorspronkelijke vocalen. De geslotene alsmede de zachte open *e* ontstonden meestal uit de Goth. *i*, of waar die in het Goth. zelf voor *r* en *h* in *ai* overging, uit *ai*, als *helpen*, Goth. *hilpan*; *vel*, Goth. *fill*; *werp*, Goth. *vairpa*; *recht*, Goth. *raihts*. De zachte open *e* ontstond mede uit de *i*, als *lezen*, *lisan*; *hemel*, *himins*. Verder ontstond de *e* uit *a* door den zoogenoemden Umlant, als *vesten* van *vast*; *drenken* van *dranc*; *behendich* van *hant*, enz. De harde open *e* komt overeen met de Goth. *ai*, als *zeel*, *sails*; *sneeuw*, *snaivs*; *breed*, *braids*. In enkele woorden ontstond de *e* uit de Goth. *u* of *au*, onze *eu*, *o* of *u*, als in *werken*, *vaurkjan* (verg. *gewrocht*); *krepel* en *kreupel*; *evel*, *ubils*, en *euvel*. De toonlooze *e* is ontstaan door eene verandering in den vorm des woords, waarin de volle vocaal allengs afsleet, als *tonge*, *tuggô*; *broeder*, *brothâr*; voorts in de voorvoegsels *ge*, *be* en *ver*, in het Goth. *ga*, *bi* en *fair*.

In opene lettergrepen werd de *e*, zoowel de zoogenoemde zachtlange als de scherplange, door *e*, in tweelettergrepi-

1) Verg. vooral het breedvoerige artikel over de A van Dr. de Vries in het *Mnl. Wdb.* I. 1, vlgg. Tot onze spijt en tot schade van dit werkjen ontbreekt ons voor de volgende letters dezelfde uittekende bron.

ge woorden slechts zelden door *ee*; in eenlettergrepige door *ee* voorgesteld, als *kele*, *sneken*, *delen*, *meer*, *he er*.

De *e* ging, mede door den invloed der *r*, in andere klinkers over, als:

a. De onvolkomene korte *e*, ontstaan in het Goth. uit de versterking van *i* tot *ai* voor de *r*, werd tot de volle *a* in *aerde*, *staert*, *swaert*, *waert* (waardig) voor *erde*, *slerl*, *swert*, *wert*, enz.

b. De onvolkomene *e* werd tot de onvolkomene korte *a* in: *start*, *swart*, (zwaard), *wart* (waardig), *bescarmen*, *geharment*, voor *slerl*, *swert*, *wert*.

c. De volle heldere *e* ging, hoewel zeldzaam, in de volle *a* over, als *begaren* voor *begeren*; *ombaren* voor *omberen*.

d. De volle heldere *e* ging in de onvolkomene korte over in *sprect*, *brect*, *verghets*, *nemt*, voor *spreect*, *breect*, *verghetes*, *nemet*, enz.

e. De onvolkomene korte *e* ging over in *ei* in *einde* voor *ende*; *seinde* voor *sende*, enz.

f. De onvolkomene korte *e* ging over in *i* in *scinken* voor *scenken*; *scinden* voor *scenden*; *sinden* voor *senden*, enz.

g. De *e* ging over in *o* in *ghone* voor *ghene*; *woch* voor *wech*; *prosent* voor *present*; *rose* voor *rese*, *reuse*, enz.

I, Y en IE.

De *i*, een der drie oorspronkelijke klinkers, beantwoordt aan de Goth. *i*, zoo deze niet tot *e* in onze taal is overgegaan. Dit heeft vooral plaats, waar de *i* door twee medeklinkers wordt gevolgd, als *binden*, *bindan*; *vinger*, *fyggs*; *mild*, *milds*, enz. De toonlooze *i* in de uitgangen *inc*, *ich*, *tich* ontstond door de afslijting van een voller klinker. Ook heeft de *i* soms baren oorsprong te danken aan de Goth. *ei* en *ái*, als *wit*, *veits*; *linnen lein*, enz. Uit *ái* in *bitter*, *báitrs*; *twintig*, *twáimtigus*. Ze ontstond uit de Goth. *iu*, Od *ia*, in *licht*, *liuhat h ginc*, *vinc*, *hinc*, voor *gieng*, *vieng*, *hienc* (Od. *gíanc* enz.) De *i* is ook klankbreking (Umlaut) van *a*, vooral voor de

n, *ng* en *g*, als *bewint* van *beuenden* (vandjan); *sint* (sanctus); *inghe* (angen, anxt); *ingel* (angelus). Het verloop der *a* tot *i* had evenwel eerst den tusschen-vorm *e*.

Ie ontstond veelal uit de Goth. *iu*, als *knie*, *kniu*; *lief*, *liubs*; *liegen*, *liugan*. Ook is ze ontstaan door samentrekking van twee vocalen, na uitwerping van een medeklinker, vooral van de *i* of harde *e*, Goth. *ái*, met een toonlooze *e*, als *zien*, Hd. *sehen*, Goth. *saiwan*; *tien*, Hd. *zehn*, Goth. *taihun*; *vier*, Goth. *fīdvor*; *vriend*, Goth. *frijōnds*; *biechte*, voor *bejichte* (gelijk het nog meermalen voorkomt) van *bejien*, *begien*; *ghescien*, Hd. *geschehen*; *castien*, Lat. *castigare*; *ziel*, Goth. *sáivala*; *ie*, Goth. *aiv*, in de samestellingen *ie-man*, *ie-der*, *iet*, enz.

De uitgang *ie* in bastaardwoorden ontstond uit *ea*, *ia* en *ium*, als *historie*, *lelie*, enz.

De *ie* ontstond uit de Lat. *ae* of *e*, Fr. *è*, in *Grieken*, *Graecia*, *Grèce*; *spiegel*, ook *spegel*, *speculum*; *brief*, *breve*; *priester*, *prêtre* enz.

De *i* ging over

a. in de korte onvolkomen *a* in *lachame*, een herhaaldelijk voorkomende wisselvorm van *lichame*, ontstaan uit *lijc-hame*. Den overgang van *i* en *a* vindt men ook in *onderlange*, *sonderlange*, voor *onderlinge*, *sonderlinge*. Omgekeerd komt de *i* in plaats der *a* in *misscien*, ook *masscien*, *machscien*.

b. in de korte onvolkomen *e* in *best*, *es*, van *zijn*, voor *bist*, *is*; *hem* voor *him*; *ghewes* voor *ghewis*; *mes-sen* voor *missen*; *blent* voor *blint*; *sent* (postea) voor *sint*; *men* voor *min*; *ghewen* voor *ghewin*; *strec* voor *stric*; *rebbe* voor *ribbe*; *kende* voor *kinde*, enz.

c. in de *oe*, in *soe* voor *si* (Goth. *siu*).

d. in de *u*, als *busant*, *bisant*; *rudder*, *ridder*; *juch-tich*, *gichtich*, *jichtich*; *hulpt*, *helpt*, Goth. *hilpan*.

De *ie* ging over

a. in de *i* in de praeter. *hilt* (ook *helt*); *hinc*, *ghinc*, *vinc*, voor *hielt*, *hienc*, enz., al welke praeter. oorspronkelijk geredupliceerde vormen waren.

b. in de onvolkomen *e* in *selsen*, *selsien*, waarin de

ie uit de Od. *á* is ontstaan: *sáni*. De vorin *selsane* komt nog enkel voor, als *Rose*, 4913 naar mijne uitgave.

c. in de *uu*, als *vuur*, *vier*; *duur*, *dier*; *dietsc*, *duutsc*.

Aanm. *Y* wordt vooral in vreemde woorden en eigenamen in plaats der gewone *i* gebruikt, als *Yeve* (Eva), *Reynaert*, *Reynout*, *pays*, *payment*, enz.

O.

Onze *o* komt veelal met de Goth. en Hd. *u* overeen, als: *domp* Goth. *dumbs*; *vol*, Goth. *fulls*; *stove*, *stube*; *mont*, *hont*, *const*, *doghet*, enz.

De *o* ontstond enkel uit *e* (Goth. *ai*, *i*) vóór de *r*: *gorden* (*gairdan*); *dorschen* (*dreskan*); *worden* (*vairthan*); *jeghenwordich*; *vormen*, ook *vermen*, (het Lat. kerkwoord *firmare*).

Aanm. In het Nnl. is de *o* in deze woorden algemeen in plaats der *e* gebruikelijk, terwijl in het Mnl. de *e* en *o* gedurig wisselen. *Vorschen* voor *vreschen*, *vreischen*, komt in het Mnl. nog niet voor.

De *w* wijzigde somtijds de vocaal, vóór of achter welke zij stond, tot *o*, in *komen* (*qviman*); *zoo*, Goth. *sva*; *dol*, (*dul*), van *dwalen*. Zoo ook *hooi* (*havi*); *ooi* (*avi*); *dooien* (*davjan*), enz.

De volkomen *o* ontstond uit de Goth. *au*: *schoon* (*skáuns*); *doof* (*dáubs*); *lopen* (*hláupan*), enz.

De *o* ontstond uit de harde *e* (Goth. *ái*) in *oïl*, van *áiv*; *ofte*, Goth. *áiththau*.

De onvolkomene *o* ging over:

a. de onvolkomene korte *a*, in *margen* voor *morgen*; *sachte*, *besachte*, voor *sochte*, *besochte*, van *besoeken*.

b. in de volkomen *o*, vóór de letters *rd*, *rt*, *rn*, als *woort*, *voort*, *moort*, *hoorn*, *coorn*, enz. voor *wort*, *vòrt*, *mort*, *horn*, *corn*, enz.

c. in de volkomen *o*, wanneer de enkele vocaal door de *r* werd gesloten, als in de partikels *voor*, *door*, naast *vor*, *dor*.

d. in de *u*, als in *sunderlinghe*.

Aanm. *Oo* wordt dikwijls in de Handschriften door *oe*

geschreven, als *coes*, *altees*, *groet*, *vloech*, voor *coos*, *altees*, *groot*, *vlooch*, enz.

U.

De gesloten *u* komt in eenlettergrepige woorden, gevolgd door slechts één consonant, en in meerlettergrepige, gevolgd door dubbele medeklinkers voor, als: *dul*, *dol*; *mul*, waarnaast *moude*, *molde*; *vul*, *vol*; *sum*, *som* (inig); *up*, *op*; *stuc*, waarnaast *stic*; *put*, waarnaast *pit*; *cus*, *dus*, *alsus*, *sullen*, *wulle*, *wolle*; *brugge*, *rugge*, *vlugge*, *plucken*, *cudde*, *mudde*, *wulf*, *wulvinne*, naast het meer gebruikelijke *wolf*, *wolvinne*; *hulpe*; *sulc*, naast *salc*; *dunken*, naast *dinken*; *lucht*, naast *locht*; *suchten* naast *sochten*; *lusten*; *rusten* naast *rasten*; *blusscen*; *tusscen*, enz.

Deze *u* is deels eene andere vorm van den Umlaut der *o* of Goth. *u*, als *vlugge* van *vliegen*, *vloog*; *guldijn* van *gout*, *golt*; *drup*, *dropel*, enz.

Ook is ze ontstaan door klankverbastering uit *e* of *i*, als: *blusscen*, *belesscen*; *luttel*, *lettel*, Eng. *little*; *rund*, *rind*, enz.

De *u* is de Umlaut van *a* in *rusten*, *rasten*.

In *suster* en *tusscen* ontstond de *u* door den invloed der *w*, daar deze woorden oorspronkelijk *swister*, Goth. *svistra*, en *twisscen*, Hld. *zwischen* luiden.

De *u* vóór de *w* in den uitgang der woorden *weduwe*, *swaluwe*, *gelu(we)*, *delu(we)*, *clu(we)*, is als overgangsvocaal van den slotconsonant van den stam door den invloed der *w* er tusschengevoegd; verg. het Hd. *Willwe*, *Schwalbe*, *gelb*, Ohd. *ēlo*, gen. *ēlawes*; Mhd. *ēl*, gen. *elwes*.

De open *u* beantwoordt deels aan de Goth. *u*, waar ze in het Ohd. in een lange *u* (*ú*) is overgegaan; deels aan de Goth. *áu*, als: *dure*, Goth. *dubô*; *bruut*, Goth. *bruths*; *huus*, Goth. *hus*; *dusent*, Goth. *thusundi*; *rumen*, Ohd. *rûmjan*; *scuum*, Ohd. *scûm*; *buuc*, Ohd. *bûb*; *muul*, Goth. *mául*; *lude* (liede), Goth. *láuhts* enz.

De open *u*, thans ook *ui*, komt veelal overeen met de

Hd. *au*, die uit de Ohd. *ú* is ontstaan, als in *ruum*, *bruun*, *tuun* (Zaun), *cruut*, enz.

Zij beantwoordt aan de Goth. *iu*, in het Ohd. tot *ú* overgegaan, als *scuven*, skiuban; *slupen*, sliupan; *bugen*, biugau; *scuren*, skiuran; *drusen*, driusan, enz.

De *u* is somwijlen eene klankverbastering van de lange *i*, Goth. *ei*, in *spuwen*, Goth. *speivan*; *huwen*, Goth. *heiv*; *sluken*, Hd. *schleichen*; *ruter*, Hd. *Reiter*, van *riden*; *wuwe*, Hd. *Weihe* (kiekendief), Ohd. *wíwo*.

Ook beantwoordt ze vóór de *w* aan de Mhd. *iuw*, eigenlijk *iw*, Nhd. *eu*, in *bluwen*, slaan, Mhd. *bliuwen*, Nhd. *bleuen*; *duwen*, Mhd. *diuben*; *nuw*, nieuw, Hd. *neu*; *scuwen*, Mhd. *schiuwen*, Nhd. *scheuen*; *uwe*, Mhd. *iuwer*, Nhd. *euer*; *cuusc*, Mhd. *kusch*, Nhd. *keusch*; *duutsc*, dietsc, Mhd. *diutisch*, Nhd. *deutsch*.

In vreemde woorden is de open *u* ontstaan uit de Lat. *u*, *o* en *au*, of de Fr. *u*, *eu*, *ou*, als: *nature*, *muur*, *puur*, *ure*, *avonture*, *cruus*, *crune* (corona), *Monju*, Fr. *Mon-jour*, Lat. *Mons Jovis*; voorts uit de Fr. *ui* in *deduut*, deduit; *pertuus*, *pertuis*; *conduut*, *conduit*, enz.

In *duvel* is de *u* uit de *ia* ontstaan: Gr. *διάβολος*.

De open *u* ontstond door samensmelting met een medeklinker uit de gesloten *u* in *fruit* van *vrucht*; *clute* van *cluft*, *clucht*; *muden* in plaatsnamen van *mond*; *ghespuus* van *ghespons*, *ghespens*, (Dr. de Vries in Dr. de Jagers *Archief*, IV. 229.)

De gesloten *u* ging over:

- a. in de *e* in *salc*, sulc; *selen*, sullen; *selt*, sult, enz.
- b. in de *i* in *pit*, put; *stic*, stuc; *dinne*, dunne, enz.
- c. in de *o* in *docht*, locht, *vrocht*, dol, vol, *wolle* voor *ducht*, *lucht*, *vrucht*, enz.

De open *u* ging over:

- a. in *au*, bij *cauwen*, cuwen; *cnauwen*, cnuwen; *caume*, cume (L. v. St. Chr. 403).

- b. in *oy* in het woord *coyme*, cume (L. v. St. Chr. 403).

De vormen *betruwen*, *getruwen* (LSp. Gloss.), *bluwen*, staan naast de meer gebruikelijke *betrouwen*, *getrouwen*, *blouwen*.

- b. in *oe*, als *beroeren*, beruren; *soet*, suet.

IJ.

Deze letter komt in Mnl. niet zoo veelvuldig voor als thans, en werd zeker niet met den tegenwoordigen scherpen klank, maar als eene lange *i* uitgesproken.

Voor *wij*, *vrij*, *wijle*, *schijnen*, *twijfel*, gebruikte men nog in het Mnl.: *wi*, *vri*, *wile*, *scinen*, *twifel*, enz.

De *ij* is ontstaan uit den Goth. tweeklank *ei*: *drijf*, *dreiba*; *lijc*, *leik*, enz.

De *ij* is ontstaan uit de korte Goth. *i*, als: *rijf*, *fimf*; *wij sijn*, *sijum*, enz. 1).

§ 3.*Tweeklanken.***AI, AY.**

Deze tweeklank komt slechts in vreemde woorden van Romaanschen oorsprong voor, als: *pais*, *paiment*, *aise*, *pallais*. De spelling van *ai* en *ay* wisselt.

AU.

De *au* komt in Germaansche woorden, hetzij op zich zelf, hetzij vereenigd met den verbindingsletter *w*, voor, en is veelal ontstaan uit de Goth. klankvereeniging *aggu*, als *blau* (*blaggu*); *blau*, *flagellavi*, (*blaggu*); *nau* (*aggu*), enz. Met de overgangs *w* in *brauwe*, *clauwe*, *dauwe*, *grauwe*, *pauwe*; doch ook *brau*, *clau*, *dau*, *grau*.

Ook vindt men de schrijfwijze *aeu*, als *blaeu*, *graeu*.

De *au* komt meermalen, doch onjuist, in plaats van *ou* voor, als: *rauwe*, *vrauwe*, *trauwe*, *mauwe*, *scauwen*, voor *rouwe*, *vrouwe*, enz.

Au in uit het Fransch overgenomen woorden, waarin zij van de Lat. *al* of *ol* haren oorsprong ontleende, vindt men in *graut* (*herault*, *heraldus*); *Maupertuus*, *Maupertuis*, *Malpertuis*); *assaut*, *scafut*, enz.

1) Door een achteloosheid niet bij de **I**. opgenomen.

EI, EY.

De *ei* beantwoordt aan de Goth. *ái*, als in *reine*, *hráins*; *arbeiden*, *arbáidjan*; *heide*, *háithai*; *leiden*, *láithjan*, enz.

De *ei* ontstond door versmelting der *e* met een volgende *g*, als in *seide*, *leide*, voor *segde*, *legde*; *dweil* dwegel; *teil*, tegel; *seil*, segel, *seinen*, segenen; *seine*, Lat. *sagena*; *reinen*, regenen; *Reinaert*, Raginhart; *seisene*, zeis, *segesne*; *ciselyc*, egeslijc, enz.

Aanm. Door eene samentrekking met andere letters, ontstond de *ei* in *reimeren*; Lat. *redimere*; *veinster*, Lat. *fenestra*.

De *ei* ontstond uit de *e* en *i* in woorden uit de Romaansche talen overgenomen, als *cheins*, census; *peinsen*, penser; *veinsen*, fingere; waarnaast in het Mnl. de wisselvormen *chens*, *pensen* en *vensen* herhaaldelijk voorkomen.

De *ei* ontstond uit de Fransche *oi* in *Lamfreit*; *Lamfroi*; *Jofreit*, *Jeofroi*, en verving mede de Fr. *ai*, *ée* en *é* in *fontaine*, *Romein*, *paleis*, *majesteit*.

Aanm. De Fransche *ai* blijft in het Mnl. ook dikwijls onveranderd, als *fontaine*, *pallais*, enz.

Voor al in vreemde woorden wordt *ey* in plaats van *ei* gebruikt, als *keytijf*, *Loreyne*, *Seyne*. In latere handschriften heeft ook in oorspronkelijke woorden deze wisseling herhaaldelijk plaats.

De *ei* gaat veelal over in *e*, als in *helich*, *hemelijc*, *clene*, *rene*, *eghijn*, *leden*, *bede*, *sede*, *eescen*, *ghereet*, voor *heilich*, *heimelijc*, *cleine*, *reine*, *eightijn*, *leiden*, *beide*, *seide*, *eiscen*, *ghereit*, enz.

Ei en *ee* wisselen mede in den uitgang *eit*, die tot *ede* wordt, als in *waerheit*, *waerhede*, enz.

EU.

Deze klank, die thans in een menigte woorden door Umlaut uit de zachte open *o* is ontstaan, komt in het Mnl. zelden voor. *Reuk*, *deur*, *vleugel*, *verheugen*, luiden toen: *roke*, *dore*, *vlogel*, *verhoghen*, enz.

Ook waar ze thans ontstaan is uit de *e*, treffen wij in het Mnl. meestal den oorspronkelijken klank aan, als: *snevelen*, *nese*, *rese*, thans *sneuvelen*, *neus*, *reus* enz.

Enkel vindt men *deucht*, *jeucht*, voor *doghet*, *joghet*; *verheughen* voor *verhoghen*; *jeuden* voor *joden*.

OE

De *oe* komt doorgaans overeen met de Goth. *ô*, als: *stoel*, *stôls*; *bloeme*, *blôma*; *boec*, *bôka*; *broeder*, *brôthar*, enz.

Zij ontstaat ook uit de Goth. *áu*, als in *boer* van *báuan*; *roeder*, *roer*, *râus*; *soene*, *sáun*, enz.

In vreemde woorden is zij ontstaan uit de *o*, als: *pawelioen*, *aelmoesene* (ἐλεημοσύνη), enz.

De *oe* gaat over in de *o*, als: *blome*, *soeken*, *verdomen*, voor *bloeme*, *soeken*, *verdoemen*, enz.

De *oe* gaat somwijlen over in *ue*, als: *guet*, *goet*; *duet* voor *doet*.

Oe staat voor *on* in het praet. van *staen*: *stoet*, voor *stont*.

De *oe* wordt voor labialen en gutturalen somwijlen als *ou* geschreven: *behouf*, *drouch*, *plouch*, *bouc*, *rouc*, voor *behoef*, *droech*, *ploech*, *boec*, *roec*.

Opmerking verdient dat de *oo* dikwijls als *oe* wordt geschreven: *groet*, *ghenoet*, *roet*, *doet*, voor *groot*, *ghenoot*, *root*, *doot*, enz., doch niettegenstaande de gelijke schrijfwijze heeft nergens rijm plaats. *Boec* en *ooc*, geschreven als *oec*, rijmen niet.

OI, OY.

De *oi*, ook *oy* geschreven, komt meest in vreemde woorden voor, als: *Fransoys*, *cortoy*s, *proie*, *joie*, *vernoi*, *point*, *oir* (heres).

Ook komt ze in enkele oorspronkelijke woorden voor, als: *oint*, *noint*, later *oit*, *noit*; *moie*, *moei*; *scoien*, *schoeien*; *moi*, *schoon*.

OU.

Deze klank komt in verschillende gevallen voor:

a. gevolgd door eene *w* als overgangslitter en beantwoordende aan de Goth. *áu*, Od. *ô*, als: *bouwen*, *báuan*;

houwen, háuan; *vrouwe*, Od. frôwa; *gouwe*, gavi; *scouwen*, Od. scawon; *touwen*; táujan, enz.

b. ontstaan uit de *u*, Goth. *iu*, als: *brouwen*, Od. priuwan; *rouwe*, riu; *trouwe*, triuwi; *blouwen*, pliuwan, enz.

c. ontstaan uit de versmelting van *al* vóór linguālen, als: *out*, alt; *bout*, bald; *coude*, calte; *houden*, halden; *spouden*, spalden; *wouden*, walten; *wout*, wald; *gout*, van *gelden*, galt; ook in vreemde woorden, als: *miroude*, Fr. esmeraude, It, smeraldo; *outaer*, altare.

d. ontstaan uit de versmelting van *ol* vóór linguālen, als: *onghedoude*, onghedolde; *hout*, holt; *houde*, holde; *moude*, molde; *scoude*, scolde; *soude*, solde; *woude*, wolde; *soudaen*, sultan; *gout*, gold, enz.

UE.

De *ue* wordt in de Handschriften zoowel voor de *eu* als de *u* geschreven: *juede*, *jeude*, *jode*; *reude*, *ruede*, *rode*; *dueghet*, *deughet*, *doghet*; *snuedel*, *sneudel*, *snoedel*; *cuere*, *keure*, *core*; *muere*, *mure*; *avontuere*, *avonture*; *duer*, *duur*.

UI.

De woorden, waarin thans de *ui* voorkomt, werden in het Mnl. nog met de zooveel zachtere *u* geschreven, als: *huus*, *duvel*, *crune*, *duzent*, enz.

Slechts een enkele maal vindt men *ui* voor *uu*, als, *vilvercoren* (fragm. der Nib. 2. 4. Serrure, *Vad. Mus.* I. 27), *kuyrde*, *duyrde*, *gheduyrt* (MLp. 104).

§ 4.

Drieklanken.

Deze komen in het Mnl. slechts zelden voor.

A EI.

De *aei* wordt enkele malen in plaats der gewone schrijfwijze *ai* of *ay* gevonden, als: *waeide*, *craeide*, *saeide*.

AEU.

Voor de *w*, als: *blaeuwe*, *graeuwe*, *claeuwe*, waarvoor evenwel gewoonlijk de *au* wordt gevonden.

In het woord *paues*, de gewone spelling (Maerl. *Sp. H.* I. 395 vlgg. passim) zijn min of meer twee lettergrepen te hooren.

EEU.

Voor de *u* als: *eeuwe*, *leeuwe*, *sneeuwe*, waarvoor evenwel de gewone schrijfwijze *ewe*, *lewe*, *snewe* is.

IEU.

In *hieuwen*, *nieuwe*, gemeenlijk *hiewen*, *niewe*.

OEI.

In *bloeide*, *groeide*, *vloeide*, doch meest gebruikelijk *bloide*, *groide*, *vloide*.

§. 5.*Medeklinkers.*

Aan het einde van een woord kan geene media staan; tenues en aspiratae zijn overal de sluitletters. De *v*, *d* en *gh* veranderen dus in *f*, *t*, *ch*, als: *staves*, *staf*; *rades*, *raet*; *rades*, *rat*; *daghes*, *dach*; *maghes*, *maech*, enz.

Alleen het woord *God* heeft de media aan het einde behouden, hoezeer de uitspraak evenzeer met *t* was als *tot*, *spot*. Eerbied om aan den heiligen naam iets te veranderen, was misschien de oorzaak. Nu en dan vindt men ook *sot*, rijmende op *God*, als *sod* geschreven.

Wanneer woorden uitgaande op *s*, *t*, *ch* samengesteld worden met woorden die met *v* en *d* aanvangen, verandert de *v* in *f*, de *d* in *t*, als bij die samengesteld met *mes*, *ont* en *noch*: *mesfal*, *mes-val*; *ontfaen*, *ontvaen*; *ontflien*, *ont-vlien*; *ontoen*, *ont-doen*; *nochtan*, *nog-dan*, enz.

Bij samenstelling van twee woorden, waarvan het tweede met een *d* begint, wordt deze ook meermalen behouden, als: *ontdoen*, *mesdoen*, *aldusdoen*, naast *aldus-taen*; *nochdanne*, enz.

Vele woorden worden, gelijk nog in de spreektaal geschiedt, aan elkander verbonden en veranderen dan den aanvangsletter van het tweede woord, als: *mettie*, met die; *metten*, met den; *meller*, met der; *uptie*, up die; *alstu*, als du; *entie*, ende die; *entaer*, ende daer; *tes*, te des; *tale*, te dale; *harentare*, bare ende dare; *tfolc*, dat volc; *tac*, dat dac, 't dac; *torp*, dat dorp; *terde*, dat derde, enz.

§ 6.

*Liquidæ.***L.**

L. versmelt na *a* of *o* voor de *d* en *t* tot *ou* (verg. bl. 188). *Uld*, *ult*, wordt naast *oud*, *out* somtijds aangetroffen, als: *guldijn*, goudijn; *hullen*, houten; *hulde*, houde; *sculde*, scoude.

Naast *scout* en *gout*, van *scelden* en *gelden*, treft men ook *scalt* en *galt* aan.

De *l* wordt niet, als thans vóór een *r*, versterkt door *d* in woorden als *zolder*, *kelder*, Hd. *Soller*, *Keller*, Lat. *solarium*, *cellarium*; maar onmiddellijk door de *r* gevolgd, als: *solre*, *kelre*, *volre*, *volder*; *alre*, *alremeest*, *aller*, *allermeeest*, in de spreektaal: *aldermeest*, enz.

L. ontstaat uit *n* bij de assimilatie *mallic*, *manlic*; *spelle* voor *spinle*, *spinnel*, *spindel*.

L staat voor *n*, in *slecke*, *slak*, Mhd. *snecke*. Meta-thesis heeft plaats gehad bij *naelde* voor *nadel*.

M.

M verzwakt tot *n* in de 1^e pers. enk. teg. t. aant. w. van het werkwoord *zijn*: *ic bem*, *ic ben*, en in den 3ⁿ en 4ⁿ naamval van het pers. voornaamwoord, 3^e pers. als dit aan het ww. verbonden is: *hi gavene* voor: *hi gaf heme*; *hi sloeghene* voor *hi sloech hem*.

De oorspronkelijk enkele *m* wordt nog gevonden in *jamer*, naast *jammer*.

N.

N valt voor de *r* weg bij de verbogen lidwoorden en

voornaamwoorden als: *ere, mire, sire*, voor *ener, miner, siner*, en bij metathesis *eenre, mijnre, sijne*.

N wordt geassimileerd met de *m* in het voorvoegsel *on*, als: *ommale, ommare*, voor *onmale, onmare*.

N verandert in *m* in het voorvoegsel *on* voor eene *b*, als: *omberaden, omberecht, ombescheden*, naast *onberaden, onberecht, onbesceden*.

De *nt* in het voorvoegsel *ont* verandert in *m* voor de *b*, in *ombieden*, voor *ontbieden*.

N verandert na de *o* in *oe* in het praet. van *staen*, *standen*: *stoet* naast *stont*.

N werd in de woorden *naernst, nerenst, naerst* voor den oorspronkelijken vorm *aernst, erenst, aerst* geplaatst, waarschijnlijk ter vermindering van den hiaat, wanneer het lidwoord er voor was geplaatst. Dit zelfde verschijnsel komt in de XVIIe eeuw in verschillende woorden voor, als: *navegaer, naam, naars, narm, noom*, voor *avegaer, âam, adem, aars, arm, oom*. Zie *Wdb. op Bredero*, Dr. de Vries, *War.* 91.

De *n* valt in het Hd. voor gutturalen gewoonlijk weg, als in *König, Pfennig*, naast ons *coninc, penninc*; doch in het Nl. alleen in *lonich*.

De *nn* staat door samenkoppeling in *menne* voor *men hem*; *inne* of *in* voor *ic ne*; *danne* voor *dat ne*; *henne* of *hen*, voor *het ne*.

De *nn* staat voor *nt* in *onneren*, *onteeren*, tenzij ze eene eenvoudige verdubbeling is der *n*: *onneren*, voor *on-eren*.

R.

De omzetting der *r* heeft veelvuldig plaats, vooral voor *s, t, d* en *n*, somwijlen voor *cht*, als in *gars*, gras; *ors*, ros; *persemen*, Od. *phrasina*; *vervorsen*, vervrozen, vervroren; *vorst*, vrost, van *vriesen*; *kerst*, Christus; *berste, versle*, voor *breste*; *vreste*, Hd. *Frist*; *kersp*, crispus; *versc*, naast *frisch*; *terden, tart*, voor *treden, trat*; *verde* naast *vrede*; *bernen*, voor *brennen*; *vruchten* naast Hd. *fürchten*; *wrochte, ghewrocht* van *werken*, enz.

De *rr* staat voor *rn* in *sterre*, Hd. *Stern*; *verre*, Hd. *fern*; voor *rs* in *varre*, stier, naast *vaerse* (*Sp. H. I.* 52).

§ 7.

Mutar.

Deze worden, naar de kracht waarmede ze worden voortgebracht, verdeeld in *harde* (tenues), *weeke* (mediae), en *geaspireerde* (aspiratae). Naar de spraakwerktuigen, waarmede zij worden uitgebracht, zijn zij

Harde: Weeke: Geaspireerde:

<i>Lipletters:</i>	P.	B.	F.
<i>Tandletters:</i>	T.	D.	
<i>Gehemelte- of Keelletters:</i>	K.	H. CH. G.	

De geaspireerde tongletter *th* (Eng. *th*.) en de weeke gehemelte lekker, die in het Hd. en Fransch nog bestaat, ontbreken.

§ 8.

Klankverschuiving.

De klankverschuiving is dat verschijnsel volgens hetwelk de konsonanten der zelfde familie, die met hetzelfde orgaan worden uitgebracht, onderling wisselen naar vaste wetten. De verwantschap van het Sanskrit, Grieksch en Latijn, en de Germaansche talen, om van geene andere der Arische talen te gewagen, blijkt hierdoor ten duidelijkste.

De volgende tabel geeft hiervan een overzicht:

	Lipletters.			Tandletters.			Keelletters.		
	Ten.	Med.	Asp.	Ten.	Med.	Asp.	Ten.	Med.	Asp.
Sanskrit									
Grieksch	p	b	ph φ	t	d	th θ	k	g	ch χ
Latijn			f				c		h

	Lipletters.			Tandletters.			Keelletters.		
	Ten.	Med.	Asp.	Ten.	Med.	Asp.	Ten.	Med.	Asp.
Gothisch	ph			th			ch		
Nederduitsch	f	p	b	Nedl d	t	d	h	k	g
Nederlandsch	(v)								
Streng O Hoogduitsch	(f)	(f)	(p)	(d)	(z)	(t)	(h)	(ch)	(k)
O Hoogduitsch	f(v)	f (pf)	(b)		Hd. z	Hd.	Hd.	Hd. Anl.	Hd. Anl.
Hoogduitsch					Ausl sz	th	h	k	g

Aann. Bij het geven van voorbeelden hebben wij bij Grieksche en Latijnsche substantieven meermalen den verbogen naamval opgegeven, daar de nominativus niet zelden onregelmatig is, bv. van den stam ποδ zou den regelmatige nomin. zijn πόδες, samengetrokken tot ποῦς; evenzoo in het Lat. *peds-pes*.

§ 9.

Lipletters.

Grieksch.	Latijn.	Nederl.	HD.
πατήρ	pater	vader	Vater
ποδ (ποῦς)	ped- (is)	voet	Fusz.
πῶλος	pullus	veulen	Fohlen
φῆγος	fagus	beuk	Buche
φέρω	fero	beren, bar - ge - boren	
	frater	broeder	Bruder
φύω	fui, fio	(ic) bein	bin.
ἑπτα	septem	zeven	sieben.

Tandletters.

Grieksch.	Latijn.	Nederl.	HD.
σύ (τύ)	tu	du	Eng. thou.
τρεῖς	tres	drie	Eng. three.
	talpa	delven	
ὄδοντ (ὄδους)	dent- is	tand	
δέκα	decem	tien (tehen)	zehn.
δαμάω	domo	temmen	zähmen.
ἔδειν	edo	eten	essen.
ὕδωρ (ὕδατ-ος)		water	Wasser.
θῆρ		dier	Thier.
θυγάτηρ		dochter	Tochter.
μισθός		miede	Miethe.
θῆτες		diet	

Keelletters.

ἑκατον	centum	honderd	hundert.
καλάμη	calamus	balm	Halm.
καρδία	cordis (cor)	hart	Herz.
κάνναβις	cannabis	hennep	Hanf.
καρπός	carpo	herfst	Herbst.
γένος	genus	kunne, kind	Kind.
γένυς	genu	kin	Kinn.
γόον	genu	knie	Knief.
γι-ΓΕΝ-ωσκω	(g)nosco	kennen	kennen.
γέρανος	grus	kraan	Kranich.
ἀγρός	ager	akker	Acker.
χόρτος	hortus	gaerde	Garten.
χθές	heri	gis-teren	gestern.
χῆν	anser	gans	Gans.
	homo	(bruide) gom	(Brauti) gam.
	hoedus	geit	Geisz.
	hostis	gast	Gast.
	helvus (Varro)	gelu, geel	gelb.
	herba	garve	Garbe.

De woorden, waarbij de overeenkomst tusschen de verschillende talen ten duideliĳkste blijkt, zijn de eenrou-

digste en natuurlijkste; namen van familiebetrekkingen, dieren, planten, lichaamsdeelen, en voorts voornaamwoorden, telwoorden en die werkwoorden, welke de meest natuurlijke verrichtingen uitdrukken.

Bij ons kort bestek achten wij het verder onnoodig over de klankverschuiving en klankverspringing te spreken, en verwijzen daartoe naar Dr. Brills *Ned. Spraakleer*, 3. Druk, 33 vlgg.

Ook over de blaasletters (*spirantes*) kunnen wij zwijgen.

TWEEDE BOEK. LEER DER VORMEN.

A. Buiging.

§ 1.

Zelfstandige naamwoorden.

De verbuiging der zelfst. naamwoorden is tweederlei: *sterk* of *zwak*. In de oudere Germaansche talen is de *sterke* buiging eenvoudiger en hare uitgangen voller; de *zwakke*, die van jongere dagteekening is, zal wellicht ontstaan zijn door de invoeging eener *n*, die eigenlijk tot de woordvorming behoorde, en zich nooit bij reine wortels vertoonde. Deze ingevoegde *n* werd eindelijk buigingslettergreep, daar zij de uitgangen der casus allengs verdrong. In het Middennederlandsch zijn, met het Gothisch vergeleken, de volle vormen der uitgangen reeds geheel verdwenen, doch de deflexie, die thans in het Engelsch het meest is waar te nemen, had op verre na niet dien trap bereikt als nu. De meerdere rijkdom der uitgangen bij de buiging der zelfst. naamwoorden stond in het Middennederlandsch ongeveer gelijk met het tegenwoordige Hoogduitsch.

Volgens Grimm, *Gr.* I. 686, kan de sterke declinatie in vier klassen voor de mannelijke, vier voor de vrouwelijke en twee voor de onzijdige zelfst. naamwoorden verdeeld worden; doch die verdeeling kan niet in allen opzichte voor het Middennederlandsch gelden. De derde en vierde declinatie der mannelijke, de derde der vrouwelijke en de tweede der onzijdige woorden komen toch niet meer voor; daarentegen moet voor de onzijdige eene

andere klasse worden aangenomen, die bij Grimm niet is vermeld. Dikwijls evenwel is het moeilijk met juistheid te bepalen tot welke klassen de woorden moeten gebracht worden, daar er kennelijk reeds een verloop in de taal plaats had, waardoor het onderscheid verloren ging. Ook door den slechten toestand der Handschriften wordt de onzekerheid en verwarring niet weinig in de hand gewerkt. Worden in de vroegste gedenkstukken der Middeneeuwen uit de XIIIe eeuw de vormen nog vrij zuiver aangetroffen, in de twee volgende eeuwen nam de afslijting hand over hand toe, en waren reeds vele woorden der sterke buiging zwak geworden.

Door analogie met de andere Germaansche talen is het vaak alleen mogelijk met eenige zekerheid te bepalen of de woorden tot de sterke dan wel tot de zwakke buiging behooren, en in welke klasse zij behooren te worden gerangschikt.

Sterke verbuiging.

Mannelijk.

I. Klasse.

Enkelvoud.

Meervoud.

N. <i>Hont.</i>	<i>Inghel.</i>	N. <i>Honde.</i>	<i>Inghele.</i>	<i>Ingle.</i>
G. <i>Hondes, Honts.</i>	<i>Inghels.</i>	G. <i>Honde.</i>	<i>Inghele.</i>	<i>Ingle.</i>
D. <i>Honde.</i>	<i>Inghele.</i>	D. <i>Honden.</i>	<i>Inghelen.</i>	<i>Inglen.</i>
A. <i>Hont.</i>	<i>Inghel.</i>	A. <i>Honde.</i>	<i>Inghele.</i>	<i>Ingle.</i>

Zoo ook: *aerm* of *arm*, *baert*, *berch*, *boom*, *dach*, *dief*, *dwaes*, *eet*, *gast*, *God*, *keer*, *maech*, *moet*, *mont*, *muer*, *nap*, *pat*, *ram*, *raet*, *ries*, *saerc*, *scalc*, *scat*, *sin*, *slach*, *spronc*, *staf*, *steen*, *stier*, *top*, *traen*, *visc*, *wolf*, *worp*, enz.

De woorden met den uitgang *el*, *en*, *er*, *ael*, als: *appel*, *duvel*, *fierter*, *crekel*, *raven*, *slotel*, *ever*, *lachter*, *vingher*, *cardinael*, *officiael*, enz.

Die met den uitgang *linc* of *inc*: *jonghelinc*, *ballinc*, *crepelinc*, *coninc*.

Aanm. De *e* in den gen. sing. wordt veelvuldig weggelaten: *dieves, diefs; berghe's, berchs; coninghes, coninx*, enz. In den Walewein komt *coninc* als gen. sing. voor.

De *e* in den uitgang *el* en *er* kan wegvallen: *appele* en *apple*, *voghle* en *vogle*.

In de HSS worden meermalen de zwakke meervoudsuitgangen gevonden, als: *duvelen, ingelen, stenen, daghen*, enz., dat soms aan slordige afschrijvers van lateren tijd is te wijten, en aan den anderen kant aan de deflexie der taal toe te schrijven.

Vingher, viant en *vrient* hebben naast den regelmattigen meervoudsuitgang op *e* ook den vorm *vingher, viant, vrient*.

De woorden op een scherp medeklinker uitgaande veranderen dien in een zachten, als zij een klinker achter zich krijgen, behalve *scat* (*scatles*) en die, welke op een *p* uitgaan: *nap, nappes*.

Die woorden, welke in het Mhd. tot de IV sterke declinatie behooren, moeten in het Mnl. tot de eerste gerekend worden. In het Mhd. krijgen ze in het meervoud allen den Umlaut, als *gast, geste; napf, nepfe; appel, epfele*.

Mannelijk.

II. Klasse.

Enkelvoud.

Meervoud.

N. Dorper.	Diener.	N. Dorpers.	Dienres.
G. Dorpers.	Dienres.	G. Dorpers.	Dienres.
D. Dorpere.	Dienre.	D. Dorpers.	Dienres.
A. Dorper.	Dienre.	A. Dorpers.	Dienres.

De woorden op *are*, als: *loghenare, droghenare, mordenare, molenare, maertelare, toverare, pilare, outare, sondare*, welke tot deze klasse behooren, worden meest zwak verbogen.

De woorden op *ere* of *er*, vooral de verbaal, als: *backere, backer, delvere, dichtere, lesere, jaghere, riddere, dorper, hollander*, hebben in den plur. meermalen de *e* en in den dat. de *en* der I Klasse, doch worden ook zwak verbogen.

Vrouwelijk.

I. Klasse.

Enkelvoud.

Meervoud.

N. *Bede.*N. *Beden.*G. *Bede.*G. *Beden.*D. *Bede.*D. *Beden.*A. *Bede.*A. *Beden.*

Zoo ook: *bie, blase, ere, haghedochte, gile, helle, hoghe, kele, laghe, miede, miere, moude, nese, ghenade, pine, saghe, sake, sale, scale, scare, siele, smade, smake, smerte, spise, soene, soghe, sonde, stonde, tale, trouwe, voere, wile, wise, wrake, enz.*

Die met den uitgang *te*: *clechte, diepte, ghemeente*; die op *inghe*: *caerminghe, grakinghe, leringhe, beco-ringhe*; die met *en*: *havene, loghene, redene, ordene*; die op *inne*: *apinne, coninghinne, pāpinne, vriendinne*; die met *rn*: *dierne*; op *esse, abdesse, prophetesse, enz.*

Aanm. Vele woorden, oorspronkelijk tot deze klasse behorende, zijn tot de zwakke vrouwelijke declinatie overgegaan. Het onderscheid in het *Mnl.* is dan ook gering. Het meervoud heeft reeds den zwakken buigingsvorm aangenomen; daarentegen is de *n* van den *acc.* in de zwakke declinatie weggefallen, zoodat het eenige onderscheid bestaat in den *gen.* en *dat. sing.* *Ere, ghenade, moude* en anderen worden herhaaldelijk zwak gebruikt.

II. Klasse.

Enkelvoud.

Meervoud.

N. *Stat.*N. *Stede.*G. *Stat.*G. *Stede.*D. *Stade.*D. *Steden.*A. *Stat.*A. *Stede.*

De woorden tot deze klasse oorspronkelijk behorende stamden deels af van *bijv. naamwoorden*, als: *coude, conde, hulde, lieve*, die geen meervoud hadden, en waren deels de zoodanige, die den *Umlaut* hadden, d. i.

a in *e* veranderden. Van deze verandering van wortelklank zijn nog drie voorbeelden: *stat*, *ridderscap*, en *bach*. Dit laatste komt voor in een Geldersch charter van 839 in den eigennaam *Selenbach* (*Saalbeck*.)

Deze declinatie is in enkele sporen nog overig, als in de uitdrukkingen *te stade komen*, *met goeder stade*; doch de meeste woorden zijn tot de vorige klasse overgegaan, terwijl die op *scap* zwak werden gebogen.

III. Klasse.

Enkelvoud.

N. *Hant*.

G. *Hant*.

D. *Hant*.

A. *Hant*.

Meervoud.

N. *Hande*.

G. *Hande*.

D. *Handen*.

A. *Hande*.

Zoo ook: *aert*, *acx*, *borch*, *borst*, *bruut*, *const*, *comst*, *cracht*, *daet*, *dinc*, *doet*, *gans*, *ghift* of *ghicht*, *gheet*, *haest*, *joghet*, *jonst*, *macht*, *maghet*, *molen*, *nacht*, (gewoonlijk *mann*), *noet*, *quern*, *scout*, *spoet*, *tijt*, *vliet*, *ghewelt*, *werelt*, *wet*, enz.

Aanm. Zelden nemen de gen en dat. van het enkelvoud eene *e* aan; de plur neemt dikwijls den zwakken uitgang *en* aan, terwijl enkelen in den nom. en acc. plur. de *e* weglaten, als *dinc*.

Onzijdig.

I. Klasse.

Enkelvoud.

N. *Woert* (*wort*). *Vat*.

G. *Woerdes*. *Vates*.

D. *Woerde*. *Vate*.

A. *Woert*. *Vat*.

Meervoud.

N. *Woert*. *Vate*.

G. *Woerde*. *Vate*.

D. *Woerden*. *Valen*.

A. *Woert*. *Vate*.

Zoo ook: *been*, *caf*, *dal*, *dier*, *diet*, *gat*, *gras*, *haer*, *hof*, *hol*, *huus*, *jaer*, *lit*, *licht*, *loot*, *paert*, *sant*, *scaep*, *scep* of *scip*, *sweet*, *vel*, *velt*, *wijf*, enz.

Woorden op *el*, *en*, *er*, als: *exempel*, *horen*, *coren*, *leven*, *laken*, *teken*, *wapen*, *iser*, *leger*, *water*.

Van *teken* bestaat een wisselvorm *tekijn*, terwijl van *wapen* een meerv. *wapine* wordt gevonden.

De verkleiwoorden: *boeckijn*, *voghelkijn*, *welpekijn*, *sonekijn*, enz.

Die met het voorvoegsel *ghe*, als: *gheluilt*, *ghesane*, enz.

Aanm. Den plur. op *e* hebben alle woorden met een korten wortelklank, als: *dal*, *scip*, enz.; die op *el*, *en*, *er* en *ijn*; terwijl de eenlettergrepige met langen wortelklank nu eens de *e* hebben, dan niet. Zoo *dier* en *diere*, *jaer* en *jare*, *wijf* en *wive*.

Been is het meerv. in de beteekenis van *beenen*; in die van *beenderen* behoort het tot de volgende klasse.

Verg. Clignett, *Bijdr.* 183, *Heim. d. Heim.* 453, Dr. Vermeulen, *Van. d. Lev. o. Heren.* Gloss. op *been*.

II Klasse.

Enkelvoud.

N. *Kint.*

G. *Kindes*, *kints*.

D. *Kinde*.

A. *Kint*.

Meervoud.

N. *Kinder*, *kindere*.

G. *Kinder*.

D. *Kinder*, *kinderen*.

A. *Kinder*.

Zoo ook: *blat*, *calf*, *cleet*, *ei*, *liet*, *loof*, *rijs* en eenige anderen. *Been*, *hoen*, *spaen* nemen soms achter den wortel eene *d* aan, zoodat men b. v. vindt: *hoenre* en *hoender*.

§ 2.

Zwakke verbuiging.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N. *Hane*.

G. *Hanen*.

D. *Hane*.

A. *Hane*.

Meervoud.

N. *Hanen*.

G. *Hanen*.

D. *Hanen*.

A. *Hanen*.

Zoo ook: *ape*, *bake*, *bere*, *bode*, *cnape*, *drake*, *grave*, *hase*, *here*, *lewe*, *lichame*, *mensce* of *minsce*, *neve*, *osse*, *pape*, *rese*, *rouwe*, *scume*, *vane*, *wille*.

De oorspronkelijk tot de tweede klasse der sterke verbuiging behorende woorden, als: *herde*, *rugge*, *weite*; die op *er* en *aer*, welke nu eens sterk, dan zwak verbo-

gen worden; de oorspronkelijk tot de derde der sterke verbuiging behorende, zijn meest allen zwak geworden, als: *sone*, *seghe*, (*des segghen*, Sp. H. III. II. C. 3, vs. 52), *vrede* (*des vreden*, Sp. H. I. II. C. 17, vs. 84), *sede*, dat evenwel meest vrouw. wordt gebruikt.

Sone heeft den gen. sing. sterk.

Aanm. Grimm. neemt den zwakken dat. sing. op *n* ook voor het mann. en onz. aan, hoewel dit slechts enkel plaats heeft. *Here* heeft bij uitzondering in den dat. en zelfs in den acc. *heren*. In den *Wal.* vindt men vs 2018 *van den scumen*; vs 2064, 5957, 7004, *van rouwen*; en vs. 2127 *enen wilden lewen*.

Vrouwelijk.

De verbuiging even als de mannelijke, behalve in den dat. sing., die de *n* aanneemt. Hiertoe behooren: *assce*, *bate*, *bloeme*, *galghe*, *harpe*, *herte*, *hinde*, *kerke*, *linde*, *mane*, *roede*, *sonne*, *spille*, *sterre*, *tente*, *tonghe*, *vrouw*, *weke*, enz.

Met *el*, *in*, *er* gevormde woorden: *navele*, *woestine*, *adere*.

Aanm. De meeste woorden der eerste sterke declinatie hellen tot de zwakke buiging over, als *ere*, *genade*, enz. Bij Maerlant vooral komen sommige woorden, die tot deze verbuiging behooren, in het vrouw. geslacht voor, terwijl zij in het Hd. zwak mannelijk zijn en ook nu een ander geslacht hebben, als: *name*, *sterre*, *herte* en enkele meer. De woorden op *scap* hebben soms den sterken datiefuitgang, als: *van ridderscepe*, soms den zwakken vorm, als: *van bliscapen*, met *bliscpen*. De wisseling van *e* en *a* heeft veelvuldig plaats, eene onregelmatigheid ten gevolge van het vergeten der klankwetten.

Onzijdig.

De verbuiging als het mannelijk. Hiertoe behooren *oghe*, *ore*, *herte*.

Anomala.

Vader, *broeder*, *moeder*, *dochter*, *suster* zijn in het enkelvoud onveranderlijk, zelfs nemen *vader* en *broeder*

in den gen. geen *s* aan. Zie Huidec op *St. I.* 158. In vele HSS. wordt echter de gen. op *s* gevonden. De plur. is *vaders*, *moeders*, enz., of wel *vaedre*, *broedere*. Zij behooren dus tot de tweede klasse der sterke verbuiging.

Man wordt op drieërlei wijze verbogen: het heeft in den nom. plur. *man*, waarschijnlijk de oudste vorm en ontstaan uit *men*, Eng. *men*, de meervoudsvorm met den Umlaut, nog over in het onbep. voornaamwoord *men*.

Man heeft in den gen. sing. *mans*, en in het meervoud *mans*; of in den gen. sing. *mannes*, in den dat. *manne*, en in het meerv. *manne*.

Liede of *lude* wordt alleen in het meervoud gevonden; de vorm *lieden* is eene fout van onkundige afschrijvers.

De gen. *lieder* komt nu en dan voor, als *Sp. H. I. II. C. 43*, vs. 12, en in de *Rose*, passim.

§ 3.

Bijvoegelijke naamwoorden.

Ook bij de bijv. naamwoorden wordt in de Germaansche talen eene sterke en zwakke buiging gevonden. Een adjectief kan beide buigingen ondergaan, al naar mate het wordt voorafgegaan door een bepaald of onbepaalden lidwoord, of geen lidwoord voor zich heeft. Die verbuiging levert in het Middennederlandsch groote moeilijkheden op, en bezwaarlijk is het hierover tot een bepaald en zeker resultaat te komen. Al mogen van alle casus voorbeelden te vinden zijn, op vele plaatsen zijn zij met elkander in strijd. Door Grimm is in zijne *Gr. I.* 730 een paradigma opgegeven, dat meer uit analogie met andere talen is geconstrueerd dan gegrond op bewijspplaatsen. De heer van den Bergh *) heeft later Grimms opgave aan eene toetsing onderworpen, vele Middennederlandsche geschriften nauwkeurig doorloopen, eenige honderde plaatsen opgeteekend, zonder tot eene gewenschte uitkomst te geraken, daar ook hem eenige vormen niet zijn voorgekomen. Men houde hierbij in het oog, dat voor

*) Dr. de Jager, *Taalk. Mag.* II. 381 vlgg.

de meeste naamvallen bewijsplaatsen zijn aan te voeren, zoo men in onze taal *vier*, en niet als de heer van den Bergh de *zes* latijnsche aanneemt.

Wij deelen eerst het door Grimm opgegeven paradigma mede:

Sterke verbuiging.

Enkelvoud.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
N. <i>Blint.</i>	N. <i>Blint.</i>	N. <i>Blint.</i>
G. <i>Blindes.</i>	G. <i>Blindre.</i>	G. <i>Blindes.</i>
D. <i>Blinden.</i>	D. <i>Blindre.</i>	D. <i>Blinden.</i>
A. <i>Blinden.</i>	A. <i>Blinde.</i>	A. <i>Blint.</i>

Meervoud.

N. <i>Blinde.</i>	N. <i>Blinde.</i>	N. <i>Blint.</i>
G. <i>Blindre.</i>	G. <i>Blindre.</i>	N. <i>Blindre.</i>
D. <i>Blinden.</i>	D. <i>Blinden.</i>	D. <i>Blinden.</i>
A. <i>Blinde.</i>	A. <i>Blinde.</i>	A. <i>Blint.</i>

De romeinsch gedrukte naamvallen zijn niet door bewijsplaatsen te staven.

Zwakke verbuiging.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
N. <i>Blinde.</i>	N. <i>Blinde.</i>	N. <i>Blinde.</i>
G. <i>Blinden.</i>	G. <i>Blinden.</i>	G. <i>Blinden.</i>
D. <i>Blinden.</i>	D. <i>Blinden.</i>	D. <i>Blinden.</i>
A. <i>Blinden.</i>	A. <i>Blinden.</i>	A. <i>Blinden.</i>

Meervoud.

Voor alle drie geslachten.

N. <i>Blinde.</i>
G. <i>Blinden.</i>
D. <i>Blinden.</i>
A. <i>Blinde.</i>

Nu volgt het paradigma, zooals het door den heer van den Bergh is opgegeven en met bewijsplaatsen gestaafd.

Sterke verbuiging.

Mannelijk.

Enkelvoud.

N. <i>Blint.</i>	<i>Groet.</i>
G. <i>Blindes, blints.</i>	<i>Groets.</i>
D. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
A. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>

Vrouwelijk.

N. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>
G. <i>Blindre, blinder.</i>	<i>Groter.</i>
D. <i>Blindre, blinder.</i>	<i>Groter.</i>
A. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>

Onzijdig.

N. <i>Blint.</i>	<i>Groet.</i>
G. <i>Blindes.</i>	<i>Groets.</i>
D. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
A. <i>Blint.</i>	<i>Groet.</i>

Meervoud.

Voor alle drie geslachten.

N. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>
G. <i>Blindre, blinder.</i>	<i>Groter.</i>
D. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
A. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>

De bijv. naamwoorden worden sterk verbogen, wanneer zij het onbepaald lidwoord *een* voor zich hebben of zonder lidwoord voorkomen.

*Zwakke verbuiging.**Enkelvoud.*

<i>Mannelijk.</i>		<i>Vrouwelijk.</i>		<i>Onzijdig.</i>	
N. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>	<i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>	<i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>
G. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>	<i>Blindre.</i>	<i>Groter.</i>	<i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
D. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>	<i>Blinder.</i>	<i>Groter.</i>	<i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
A. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>	<i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>	<i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>

Meervoud.

N. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>
G. <i>Blindre.</i>	<i>Groter.</i>
D. <i>Blinden.</i>	<i>Groten.</i>
A. <i>Blinde.</i>	<i>Grote.</i>

De bijvoegelijke naamwoorden worden zwak verbogen wanneer zij het bepaald lidwoord of het voornaamwoord voor zich hebben. Bij de zwakke verbuiging heeft echter reeds afslijting en verwarring met de sterke plaats gehad. Zoo vindt men meermalen den gen. sing. op *s*, als *des hoghes vaders*, Maerl. Van V Bl. 2, 6, *des onreins viant*, ib. 5. 12, *des edels houts*, Rein. 5641, en meer anderen

in het *Taalk. Mag.* opgegeven. Ook wordt enkel de gen. zonder uitgang aangetroffen, als *des ander Didrix*, Stoke, I. 94; *des ander daghes*, Velth. bl. 11. De gen. en dat. hebben nu eens den uitgang *re*, dan *er*; *re* veel na *n*, *nd*; *er* gewoonlijk na *d*, *t*, *g*, *k*, *cht*, enz.

De voc. verliest meestal den uitgang *e*, wanneer de woorden van eene lettergreep zijn of de klemtoon op de voorlaatste lettergreep valt.

Het meervoud der sterke en zwakke verbuiging is gelijk, daar de zwakke gentiefoorm op *en* niet wordt gevonden.

Het adjectief wordt meermalen achter het substantief geplaatst en blijft alsdan onverbogen of neemt enkel de *e* aan. Dit geschiedt zeer veel met de bezittelijke voor-naamwoorden, als: *therte sijn*, *die moeder mijn*, *die kinder mine*, *die ghesellen sine*. De nom. en acc. plur. nemen meermalen *e* aan. De bijv. naamwoorden, aldus achter het zelfst. naamwoord geplaatst, blijven onveranderd, als: een hane wide *mare*, jamer *groot*, tekene *groot*, den maerber *wit*, coninc *vri*, van goude *fijn*, enz. De *e* wordt vaak in het vrouwelijk en het meervoud bij den casus rectus gevoegd, als: die vrouwe *fine*, stene *fine*, plaghe *menechfoude*, die VII aerten *liberale*, coppe *guldine*, enz.

§ 4.

Trappen van vergelijking.

De vergelijkende trap wordt gevormd door achtervoeging van *re* of *er*, de overtreffende trap door die van *st*.

Waar thans de *er* van den comparatief door bijvoeging der *d* wordt versterkt, had dit in het Middennederlandsch niet plaats, bv. *swaer*, *swaerre*. De overtreffende trap wordt door bijvoeging van *alre* versterkt.

Ooregelmatic zijn de vergelijkende en overtreffende-trap in de volgende woorden:

<i>goet</i> ,	<i>beter</i> ,	<i>best</i> .
<i>evel</i> ,	<i>wers</i> ,	<i>werst</i> .
<i>veel</i> ,	<i>meerre</i> ,	<i>meest</i> .
<i>lettel</i> ,	<i>minre</i> ,	<i>minst</i> .

Beter, best hebben tot stellende trap *bet, bat*, dat evenwel geheel zijn positieve kracht verloren heeft, en als adverbiale comparativus van *wel* kan aangemerkt worden.

Ook *wers* komt slechts als bijwoord voor.

Voornaamwoorden.

§ 5.

Persoonlijke voornaamwoorden.

De voornaamwoorden van den 1sten en 2^{den} pers. hebben slechts één vorm voor de drie geslachten, dat van den 3^{den} pers is alleen verschillend.

I. *Persoon.*

Enkelvoud.	Meervoud.
N. <i>Ik.</i>	N. <i>Wi.</i>
G. <i>Mijns.</i>	G. <i>Onser.</i>
D. <i>Mi.</i>	D. <i>Ons</i> , (<i>us</i> , <i>uus.</i>)
A. <i>Mi.</i>	A. <i>Ons</i> , (<i>us</i> , <i>uus.</i>)

II. *Persoon.*

Enkelvoud.	Meervoud.
N. <i>Du.</i>	N. <i>Ghi.</i>
G. <i>Dijns.</i>	G. <i>Uwer</i> (<i>huwer</i> , <i>jouwer.</i>)
D. <i>Di.</i>	D. <i>U</i> , (<i>hu</i> , <i>jou</i> , <i>ju.</i>)
A. <i>Di.</i>	A. <i>U</i> , (<i>hu</i> , <i>jou</i> , <i>ju</i>)

III. *Persoon.*

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
Enkelvoud.		
N. <i>Hi.</i>	<i>Si</i> , <i>soe.</i>	<i>Het.</i>
G. <i>Sijns.</i>	<i>Haers.</i>	<i>Sijns.</i>
D. <i>Hem</i> , <i>heme.</i>	<i>Haer.</i>	<i>Hem.</i>
A. <i>Hem.</i>	<i>Haer.</i>	<i>Het.</i>
Meervoud.		
N. <i>Si.</i>		
G. <i>Haer</i> , <i>hoer</i> , <i>huer.</i>		
D. <i>Hem</i> , <i>hen.</i>		
A. <i>Hem</i> , <i>hen.</i>		

Aanm. De vorm *us* en *uus* voor het meerv. van den 1^{en} pers. komt eenige malen in den *Rijmb.* voor, als in vs. 8304, 8634, 8666, 17595 en 23706, meestal in het rijm. Ook bij Kil. vindt men nog: *Us*, vetus. *Fland. Fris.* = ons, *Nos*, *nobis*.

Ghi voor het enkelv. gebruikt, in den gen. *uwes* of *us*, vindt men in Hillegaersberch, *S. Geerden Minne*, 213, *Maerl. Troj. O.* 66. (Blommaert, *O. Vl. Ged.* I. 43).

Jou en *jouwer* worden in de eerste helft van den *Wal.* aangetroffen.

Het wederkeurig voornaamwoord *sich* komt vóór de 15^e eeuw niet voor. Daarvoor gebruikte men de verschillende naamvallen van het voornaamwoord van den 3^{den} persoon.

Voor den accus. wordt zoowel *hem* als ook *heme* gevonden.

De vorm *hen* voor het meervoud wordt vooral bij Heelu aangetroffen.

Hun wordt slechts enkele malen gevonden, even zoo *home*, als rijm op *vrome*. Zie *Rein*, 5774; *Ovl. Ged.* I. 43, 71. *Sp. Hist.* P. I. B. VII, C. 74, vs. 2.

Door de meerdere zucht tot samenkoppeling ook in de *Mol. schrijftaal* vinden wij de pers. voornaamw. meermaalen enclitisch bij de werkwoorden gevoegd. *Du* wordt dan *tu*, als: *doestu*, *wilstu*; *ghi* wordt *i*, als *hebdi*, *wildi*; de 3^{den} pers. maan. *i*, als *dedi*, in het onz. *et*, als *mochtet*, terwijl de accus. en dat. in het enkel- en meervoud *en*, *ene*, *ne* zijn, als: *sloeghen*, *sloeghene*, *gavene* (gaf hem).

Zie voorbeelden bij Huydec. op *St.* 471, 481.

Ook wordt *se* voor den accus. en dat. plur. gebruikt, als: *deetse*, *gafse*.

§ 6.

Bezittelijke voornaamwoorden.

Enkelvoud.

I. Pers. enkelv.	Mannelijk.		Vrouwelijk.	Onzijdig.	
	N. <i>Mijn.</i>	N. <i>Mine.</i>		N. <i>Mijn.</i>	
	G. <i>Mijns.</i>	G. <i>Miner</i> , <i>mijnre</i> , <i>miere</i> , <i>mire.</i>		G. <i>Mijns.</i>	
	D. <i>Minen.</i>	D. <i>Miner.</i>		D. <i>Minen.</i>	
	A. <i>Minen.</i>	A. <i>Mine.</i>		A. <i>Mijn.</i>	

I. Pers. enkelv.

Meervoud.

- N. *Mine, mijn.*
 G. *Miner, mijnre, miere, mire.*
 D. *Minen.*
 A. *Mine.*

Die van den 2^{en} pers. *dijn*, en van den 3^{en} *sijn, haer*,
 worden even als *mijn* verbogen.

Enkelvoud.

I. Persoon meervoud.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
N. <i>Onse (use).</i>	N. <i>Onse.</i>	N. <i>Ons.</i>
G. <i>Onser, ons.</i>	G. <i>Onser.</i>	G. <i>Ons.</i>
D. <i>Onsen.</i>	D. <i>Onser.</i>	D. <i>Onsen.</i>
A. <i>Onsen.</i>	A. <i>Onse.</i>	A. <i>Ons.</i>

Meervoud.

- N. *Onse.*
 G. *Onser.*
 D. *Onsen.*
 A. *Onse.*

Dat van den 2^{en} pers. is *U*, gen. *uwes, uus*, in den
Wal. ook *jou* en *ju*; in het mv. *uwe, juwe, jouwe*.

Enkelvoud.

III. Pers. Meerv.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
N. <i>Haer.</i>	N. <i>Hare.</i>	N. <i>Haer.</i>
G. <i>Haers.</i>	G. <i>Harer, haerre.</i>	G. <i>Haers.</i>
D. <i>Haren.</i>	D. <i>Harer, haerre.</i>	D. <i>Haren.</i>
A. <i>Haren.</i>	A. <i>Hare.</i>	A. <i>Haer.</i>

Het meervoud als *onse*.

De buiging is zwak, wanneer het bez. voornaamwoord
 het lidwoord voor zich krijgt en substantive gebruikt wordt.

§ 7.

Aanwijzende voornaamwoorden.

Deze zijn *die, dese, gene* of *gone* en *sels* of *sulc*.

Enkelvoud.

<i>Mannelijk.</i>	<i>Vrouwelijk.</i>	<i>Onzijdig.</i>
N. <i>Die, de.</i>	N. <i>Die, de.</i>	N. <i>Dat, das.</i>
G. <i>Dies, des.</i>	G. <i>Dier, der.</i>	G. <i>Dies, des.</i>
D. <i>Dien, den.</i>	D. <i>Dier, der.</i>	D. <i>Dien, den.</i>
A. <i>Dien, den.</i>	A. <i>Die, de.</i>	A. <i>Dat.</i>

Meervoud.N. *Die*.G. *Dier, der*.D. *Dien, den*.A. *Die*.

Die wordt mede als bepalend lidwoord gebruikt. De verbuiging is als de laatst aangewezen vorm in het voorbeeld. Het onzijdige *dat* wordt veelvuldig met het volgende of voorgaande woord saangekoppeld en wordt dan *t*, b. v.: *dort vier* en *dor tfer*. Verg. Grimm, *Gr.* IV, 225, 371.

Bedi, daarom, is eigenlijk *bi dien*, de oude Instrumentalis van het aanw. voornaamw. Zie Huydec. op *St.* I. 227.

Dese, onz. *dit* en *ditte*, wordt op dezelfde wijze als *die* verbogen.

Gene of *gone* heeft de zwakke buiging; de gen. van het vrouw. *gheenre*, *ghoonre* wordt veelal saamgetrokken tot *ghere*, *ghore*, even als bij de poss. *mire*, *dire*, enz.

Het onz. *gheent*, *ghont* heeft den ouden neutralen *t*-uitgang behouden, die beantwoordt aan de Lat. *d* in het neutrum der pron. *illud*, *istud*, *aliud*.

Selc wordt als de adjectieven verbogen. Met het lidw. *die selc*, gevolgd door het werkw. in sing., staat het gelijk met het Fr. *un tel*.

§ 8.

Vragende voornaamwoorden.

Deze zijn: *wie* en *welc*.

Enkelvoud.**Mannelijk.**N. *Wie*.G. *Wies*.D. *Wien*.A. *Wien*.**Vrouwelijk.**N. *Wie*.G. *Wier*.D. *Wier, wie*.A. *Wie*.**Onzijdig.**N. *Wat*.G. *Wies*.D. *Wien*.A. *Wat*.**Meervoud.**N. *Wie*.G. *Wier*.D. *Wien*.A. *Wie*.

Welc, in het Goth. *huēleiks*, uit den instrumentalis *hué* en het subst. *leik*, lichaam, samengesteld, even als *selc* in het Goth. uit *sva*, zoo, en *leik*, heeft dezelfde buiging als *selc*.

Weder, wie van beide, Goth. *huathar*, Od. *huēdar*, ontstaan uit *hua*, *huēr*, even als het Lat. *uter*, (*quiter*) van *quis*, het Grieksche *κότερος* (*πότερος*) van een verloren gegaan *κός*, is in het Mnl. onverbuigbaar. Zie Huydec. op *St.* I. 34. Als vragend voornaamwoord heeft het in het Mnl. zijn karakter bijna geheel verloren, doch is als voegwoord *weder* — *so*, *weder* — *noch* behouden.

§ 9.

Betrekkelijke voornaamwoorden.

Het betrekkelijk voornaamwoord is gewoonlijk het laatste dat gevormd wordt. In eene pas opkomende letterkunde is de zinnenbouw zoo eenvoudig, dat de behoefte aan dit voornaamwoord zich maar zelden laat gevoelen. Eerst bij meer verstandelijke ontwikkeling, bij een aaneenschakeling der verschillende denkbeelden en gedeelten van den zin bezigt men betrekkelijke voornaamwoorden. In het Mnl. is dan ook het gebruik van het relativum veel beperkter dan nu. Men bezigde als betrekkelijke voornaamwoorden het aanwijzende *die*, gen, *dies*, en het vragende *wie*, gen, *wies*, *wes*.

Als relativ. wordt bij Stoke in plaats van *die* gewoonlijk *de* gebruikt. Zie Huydec. op *St.* I. 3.

§ 10.

Onbepaalde voornaamwoorden.

Men komt alleen als nominatief voor, om het onbepaalde van den 3^{en} persoon aan te duiden en is onveranderlijk.

Man, *men*, met *ie* en *nie* verbonden, vormen *ieman*, *iemen*, *nieman*, *niemen*, welke sterk verbogen worden en in den genit. de *s*, in den dativ. de *e* aannemen. Uit het Od. *wiht*, *wicht*, ding, wordt door bijvoeging van *ie* en *nie* (*éo*, *néo*) *éowiht* en *néowiht* gevormd, dat in

het Mnl. reeds tot *iewet* en *niewet*, *iel* en *niet* was verbasterd. *Iet* en *niet* zijn onveranderlijk, terwijl de vormen *iewet* en *niewet* in den dativ. eene *e* aannemen. Zie het Gloss. der Bloemlezing op *niewet*.

De *s* in het Mnl. *iets*, *niets*, is waarschijnlijk ontstaan uit den genit. in uitdrukkingen als: *iets iel*, *niets niet*. Zie Huydec. op *St.* III. 462; *Gr.* III. 67.

Gelijc, *gelike* wordt verbonden met *ie*: *ieyeltje*, met *menich*: *menichtje*, en met den genit plur., als *elkerlijc*, *haergelijc* (elk hunner, *selkerlijc*).

Som, *some*, *somme*, sommige, wordt ook gevolgd door *die* met een plur. als partitief, b. v. *some die dinc*, sommige der dingen. In den dativ. neemt het de *n* aan, als: *hem somen*, enz.

Self vertoont in den nomin. gewoonlijk den zwakken vorm *selve*, als in het samengestelde *dieselve*, en wordt overigens sterk verbogen.

Het aanwijzende *geen* wordt met de ontkenning *negeen*, *engeen*, sterk verbogen.

Elc, wanneer het als substantief gebruikt wordt, volgt de sterke verbuiging; als adjectief volgt het de buiging der adjectieven, even als *ander*. *Ander*, dat ook als rangschikkend telwoord voor *tweede* wordt gebruikt, komt ook in den genit. onveranderd voor, als *Stoke*, I. 861: Arnout, des *ander* Djedrix sone.

Zie voorbeelden van elk *Hor. Bely.* III. en *Rijmb.* Gloss.

Bede, *beide* en *alle* hebben de sterke buiging in den genit. *beder*, *aller*, in den dativ. de *n*: *beden*, *allen*.

De overige onbepaalde voornaamwoorden behoeven geene afzonderlijke vermelding.

§ 11.

Onbepaald lidwoord.

Een is oorspronkelijk telwoord en wordt als de sterke bijv. naamwoorden verbogen.

De gen. en dat. vrouw. *eenre*, *eener*, wordt vaak saamgetrokken tot *ere*.

Een werd tusschen het adject. en subst. ingevoegd.
b. v. *Rein.* 1221 :

So hovesch *een* cnape es Martinet.

Dit *een* werd ook vaak door samensmelting met het
adj. *en*, als *Boec. v. d. Houde*, vs. 250 :

Daer uut sal comen so sueten roke.

Zie meer voorbeelden Bormans, *Lev. v. S. Christ.* 145,
Grimm, *Gr.* IV. 428, 5 en 453.

§ 12.

Telwoorden.

Een, voorafgegaan door het bepalend lidwoord, wordt
zwak gebogen.

Twee en *drie* worden sterk verbogen, aldus :

Twee, tweer, tween, twee.

Drie, drier, drien, drie

De overigen zijn onverbuighaar.

§ 13.

Werkwoorden.

De werkwoorden worden verdeeld in *sterke* en *zwakke*.

Sterke zijn die, waarvan de klinkers in den Tegenw.
Tijd, in het enkelv. van den Verl. Tijd, in het meervoud
daarvan, en in het Verleden Deelw. veranderlijk zijn;
zwakke zijn die, wier wortelklank onveranderd blijft.

Het sterke praeteritum, zegt Grimm, moet als een
hoofdschoonheid der germaansche talen, als eene met
hare oudheid en geheele inrichting sterk verbondene ei-
genschap beschouwd worden. Onafhankelijk van de bui-
gingsuitgangen treft de sterke vervoeging den wortel-
klinker zelf, terwijl de zwakke door eene met den wor-
tel saamgegroeide omschrijving haar praeteritum moet
vormen. Slechts de oorspronkelijke wortel-werkwoorden,
om ze zoo eens te noemen, worden *sterk*, de afgeleide
zwak verbogen.

De werkwoorden, die niet in allen deele tot ééne de-
zer beide vervoegingen, behooren, zijn onregelmatige.

De sterke vervoeging wordt naar het verschil der klin-
kers in *tien* klassen verdeeld.

§ 14.

*Sterke vervoeging.***Eerste Klasse.**

De kenmerkende vocalen dezer klasse zijn:

Tegenw. tijd, gebied. wijs en infinitief: zachte open of gesloten *e*.

Onv. verl. tijd, enkelv.: gesloten *a*, meerv. en aanv. wijs: open *a*.

Verleden deelw.: zachte open of gesloten *o*.

<i>Onb. wijs.</i>	<i>Onv. verl. tijd, Enk.</i>	<i>Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Beren	bar (<i>ontbaren</i> , Huyd. op <i>St.</i> II. 548.)	baren	geboren.
Bevelen	beval	bevalen	bevolen.
Breken	brac	braken	gebroken.
Helen	hal	halen	geholen.
Nemen	nain	namen	genomen.
Quelen	qual	qualen	gequolen.
Spreeken	sprac	spraken	gesproken.
Stelen	stal	stalen	gestolen.
Stenen	stan	[stanen]	[gestonen] (1)
Treffien	traf	trafen	getroffen.
Treken, trecken	trac	traken	getrokken, getrocken.
Wreken	wrac	wraken	gewroken.
Comen, voor kwemen.	quam	quamen	gecomen.

Tot deze klasse behooren mede:

Sceren	[scar] scoor	scoren.	gescoren.
Sweren	swoer	swoeren	gesworen.

Aanm. *Scricken* werd vroeger zwak vervoegd: *scriete*, *gescriet*.

In den LSp. komt een Imp. *plac* voor van *pleken*, hetzelfde als *plucken*.

Betemen. Mhd. *zimen*, *zam*, *zâmen*, *gezomen*, heeft het imperf. *betam*; het sterke deelwoord komt niet voor.

(1) Die vormen, welke door geene ons bekende bewijspiaatsen te staven zijn, hebben wij tussehen haakjeus geplaatst.

§ 15.

Tweede Klasse.

De kenmerkende vocalen dezer klasse zijn:

Tegenw. tijd, enk.: *i* of gesloten *e*.

Onvolm. verl. tijd, enk.: gesloten *a* of de daaruit ontstane *o*; meerv. en subj. gesloten *o*.

Verl. deelw.: gesloten *o*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. t. Enk.</i>	<i>Onv. verl. t. Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Binden	bant	bonden	gebonden.
Blinken	[blanc] blonc	blonken	geblonken.
Dingen	[dong] dingede	[dongen]	gedongen.
Dringen	dranc	drongen	gedrongen.
Drinken	dranc	dronken	gedronken.
Dwingen	dwanc	dwongen	gedwongen.
[Be]ginnen.	began	begonnen	begonnen.
Climmen	clam	clominen	geclommen.
Crimpen	cramp	crompen	gecrompen.
Cliken	clanc	clonken	geclonken.
Prinden	prant	pronden	gepronden.
Rinnen	ran	ronnen	geronnen.
Singen	sanc	songen	gesongen.
Sinken	sanc	sonken	gesonken.
Sinnen	san	sonnen	gesonnen.
Slieden	[slant] slont	slonden	geslonden.
Slinken	slanc	slonken	geslonken.
Smiltten	smalt	smolten	gesmolten.
Spinoen	span, spon	sponnen	gesponnen.
Springen	spranc	sprongen	gesprongen.
Stinken	stanc	stonken	gestonken.
Swingen	swanc	swongen	geswongen.
Vienden	vant	vonden	gevonden.
Winden	want	wonden	gewonden.
Winnen	wan	wonnen	gewonnen.
Wringen	wranc	wrongen	gewrongen.
Belgen	balch	bolgen	gebolgen.
Delven	dalf	dolven	gedolven.
Derscen	darsch	dorscen	gedorscen.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. t. Enk.</i>	<i>Onv. verl. t. Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Gelden	galt, gout	golden, gouden	gegouden, gegouden.
Helpen	halp	holpen	geholpen.
Kerven	carf	corven	gecorven.
Scelden	scalt, scout	scolden, scou- den	gescolden, gescouden.
Swelgen	swalch	swolgen	geswolgen.
Swellen	swal	swollen	geswollen.
Swelten	swalt	swolten	geswolten.
Swemmen	swam	swommen	geswommen.
Swerven	swarf	sworven	gesworven.
Terden	tart	torden	getorden.
Vechten	vacht	vochten	gevochten.
Vlechten	vlacht	vlochten	gevlochten.
Welven	[walf] welfde	[wolven]	gewolven.
Werven	warf	worven	geworven.

Aanm. Dingen wordt gewoonlijk zwak verbogen: *din-gede, gedinght.*

Beginnen heeft in den verl. tijd mede: *begonde en begonste.*

Eenige werkwoorden dezer klasse, die thans in den verl. tijd de *ie* hebben aangenomen, wijken ook in het Mnl. reeds eenigszins af:

Bederven	bederf, bedarf	bedorven	bedorven.
Sterven	starf, staerf, sterf.	storven	gestorven.
Werpen, worpen	waerp, warp, werp	worpen	geworpen.
Werden	wart, wert, wort	werden, worden	geworden.

(LSp. Gloss. op *wort.*)

§ 16.

Derde Klasse.

De kenmerkende vocalen dezer klasse zijn:

Tegenw. tijd, enk.: *i* of zachte open *e*.

Onvolm. verl. tijd, enk.: gesloten *a*, meerv. en subj. open *a*.

Verl. deelw.: zachte open *e*.

Onbep.wijs. Onv.verl.tijd.Enk. Onv.verl.t.Meerv. Deelw.

Bidden	bat	baden	gebeden.
Liggen	lach	lagen	gelegen.
Sitten	sat	saten	geseten.
Eten	at	aten	geëten, geten.
Genesen	genas	genasen	genesen.
Geven	gaf	gaven	gegeven.
Cleven	claf	claven	gecleven.
Lesen	las	lasen	gelesen.
Metten	mat	maten	gemeten.
Reken	rac	raken	gereken.
Steken	stac	staken	gesteken.
Trekken, trekken	trac	traken	getreken.
Vergeeten	vergat	vergaten	vergeten.
Wegen	wach	wagen	gewegen.
Wesen	was	waren	gewesen.
Weven	[waf]	[waven]	geweven.

Sien, oorspronkelijk <i>sejen</i> , <i>sejen</i>	sach	sagen	gesien. (voor) geseën.
Plegen, waar-naast de vorm <i>plien</i>	plach	plagen Imperf. conj. ploghe	[geploen.] [geploegen]

Aanm. *Wegen*, had ook den vorm *wooch*, *gewogen*.

De 3. pers. enk. teg. tijd van *eten* is *et*, *edt*.

§ 17.

Vierde Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: open *a*.

Onvolm. verl. tijd : *oe*.

Verl. deelw. : open *a*, somwijlen ook de *e*.

<i>Onbep.wijs.</i>	<i>Onv.verl.t.enk.</i>	<i>Onv.verl.t.Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Dragen	droech	droegen	gedragen, gedregen.
Dwaen (dwa- gen	dwoech	dwoegen	gedwegen.
Gewagen	gewoech	gewoegen	gewagen.
Graven	groef	groeven	gegraven.
Lachen	loech	loegen	gelachen.
Laden	loet	loeden	geladen.
Malen	moel	moelen	gemalen.
Slagen, slaen	sloech	sloegen	geslagen.
Spanen	spoen	spoenen	gespanen.
Varen	voer	voeren	gevaren.
Waden	woet	woeden	gewaden.

Afgeweken zijn de volgende werkwoorden, waarvan een paar door klankwijziging in de onbep. wijs en den teg. tijd *e* voor *a* hebben :

Bakken	boec , bieç	boeken , bieken	gebacken.
Beseffen	besief	besieven	beseven.
Bleffen	hoef , bief	hoeven , hieven	gehoven, (<i>Rijmb.</i> 33412)
			(LSp. Gloss.) geheven.
Sceppen	scoep , sciep	scoepen , sciepen	gescapen. (<i>Stoke</i> , VI. 53.)
Waken	wiec	wieken	[gewaken.]
Wasscen	wiesc	wiesscen	gewasscen.
Wassen	wies	wiessen	gewassen.

Sweren, *swoer*, *jurare*, heeft het deelw. naar de eerste klasse gevormd : *gesworen*.

Staan, samengetrokken uit *standen*, had in den verl. tijd *stont*, voor *stoent*, waaruit ook de vorm *stoet*, *stoeden* ontsproot. Het deelw. was *gestaen* en *gestanden*.

Vlagen, *vlaen*, bij Kil. *vladen*, villen, Imp. *vlade*, heeft in het deelw. *gevlegen*. Zie *Rose*, vs. 9349 (9349) *Var.* naar mijne uitgave; Huydec. op *St.* II. 359, 583.

§ 18.

V i j f d e K l a s s e.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: lange *i*.

Onvolm. verl. tijd, enk.: harde *ee*; meerv. en subj. zachte open *e*.

Verl. deelw.: zachte open *e*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. t. Enk.</i>	<i>Onv. verl. t. Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Beniden	beneet	beneden	beneden.
Biteu	beet	beten	gebeten.
Bliken	bleec	bleken	gebleken.
Bliven	bleef	bleven	gebleven.
Digen	deech	degen	gedegen.
Driten	dreet	dreten	gedreten.
Driven	dreef	dreven	gedreven.
Dwinen	dween	dwenen	gedwenen.
Gerinen	gereen	gerenen	gerenen.
Grinen	green	grenen	gegrenen.
Gripen	greep	grepen	gegrepen.
Kiven	keef	keven	gekeven.
Cliven	[cleef]	[cleven]	gecleven.
Cnipen	cneep	cnepen	gecnepen.
Crigen	creech	cregen	gecregen.
Crijscen	creesc	creescen	gecreescen.
Criten	creet	creten	gecrete n.
Liden (<i>gaan</i>)	leet	leden	geleden.
Liden	leet	leden	geleden.
Liken	leec	leken	geleken.
Miden	meet	meden	gemeden.
Nigen	neech	negen	genegen.
Nipen	neep	nepen	genepen.
Ontbiden	ontbeet	ontbeden	ontbeden.
Pipen	peep	pepen	gepepen.
Quiten	quœt	queten	gequeten.
Riden	reet	reden	gereden.
Rigen	rcech	regen	geregen.
Riten	reet	reten	gereten.

Scinen	sceen	scenen	gescenen.
Scriden	screet	screden	gescreden.
Scriven	screef	screven	gescreven.
Sigen	seech	segen	gesegen.
Slipen	sleep	slepen	geslepen.
Sliten	sleet	sleten	gesleten.
Smiten	smeet	smeten	gesmeten.
Sniden	sneet	sneden	gesneden.
Spliten	spleet	spleten	gespleten.
Stigen	steech	stegen	gestegen.
Stiven	steef	steven	gesteven.
Striden	street	streden	gestreden.
Striken	streec	streken	gestreken.
Swigen	sweech	swegen	geswegen.
Swiken	sweec	sweken	gesweken.
Swimen	sweem	swemen	geswemen.
Swinen	sween	swenen	geswenen.
Tigen, tien	teech	tegen	getegen.
Wiken	weec	weken	geweken.
Witen	weet	weten	geweten.
Wripen	wreef	wreven	gewreven.

De thans sterk vervoegde werkwoorden *belijden*, *prijzen* en *wijzen* waren vroeger en te recht zwak. In *belijden* is de *d* epenthetisch, en *lien*, bekennen, had vroeger in het imperf. *lide*, in het deelw. *gelijt*.

Prisen, als afgeleid van het Fr. *prix*, luidde *prijjde*, *geprijsd*.

Wisen, van het Fr. *avis*, had in het imperf. *wijsde*, in het deelw. *gewijst*.

Naast *digen* staat de zwakke vorm: *dien*, *dijde*, *gedijt*.

§ 19.

Zesde Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: *ie* of *u*.

Onvolm. verl. tijd, enk.: harde *oo*, meerv. en subj.: zachte open *o*.

Verl. deelw.: zachte open *o*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. t. Enk.</i>	<i>Onv. verl. t. Meerv.</i>	<i>Deelw.</i>
Bieden	boot	boden	geboden.
Bedriegen	bedrooch	bedrogen	bedrogen.
Verdrieten	verdroot	verdroten	verdroten.
Gieten	goot	goten	gegoten.
Kiesen	koos	kosen	gekosen.
Clieven	cloof	cloven	gecloven.
Liegen	looch	logen	gelogen.
Verliesen	verloos	verloren	verloren.
Genieten	genoot	genoten	genoten.
Scieten	scoot	scoten	gescoten.
Sieden	soot	soden	gesoden.
Tien (tiegen)	tooch	togen	getogen.
Vliegen	vlooch	vlogen	gevlogen.
Vlieten	vloot	vloten	gevloten.
Vriesen	vroos , vroor	vroren	gevroren, (vorsen).
Bugen	booch	bogen	gebogen.
Drupen	droop	dropen	gedropen.
Duken	dooc	doken	gedoken.
Cluven	cloof	cloven	gecloven.
Crupen	croop	cropen	gecropen.
Luken	looc	loken	geloken.
Ontpluken	ontplooc	ontploken	ontploken.
Ruken	rooc	roken	geroken.
Scruven	scroof	scroven	gescroven.
Sculen	scool	scolen	gescolen.
Scuven	scoof	scoven	gescoven.
Sluken	slooc	sloken	gesloken.
Slupen	sloop	slopen	geslopen.
Sluten	sloot	sloten	gesloten.
Snuten	snoot	snoten	gesnoten.
Snuven	snoof	snoven	gesnoven.
Spruten	sproot	sproten	gesproten.
Sputen	spoot	spoten	gespoten.
Stuven	stoof	stoven	gestoven.
Sugen	sooch	sogen	gesogen.
Supen	soop	sopen	gesopen.

Tot deze klasse behoort mede:

Vlien.	vlo	vloen , gevloen.
of met verscherpte uitspraak		
	vlou , vlau	gevlouwen.

Evenzoo *plien*, met het deelwoord: *geploen*, *geploegen*.

Zie III. Klasse.

Tot deze klasse behoorden oorspronkelijk mede:

Bluwen, blouwen,	blouw, blouwen,	geblouwen.
Bruwen, brouwen,	(brouw, brouwen),	gebrouwen.
	brouwede.	
Rouwen,	rau, rou,	gerouwen.
	(rouwede, roudede).	
Spuwen, spouwen,	spau, spowen, spouwen.	gespuwen.
	(spuwede, spouwede).	

Zie over *blouwen* Huydec. op *St. I. 172*, Clignett, *Bijdr. 118*.

Rouwen heeft mede een imperf. *riew*, als in de IX Klasse. Zie Huydec. op *St. II. 461*, III. 256.

Over *spouwen* zie Meijer, *Lev. v. Jezus*, c. 168, 226; LSp. Gloss. op *bespuwen* en *rau*.

§ 20.

Zevende Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: gesloten *a*.

Onvolm. verl. tijd: *ie*, meest overgegaan in de korte *i*.

Verl. deelw.: gesloten *a*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. tijd.</i>	<i>Deelw.</i>
Bannen	bien	gebannen.
Gaen (voor gangen)	ginc	gegaen (voor gegangen).
Hangen	hinc	gehangen.
Spannen	spien	gespannen.
Vallen	viel, vel	gefallen.
Vanghen, vaen	vinc	gevangen, gevaen.

Tot deze klasse behooren ook die waarin de *al* in *ou* is overgegaan.

Houden, voor halten	hilt, hielt	gehouden.
Souten	soutte	gesouten.

Spouden	<i>spoudde</i>	gespouden.
Vouden	<i>voudde</i>	gevouden.

De imperfecta der drie laatstgenoemde werkwoorden zijn reeds zwak geworden.

§ 21.

Achtste Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: open *a*.

Onvolm. verl. tijd: *ie*.

Verl. deelwoord: open *a*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. tijd.</i>	<i>Deelw.</i>
Blasen	blies	geblasen.
Braden	briet	gebraden.
Laten	liet	gelaten.
Raden	riet	geraden.
Slapen	sliep	geslapen.
Verwaten	verwiet	verwaten.

§ 22.

Negende Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: harde open *oo* (*ou*).

Onvolm. verl. tijd: *ie*.

Verl. deelwoord: harde open *oo* (*ou*).

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. tijd.</i>	<i>Deelw.</i>
Lopen	liep	gelopen.
Ropen, roepen	riep	geroepen.
Stoten	stiet	gestoten.
Houwen	bieu	gehouden.

§ 23.

Tiende Klasse.

De kenmerkende vocalen zijn:

Tegenw. tijd, enk.: harde open *ee*.

Onvolm. verl. tijd: *ie*.

Verl. deelwoord: *ee*.

<i>Onbep. wijs.</i>	<i>Onv. verl. tijd.</i>	<i>Deelw.</i>
Heten	hiet	geheten.
Sceden	sciet	gesceden.

Heescen, *eescen*, eischen, heeft in het imperf. nu eens *hiese*, *yesch*, dan eens *heescede*, en het deelwoord steeds zwak: *geheescht*. De sterke vorm is onorganisch, daar het Od. werkwoord *eiscón* zwak is.

Aanm. In het Gothi-*ch* en Oudd. zijn de praeterita van deze laatste vier klassen geredupliceerd, als: *salla*, (*salio*). *súisalt*; *háita*, (*voco*), *háiháit*; *slépa*, (*dormio*), *saislep*, enz.

§ 24.

Zwakke vervoeging.

De werkwoorden der zwakke verbuiging zijn afgeleide, die het vermogen missen om door wijziging van den wortelklinker de andere tijden te vormen. Om den verl. tijd uit te drukken werd oorspronkelijk het werkwoord *doen* gebezigd, dat aan den stam des werkwoords werd gehecht en er allengs mede versmolt. Zoo luidde in het Goth. het praeteritum van *nasjan*, genezen: *nasida*, reeds verbasterd uit *nasi-tata*, in den 1sten pers. meerv. *nasi-dédum*. Men vergelijke het gebruik van het Eng. hulpwerkwoord *to do*, tot omschrijving van het Imperf., hoewel het daar vóór het werkwoord geplaatst is en niet tot die innige verbinding er mede is geraakt.

In het Nul. vormen de werkwoorden met zwakke verbuiging hun verleden tijd door aanbechting van *de*, als *coren*, *coorde*; *jagen*, *jagede*, *jaechde*; *keren*, *keerde*, *merren*, *merrede*, *merde*; *scenden*, *scendde*; *senden*, *sendde*; Gaat de stam op *p*, *t*, *c*, *ch* uit, dan wordt bij samen-trekking *de* in *te* veranderd, als: *hopen*, *hopedede* en *hoopte*; *maken*, *makede* en *maecte*; *vallen*, *vattede* en *vatte*.

V, *gh*, *lgh*, *rg* worden bij achtervoeging van den uitgang *de* tot *f*, *ch*, *lch*, *rch*, als: *scraven*, *scraefde*; *vraghen*, *vraechde*; *volghen*, *volchde*; *sorghen*, *sorchde* *Ngh* wordt *nc*, als: *minghen*, *mincte* (ook *minghede*).

Na de zachte *s* (thans *z*) komt de uitgang *de*, als: *vresen*, *vreesde*; *wisen*, *wijsde*; *prisen*, *prijdde*; na de scherpe *s* de *te*, als: *cussen*, *custe*; *missen*, *miste*. Na

st, *cht* wordt de *t* van den uitgang meermalen wegge-
laten, als: *rusten*, *ruste*; *wachten*, *wachte*.

Bij stammen met *dd* en *tt* smelt gewooulijk de uitgang
met de stammedeklinkers samen, als: *letten*, *lette*, *setten*,
sette; *quedden*, *quedde*; *scudden*, *scudde*, enz.

De thans in het imperf. gebruikelijke verdubbeling na
stammen op *d* en *t* heeft in het Mol. niet altijd plaats.
Zoo vindt men: *hoede* voor *hoedde*; *seinde*, *zende*, voor
seindde, *senade*; *blende* voor *blendde*; *stichte* voor *stichtte*;
troeste voor *troestte*, enz. *Legghen* en *segghen* veranderen
in het imperf. *eg* in *ei*, als: *leide*, *seide*.

Het verleden deelwoord wordt gevormd door aanhech-
ting van *t*, welke in de verbogen naamvallen van die
werkwoorden, welke in het imperf. *de* hebben, in *d* over-
gaat. Zoo *gemaect*, *geprijsd*, *gecoort*, *gevolcht*, *gerekent*,
waarvan in verbogen naamvallen: *gemaecte*, *geprijs-
de*, enz.

De uitgang van het deelwoord smelt bij stammen op *d*
en *t* met de sluitletter samen, als: *geacht* voor *geachtet*;
gescuet voor *gescalet*; *geset* voor *gesettet*, enz.

§ 25.

Uitgangen.

De uitgangen der sterke en zwakke werkwoorden zijn
in den tegenwoordigen tijd, zoo wel van den Indicativus
als den Conjunctivus, gelijk.

Tegen w. Tijd.

	<i>Indic.</i>	<i>Conjunct.</i>	<i>Imperat.</i>	<i>Infinit.</i>	<i>Deelw.</i>
1	—e	—e		—en	—ende
2	—es	—es	—e		
3	—et	—e			
1	—en	—en			
2	—et	—et	—et		
3	—en	—en			

Verleden Tijd.

	<i>Indic.</i>	<i>Conjunct.</i>
1	—	—e
2	—s	—es
3	—	—e
1	—en	—en
2	—et, —t	—et, —t
3	—en	—en

De uitgangen van den verled. tijd verschillen bij de sterke en zwakke vervoeging slechts in den 1^{en} en 3^{en} pers. enkelv.

§ 26.

Voorbeelden.

Sterk.

Tegenw. Tijd.

	<i>Indic.</i>	<i>Conjunct.</i>	<i>Imperat.</i>	<i>Infinit.</i>	<i>Deelw.</i>
1	neme,	neme		nemen	nemende.
2	nemes, neems	nemes	neme, nem		
3	nemet, neemt	neme			
1	nemen	nemen			
2	nemet, neemt	nemet	nemet, neemt		
3	nemen	nemen			

Verled. Tijd.

1	nam	name
2	naems	names
3	nam	name
1	namen	namen
2	namet, naemt	namet
3	namen	namen

Zwak.

Tegenw. Tijd.

	<i>Indic.</i>	<i>Conjunct.</i>	<i>Imperat.</i>	<i>Infinit.</i>	<i>Deelw.</i>
1	hore	hore		horen	horende.
2	hores, hoors	hores	hore		
3	horet, hoort	hore			
1	horen	hore			
2	horet, hoort	horet	horet, hoort		
3	horen	horen			

Verled. Tijd.

1 hoorde	hoorde
2 boordes, hoorts	hoordes
3 hoorde	hoorde
1 boorden	hoorden
2 hoordet	hoordet
3 boorden	hoorden

Aanm. Voor de *t* valt dikwijls de *e* weg, als: *hi neemt*, voor *nemet*; *ghi spraect*, voor *spraket*, enz.

Waar *d* en *t* in den wortel voorkomen, wordt bij de gesyncopeerde *e* de *t* van den uitgang met *d* en *t* van den wortel versmolten, als: *rijt*, voor *ridet*; *heet*, voor *helet*; *biet*, voor *biedet*; *sit*, voor *sillet*; *vint*, voor *vin-det*; *et*, voor *etet*; *scaet*, voor *scadet*; *tijt*, voor *tidet*, enz.

De *t* in den 3^{den} pers. enk. van den teg. tijd, aant. wijs, wordt bij het werkwoord *helpen*, *hulpen*, meermalen weggelaten.

Bij andere werkwoorden is mij deze onregelmatigheid niet voorgekomen.

De verleden tijd van *gescien*, *gesciedde*, wordt somtijds samengetrokken tot *gescie*.

In het enkelv. der gebiedende wijs, vooral bij sterke werkwoorden, wordt veelal de wortelklank, die op een enkelen consonant sluit, van zacht scherp, als: *brec* van *breken*; *drach* van *dragen*; *et* van *eten*; *gef* van *geven*; *jach* van *jagen*; *clach* van *clagen*; *lef* van *leven*; *les* van *lesen*; *mac* van *maken*; *nem* van *nemen*; *sprec* van *spreken*; *slec* van *steken*; *vach* van *vagen*; *verget* van *vergeten*; *vrach* van *vragen*; *wet* van *weten*; *wes* van *wesen*; *wrec* van *wreken*; *swich* van *swigen*, enz.

Merkwaardig zijn vooral de volgende imperatieven:
sich van *sien*, van een ouden vorm *sigen*, waarv. ook 't imperf.
ganc » *gaen*, » » » » *gangen*, » » » »
slant » *slaen*, » » » » *standen*, » » » »
slach » *slaen*, » » » » *slagen*, » » » »
dwach » *dwaen*, » » » » *dwagen*, » » » »
doch van *doen*; *lach* van *laten*, van den gesyncopeerden

vorm *la-en*. Volgens Dr. Brill, *Holl. Spraakleer*, 817, schijnt van deze gesyncopeerde vormen (*do-en*, *la-en*) de imperat. te zijn ontstaan, en de hiatus door een aspiratie te zijn aangevuld, die in den imperat. tot een *ch* is verscherpt. Zie tal van voorbeelden in Dr. de Jagers *Taalk. Mag.* IV, 691, en vooral in diens *Verscheid.* 197, vlgg. en in de *Lat. Versch.* 469, vlgg.

De onbep. wijs, een naamwoordelijke vorm van het werkwoord, wordt als een zelfst. naamw. van het onz. geslacht, zonder meervoud, verbogen.

In het Mnl. nam zij na het voorzetsel *te* in den dativus de *e* aan, als: *Lev. v. St. Christ.* 47:

Daer ionfrouwen in sijn, die wel de macht

Hebben te *biddene* voer enen man.

Verg. Bormans, ald. 24, vlgg.

Het voorvoegsel *ge* wordt bij de deelwoorden der sterke vervoeging meermalen weggelaten, als: *comen*, *leden*, *bleven*, *vonden*, voor *gecomen*, *geleden*, *gebleven*, *gevonden*. Ook heeft dit somwijlen plaats bij bastaardwoorden, als *blasfemeert*, *glorificeert*, voor *geblasfemeert*, *geglorificeert*. Zie Bormans, *Lev. v. S. Christ.* 73, 287, 362, 481.

De deelwoorden hebben doorgaans de zwakke verbuiging der bijvoegelijke naamwoorden.

§ 27.

Onregelmatige Werkwoorden.

Onregelmatige werkwoorden zijn de zoodanigen, welke in de vorming der tijden of der persoonsuitgangen afwijken van de boven opgegeven regels.

Ze zijn:

1°. de werkwoorden met een opgeschoven verleden tijd, dat zijn dezulken, waarin van een oorspronkelijk verleden tijd met de beteekenis van een tegenwoordigen, een nieuwe verleden tijd is gevormd. In den tegenw. tijd, 3. pers. enkelvoud missen ze dan ook den uitgang *t*.

Deze zijn: *connen*, *onnen*, *sullen*, *mogen*, *dogen*, *moeten*, *weten*, *willen*, *dorren*, *dorven*.

Ze werden aldus verwoegd:

1) *Connen*, Tegenw. tijd. *Can*, *connes*, *can*, *connen*, *connet*, *cont*, *connen*.

Verled. tijd, *conste* of *conde*.

2) *Onnen*, Tegenw. tijd. *An*, *onnes*, *an*, *onnen*, *onnet*, *ont*, *onnen*.

Verled. tijd, *onste*, *onde*.

Eenzoo de wisselvormen: *gonnen*, *jonnen*, (*ge-onnen*, en met wisseling van *g* en *j*: *je-onnen*), en de samengestelde: *veronnen*, *wanconnen*.

3) *Sullen*, Tegenw. tijd. *Sal*, *suls*, *sal*, *sullen*, *sult*, *sullen*.

Verled. tijd, *sulde*, *soude*.

4) *Mogen*, Tegenw. tijd. *Much*, *moges*, *mach*, *mogen*, *moget*, *mogen*.

Verled. tijd, *mochte*, Deelw. *gemogen*.

5) *Dogen*, Tegenw. tijd. *Dooch*, *doges*, *dooch*, *dogen*, *doocht*, *dogen*.

Verled. tijd, *dochte*.

6) *Moeten*, Tegenw. tijd. *Moel*, *moetes*, *moets*, *moet*, *moeten*, *moetel*, *moet*, *moeten*.

Verled. tijd, *moeste*.

7) *Weten*, Tegenw. tijd. *Weet*, *wetes*, *weets*, *weet*, *weten*, *welet*, *weet*, *weten*.

Verled. tijd, *wiste*, Deelw. *geweten*.

8) *Willen*, Tegenw. tijd. *Wille*, *wils*, *wille*, *wil*, *willen*, *willet*, *wilt*, *willen*.

Verled. tijd, *wilde*, doch meer gebruikelijk *woude*.

De Tegenw. tijd van den indicat. is bij *willen* eigenlijk de aanvoegende wijs.

De vorm *wilt*, *welt*, in den 3^{den} pers. is mede niet ongewoon. Zie *Rijmb.* Gloss. op *wille* en *wilt*.

9) *Dorren*, Tegenw. tijd. *Dar*, (*der*), *dorres*, *dar*, *dorren*, *dorret*, *dort*, *dorren*.

Verled. tijd, *dorste*.

10) *Dorven*, (*derven*), Tegenw. tijd. *Daerf*, *darf*, *derf*, *dorves*, *daerf*, *darf*, *derf*, *dorven*, *derven*, *dorvet*, *dorven*.

Verled. tijd, *dorſte*, ook *dorſte*. Zie Huydec. op *St.* III. 428, Clignett, *Bijdr.* 333.

Aanmerk. Over de werkwoorden met een verschoven praeteritum zie men vooral Dr. te Winkel in zijn *Nieuw Ned. Taalmap.* III. 63 vlgg.

2°) *Doen*, Tegenw. tijd. *Doe*, *does*, *doet*, *doen*, *doet*, *doen*; Verled. tijd, Indic. *Dede*, *dade*, *dades*, *daets*, *dede*, *duet*, *deet*, *daden*, *dadet*, *daet*, *daden*; Conjunct. *dade*, *dades*, *dade*, *daden*, *dadet*, *daden*. Deelw. *gedaen*.

3) *Hebben*, Tegenw. tijd. *Hebbe*, *heves*, *heefs*, *hevet*, *heeft*; *hebben*, *hebbet*, *hebt*, *hebben*; Verled. tijd, *haddē* (voor *havede*, *hadde*); Deelw. *gehat*.

Bij Hildegaersberch is de vorm *haen*, MD. *hán*, zeker door den invloed van het Duitsch, niet ongewoon. Tegenw. tijd. 3. pers. enkely. *haet*, 3. pers. meerv. *haen*. Zie Gloss.

4) *Sijn*, uit verschillende verbaaltammen samengesteld, als:

1 *be-m*, van den stam *be*, Eng. *to be*, Lat. *fi-o*, *fu-i*.

2 *es*, Lat. *esse*, Gr. *εἰμί*, *ἐσ-μί*.

3 *sijn*, Lat. *su-m*.

4 *wesen*.

Tegenw. Tijd.

Indic.	Conjunct.	Imper.	Infinit.	Deelw.
1 <i>bem</i> , <i>ben</i>	<i>si</i>		<i>wesen</i>	<i>wesende</i> .
2 <i>best</i>	<i>sijs</i>	<i>wes</i> , <i>si</i> .	<i>sijn</i>	<i>sijnde</i> .
3 <i>es</i> , <i>is</i>	<i>si</i>			
1 <i>sijn</i>	<i>sijn</i>			
2 <i>sijt</i>	<i>sijt</i>	<i>weset</i> , <i>sijt</i> .		
3 <i>sijn</i>	<i>sijn</i>			

Verled. Tijd.

1 <i>was</i>	<i>ware</i> .
2 <i>waers</i>	<i>wares</i> .
3 <i>was</i>	<i>ware</i> .
1 <i>waren</i>	<i>waren</i> .
2 <i>waert</i>	<i>waret</i> , <i>waert</i> .
3 <i>waren</i>	<i>waren</i> .

De *m* in *bcm* is de eigenlijke persoonsuitgang van den 1sten pers., later tot *n* afgestompt. Verg. Gr. *εἰ-μι*, en de werkwoorden op *μι*, Lat. *su-m*, Eng. *a-m*.

Verled. tijd Deelw., *gewesen*, *gesijn*. Ook *geweest* komt enkele malen voor (Maerl. *Sp. H.* III. P. 3 B. c. 42, vs. 92). De vormen *gewesen* en *gesijn* wisselen elkander bij denzelfden schrijver telkens af. Zie Huydec. op *St.* I. 449, *Rijmb.* Gloss. op *gewesen* en *gesijn*.

In den LSp. komt herhaaldelijk voor den 3^{den} pers. meerv. van den tegenw. tijd Indic. *si wesen* voor. Ook de conjunct. *wese* komt bij *Stoke* voor. Zie Huydec. op *St.* II. 285.

Aanmerk. Het werkwoord *sijn* wordt in het Mnl. met *hebben* vervoegd, als: *ic hebbe gewesen*.

5) *Bringen* heeft *brochte*, (*brachte*), *gebrocht*, (*gebracht*), *bracht*.

Dinken (*cogitare*) heeft *dochte*, *dachte*, *gedorcht*, *gedacht*.

Dunken (*videri*) heeft *dochte*, *gedocht*.

Werken heeft *wrochte*, *wrachte*, *gewrocht*, *gewracht*.

Soeken heeft *sochte*, *gesocht*.

Copen heeft *cochte* (met wisseling van de *f*, uit *p* ontstaan, in *ch*) *gecocht*.

Roeken heeft *rochte*, *gerocht*. Voor den 3^{den} pers. enkelv. tegenw. tijd komt meermalen *roec*, *rouc* (voor *roect*) voor. Zie *Rijmb.* vs. 2061; var., *Wap. Mart.* I. vs. 547 var., Clignett, *Bijdr.* 28.

In den MLp. vindt men ook: *roecte*, *geroect*.

6) *Kennen*, *kinnen*, heeft *kinde* en *conde*, *gekint*, *becant*.

Prenten, *printen*, heeft in het deelw. *geprent*, *geprint*, en evenzoo met gewijzigden klank *geprant*.

Scenden, *scinden*, heeft in den 3. pers. enk. praes. *scint*, in het deelw. *gescint*, en ook *gescant*.

Senden, Imperf. *seindde*, *sende*, *sinde*, *sande*; deelw. *ghesent*, *ghesint*, *ghesant*. Zie LSp. Gloss. op *prenten*, *schenden*, *senden*.

Aanmerk. Over de samengestelde tijden en den lijdenden vorm is het hier onnoodig te spreken.

B. Onverbuigbare rededeelen.

§ 28.

Bijwoorden.

Bijwoorden dienen om werkwoorden, bijvoegelijke naamwoorden en bijwoorden zelf nader te bepalen. Zij worden niet verbogen; de eenige verandering die zij kunnen ondergaan is door de trappen van vergelijking, waarvoor de bijwoorden van hoedanigheid en graad en eenigen, die relatieve plaats- en tijdsbepalingen aanduiden, vatbaar zijn.

De bijwoorden worden naar den aard der bepalingen, die zij geven, onderscheiden in bijwoorden:

1) van plaats; 2) van tijd; 3) van modaliteit en graad; 4) van hoedanigheid. Naar den *oorsprong* worden de bijwoorden onderscheiden in:

1) *oorspronkelijke*, dat is, dezulke, welke niet van andere rededeelen zijn afgeleid, als: *af*, *toe*, als ook de *voornaamwoordelijke*, die aan voornaamwoorden zijn ontleend, als: *hier*, *daar*, *dan*, enz.

2) *afgeleide*, die hunnen oorsprong aan zelfstandige en bijvoegelijke naamwoorden, telwoorden en ook aan werkwoorden verschuldigd zijn.

§ 29.

Oorspronkelijke bijwoorden.

Deze zijn:

1) Die welke doorgaans het karakter van voorzetsels bezitten: *ane*, *bi*, *dor*, *in*, *inne*, *na*, *omme*, *op*, *te*, *vor*, *ute*, en *af*, *ave*, *toe*, die steeds hunne bijwoordelijke natuur bewaren.

2) *Nu*, verwant met het Gr. *νῦν*, *νύ*, Lat. *nunc*; — *noch*, thans willekeurig *nog* geschreven, ter onderscheiding van het voegwoord *noch*.

Zie Grimm. Gr. III. 249. Samengesteld met andere bijw.: *numere*, als *nu*; *nochtan*, *nocht*.

3) Van het Goth. *aiw*, (*unquam*) komt het Mnl. *ie*, *nie*, en in samenstelling, *iemere*, *niemere*, *immer*, *nimmer*, *iewers*, *niewers*, *iewerincs*, *niewerincs*, *erghent* en *nerghent* voor *iewergent*, *niewergent*. Een versterkt *em-*

mer, nemmer is *emmemee, nemmermee, emmermere, nemmermere*. *Oit, oint, noit, noint* is van onzekeren oorsprong.

4) *Ja*, Goth. *jai*, oorspronkelijk tusschenwerpsel; — *neen*, Goth. *né*, door verdubbeling: *nee-ne*, ontstaan. Het ontkennoende *en, ne*, ic *en* doe, ic *ne* doe.

5) *Wale, wel*, Goth. *vaila*, en *verre*, Goth. *fairra*.

§ 30.

Bijwoorden door eigenaardige uitgangen gevormd.

De uitgang der bijwoorden van bijvoegelijke naamwoorden gevormd was eene toonlooze *e* (OD. *o*) als: *openbare, clare, dicke, gherne, harde, sciere, sere, sochte, spade, langhe, cume, gherede, snieme, ode en node*. (Graff. I. 159).

De uitgang *like*, als: *bondelike, coenlike, waerdichlike, cortelike, dompelike, qualike, (quaellike), bendelike (behen-dichlike), openlike, mogentlike, vollike, galike*.

De uitgang *inge*, ook voorafgegaan door de *l*, als: *alinge, cortelinge, galinge, niewinge, nieuwelinge, varinge, onderlinge, sonderlinge*. Zie Clignett, *Bijdragen*, 60 vlgg.

De verkleiningsuitgang *kine*, als: *stillekine, schoonkine, alleenskine, letteltine*.

Van de partikels, die het karakter van voorzetsels bezitten, zijn door voor- en achtervoegsels bijwoorden gevormd, als: van *in*, door voorvoeging van *be (bi)* en door den uitgang *en*: *binnen*; van *uit*: *buten*; *boven* van een verloren stam, dien we nog vinden in *over*; *beneden*, naast *nader*; *beneven*, naast *neven*; *bachten*, naast *achter*.

Voorts door den uitgang *er*: *opper, neder, vorder, midder, sider, achter, onder*, enz. Sommige komen slechts samengesteld met andere woorden voor.

Van den uitgang *nt* voor woorden van tijd en plaats zijn in het Mnl. nog slechts enkele sporen over, als: *sament* in de saamenstelling *samentlike*, en *sident, dickent, ergent, nergent*.

Waert vormt bijwoorden door verbinding met bijw.

van plaats, zelfst. naamw. en pers. voornaamw., als: *nederwaert, hinderwaert, derwaert, hemelwaert, miwaert.*

Vout vorint bijwoorden door verbinding met bijv. naamw. en telwoorden: *menichfout, dusentfout*, enz.

§ 31.

Bijwoorden van bijvoegelijke naamwoorden afgeleid.

Over den uitgang *e* der bijwoorden van bijv. naamw. afgeleid zagen we reeds vroeger.

Vele woorden zijn naamvalsvormen van bijv. naamw als:

1) *Genitieven*: *eens, mids, zelfs, als ende als, anders, averechts*, met voorzetsels: *over mids, van nieuwes*, enz.

2) *Datieven*: *midden* (van *mid*, verg. de samenstellingen: *midnacht, midsomer*), *gisteren*, en misschien *dicken, dickent*.

3) *Accusatieven*: *vele, meest, genoeg, eer, al, sider, lanc, ietlanc, lettcl, vroech, spade, cort*.

Vele zijn met voorzetsels verbonden, als: *tevens* (te-even), *be-neven, insgelike, intusscen, mit allen, bedalle, albedalle, van al, over al, over lanc, overluut, overcen, in lanc so mere, eer iet lanc*. Verg. *Mnl. Wdb.* I. 174.

Sommige zijn gevormd van een bijv. naamw., gevolgd van een partikel, als: *rondomme, rechtevoort*, enz.

§ 32.

Bijwoorden aan telwoorden ontleend.

Deze zijn: *cens, anders*, die met *waerf, macl* en *vout* samengesteld, *eerstwaerf, tweemaal, hondertfout*, enz.

Zoo ook *ontwee*, in stukken, te vergelijken met het evenzoo gevormde *ontstucken*.

§ 33.

Bijwoorden van zelfstandige naamwoorden afgeleid.

Zoodanige bijwoorden komen voor als:

1) *Genitieven*, als: *dacchs, savonts, smiddages, heden-dages, dancs, ondancs, enechsins, veelsins, altoos, moelkuers* (Maerl. Sp. II. III. I. 15, 57), *staphans, stappans*, (Clignett, *Bijdr.* 250), *blijsmoets, enigermaten, blootshovets, allerwege*, enz.

Eenige dier uitdrukkingen zijn meer als absolute genitieven te beschouwen.

2) *Datieven*, als: *halve* (minent-, allent-halve), *wege*, (minent-wege), *trouwen*.

3) *Accusatieven*, als: *eenwaerf*, *dicwile*, *allijt*, *morgen*, enz.

Uit een zelfstandig naamwoord met een voorzetsel bestaan een menigte bijwoorden, als: *ter stont*, *te dege*, *ter cure*, *tehand*, *terugge*, *achter wege*, *achter lande*, *achter woude*, *achter heide*, *banderside*, *en wege*, *entrouwen*, *navonts*, (en *avont*), *akerre*, *aenkerre*, *ulermaten*, *bovenmaten*, enz.

§ 34.

Bijwoorden van werkwoorden afgeleid.

Deze zijn: *nachscien*, *messcien*; *nachlichte*, en *neware* (het en *ware*). *nemare*, *maer*, gewoonlijk als voegwoord gebruikt.

§ 35.

Bijwoorden van voornaamwoorden afgeleid.

1) Van het Goth. aanwijzende voornaamwoord *sa*, *sô*, *thata*: *so*, *also*, *sus*; van den acc. *dan*, samengesteld met *noch*: *nochdan*, *nochtan*; van een vrouw. acc. *doe*, met de partikel *te* verbonden: *te doen*, *toen*. *Dies*, *des* is een genitief, en wordt met de partikel *te* aan den comparativus verbonden: *des to mere*, *des te mere*. Van den instrumentalis *thé* is door bijvoeging van de partikel *bi*, *be*, gevormd *bidi*, *bedi*. Ook *dus* en *doch* hangen waarschijnlijk met dit voornaamwoord samen. Verder *daer*, *der*, *daen*, waarover later. Zie Gramm. III. 176.

2) Van een verloren aanwijzend voornaamwoord, in het Goth. *his*, *hija*, *hita* de bijwoorden *hier*, *her*, *heen*, *hare*, *heinde*, *hende*, (nabij), en in den comparitivus *hinder*, in *hinderwaert*. Met *dare* verbonden: *hare ende dare*, *harentare*.

3) Van het aanwijzend voornaamwoord *geen*, Goth. *jains*, zijn gevormd: *gins*, *geins*, *ginder*.

4) Tot het vragend voornaamwoord *wie*, Goth. *hva*, behooren: *wattan*, uit *wat* en *dan*; *wan*, *waen*, *wanen*,

wer, *waer*, *wanneer*, *want*, en samengesteld met *el*: *elswaer*. Evenzoo *wie*, *hoe* en *twie*, waarom, uit *te* en *wie*. Zie Clignett en Steenwinkel, *Taalk. Meng.* 158. *Hoe* is mede een deel van dit voornaamwoord, Goth. *hvaiva*, doch heeft de *w* verloren en de *h* behouden.

5) Tot het vragend voornaamwoord *weder*, Goth. *hvathar*, behoort *weder*, als disjunctief voegwoord: *weder* — oft gebruikt. *Weder*, Goth. *hvathró*, in de uitdrukkingen *weder ende voert*, *weder ende wech*, behoort hier niet toe.

6) Van het Goth. voornaamwoord *alis* (alius) komen *el*, *elre*, *elswaer*; van *ander*: *anders*, *anderswaer*, *andersins*, *anderwerf*, enz.

Correlatieve bijwoorden zijn die, welke van verschillende proniminaal stammen afgeleid een onderlinge gelijkheid in beteekenis vertoonen, die van den vorm afhangt. Zij zijn:

<i>Daer</i>	<i>der</i>	<i>danen</i> , <i>daen</i> .
<i>Hier</i>	<i>her</i> , <i>hare</i>	<i>henen</i> , <i>heen</i> .
<i>Waer</i>	<i>wer</i>	<i>wanen</i> , <i>waen</i> .

Daer, *hier*, *waer* geven eene rust; *der*, *her*, *wer* eene beweging naar een plaats; *daen*, *heen*, *waen* eene beweging uit een plaats te kennen. *Der*, *her* en *wer* worden slechts in samenstellingen gebruikt, als: *derwaert*, *herwaert*, *harewart*, *werwaert*.

Over de correlatieven zie Dr. Jonckbloet in de *K. en L. Bode*, 1845.

§ 36.

Voorzetsels.

De voorzetsels zijn oorspronkelijke of afgeleide.

De oorspronkelijke zijn: *an*, *aen*, *ane*, *bi*, *dor*, *dore*, *in*, *na*, met de comparatief- en superlatiefvormen *naer*, *naest*; *ombe*, *omme*, *om*, *up*, *op*, *te*, *tote*, *tot*, samengesteld uit *toe* en *te*; *ute*, *uut*; *van* waarschijnlijk uit *af aen* ontstaan; *vore*, *vor*, *voor*.

Over *ane*, *an*, zonder, Goth. *inuh*, zie Huydec. op *St.* II, 221.

Van de volgende voorzetsels zijn de stammen verloren gegaan. Zij zijn gevormd met den uitgang *er* of *en*.

Zij zijn: *achter*, *onder*, *over*, *sonder*, *weder* (tegen), *beneden*.

Samengesteld uit twee voorzetsels zijn: *boven*, *buten*, *binnen*, *bachten*.

§ 37.

Afgeleide voorzetsels.

De volgende voorzetsels zijn met bijv. naamwoorden verwant:

Met, als bijwoord *mede*, *mids*, met een adj. *mid* (*medius*), en *overmits*.

Sint, *seder*, van een adj. *sid*, laat.

Eer, eigenlijk een bijv. naamw., doch als voorzetsel gebruikt in de adverbiale uitdrukking: *eer ict lanc*.

Tusscen, *twiscen*, van een oud adj. *twisk*, afgeleid van *twee*.

Neven, *nevens*, en *beneven*, van in *even* (ad aequum); *lancs*, *rondomme*, van de nog gebruikte adj. *even*, *lanc*, *rond*.

Van deelwoorden zijn afgeleid: *uutgeseit*, *uutgenomen*. De voorzetsels van tegenwoordige deelwoorden zijn meerendeels van lateren oorsprong.

Zelfstandige naamwoorden, in verbogen vorm en zelf van een voorzetsel afhankelijk, worden als voorzetsels gebruikt.

Gegen, *jegen*, *tgegen*, *tiegen*, *tegen*, van een in het Od. voorkomend subst. *gagan*, winst, voordeel.

Wegen, *wegens*, van *wech*, ook met *van*: *van sinentwege*

Halven, in samenstelling *deshalven*, *allenthalven*, *minenthalven*, enz. en met *be*: *behalven*. Evenzoo wille: *om sinentwille*, *om der sake wille*.

Aanmerking. Dat de voorzetsels vroeger ook andere naamvallen regeerden als den accusativus, blijkt uit een menigte nog overgeblevene spreekwijzen: *binnenslands*, *van den bloede*, *ter kerk*, *uit dien hoofde*, enz. Bij werkwoorden, die een *beweging naar* een plaats te kennen geven, regeerde het voorzetsel den accusatief; bij *rust* of *beweging binnen* een plaats den dativus. *Van* en *uit*, die reeds een *beweging uit* een plaats te kennen geven, hadden den dativus; *door* en *om* den accusatief, daar ze

eene beweging naar eene andere plaats in de ruimte aanduiden. Doch reeds in het Nnl. heerscht hieromtrent verwarring en onregelmatigheid.

Die voorzetsels regeeren een genitivus, welke oorspronkelijk uit naamwoorden getorind zijn, en alzoo den tweeden naamval achter zich eischen, als: *halve, wegen, mids*, enz.

De genit. achter *te, tot*, als in: *te haers vaders, tes grafen*, enz. is het gevolg eener ellips, daar *huse* is weggelaten, even als nog in het Eng.: *at the booksellers*, enz.

§ 38.

Voegwoorden.

Voegwoorden dienen om verschillende volzinnen of verschillende deelen van een volzin aan elkander te verbinden.

Zij zijn in verscheiden soorten verdeeld, als:

1) *Aaneenschakelende* (copulatieve). Ze zijn *ende* en het ontkennende *noch, nochte*; ook, en de bijwoorden: *desgelike, insgelike, daerenboven, daerenbinnen, bovendien, alsmede*, enz.

2) *Scheidende* (disjunctieve), als: *ochte, ocht, ofte, of, nochte, nocht, noch*; *weder* — *of*.

3) *Tegenstellende* (adversatieve), als: *neware, maer, doch, nu, dan*, en de bijwoorden *toch, nochtan, intusscen, daerenlegen*, enz.

4) *Redegevende* (causale), als: *omdat, daer, want, ende want, nadien, also, overmits*, enz.

5) *Gevolgtrekkende* (conclusieve) als: *so, sodat, dus, weshalve*, enz.

6) *Voorwaardelijke* (conditionale) als: *so, oft, opdat, als, wanneer, het en si, het en ware, ten ware*, enz.

7) *Toestemmende* (concessieve) als: *al, hoe* (hoewel), *hoe sere, hoe wale, hoe* — *ooc*, enz.

8) *Tijd- en plaatsaanduidende*, als: *doe, die wile, daer waer, wanneer, voor, eer, silent, sint, sidemeer*, enz.

9) *Vergelijkende* (comparatieve), als: *gelike, als*.

10) *Grammatisch verbindende* (declaratieve), als: *dat, of*.

§ 39.

Tusschenwerpsels.

De tusschenwerpsels zijn woorden, die men uitbrengt

bij verschillende gemoedsaandoeningen, en die overal in het gesprek, als op zich zelf staande, kunnen ingevoegd worden. Zij zijn voor het meerendeel uit het gemoed opgewelde kreeten van eenige gevoelsaandoening of ook klanknabootsing; aan sommigen ligt de stam van naamwoorden of werkwoorden ten grond.

De gebruikelijksten zijn:

O, dat geenerlei bepaald gevoel uitdrukt, en vaak wordt samengesteld met andere tusschenwerpsels, als *o wee*, *o wi*, *o wach*. Zie Huydec. *Pr.* II. 407.

Ach, *och*, *wee*, *wi*, *wach*, *ai*, die smart te kennen geven. Met *ach* en *wach* vindt men ook het samengestelde tusschenwerpsel *ach armen*, *wacharmen*, van het bnw. *arm* in den dat.; van *ay* en het vnw.: *ay mi*, *ay di*, enz., voorts *ay lacen*, ook *ei lacen*.

Wapene, de kreet van den klager voor het gerecht, die gewoonlijk driemaal geschiedde, misschien samenhangend met het Goth. *vopjan*, As. *vépan*, Eng. *to weep*. Zie *Wap. Mart.* Gloss.

Ei, *hei*, *ah*, *ha*, *ke*, *key*, *wy hou*, die vreugde en verbazing uitdrukken.

Fi, *tfy* geeft afkeuring te kennen.

Als interjectionale uitdrukkingen zijn een menigte spreekwijzen te beschouwen, die als aanroepingen van verschillende aard in het gesprek worden gerlochten, als: *semmin leven*, *alselp mi God*, *Godwouds*, *wetekee*, *bi Lode*, *bilo*, *Gods longheren*, *bi den rebben*, *bi den bloede*, enz. enz.

Zie Huydec. op *St.* II. 471; *Hor. Belg.* V. 109, 252; Dr. Halbertsma, *Naoogst.* 52; Gloss. op de *Bloeml.* 19, mijn *Mirakelspel van den Sacr.* 84; Dr. de Vries, *War-nar*, enz.

Zij dienen vooral om de oprechtheid eener betuiging te verzekeren.

Ook de klanknabootsende woorden, als: *kric*, *krac*, en dergelijke worden tot de tusschenwerpsels gerekend.